

INFORMATOR

o egzaminie maturalnym

z języka litewskiego

jako języka mniejszości narodowej

od roku szkolnego 2022/2023

Centralna Komisja Egzaminacyjna
Warszawa 2021

Zespół redakcyjny:

Irena Aleksa
Helena Degutis
Biruta Wojczulis
dr Paulina Olechowska (CKE)
dr Wioletta Kozak (CKE)
dr Marcin Smolik (CKE)

Recenzenci:

dr hab. Danuta Roszko
dr Jowita Niewulis-Grablunas
dr Ana Romančuk (recenzja językowa)

Informator został opracowany przez Centralną Komisję Egzaminacyjną we współpracy z okręgowymi komisjami egzaminacyjnymi.

Centralna Komisja Egzaminacyjna
ul. Józefa Lewartowskiego 6, 00-190 Warszawa
tel. 22 536 65 00
sekretariat@cke.gov.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Gdańsku
ul. Na Stoku 49, 80-874 Gdańsk
tel. 58 320 55 90
komisja@oke.gda.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie
ul. Adama Mickiewicza 4, 43-600 Jaworzno
tel. 32 616 33 99
oke@oke.jaworzno.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie
os. Szkolne 37, 31-978 Kraków
tel. 12 683 21 99
oke@oke.krakow.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łomży
al. Legionów 9, 18-400 Łomża
tel. 86 473 71 20
sekretariat@oke.lomza.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łodzi
ul. Ksawerego Praussa 4, 94-203 Łódź
tel. 42 634 91 33
sekretariat@lodz.oke.gov.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Poznaniu
ul. Gronowa 22, 61-655 Poznań
tel. 61 854 01 60
sekretariat@oke.poznan.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Warszawie
pl. Europejski 3, 00-844 Warszawa
tel. 22 457 03 35
info@oke.waw.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna we Wrocławiu
ul. Tadeusza Zielińskiego 57, 53-533 Wrocław
tel. 71 785 18 94
sekretariat@oke.wroc.pl

Spis treści

1.	Opis egzaminu maturalnego z języka litewskiego jako przedmiotu obowiązkowego w części ustnej bez określania poziomu oraz w części pisemnej na poziomie podstawowym.....	5
	Wstęp	5
	Lektury na egzaminie	8
	Część ustna egzaminu maturalnego z języka litewskiego.....	9
	Zasady oceniania egzaminu ustnego	15
	Część pisemna egzaminu maturalnego z języka litewskiego. Poziom podstawowy	21
	Zadania egzaminacyjne w arkuszu	22
	Zasady oceniania zadań w części testowej	24
	Zasady oceniania wypracowania	24
2.1.	Przykładowe zadania z rozwiązaniami. Część ustna	39
2.2.	Przykładowe zadania z rozwiązaniami. Część pisemna na poziomie podstawowym	54
3.	Opis egzaminu maturalnego z języka litewskiego jako przedmiotu dodatkowego w części pisemnej na poziomie rozszerzonym	141
	Wstęp	141
	Lektury na egzaminie	144
	Zadania egzaminacyjne w arkuszu	147
	Zasady oceniania zadań w teście	148
	Zasady oceniania wypracowania	149
4.1.	Przykładowe zadania z rozwiązaniami	163

1. Opis egzaminu maturalnego z języka litewskiego jako przedmiotu obowiązkowego w części ustnej oraz w części pisemnej

WSTĘP

Język litewski jako język mniejszości narodowej jest jednym z obowiązkowych przedmiotów egzaminacyjnych na egzaminie maturalnym dla absolwentów szkół lub oddziałów z nauczaniem języka danej mniejszości narodowej. Wszyscy zdający przystępują do egzaminu maturalnego z języka litewskiego w części ustnej (bez określania poziomu) oraz w części pisemnej (na poziomie podstawowym). Każdy maturzysta może również przystąpić do egzaminu maturalnego z języka litewskiego jako języka mniejszości narodowej na poziomie rozszerzonym jako przedmiotu dodatkowego.

Egzamin maturalny z języka litewskiego w części ustnej i pisemnej na poziomie podstawowym sprawdza, w jakim stopniu zdający spełnia wymagania z języka litewskiego jako języka mniejszości narodowej [określone w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkoły ponadpodstawowej](#)¹.

Wymagania ogólne i szczegółowe zawarte w podstawie programowej z języka litewskiego jako języka mniejszości narodowej zostały opisane w czterech obszarach:

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego.
- II. Kształcenie językowe.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.

Podstawa programowa dla szkoły ponadpodstawowej w zakresie kształcenia literackiego i kulturowego kładzie nacisk na pogłębianie świadomości własnego dziedzictwa narodowego, poszerzanie wiedzy z zakresu literatury i kultury narodowej, doskonalenie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii w języku litewskim. Jednocześnie podstawa programowa szczególnie nacisk kładzie na rozumienie wartości języka ojczystego oraz jego funkcji w budowaniu wspólnoty rodzinnej, narodowej i kulturowej, pogłębianie umiejętności porozumiewania się w języku litewskim, poprawne mówienie i pisanie zgodne z zasadami poprawności językowej. Ważnym elementem kształcenia jest rozwijanie zasobu leksykalnego języka ojczystego przez rozumienie różnego typu tekstów: literackich, krytycznoliterackich, teoretycznoliterackich, publicystycznych oraz popularnonaukowych.

Egzamin maturalny odzwierciedla powyższe założenia podstawy programowej kształcenia ogólnego z języka litewskiego jako języka mniejszości narodowej.

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia (Dz.U. z 2018 r. poz. 467, z późn. zm.).

Informator o egzaminie maturalnym z języka litewskiego jako języka mniejszości narodowej od roku szkolnego 2022/2023 jest podzielony na dwie części.

CZĘŚĆ PIERWSZA zawiera:

- ogólne informacje dotyczące egzaminu maturalnego z języka litewskiego od roku szkolnego 2022/2023
- szczegółowy opis egzaminu maturalnego z języka litewskiego **w części ustnej bez określania poziomu** oraz **w części pisemnej na poziomie podstawowym**
- przykładowe zadania egzaminacyjne na egzamin w części ustnej oraz przykładowe zadania egzaminacyjne na egzamin w części pisemnej na poziomie podstawowym wraz z rozwiązaniami, a w przypadku wypracowania – z oceną wypowiedzi.

CZĘŚĆ DRUGA zawiera:

- ogólne informacje dotyczące egzaminu maturalnego z języka litewskiego od roku szkolnego 2022/2023
- szczegółowy opis egzaminu maturalnego z języka litewskiego **w części pisemnej na poziomie rozszerzonym**
- przykładowe zadania egzaminacyjne do części pisemnej na poziomie rozszerzonym wraz z rozwiązaniami, a w przypadku wypracowania – także z oceną wypowiedzi.

Informator prezentuje przykładowe zadania egzaminacyjne wraz z zasadami oceniania oraz wskazuje odniesienie zadań do wymagań podstawy programowej. Zadania w *Informatorze* nie wyczerpują wszystkich typów zadań, które mogą wystąpić w arkuszu egzaminacyjnym. Nie ilustrują również wszystkich wymagań z zakresu języka litewskiego jako języka mniejszości narodowej określonych w podstawie programowej. Dlatego *Informator* nie może być jedyną ani nawet główną wskazówką do planowania procesu kształcenia w szkole. Tylko realizacja wszystkich wymagań z podstawy programowej, zarówno ogólnych, jak i szczegółowych, może zapewnić wszechstronne wykształcenie lituanistyczne uczniów, w tym ich właściwe przygotowanie do egzaminu maturalnego.

Przed przystąpieniem do dalszej lektury *Informatora* warto zapoznać się z ogólnymi zasadami obowiązującymi na egzaminie maturalnym od roku szkolnego 2022/2023. Są one określone w rozporządzeniu Ministra Edukacji i Nauki z dnia 26 lutego 2021 r. w sprawie egzaminu maturalnego (Dz.U. poz. 482) oraz – w skróconej formie – w części ogólnej *Informatora o egzaminie maturalnym od roku szkolnego 2022/2023*, dostępnej na stronie internetowej Centralnej Komisji Egzaminacyjnej (<https://cke.gov.pl/>) i na stronach internetowych okręgowych komisji egzaminacyjnych.

Poszczególne części egzaminu maturalnego z języka litewskiego scharakteryzowano w TABELI 1.

TABELA 1. CHARAKTERYSTYKA POSZCZEGÓLNYCH CZĘŚCI EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA LITEWSKIEGO

Część ustna – bez określania poziomu egzaminu	Odniesienie do podstawy programowej	a) pogłębiona znajomość własnego dziedzictwa narodowego, tj. wymagania I.1)–4) b) znajomość i interpretacja lektur obowiązkowych, tj. wymagania III.1.1)–5), 7)–11) c) odbiór tekstów kultury, tj. wymagania III.2.1)–3) d) zróżnicowanie języka litewskiego, tj. wymagania II.2.1)–7) e) komunikacja językowa i kultura języka, tj. wymagania II.3.1)–3) oraz 5)–6), 9) f) odbiór przekazu językowego, tj. wymagania II.3.1)–6) oraz 8)–10) g) mówienie, tj. wymagania IV.1.1)–4)
	Czas trwania egzaminu	30 minut, w tym: 15 minut – przygotowanie do odpowiedzi 15 minut – wypowiedzi monologowe oraz rozmowa.
	Charakter egzaminu	Przedmiot obowiązkowy.
	Zadania na egzaminie	Zestaw składający się z dwóch zadań.
	Liczba punktów	30 punktów.
	Elementy egzaminu	1. Wypowiedzi monologowe zdającego dotyczące zadań z wylosowanego zestawu egzaminacyjnego. 2. Rozmowa z zespołem przedmiotowym.
	Oceniający	Przedmiotowy zespół egzaminacyjny.
Część pisemna – poziom podstawowy	Odniesienie do podstawy programowej	Część 1. Test językowy a) gramatyka języka litewskiego, tj. wymagania II.1.1)–6) b) zróżnicowanie języka litewskiego, tj. wymagania II.2.1)–7) c) komunikacja językowa i kultura języka, tj. wymagania II.3.1)–3) oraz 5)–6), 8) d) odbiór przekazu językowego, tj. wymagania II.3.1)–11) Część 2. Test ze znajomości lektur i kontekstów a) pogłębiona znajomość własnego dziedzictwa narodowego, tj. wymagania I.1)–4) b) znajomość i interpretacja lektur obowiązkowych, tj. wymagania III.1.1)–5), 7)–11) c) odbiór tekstów kultury, tj. wymagania III.2.1)–3) Część 3. Wypracowanie a) pogłębiona znajomość własnego dziedzictwa narodowego, tj. wymagania

		I.1.–4. b) gramatyka języka litewskiego, tj. wymagania II.1.1) c) zróżnicowanie języka litewskiego, tj. wymagania II.2.1)–7) d) komunikacja językowa i kultura języka, tj. wymagania II.3.1), 5)–9) e) ortografia i interpunkcja, tj. wymagania II.5.1)–2) f) interpretacja utworów literackich, tj. wymagania, III.1.1)–5), 7)–11) g) pisanie, tj. wymagania IV.2.1)–3), 5)–7).
	Czas trwania egzaminu	210 minut.
	Charakter egzaminu	Przedmiot obowiązkowy.
	Zadania na egzaminie	Zadania zamknięte (wyboru wielokrotnego, prawda-falsz, na dobieranie), otwarte (z luką, krótkiej odpowiedzi) oraz zadanie rozszerzonej odpowiedzi (wypracowanie).
	Liczba punktów	50 punktów.
	Elementy egzaminu	Część 1. Test językowy. Część 2. Test ze znajomości lektur i kontekstów. Część 3. Wypracowanie.
	Oceniający	Egzaminatorzy okręgowych komisji egzaminacyjnych.

LEKTURY NA EGZAMINIE

W arkuszu egzaminacyjnym na poziomie podstawowym oraz w części ustnej egzaminu maturalnego z języka litewskiego znajdują się zadania sprawdzające znajomość treści i problematyki lektur obowiązkowych, tj.:

1. Martynas Mažvydas, *Katekizmo prasti žodžiai* (*Knygelės pačios bylo*);
2. Mikalojus Daukša, *Postilė* (*Prakalba į malonųjį skaitytoją*);
3. Kristijonas Donelaitis, *Metai, Pasakėčios*;
4. Motiejus Valančius, *Palangos Juzė*;
5. Antanas Baranauskas, *Anykščių šilelis, Dainu dainelė*;
6. Antanas Vienažindys, *Kaipgi gražus, gražus*, wybrane wiersze, w tym: *Daina* (*Vietai prataros*), *Sudie, kvietkeli tu brangiausias!*;
7. Žemaitė, *Petras Kurmelis*;
8. Vincas Kudirka, *Laisvos valandos*, wybrane wiersze, w tym: *Tautiška giesmė*;
9. Maironis, *Pavasario balsai*, wybrane wiersze, w tym: *Kur bėga Šešupė, Mano gimtinė, Aš norėčiau prikelti*;
10. Keturakis, *Amerika pirtyje*;
11. Vydūnas, *Tėvynė ir žmogus* (iš *Septyni šimtmečiai vokiečių ir lietuvių santykių*);
12. Vaižgantas, *Dėdės ir dėdienės*;

13. Šatrijos Ragana, *Irkos tragedija*;
14. Vincas Krėvė, *Dainavos krašto senų žmonių padavimai*, wybrane podania, w tym: *Daina apie Arą*; *Raganius*, *Skirgaila*, *Bedievis*;
15. Antanas Vienuolis, *Užkeiktieji vienuoliai*, *Paskenduolė*;
16. Ignas Šeinius, *Kuprelis*;
17. Kazys Binkis, *100 pavasarių*, wybrane wiersze, w tym: *Vėjavaikis*, *Vokiškas pavasaris*;
18. Vincas Mykolaitis-Putinas, *Altorių šešėly I d.*, *Margi sakalai*, *Vergas*;
19. Jonas Biliūnas, *Liūdna pasaka*, *Vagis*;
20. Balys Sruoga, *Dievų miškas*;
21. Ieva Simonaitytė, *Vilius Karalius*;
22. Salomėja Nėris, *Diemedžiu žydėsiu*, *Žvaigždė – jaunystė*, *Prie didelio kelio*, wybrane wiersze, w tym: *Mairioniui*, *Partizanai miškuos*, *Prie didelio kelio*, *Lietuvai*;
23. Kazys Boruta, *Baltaragio malūnas*;
24. Ananas Miškinis, *Psalmės*;
25. Bernardas Brazdžionis, *Poezijos pilnatis*, wybrane wiersze, w tym: *Aš čia – gyva*, *Šaukiu aš tautą*, *Ažuolas*, *Lietuviškam žodžiui*, *Be motinos tėvynės (Malda)*;
26. Albinas Žukauskas, *Poringės* (iš *Rinktiniai raštai II t.*), wybrane wiersze, w tym: *Bubeliai*, *Sena troba*;
27. Iš Juozo Vainos tautosakos rinkinių, *Nuo Punsko iki Seinų I d.*;
28. Kazys Bradūnas, *Svetimoji duona* (skyrus iš rinktinės *Prie vieno stalo*), wybrane wiersze, w tym: *Egzodo poetai*, *Mane pašaukė žemėje gimti*, *Be tėvynės*;
29. Paulius Širvys, *Neklauskit meilės vardo* (skyrus iš rinktinės *Ir nusinešė saulę miškai*), wybrane wiersze, w tym: *Ir pražydo linai*, *Ateisiu tylią naktį*, *Prie pasakų miesto*;
30. Vytautas Mačernis, *Vizijos*;
31. Janina Degutytė, *Raudos*;
32. Justinas Marcinkevičius, *Mindaugas*, *Mažvydas (Pirma dalis, Epilogas)*; wybrane wiersze, w tym: *O tėviške*, *Lopšinė gimtinei ir motinai*;
33. Romualdas Granauskas, *Gyvenimas po klevu*;
34. Marcelijus Martinaitis, *Kukučio baladės*, wybrane wiersze, w tym: *Kukutis važiuoja pilnu troleibusu*, *Kukutis nori pamatyti tėvynę*;
35. Vanda Juknaitė, *Išsiduosi. Balsu*;
36. Birutė Jonuškaitė, *Rugių laukas*, wybrane opowiadania, w tym: *Velykos*;
37. Jurga Ivanauskaitė, *Kaip užsiauginti baimę*;
38. Sigitas Birgelis, *Antanuko poringės* (skyrus iš rinktinės *Ožkiniai linų mėlynų*).

CZĘŚĆ USTNA EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA LITEWSKIEGO

Egzamin maturalny z języka litewskiego w części ustnej sprawdza umiejętność tworzenia wypowiedzi na określony temat oraz prowadzenia rozmowy zgodnie z zasadami poprawności językowej, logiki i retoryki.

Egzamin trwa około 30 minut i składa się z trzech części:

- przygotowania zdającego (ok. 15 minut),
- wypowiedzi monologicznych zdającego dotyczących zadań z wylosowanego zestawu egzaminacyjnego (ok. 10 minut),

- rozmowy zdającego z zespołem przedmiotowym związanej z tymi wypowiedziami (ok. 5 minut).

W czasie trwania części ustnej egzaminu maturalnego zdającemu nie udziela się żadnych wyjaśnień dotyczących zadań egzaminacyjnych. Ponadto zdający nie może korzystać ze słowników i innych pomocy.

Opis zestawu zadań egzaminacyjnych

Zestaw zadań egzaminacyjnych składa się z dwóch zadań:

- zadanie 1. zawiera zagadnienie sprawdzające znajomość lektury obowiązkowej na poziomie podstawowym zamieszczonej w *Informatorze* do realizacji w całości lub we fragmentach – i tworzenie wypowiedzi na zadany w poleceniu temat, w odwołaniu do innego tekstu literackiego
- zadanie 2. dotyczy zagadnienia związanego z kulturą: literaturą, sztuką, językiem; zdający omawia je na podstawie dołączonego do polecenia materiału w postaci tekstu literackiego, nieliterackiego albo tekstu ikonicznego.

Cechy zadań egzaminacyjnych

Zadanie 1.:

- składa się z polecenia, zawierającego zagadnienie w formie twierdzenia lub pytania, odnoszącego się do lektury obowiązkowej oraz wybranego kontekstu zgodnie ze schematem przedstawionym w TABELI 2.
- daje możliwość sprawdzenia znajomości treści i problematyki lektury obowiązkowej wskazanej w *Informatorze* na poziomie podstawowym oraz umiejętności interpretacji utworów z wykorzystaniem wiedzy historyczno- i teoretycznoliterackiej oraz kulturowej
- umożliwia zdającemu zaprezentowanie poziomu dojrzałości intelektualnej, pogłębionego rozumienia literatury, a także wykazanie się sprawnością językowo-retoryczną.

TABELA 2. SCHEMAT POLECENIA W ZADANIU 1. (LEKTURA OBOWIĄZKOWA)

	SCHEMAT POLECENIA DO	
	LEKTURY OBOWIĄZKOWEJ OMAWIANEJ W CAŁOŚCI	LEKTURY OBOWIĄZKOWEJ OMAWIANEJ WE FRAGMENTACH
ZAGADNIENIE W FORMIE TWIERDZENIA LUB PYTANIA	<i>Žmogaus ir gamtos ryšys.</i>	<i>Kas lemia žmogaus gyvenimo pasirinkimus?</i>
ELEMENT 1. POLECENIA: WSKAZANIE LEKTURY	<i>Svarstyk remdamasi(s) Vinco Krėvės apsakymu „Bedievis“</i>	<i>Svarstyk remdamasi(s) žinomomis V. Mykolaičio-Putino romano „Altorių šešėly“ ištraukomis</i>
ELEMENT 2. POLECENIA: KONTEKST	<i>ir <u>kitu literatūros tekstu.</u></i>	<i>ir <u>kitu literatūros tekstu.</u></i>

Wybrany utwór literacki, będący drugim tekstem, do którego odwołuje się zdający w swojej wypowiedzi, może być:

- lekturą obowiązkową
- lekturą uzupełniającą
- utworem literackim niebędącym lekturą

Polecenia do zadania 1. mają charakter jawny i zostaną opublikowane w komunikacie dyrektora CKE przed egzaminem maturalnym w terminie określonym w rozporządzeniu ministra edukacji i nauki.

Zadanie 2.:

- składa się z polecenia i tekstu (w zadaniach stosowane są trzy typy tekstów: nieliterackie, literackie i ikoniczne), zawierającego zagadnienie w formie twierdzenia lub pytania odnoszącego się do załączonego tekstu oraz wybranego kontekstu zgodnie ze schematem przedstawionym w TABELI 3.
- umożliwia zdającemu zaprezentowanie poziomu dojrzałości intelektualnej, orientacji w problemach kultury, w tym literatury, sztuki lub języka, a także wykazanie się sprawnością językowo-retoryczną oraz rozumieniem tekstu stanowiącego inspirację do wypowiedzi.

TABELA 3. SCHEMAT POLECENIA W ZADANIU 2. (LITERATURA/SZTUKA/JĘZYK)

	SCHEMAT POLECENIA DO ZAGADNIENIA ZWIĄZANEGO		
	Z LITERATURĄ (ZADANIA ZAWIERAJĄCE MATERIAŁ LITERACKI)	ZE SZTUKĄ (ZADANIA ZAWIERAJĄCE MATERIAŁ IKONICZNY)	Z JĘZYKIEM (ZADANIA ZAWIERAJĄCE MATERIAŁ DO ANALIZY JĘZYKOWEJ)
ZAGADNIENIE W FORMIE TWIERDZENIA LUB PYTANIA	<i>Ką reiškia būti patriotu?</i>	<i>Valdovo paveikslas kultūroje.</i>	<i>Kokią funkciją kalboje atlieka tarptautiniai žodžiai ir skoliniai?</i>
ELEMENT 1. POLECENIA: TEKST ŹRÓDŁOWY	<i>Svarstyk remdamasi(s) Maironio eilėraščiū Lietuva brangi</i>	<i>Aptark remdamasi(s) pateiktu Jano Mateikos paveikslo „Žalgirio mūšis“ fragmentu</i>	<i>Aptark remdamasi(s) pateiktu B. Brazdžionio kūrinio</i>
ELEMENT 2. POLECENIA: TEKST 2. ALBO WŁASNE DOŚWIADCZENIA	<i>ir <u>kitu literatūros tekstu.</u></i>	<i>ir <u>pasirinktu literatūros tekstu.</u></i>	<i>ir <u>savo komunikacine patirtimi.</u></i>

Wybrany utwór literacki, będący drugim tekstem, do którego odwołuje się zdający w swojej wypowiedzi, może być:

- lekturą obowiązkową
- lekturą uzupełniającą
- utworem literackim niebędącym lekturą.

Przebieg egzaminu

Przebieg egzaminu przedstawiono w TABELI 4.

TABELA 4. PRZEBIEG EGZAMINU USTNEGO

	PRZEBIEG EGZAMINU	CZAS TRWANIA
CZYNNOŚCI ORGANIZACYJNE	Zdający losuje zestaw pytań egzaminacyjnych zawierający dwa zadania.	–
PRZYGOTOWANIE ZDAJĄCEGO DO WYPOWIEDZI MONOLOGOWYCH	Zdający przygotowuje się do wygłoszenia wypowiedzi monologowych na dwa tematy zamieszczone w wylosowanym zestawie (może w tym czasie przygotować ramowy plan wypowiedzi, konspekt, notatki pomocnicze).	Nie więcej niż 15 minut.
WYPOWIEDZI MONOLOGOWE ZDAJĄCEGO	Zdający wygłasza wypowiedzi monologowe. Wypowiedzi monologowe zdającego nie mogą być przerywane przez zespół przedmiotowy (z wyjątkiem sytuacji, kiedy upłynął czas na nie przeznaczony). Zdający nie musi realizować zadań w kolejności, w jakiej zostały zamieszczone w zestawie zadań egzaminacyjnych – może rozpocząć wypowiedź od wybranego przez siebie zadania.	Nie więcej niż 10 minut (może je wygłosić w czasie krótszym niż 10 minut).
ROZMOWA ZESPOŁU PRZEDMIOTOWEGO ZE ZDAJĄCYM	Rozmowa zespołu przedmiotowego ze zdającym może dotyczyć: • zagadnień określonych w poleceniach do obu zadań lub do jednego z dwóch zadań • utworu literackiego albo tekstu kultury, w tym materiału ikonicznego, dołączonego do polecenia • treści utworów literackich i tekstów kultury przywołanych przez zdającego w wypowiedziach. W trakcie rozmowy zdający odpowiada na pytania, realizuje polecenia lub odnosi się do zagadnienia przedstawionego przez zespół przedmiotowy (łącznie od 1 do 3 pytań/poleceń/zagadnień). Zadawane pytania nie mogą dotyczyć faktograficznych detali dotyczących lektury obowiązkowej / omówionych tekstów kultury.	Nie więcej niż 5 minut.

Wykonanie **obu zadań** egzaminacyjnych w części ustnej wymaga:

- zrozumienia tematów wypowiedzi i sformułowanych w nich zagadnień
- wykorzystania znajomości lektury obowiązkowej i umiejętności jej odczytania do omówienia zagadnienia określonego w zadaniu 1.
- odczytania (interpretacji) dołączonego tekstu kultury pod kątem wskazanego w poleceniu zagadnienia, odwołania się do innych tekstów kultury albo własnych

doświadczeń, wykorzystania wiedzy i umiejętności z zakresu historii i teorii literatury, języka i retoryki do omówienia zagadnienia określonego w zadaniu 2.

- odwołania się do wybranych kontekstów związanych z tematem wypowiedzi
- opracowania wypowiedzi pod względem kompozycyjnym i językowo-stylistycznym
- wygłoszenia wypowiedzi zgodnie z zasadami retoryki
- udziału w rozmowie dotyczącej wygłoszonych wypowiedzi monologicznych.

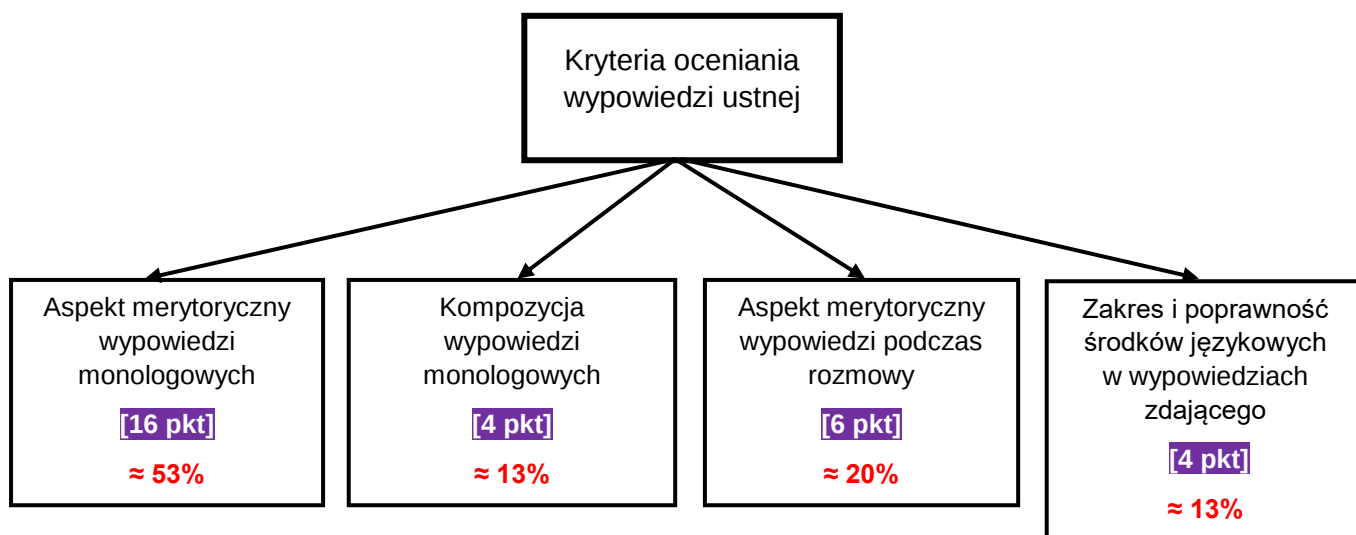
Przykładowe zadania do części ustnej (bez określania poziomu) wraz z rozwiązaniami znajdują się na stronach 38–52.

ZASADY OCENIANIA EGZAMINU USTNEGO

Za egzamin ustny zdający będzie mógł otrzymać maksymalnie **30 punktów**. Oceniając wypowiedzi zdającego, członkowie zespołu przedmiotowego będą przydzielali punkty w czterech **kryteriach**, tj.:

1. aspekt merytoryczny wypowiedzi monologowych w zadaniach 1. i 2. (od 0 do 16 pkt)
2. kompozycja wypowiedzi monologowych w zadaniach 1. i 2. oceniana łącznie (od 0 do 4 pkt)
3. aspekt merytoryczny wypowiedzi podczas rozmowy (od 0 do 6 pkt)
4. zakres i poprawność środków językowych w wypowiedziach monologowych. oraz podczas rozmowy (od 0 do 4 pkt).

Zdający zda część ustną egzaminu maturalnego z języka litewskiego, jeżeli uzyska 30%, tj. 9 punktów. Wagi poszczególnych kryteriów określono na poniższym schemacie – podano wartości w przybliżeniu.

1. Aspekt merytoryczny wypowiedzi monologowych (maksymalnie 16 punktów)

Uwaga. Za wypowiedź monologową zdający może otrzymać maksymalnie 16 pkt (zadanie 1. – 8 pkt, zadanie 2. – 8 pkt).

		Zadanie 1.	Zadanie 2.
Temat + 2 elementy (zagadnienie + lektura/tekst 1 ORAZ zagadnienie + tekst 2 przywołany przynajmniej częściowo funkcjonalnie / własne doświadczenia)	• bogata argumentacja; bez poważnych błędów rzeczowych	8	8
	• bogata argumentacja z 1–2 poważnymi błędami rzeczowymi ALBO • zadowalająca argumentacja bez błędów rzeczowych	7	7
	• zadowalająca argumentacja z 1–2 poważnymi błędami rzeczowymi ALBO • powierzchowna argumentacja bez błędów rzeczowych	6	6
	• powierzchowna argumentacja z 1–2 poważnymi błędami rzeczowymi	5	5
Temat + 1 element (zagadnienie + lektura/tekst 1 LUB zagadnienie + tekst 2 przywołany przynajmniej częściowo funkcjonalnie / własne doświadczenie)	• bogata argumentacja; bez poważnych błędów rzeczowych	4	4
	• bogata argumentacja z 1–2 poważnymi błędami rzeczowymi ALBO • zadowalająca argumentacja bez błędów rzeczowych	3	3
	• zadowalająca argumentacja z 1–2 poważnymi błędami rzeczowymi ALBO • powierzchowna argumentacja bez błędów rzeczowych	2	2
	• powierzchowna argumentacja z 1–2 poważnymi błędami rzeczowymi	1	1
brak wypowiedzi; wypowiedź nie na temat; wypowiedź zawiera błąd kardynalny ALBO 3 lub więcej poważnych błędów rzeczowych; wypowiedź nie odnosi się w ogóle do lektury wskazanej w poleceniu		0	0

Wyjaśnienia (kryterium 1. – Aspekt merytoryczny wypowiedzi monologowej)

1. Argumentacja to uzasadnienie stanowiska zdającego wobec zagadnienia sformułowanego w poleceniu za pomocą argumentów.
 - 1) Bogata argumentacja – to argumentacja pogłębiona, poparta trafnymi przykładami i **szeroka/wieloaspektowa**, stanowiąca – jako całość – wnikliwą analizę zagadnienia sformułowanego w poleceniu; zawiera elementy refleksji / głębszego namysłu nad zagadnieniem.
 - 2) Zadowalająca argumentacja – to argumentacja pogłębiona, poparta trafnymi przykładami.
 - 3) Powierzchniowa argumentacja – to argumentacja oparta na uogólnieniach,

niewnikająca w istotę rzeczy, poprzestająca na pobieżnych obserwacjach, mało dokładna, czasami niepoparta przykładami.

2. Kontekst należy rozumieć jako odniesienie się przez zdającego w wypowiedzi do np.:

- 1) innego utworu literackiego niż wskazany w poleceniu
 - 2) historii literatury
 - 3) teorii literatury
 - 4) charakteru epoki
 - 5) biografii autora
 - 6) filmu, spektaklu teatralnego
 - 7) utworu muzycznego, dzieła plastycznego
 - 8) mitologii
 - 9) *Biblii*
 - 10) religii
 - 11) historii
 - 12) filozofii
 - 13) kwestii politycznych
 - 14) kwestii społecznych,
- wybrane przez zdającego w sposób celowy, przydatne do osadzenia omawianego zagadnienia w szerszej perspektywie.

Zdający powinien wykorzystać kontekst przynajmniej częściowo funkcjonalnie, tzn. trafnie ze względu na omawiane zagadnienie przywołać np. informacje, wydarzenia – kontekst nie musi pogłębiać ani rozwijać omawianego zagadnienia.

3. Błąd kardynalny to błąd rzeczowy świadczący o nieznajomości treści i problematyki lektury obowiązkowej, do której odwołuje się zdający, w zakresie:

- a) fabuły, w tym głównych wątków utworu
- b) losów głównych bohaterów, w tym np. łączenie biografii różnych bohaterów.

4. Błąd kardynalny może dotyczyć wyłącznie lektur obowiązkowych wskazanych w podstawie programowej jako lektury do omówienia w całości (nie we fragmentach).

5. Poważny błąd rzeczowy to błąd świadczący o:

- 1) nieznajomości wskazanej w poleceniu lektury obowiązkowej (z podstawy programowej), do której odwołuje się zdający, w zakresie innym niż w przypadku błędu kardynalnego, tj. np. błąd w przypisaniu autorstwa, w użyciu błędnego nazwiska/imienia bohatera, dotyczący losów bohaterów drugoplanowych bądź wątków innych niż główne
- 2) nieznajomości utworu literackiego lub tekstu kultury, do którego odwołuje się zdający, innego niż lektura obowiązkowa (każdy błąd merytoryczny)
- 3) braku wiedzy dotyczącej kontekstu wybranego przez zdającego, np. błędne przywołanie pojęć lub faktów historycznych.

6. Dokładnie ten sam błąd rzeczowy (np. konsekwentne stosowanie błędnego imienia bohatera, którego można w jednoznaczny sposób zidentyfikować, a wypowiedź zdającego świadczy o znajomości lektury) powtórzony kilkakrotnie jest liczony jako jeden błąd.

2. Kompozycja wypowiedzi monologowych (maksymalnie 4 punkty)

	Zadanie 1.	Zadanie 2.
Kompozycja wypowiedzi spójna (tzn. uporządkowana, logiczna).	2	2
Kompozycja wypowiedzi częściowo spójna.	1	1
Kompozycja wypowiedzi niespójna.	0	0

Wyjaśnienia (kryterium 2. – Kompozycja wypowiedzi monologowych)

- Kompozycja wypowiedzi jest spójna, jeżeli wypowiedź zawiera wstęp, część zasadniczą i zakończenie, a elementy te składają się na logiczną i uporządkowaną całość.
- Kompozycja wypowiedzi jest częściowo spójna, jeżeli wypowiedź zawiera:
 - nielogiczne połączenia między dwoma z trzech elementów wypowiedzi, tj. wstępem i częścią zasadniczą ALBO częścią zasadniczą i zakończeniem, ALBO wstępem i zakończeniem
 - treści nieistotne, zbędne dla omawianego zagadnienia, bez związku / pozostające w wątpliwym związku z omawianym zagadnieniem.
- Kompozycja wypowiedzi jest niespójna, jeżeli wypowiedź zawiera:
 - nielogiczne połączenia między trzema elementami wypowiedzi tj. wstępem, częścią zasadniczą i zakończeniem
 - nieuzasadnione wnioski, sprzeczne stwierdzenia
 - treści nieistotne, zbędne dla omawianego zagadnienia, bez związku / pozostające w wątpliwym związku z omawianym zagadnieniem.

3. Aspekt merytoryczny wypowiedzi podczas rozmowy (maksymalnie 6 punktów)

Wypowiedzi na temat (na temat = adekwatne + merytorycznie poprawne)	w zakresie wypowiedzi, które są na temat lub częściowo na temat: właściwy stopień uszczegółowienia wypowiedzi względem postawionego pytania / postawionych pytań	6
	w zakresie wypowiedzi, które są na temat lub częściowo na temat: zaburzenia w stopniu uszczegółowienia wypowiedzi względem postawionego pytania / postawionych pytań	5
Fragmenty wypowiedzi na temat, pozostałe fragmenty wypowiedzi – częściowo na temat (zaburzenia w adekwatności lub zaburzenia merytoryczne)	w zakresie wypowiedzi, które są na temat lub częściowo na temat: właściwy stopień uszczegółowienia wypowiedzi względem postawionego pytania / postawionych pytań	4
	w zakresie wypowiedzi, które są na temat lub częściowo na temat: zaburzenia w stopniu uszczegółowienia wypowiedzi względem postawionego pytania / postawionych pytań	3
Wszystkie wypowiedzi częściowo na temat (zaburzenia w adekwatności lub zaburzenia merytoryczne)	w zakresie wypowiedzi, które są częściowo na temat: właściwy stopień uszczegółowienia wypowiedzi względem postawionego pytania / postawionych pytań	2
	w zakresie wypowiedzi, które są częściowo na temat: zaburzenia w stopniu uszczegółowienia wypowiedzi względem postawionego pytania / postawionych pytań	1
Wypowiedzi nie na temat; wszystkie wypowiedzi zdawkowe; błąd kardynalny; niezachowanie zasad dialogu (np. niezachowanie norm grzecznościowych)		0

Wyjaśnienia (kryterium 3. – Aspekt merytoryczny wypowiedzi podczas rozmowy)

- Wypowiedzi na temat to wypowiedzi:
 - adekwatne do zadawanych pytań
 - poprawne merytorycznie.
- Wypowiedzi częściowo na temat to wypowiedzi nieadekwatne do zadawanych pytań ALBO niepoprawne merytorycznie.
- Wypowiedzi zdającego podczas rozmowy są właściwie uszczegółowione, jeżeli nie ograniczają się wyłącznie do ogólnikowych stwierdzeń, a zawierają ich rozwinięcie.
- Zaburzenia w stopniu uszczegółowienia wypowiedzi wynikają z operowania ogólnikami przez zdającego w czasie rozmowy, z braku precyzji w wyjaśnianiu omawianych zagadnień/kwestii/pojęć itp.

4. Zakres i poprawność środków językowych w wypowiedziach zdającego (maksymalnie 4 punkty)

Uwaga. Oceniając zakres i poprawność środków językowych, bierze się pod uwagę zarówno wypowiedzi monologowe zdającego, jak i jego wypowiedzi podczas rozmowy.

Zadawalający zakres środków językowych, w szczególności leksykalnych.	W wypowiedziach zachowano właściwą dla języka mówionego poprawność językową (w zakresie fleksji, leksyki, frazeologii, składni i fonetyki) oraz płynność (dopuszczalne sporadyczne błędy językowe oraz/lub usterki w płynności).	4
	W wypowiedziach <u>częściowo</u> zachowano właściwą dla języka mówionego poprawność językową (w zakresie fleksji, leksyki, frazeologii, składni i fonetyki) oraz płynność (w wypowiedzi występowały liczne błędy językowe oraz/lub usterki w płynności).	3
Wąski zakres środków językowych.	W wypowiedziach zachowano właściwą dla języka mówionego poprawność językową (w zakresie fleksji, leksyki, frazeologii, składni i fonetyki) oraz płynność (dopuszczalne sporadyczne błędy językowe oraz/lub usterki w płynności).	2
	W wypowiedziach <u>częściowo</u> zachowano właściwą dla języka mówionego poprawność językową (w zakresie fleksji, leksyki, frazeologii, składni i fonetyki) oraz płynność (w wypowiedzi występowały liczne błędy językowe oraz/lub usterki w płynności).	1
- Wypowiedź niekomunikatywna ALBO - W wypowiedzi nie zachowano właściwej dla języka mówionego poprawności językowej (w zakresie fleksji, leksyki, frazeologii, składni i fonetyki) oraz płynności (w wypowiedzi występowały bardzo liczne błędy językowe oraz/lub usterki w płynności).		0

Wyjaśnienia (kryterium 4. – Zakres i poprawność środków językowych)

- Nie każde nieprecyzyjne sformułowanie jest niepoprawne językowo (stanowi błąd językowy); może być przejawem nieporadności językowej. Błędem jest nieporadność językowa będąca oczywistym nieuzasadnionym naruszeniem obowiązującej normy językowej.
- Indywidualne upodobania językowe egzaminatora nie mogą wpływać na ocenę poprawności środków językowych w wypowiedzi zdającego.
- Zadawalający zakres środków językowych oznacza, że zastosowane przez zdającego środki językowe, w szczególności leksykalne, umożliwiają omówienie zagadnienia oraz ułatwiają odbiór wypowiedzi; zdający stosuje wyrazy/wyrażenia synonimiczne, używa precyzyjnego słownictwa, w tym terminologii.
- Wąski zakres środków językowych oznacza, że leksyka i składnia są proste/ograniczone, utrudniają omówienie zagadnienia oraz odbiór wypowiedzi.

CZĘŚĆ PISEMNA EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA LITEWSKIEGO. POZIOM PODSTAWOWY

Egzamin maturalny z języka litewskiego w części pisemnej na poziomie podstawowym sprawdza: (a) umiejętność odczytywania, analizowania tekstu nieliterackiego (Część 1. *Test językowy*), (b) znajomość lektur obowiązkowych, zagadnień z historii literatury (Część 2. *Test ze znajomości lektur i kontekstów*) oraz (c) tworzenia wypowiedzi argumentacyjnej (Część 3. *Wypracowanie*).

CHARAKTERYSTYKA EGZAMINU PISEMNEGO NA POZIOMIE PODSTAWOWYM

Na rozwiązanie zadań z arkusza zdający ma 210 minut² i sam decyduje o rozłożeniu w czasie pracy nad testami oraz wypracowaniem.

Charakterystykę poszczególnych części egzaminu maturalnego z języka litewskiego na poziomie podstawowym prezentuje TABELA 5.

TABELA 5. CHARAKTERYSTYKA POSZCZEGÓLNYCH CZĘŚCI EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA LITEWSKIEGO NA POZIOMIE PODSTAWOWYM

	CZĘŚĆ 1. TEST JĘZYKOWY	CZĘŚĆ 2. TEST ZE ZNAJOMOŚCI LEKTUR I KONTEKSTÓW	CZĘŚĆ 3. WYPRACOWANIE
SPRAWDZANE UMIEJĘTNOŚCI	a) gramatyka języka litewskiego, tj. wymagania II.1.1)–6) b) zróżnicowanie języka litewskiego, tj. wymagania II.2.1)–7) c) komunikacja językowa i kultura języka, tj. wymagania II.3.1)–3) oraz 5)–6), 8) d) odbiór przekazu językowego, tj. wymagania II.3.1)–11)	a) pogłębiona znajomość własnego dziedzictwa narodowego, tj. wymagania I.1.–4. b) znajomość i interpretacja lektur obowiązkowych, tj. wymagania III.1.1)–5), 7)–11) c) odbiór tekstów kultury, tj. wymagania III.2.1)–3)	a) pogłębiona znajomość własnego dziedzictwa narodowego, tj. wymagania I.1.–4. b) gramatyka języka litewskiego, tj. wymagania II.1.1) c) zróżnicowanie języka litewskiego, tj. wymagania II.2.1)–7) d) komunikacja językowa i kultura języka, tj. wymagania II.3.1), 5)–9) e) ortografia i interpunkcja,

² Czas trwania egzaminu może zostać wydłużony w przypadku uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym niepełnosprawnych, oraz w przypadku cudzoziemców. Szczegóły są określone w *Komunikacie dyrektora Centralnej Komisji Edukacyjnej w sprawie szczegółowych sposobów dostosowania warunków i form przeprowadzania egzaminu maturalnego w danym roku szkolnym*.

			tj. wymagania II.5.1)–2) f) interpretacja utworów literackich, tj. wymagania III.1.1)–5), 7)–11) g) pisanie, tj. wymagania IV.2.1)–3), 5)–7).
PODSTAWOWE INFORMACJE	Część 1. zawiera zadania z zakresu języka i wiedzy o języku.	Część 2. zawiera zadania sprawdzające znajomość lektur oraz umiejętności z zakresu historii literatury.	Część 3. zawiera dwa tematy wypracowań do wyboru. Nie jest określona forma gatunkowa wypowiedzi.
TEKSTY, DO KTÓRYCH ODNOSZĄ SIĘ ZADANIA EGZAMINACYJNE	- Fragmenty lub całość tekstu publicystycznego lub popularnonaukowego. - Tekst wiodący będzie liczył około 700 wyrazów.	- Fragmenty tekstów literackich lub nieliterackich (np. fragmenty prac krytycznych lub analiz) oraz teksty ikonograficzne - łącznie liczą nie więcej niż 1 500 wyrazów.	- Tematy wypracowań mogą zawierać wiersz jako tekst źródłowy. - Każdy temat <u>wymaga odwołania się do lektury obowiązkowej zamieszczonej w Informatorze i innego utworu z literatury litewskiej.</u>

ZADANIA EGZAMINACYJNE W ARKUSZU

Liczbę zadań oraz liczbę punktów możliwych do uzyskania za zadania w poszczególnych częściach arkusza przedstawiono w TABELI 6.

TABELA 6. LICZBA ZADAŃ ORAZ LICZBA PUNKTÓW NA EGZAMINIE MATURALNYM Z JĘZYKA LITEWSKIEGO

Część	Liczba zadań	Liczba punktów	Udział w wyniku sumarycznym
Część 1. Test językowy	5–10	10	20%
Część 2. Test ze znajomości lektur i kontekstów	5–10	10	20%
Część 3. Wypracowanie	1	30	60%
Razem	11–21	50	100%

W części 1. i w części 2. arkusza egzaminacyjnego znajdą się zarówno zadania zamknięte, jak i otwarte.

Zadania zamknięte to takie, w których zdający wybiera odpowiedź spośród podanych. Wśród zadań zamkniętych znajdują się m.in.:

- zadania wyboru wielokrotnego
- zadania typu prawda-falsz
- zadania na dobieranie.

Zadania otwarte to takie, w których zdający samodzielnie formułuje odpowiedź.

W części 3. arkusza egzaminacyjnego pojawi się zadanie rozszerzonej odpowiedzi – wypracowanie.

Zadania w części 1. Test językowy

Zadania egzaminacyjne w części *Test językowy*:

- a) dotyczą tekstu zamieszczonego w arkuszu egzaminacyjnym
- b) sprawdzają umiejętności z zakresu języka
- c) łączą wymagania z różnych obszarów podstawy programowej, np. rozumienie tekstu i zagadnienia językowe (np. środki retoryczne)
- d) mogą zawierać odniesienia do innych utworów (cytaty), wymagające zderzenia treści/przesłania cytatu z sensami zamieszczonego w arkuszu egzaminacyjnym tekstu lub tekstów.

Przykładowe zadania do części 1. Test językowy wraz z rozwiązaniami znajdują się na stronach 53–67.

Zadania w części 2. Test ze znajomości lektur i kontekstów

W części *Test ze znajomości lektur i kontekstów* znajdują się zadania dotyczące znajomości lektur wskazanych w *Informatorze*, ich specyfiki gatunkowej, zadania sprawdzające wiedzę historycznoliteracką oraz teoretycznoliteracką związaną z kanonem lektur.

Przykładowe zadania do części 2. Test ze znajomości lektur i kontekstów wraz z rozwiązaniami znajdują się na stronach 68–122.

Zadania w części 3. Wypracowanie

Zdający samodzielnie tworzy wypracowanie na wybrany przez siebie temat, nie krótsze niż 250 wyrazów.

W każdym temacie są wskazane 2 elementy, które zdający musi uwzględnić w wypracowaniu, tj.:

- a) lekturę obowiązkową
- b) inny utwór z literatury litewskiej.

Przykładowe tematy wypracowań wraz z ocenionymi rozwiązaniami znajdują się na stronach 122–139.

ZASADY OCENIANIA ZADAŃ W CZĘŚCI TESTOWEJ

Zadania zamknięte są oceniane – w zależności od maksymalnej liczby punktów, jaką można uzyskać za rozwiązanie danego zadania – zgodnie z poniższymi zasadami:

1 pkt – odpowiedź poprawna.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub niepełna albo brak odpowiedzi.

ALBO

2 pkt – odpowiedź całkowicie poprawna.

1 pkt – odpowiedź częściowo poprawna lub odpowiedź niepełna.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Za rozwiązanie zadania otwartego krótkiej odpowiedzi będzie można otrzymać od 0 do 3 punktów. W tych zadaniach nie będzie oceniana poprawność językowa, ortograficzna i interpunkcyjna, chyba że w poleceniu zostanie określone inaczej. Zasady oceniania będą opracowywane do każdego zadania odrębnie.

ZASADY OCENIANIA WYPRACOWANIA

Oceniając pracę, egzaminatorzy będą przydzielali punkty w czterech **kryteriach głównych**, tj.

1. spełnienie formalnych warunków polecenia (od 0 do 1 pkt; $\approx 3,5\%$)
2. kompetencje literackie i kulturowe (od 0 do 12 pkt; $\approx 40\%$)
3. kompozycja wypowiedzi (od 0 do 7 pkt; $= 23\%$)
4. język wypowiedzi (od 0 do 10 pkt; $\approx 33,5\%$).

W ramach 3. kryterium głównego, tj. „kompozycja wypowiedzi”, egzaminatorzy będą przydzielali punkty w trzech kryteriach składowych, tj.

3a. struktura wypowiedzi

3b. spójność wypowiedzi (tj. logika i uporządkowanie wypowiedzi)

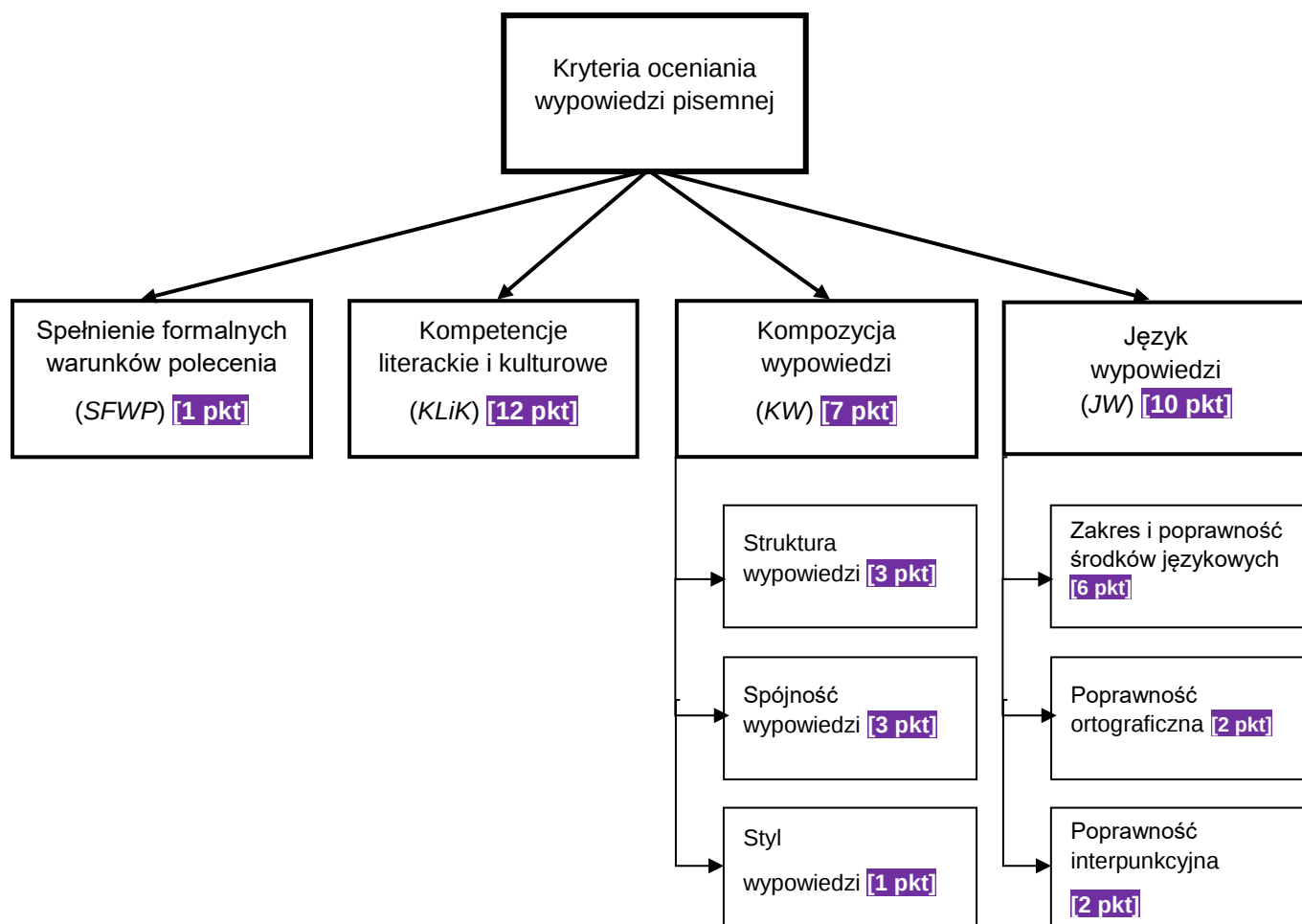
3c. styl wypowiedzi.

W ramach 4. kryterium głównego, tj. „język wypowiedzi”, egzaminatorzy będą przydzielali punkty w trzech kryteriach składowych, tj.

4a. zakres i poprawność środków językowych

4b. poprawność ortograficzna

4c. poprawność interpunkcyjna.

1. Spełnienie formalnych warunków polecenia (maksymalnie 1 punkt)

Sprawdzając wypracowanie zdającego w tym kryterium, egzaminator będzie oceniał, czy:

- w wypracowaniu zdający odwołał się do lektury obowiązkowej
- wypowiedź w co najmniej jednym fragmencie dotyczy problemu wskazanego w poleceniu
- napisane wypracowanie jest w jakiegokolwiek części wypowiedzią argumentacyjną

• W wypracowaniu jest odwołanie do co najmniej jednego tekstu wskazanego w poleceniu jako obowiązkowy. - ORAZ • Wypracowanie przynajmniej częściowo dotyczy problemu wskazanego w poleceniu. • ORAZ • Wypracowanie przynajmniej częściowo jest wypowiedzią argumentacyjną.	1 pkt
• Wypracowanie nie spełnia któregokolwiek z warunków określonych w kategorii „1 pkt”. - ALBO • Wypracowanie jest napisane w formie planu albo w punktach.	0 pkt

Uwaga: Jeżeli w kryterium *Spełnienie formalnych warunków polecenia* przyznano 0 pkt, we wszystkich pozostałych kryteriach przyznaje się 0 pkt.

Wyjaśnienia (kryterium 1. – SFWP)

1. „Problem wskazany w poleceniu” obejmuje:

- a) zakres merytoryczny zagadnienia, którego omówienie jest wymagane ORAZ
- b) opinię zdającego wraz z uzasadnieniem.

Zakres merytoryczny, obejmujący dwa aspekty, będzie określany dla każdego tematu wypracowania.

2. Wypracowanie przynajmniej częściowo dotyczy problemu wskazanego w poleceniu, jeżeli obejmuje co najmniej jeden aspekt zakresu merytorycznego ORAZ opinię albo uzasadnienie.

3. Wypracowanie przynajmniej częściowo jest wypowiedzią argumentacyjną, jeżeli zawiera co najmniej jeden akapit argumentacyjny.

2. Kompetencje literackie i kulturowe (maksymalnie 12 punktów)

Sprawdzając wypracowanie zdającego w tym kryterium, egzaminator będzie oceniał, czy w wypracowaniu zdający:

- wykorzystał znajomość – odpowiednio – wskazanej w poleceniu lektury obowiązkowej oraz innego utworu literackiego z literatury litewskiej w sposób funkcjonalny
- przedstawił bogatą argumentację, świadczącą o jego erudycji
- wykazał się wiedzą i umiejętnościami z zakresu kształcenia literackiego i kulturowego oraz językowego

- funkcjonalnie wykorzystał konteksty, np. literacki, historyczny, filozoficzny, kulturowy, które pogłębiają i rozwijają rozważany problem
- przedstawił bogatą argumentację: argumentacja jest logiczna, wnikliwa, zróżnicowana, świadczy o erudycji zdającego
- wykazał się wiedzą i umiejętnościami z zakresu nauki o literaturze
- nie popełnił błędów rzeczowych, zarówno w odniesieniu do przywołanych tekstów literackich oraz kontekstów (np. pisząc o wydarzeniach z danej lektury, nie popełnił błędów, tj. nie pomylił imion postaci, nie przypisał postaciom cech, których nie posiadają, bądź nie wymyślił wydarzeń, których w lekturze nie ma lub inne), jak i terminologii historycznoliterackiej oraz/lub teoretycznoliterackiej (np. niewłaściwie i bez zrozumienia stosuje pojęcia i terminy, niewłaściwie porządkuje epoki literackie, zjawiska literacko-kulturowe).

Funkcjonalność wykorzystania utworów wskazanych w poleceniu (lektury obowiązkowej oraz innego utworu literackiego z literatury litewskiej).	Poziom argumentacji wypowiedzi; erudycyjność wypowiedzi	Liczba punktów	Błędy rzeczowe
Dwa utwory wykorzystane w pełni funkcjonalnie.	• Bogata argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie dwóch kontekstów. • Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego.	12 pkt	Za każdy błąd rzeczowy należy odjąć 1 pkt od ogólnej liczby punktów przyznanych za KLiK (od 0 do 12; bez punktów ujemnych).
	• Zadowalająca argumentacja. • W pracy kontekst/y wykorzystano częściowo funkcjonalnie.	11 pkt	
	• Powierzchnowa argumentacja. • W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstów.	10 pkt	
Jeden utwór wykorzystany w pełni funkcjonalnie, a drugi – częściowo funkcjonalnie.	• Bogata argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie dwóch kontekstów. • Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego.	9 pkt	
	• Zadowalająca argumentacja. • W pracy kontekst/y wykorzystano częściowo funkcjonalnie.	8 pkt	
	• Powierzchnowa argumentacja. • W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstów.	7 pkt	
Dwa utwory wykorzystane częściowo funkcjonalnie.	• Trafna argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie dwóch kontekstów. • Praca zawiera fragmenty erudycyjne.	6 pkt	
	• Zadowalająca argumentacja. • W pracy kontekst/y wykorzystano częściowo funkcjonalnie.	5 pkt	
	• Powierzchnowa argumentacja. • W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstów.	4 pkt	
Tylko jeden utwór wykorzystany	• Trafna argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie dwóch kontekstów.	3 pkt	
	• Zadowalająca argumentacja.	2 pkt	

częściowo LUB w pełni funkcjonalnie.	W pracy kontekst/y wykorzystano częściowo funkcjonalnie.		
	- Powierzchowna argumentacja. - W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstów.	1 pkt	
	Żaden utwór nie został wykorzystany przynajmniej w części funkcjonalnie.	0 pkt	

Uwaga: Jeżeli ostateczna liczba punktów przyznana w kryterium Kompetencje literackie i kulturowe, tj. liczba punktów po odjęciu punktów za błędy rzeczowe (jeżeli wystąpiły w pracy), wynosi 0 pkt, wówczas w pozostałych kryteriach (Kompozycja wypowiedzi oraz Język wypowiedzi) przyznaje się 0 pkt.

Wyjaśnienia (kryterium 2. – KLiK)

1. Poprzez wykorzystanie utworu rozumie się wykorzystanie znajomości jego treści oraz odczytanych sensów.
2. Zdający powinien funkcjonalnie wykorzystać w wypracowaniu znajomość dwóch tekstów wskazanych w poleceniu, tzn. lektury obowiązkowej ORAZ innego utworu literackiego z literatury litewskiej. Funkcjonalne wykorzystanie znajomości tekstu oznacza przywołanie w wypracowaniu:
 - 1) takich elementów fabuły, np. wydarzeń, bohaterów, wątków
 - 2) sensów utworów,które istotnie wspierają tok rozumowania zdającego, albo dobrze ilustrują to, o czym zdający pisze.

Funkcjonalność wykorzystania znajomości tekstów ocenia się w odniesieniu do tematu pracy. Jeżeli w części zasadniczej pracy w charakterze argumentów/ przykładów wykorzystane są elementy fabuły lub sensy utworów, które nie są spójne np. ze stanowiskiem zdającego wyrażonym we wstępie do pracy – wówczas uwzględnia się tę niespójność w ocenie spójności.

3. Utwór literacki nie jest wykorzystany funkcjonalnie, jeżeli zdający wyłącznie streszcza ten utwór lub wybrane jego wątki, ale nie wyciąga żadnego wniosku, nie formułuje żadnej refleksji związanej ze streszczonym utworem.
4. Jeżeli zdający w wypracowaniu napisze więcej niż o dwóch utworach literackich (np. o dwóch lekturach obowiązkowych i o dwóch innych tekstach literackich), o różnym stopniu funkcjonalności, do oceny stopnia realizacji kryterium bierze się pod uwagę dwa utwory wykorzystane w sposób najbardziej funkcjonalny, z których jeden musi być lekturą obowiązkową. Pozostałe utwory stanowią kontekst literacki.
5. Argumentacja to udowodnienie tezy/opinii/stanowiska przedstawionego przez zdającego za pomocą argumentów.

Bogata argumentacja – to argumentacja rzeczowa, pogłębiona, poparta trafnymi przykładami i **szeroka/wieloaspektowa**, uwzględniająca konteksty, stanowiąca – jako całość – wnikliwą analizę problemu sformułowanego w poleceniu; zawiera elementy refleksji / głębszego namysłu nad problemem. W sytuacji, gdy znajomość utworów literackich została wykorzystana częściowo funkcjonalnie, mówimy o argumentacji trafnej.

Zadowalająca argumentacja – to argumentacja rzeczowa, pogłębiona, poparta trafnymi przykładami.

Powierzchniowa argumentacja – to argumentacja oparta na uogólnieniach, niewnikająca w istotę rzeczy, poprzestająca na pobieżnych obserwacjach, mało dokładna, czasami niepoparta przykładami; również argumentacja, w której zdający podejmuje próbę zbudowania argumentu, dobierając jedynie środki językowe typowe dla struktur argumentacyjnych, np. *Moim pierwszym argumentem jest...*

6. Kontekst należy rozumieć jako odniesienie się przez zdającego w pracy do np.:
 - 1) innego utworu literackiego niż wskazany w poleceniu
 - 2) historii literatury

- 3) teorii literatury
- 4) charakteru epoki
- 5) biografii autora
- 6) filmu, spektaklu teatralnego
- 7) utworu muzycznego, dzieła plastycznego
- 8) mitologii
- 9) *Biblii*
- 10) religii
- 11) historii
- 12) filozofii
- 13) kwestii politycznych
- 14) kwestii społecznych,

wybrane przez zdającego w sposób celowy, przydatne do osadzenia omawianego utworu w szerszej perspektywie i pogłębionego odczytania sensów utworu literackiego, do którego zdający odwołuje się w wypracowaniu. Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu polega na trafnym jego doborze ze względu na rozważany problem; kontekst pogłębia i rozwija omawiane zagadnienie. Pogłębienie i omówienie danego zagadnienia poprzez konteksty nie oznacza konieczności dogłębnej analizy samych kontekstów jako takich; w szczególności nie może prowadzić do dygresji stosowanej niefunkcjonalnie.

7. Kontekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie to odniesienie wyłącznie na poziomie przywołania, np. informacji, wydarzenia; kontekst jest poprawny, ale ogranicza się tylko do funkcji informacyjnej, nie pogłębia i nie rozwija omawianego zagadnienia.
8. Kontekst poprzez odniesienie się przez zdającego do innego utworu literackiego niż wskazany w poleceniu nie jest wykorzystany funkcjonalnie, jeżeli zdający wyłącznie streszcza ten utwór lub wybrane jego wątki, ale nie wyciąga żadnego wniosku, nie formułuje żadnej refleksji związanej ze streszczonym utworem.
9. Erudycję należy rozumieć jako wiedzę przedmiotową zdającego, w tym wiedzę i umiejętność wykorzystania kontekstów, kodów kulturowych, terminologii, znajomości kultury, w tym literatury i sztuki. Wypowiedź świadcząca o erudycji zdającego to wypracowanie, w którym zdający, rozważając problem sformułowany w poleceniu, funkcjonalnie wykorzystał wiedzę przedmiotową.
10. W ocenie poziomu argumentacji wypowiedzi nie uwzględnia się fragmentów wypowiedzi zawierających błędy rzeczowe.
11. Błąd rzeczowy – to błąd świadczący o:
 - nieznajomości wskazanej w poleceniu lektury obowiązkowej (zamieszczonej w arkuszu egzaminacyjnym), do której odwołuje się zdający, w zakresie innym niż w przypadku błędu kardynalnego, tj. np. błąd w nazwisku autora, w przypisaniu autorstwa, w nazwisku/imieniu bohatera, dotyczący losów bohaterów drugoplanowych bądź wątków innych niż główne
 - nieznajomości utworu literackiego lub tekstu kultury, do którego odwołuje się zdający, innego niż lektura obowiązkowa lub utwór literacki wskazany w poleceniu (każdy błąd merytoryczny)

- nieuprawnionej interpretacji fragmentu lub fragmentów / części utworu literackiego, w tym poetyckiego, do którego odwołuje się zdający, będącej częściową lub całkowitą falsyfikacją danego utworu
- nieznanomości zagadnień z zakresu teorii i historii literatury bądź języka, np. stosowanie pojęć typowych dla epiki w odniesieniu do liryki (np. **narrator wiersza*). Nie są błędem rzeczowym sformułowania takie jak np. *utwór pokazuje, wiersz ukazuje*
- braku wiedzy dotyczącej wybranego przez zdającego kontekstu, np. błędne przywołanie pojęć lub faktów historycznych.

Jako błąd rzeczowy traktujemy również niepoprawne przywołanie cytatu z utworu literackiego, oznaczone cudzysłowem.

12. Dokładnie ten sam błąd rzeczowy (np. konsekwentne stosowanie błędnego imienia bohatera, którego da się w jednoznaczny sposób zidentyfikować, a fakty opisane w wypracowaniu świadczą o znajomości lektury) powtórzony kilkakrotnie jest liczony jako jeden błąd.
13. Jeżeli dane sformułowanie stosowane/uznawane jest w nauczaniu zwyczajowo za „termin” (np. *apokalipsa spełniona*), ale nie jest terminem w rozumieniu encyklopedycznym oraz/lub nie jest wymienione w podstawie programowej, to błędu w takim sformułowaniu (np. **apokalipsa przepowiadana*) nie traktuje się jako błędu rzeczowego, a jako błąd językowy.

3. Kompozycja wypowiedzi: struktura, spójność i styl (maksymalnie 7 punktów)

Sprawdzając wypracowanie zdającego w tym kryterium, egzaminator będzie oceniał, czy:

1. *w zakresie struktury wypowiedzi:*
 - kompozycja wypowiedzi jest funkcjonalna, tzn. czy układ i sposób przedstawienia treści pomaga zrozumieniu wypowiedzi
 - podział wypowiedzi – zarówno w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie), jak i w zakresie podziału na akapity – jest poprawny i funkcjonalny
2. *w zakresie spójności wypowiedzi:*
 - wypowiedź jest spójna, tzn. złożona z elementów, które tworzą logiczną i uporządkowaną całość
 - w wypowiedzi spójność jest zachowana zarówno wewnątrz zdań, jak również między zdaniami i akapitami
 - w wypowiedzi użyte zostały odpowiednie środki językowe, np. wskaźniki zespolenia tekstu, struktury metatekstowe, leksykalne wykładniki spójności, które ułatwiają śledzenie toku rozumowania autora
3. *w zakresie stylu wypowiedzi:*
 - styl wypowiedzi jest stosowny, tzn. czy zdający konsekwentnie posługuje się jednym, wybranym stylem, a jeżeli miesza różne style w wypowiedzi – to czy jest to uzasadnione (czy czemuś to służy, jest funkcjonalne) oraz czy zdający nie napisał wypowiedzi, stosując słownictwo charakterystyczne dla stylu potocznego w odmianie mówionej.

3a. Struktura wypowiedzi

Uporządkowanie elementów treściowych wypowiedzi	Podział wypowiedzi	Liczba punktów	
Elementy treściowe wypowiedzi w całości lub w przeważającej części pracy są zorganizowane problemowo.	Poprawny zarówno w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie), jak i w zakresie struktury akapitów; sposób podziału tekstu pomaga w zrozumieniu tez zdającego. Dopuszczalna 1 usterka.	3 pkt	A
	Usterki w podziale tekstu w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie) ALBO w zakresie struktury akapitów.	2 pkt	B
	Usterki w podziale tekstu w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie) ORAZ w zakresie struktury akapitów.	1 pkt	C
- W pracy podjęta jest próba organizacji elementów treściowych wypowiedzi problemowo. - Elementy treściowe wypowiedzi zorganizowane w pracy częściowo problemowo, częściowo wyłącznie pod względem formalnym. - Elementy treściowe wypowiedzi w całości lub w przeważającej części pracy zorganizowane wyłącznie pod względem formalnym, np. wg kolejno omawianych tekstów literackich.	Poprawny zarówno w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie), jak i w zakresie struktury akapitów; sposób podziału tekstu pomaga w zrozumieniu tez zdającego. Dopuszczalna 1 usterka.	2 pkt	D
	Usterki w podziale tekstu w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie) ALBO w zakresie struktury akapitów.	1 pkt	E
	Usterki w podziale tekstu w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie) ORAZ w zakresie struktury akapitów.	0 pkt	F
Elementy treściowe wypowiedzi niezorganizowane; wypowiedź stanowi zbiór w znacznej mierze niezależnych elementów.		0 pkt	G

Wyjaśnienia (kryterium 3a – Struktura wypowiedzi)

1. Elementy treściowe wypowiedzi to – najogólniej rzecz ujmując – „bloki”, na które podzielone jest wypracowanie (w najprostszej formie: wstęp – część zasadnicza (rozwińcie) – zakończenie, ale „część zasadnicza” zazwyczaj jest dzielona na kolejne „bloki”, tj. akapity).
 - 1) Elementy treściowe wypowiedzi są zorganizowane problemowo (w toku problemowym), jeżeli każdy z „bloków” w części zasadniczej wypracowania omawia np. jeden aspekt tematu. Omawiając wybrany aspekt, zdający przywołuje argumentację i przykłady z różnych tekstów literackich / kontekstów; czynnikiem organizującym dany „blok” jest właśnie problem („ponadtekstowo”, „międzytekstowo”), a nie dany tekst literacki.
 - 2) Możliwa jest sytuacja, w której zorganizowanie problemowe „pokrywa się” ze zorganizowaniem według kolejno omawianych tekstów literackich, jeżeli w pracy widoczny jest zamysł kompozycyjny wskazujący na ustrukturyzowanie wypowiedzi według tematów, np. kolejny tekst literacki stanowi przykład umożliwiającą np. uszczegółowienie wcześniej omawianego zagadnienia.
 - 3) Elementy treściowe wypowiedzi są zorganizowane wyłącznie pod względem formalnym (w toku liniowym), jeżeli każdy z „bloków” w części zasadniczej wypracowania dotyczy innego tekstu literackiego / kontekstu, a jedynym identyfikowalnym czynnikiem organizującym taki układ jest po prostu omawianie w kolejnych „blokach” zagadnień dotyczących kolejnych tekstów / kontekstów; tekst jest zorganizowany wg tekstów „jeden po drugim” (np. zmiana kolejności akapitów nie wpływa na strukturę tekstu).
2. Ocena podziału wypowiedzi w skali ogólnej wymaga rozważenia proporcji i funkcjonalności zasadniczych „bloków” pracy, tj. wstępu – części zasadniczej – zakończenia. Usterki w podziale wypowiedzi w skali ogólnej mogą wynikać z np. nieproporcjonalnie i niefunkcjonalnie długiego wstępu, zbyt krótkiego (lakończego) zakończenia lub braku jednego z tych „bloków”.
3. Ocena podziału wypowiedzi na akapity wymaga rozważenia, czy logika wywodu została odzwierciedlona w podziale na graficznie wyodrębnione i funkcjonalne akapity. Usterki w podziale wypowiedzi na akapity mogą wynikać np. z faktu, że w pracy występują wyodrębnione graficznie akapity, które nie stanowią zwartej myślowo całości, albo występują akapity, które powinny zostać podzielone na mniejsze bloki, ponieważ taki akapit zawiera kilka wątków (każdy z takich wątków stanowi sam w sobie zwartą myślowo całość).
4. W ocenie struktury wypowiedzi nie uwzględnia się niezrealizowania przez zdającego któregoś z elementów tematu, np. nieodwołania się w ogóle do jednego z tekstów wskazanych w temacie jako obowiązkowy.

3b. Spójność wypowiedzi

Wypowiedź jest w całości spójna lub występuje w niej nie więcej niż 2 zaburzenia w spójności (tj. logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów ORAZ/LUB całej wypowiedzi.	3 pkt
W wypowiedzi występuje 3–5 zaburzeń w spójności (tj. logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów ORAZ/LUB całej wypowiedzi.	2 pkt
- W wypowiedzi występuje 6–8 zaburzeń w spójności (tj. logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów ORAZ/LUB całej wypowiedzi. LUB - Wstęp pracy jest treściowo niespójny z częścią zasadniczą pracy ALBO z zakończeniem pracy. ALBO - Zakończenie pracy jest treściowo niespójne z wstępem ALBO częścią zasadniczą pracy.	1 pkt
- W wypowiedzi występuje 9 lub więcej zaburzeń w spójności (tj. logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów ORAZ/LUB całej wypowiedzi. LUB - Wstęp pracy jest treściowo niespójny z częścią zasadniczą pracy ORAZ z zakończeniem pracy. ALBO - Zakończenie pracy jest treściowo niespójne z wstępem ORAZ częścią zasadniczą pracy.	0 pkt

Wyjaśnienia (kryterium 3b – Spójność wypowiedzi)

- Wypowiedź jest spójna, jeżeli elementy, które ją tworzą, stanowią logiczną i uporządkowaną całość.
- Wywód jest uporządkowany, jeśli każdy kolejny akapit wynika z poprzedniego, a np. przedstawienie akapitów zaburzyłoby tok rozumowania przyjęty przez zdającego.
- Zaburzenia w spójności mogą wynikać m.in. z:
 - błędów logicznych, w tym np. zbyt daleko idących uogólnień, nieuzasadnionych wniosków (np. wnioski w zakończeniu pracy nie wynikają z przeprowadzonego rozumowania), sprzecznych stwierdzeń
 - odstępstw od podporządkowania wyводу myśli przewodniej, np. wypracowanie zawiera нефunkcjonalne fragmenty stanowiące niezwiązane z tematem wątki poboczne
 - zredagowaniu wstępu lub rozwinięcia, lub zakończenia, lub akapitu, które nie pasują logicznie do pozostałej części wypracowania, nie łączą się logicznie z poprzedzającą je częścią / poprzedzającym je akapitem
 - rozwijania jednocześnie więcej niż jednego wątku („zazębiania” się wątków)
 - pomijania pośrednich ogniw rozumowania, tzw. skróty myślowe
 - wprowadzenie treści nieistotnych, zbędnych dla pracy, bez związku/pozostających w wątpliwym związku z tematem/wywodem
 - wprowadzania dygresji stosowanych нефunkcjonalnie

h) przerywania toku myślenia zbędnymi zdaniami.

4. Błędy w spójności wewnątrz akapitów oznaczają np. nielogiczne połączenia zdań w akapicie oraz brak zastosowania w nim wskaźników zespolenia.
5. Błędy w spójności między akapitami oznaczają nielogiczne powiązanie danego akapitu z poprzednim lub poprzednimi akapitami oraz brak zastosowania wskaźników zespolenia między akapitami.

3c. Styl wypowiedzi

Styl w całości lub w przeważającej części stosowny, tj. adekwatny do odmiany pisanej języka oraz do sytuacji komunikacyjnej (jednorodny albo funkcjonalnie niejednorodny).	1 pkt
Wypracowanie nie spełnia warunków określonych w kategorii „1 pkt”.	0 pkt

Wyjaśnienia (kryterium 3c – Styl wypowiedzi)

1. Styl wypowiedzi – co do zasady – powinien być: jasny, prosty (nie: zawily, pretensjonalny), zwięzły, jednolity. Dodatkowo może być żywy, obrazowy.
2. Wypracowanie powinno być napisane stylem stosownym do sytuacji komunikacyjnej, jaką jest egzamin maturalny, co oznacza, że nie należy redagować go, stosując słownictwo charakterystyczne dla stylu potocznego w odmianie mówionej. Styl uznaje się za stosowny w przeważającej części, jeżeli jest stosowany w orientacyjnie 2/3 pracy. Styl jest niestosowny do sytuacji komunikacyjnej, jeżeli orientacyjnie ok. 2/3 wypracowania zredagowane jest przy użyciu struktur językowych charakterystycznych dla stylu potocznego w odmianie mówionej
3. Styl wypracowania jest jednorodny, jeśli zdający konsekwentnie posługuje się jednym, wybranym stylem, odpowiednim dla treści i formy wypowiedzi, lub miesza różne style w wypowiedzi, ale jest to uzasadnione i celowe.
4. Indywidualne upodobania stylistyczne egzaminatora nie mogą wpływać na ocenę stylu pracy zdającego.

4. Język wypowiedzi (maksymalnie 10 punktów)

Sprawdzając wypracowanie zdającego w tym kryterium, egzaminator będzie oceniał:

1. *w odniesieniu do zakresu i poprawności środków językowych:*
 - czy zdający poprawnie użył w wypowiedzi różnych rodzajów zdań i bogatej leksyki (np. frazeologizmów, wyrazów rzadziej używanych w języku polskim), czy też ograniczył się do najprostszych środków językowych
 - czy środki językowe, których użył zdający, pozwalają mu zrealizować temat w sposób swobodny i precyzyjny, czy też pobieżny, sprawiający trudność w zrozumieniu tekstu.
 - ile błędów językowych, w tym błędów stylistycznych, zdający popełnił w pracy
2. *w odniesieniu do poprawności ortograficznej:*
 - ile błędów ortograficznych zdający popełnił w pracy

3. w odniesieniu do poprawności interpunkcyjnej:

- ile błędów interpunkcyjnych zdający popełnił w pracy.

4a. Zakres i poprawność środków językowych

Oceniając język wypowiedzi, egzaminator najpierw oceni zakres użytych środków językowych, a następnie – ich poprawność. Ostateczną liczbę punktów ustali na podstawie oceny obu tych aspektów wypowiedzi, zgodnie z poniższą tabelą.

Poprawność środków		Nie więcej niż 4 błędy jęz.	5–7 błędów jęz.	8–10 błędów jęz.	11–12 błędów jęz.	13–14 błędów jęz.	15–18 błędów jęz.	19 lub więcej błędów jęz.
Zakres środków		A	B	C	D	E	F	H
1.	Szeroki zakres środków językowych, tzn. • zróżnicowana składnia, • zróżnicowana leksyka, w tym np. bogata frazeologia, precyzyjne słownictwo, umożliwiające pełną i swobodną realizację tematu.	6 pkt	5 pkt	4 pkt	3 pkt	2 pkt	1 pkt	0 pkt
2.	Zadawalający zakres środków językowych, tzn. składnia i leksyka stosowne / odpowiednie do realizacji tematu.	5 pkt	4 pkt	3 pkt	2 pkt	1 pkt	0 pkt	0 pkt
3.	Wąski zakres środków językowych, tzn. składnia i leksyka proste / ograniczone, utrudniające realizację tematu.	4 pkt	3 pkt	2 pkt	1 pkt	0 pkt	0 pkt	0 pkt

Przykładowo za wypowiedź, w której zakres środków językowych wykorzystanych przez zdającego jest zadowalający, i znajdują się w niej 4 błędy językowe, egzaminator przyzna 5 pkt w tym kryterium.

Wyjaśnienia (kryterium 4a)

5. Nie każde nieprecyzyjne sformułowanie jest niepoprawne językowo (stanowi błąd językowy); może być przejawem nieporadności językowej. Błędem jest nieporadność językowa będąca oczywistym nieuzasadnionym naruszeniem obowiązującej normy językowej.
6. W wypracowaniu występuje zróżnicowana składnia, jeżeli w pracy zdający wykorzystał poprawnie co najmniej 4 różne struktury składniowe, np.: zdanie pojedyncze, zdanie złożone, zdanie wielokrotnie złożone, równoważnik zdania, imiesłowny równoważnik zdania, strona bierna, paralelizm składniowy, poprawne wprowadzanie cytatu, zdanie pytające.
7. W wypracowaniu występuje zróżnicowana leksyka, jeżeli w pracy zdający np.: nie stosuje

nieuzasadnionych powtórzeń, stosuje wyrazy/wyrażenia synonimiczne, stosuje bogatą frazeologię, używa precyzyjnego słownictwa, w tym np. terminologii.

8. W ocenie stopnia zróżnicowania leksyki uwzględnia się również umiejętności stosowane:
- 1) wskaźniki zespolenia tekstu
 - 2) inne struktury metatekstowe, np.
 - a) metaorganizatory (np. *Kalbant apie + tema*)
 - b) metaoperatory (np. *Kitaip tariant, kaip antai, reziumuojant, pavyzdžiui, t.y.*)
 - 3) leksykalne wykładniki spójności, np.
 - a) homoleksja (np. *Jo poezija ragino tautą kovoti. Tas raginimas neliko be atgarsio: ...; Viena iš jo dažnai vartojamų stiliaus figūrų – kartojimas. Kartojimu autorius pabrėžia...*)
 - b) hiponimia (np. *... motyvai būdingi X ir Y poezijai. Šie romantikai ... ; ... motyvai būdingi romantikų poezijai. Tiek X, tiek Y ...)*
 - c) spójność synonimiczną (np. *Prie iškilusių emocinių problemų prisidėjo nesėkmės darbe, sunkumai ieškant dialogo su buvusiais draugais...*)
 - d) spójność opartą na antonimii (np. *Ši santarvė neilgai tęsėsi. Po mėnesio priešiškumas liepsnojo ...*),
- ułatwiające śledzenie toku rozumowania³.

4b. Poprawność ortograficzna

Praca jest bezbłędna albo zawiera nie więcej niż 2 błędy ortograficzne.	2 pkt
Praca zawiera 3–5 błędów ortograficznych.	1 pkt
Praca zawiera 6 lub więcej błędów ortograficznych.	0 pkt

Uwaga: Ten sam wyraz zapisany niepoprawnie ortograficznie, powtórzony w wypracowaniu, jest liczony jako jeden błąd ortograficzny.

4c. Poprawność interpunkcyjna

Praca jest bezbłędna albo zawiera nie więcej niż 5 błędów interpunkcyjnych.	2 pkt
Praca zawiera 6–9 błędów interpunkcyjnych.	1 pkt
Praca zawiera 10 lub więcej błędów interpunkcyjnych.	0 pkt

³ Na podstawie: Tymiak L. (2004), *Kompozycja uczniowskiego tekstu argumentacyjnego*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin – Polonia”, vol. XXII, s. 1–13. Tłum. przykładów na język litewski – A. Rmančuk.

Uwagi ogólne:

1. Jeżeli wypowiedź jest nieczytelna (w rozumieniu czytelności zapisu), egzaminator oceni ją w każdym kryterium na 0 pkt.
2. Jeżeli wypowiedź nie zawiera w ogóle rozwinięcia (np. zdający napisał tylko wstęp), egzaminator przyzna 0 pkt w każdym kryterium.
3. Jeżeli wypowiedź zawiera mniej niż 250 wyrazów, jest oceniana wyłącznie w kryteriach: *Spełnienie formalnych warunków polecenia* oraz *Kompetencje literackie i kulturowe*. W pozostałych kryteriach egzaminator przyzna 0 punktów.
4. Jeżeli wypowiedź jest napisana niesamodzielnie, np. zawiera fragmenty odtworzone z podręcznika lub innego źródła, w tym internetowego, lub jest przepisana od innego zdającego, wówczas egzamin z języka litewskiego, w przypadku takiego zdającego, zostanie unieważniony.
5. Zabronione jest pisanie wypowiedzi obraźliwych, wulgarnych lub propagujących postępowanie niezgodne z prawem. W przypadku takich wypowiedzi zostanie podjęta indywidualna decyzja dotycząca danej pracy, np. nie zostaną przyznane punkty za styl i język lub cała wypowiedź nie będzie podlegała ocenie.

2.1. Przykładowe zadania z rozwiązaniami. Część ustna

W Informatorze dla każdego zadania podano:

- najważniejsze wymagania ogólne i szczegółowe, które są sprawdzane w tym zadaniu
- poprawne rozwiązanie każdego zadania.

Zadanie 1. Lektura obowiązkowa

Žmogaus ir gamtos ryšys. Svarstyk remdamasi(s) Vinco Krėvės apsakymu *Bedievis ir kitu literatūros tekstu.*

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego.
 1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości narodowej.
- II. Kształcenie językowe.
 1. Rozumienie wartości języka ojczystego oraz jego funkcji w budowaniu wspólnoty rodzinnej, narodowej i kulturowej.
 2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.
 5. Poglębianie umiejętności porozumiewania się ([...] mówienia [...]) w sytuacjach prywatnych i publicznych [...].
 6. Poglębianie umiejętności poprawnego mówienia [...] zgodnego z zasadami poprawności językowej.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.
 3. Poglębianie zdolności rozumienia wartości o charakterze narodowym, etnicznym i uniwersalnym.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.
 1. Rozwijanie i pogłębianie umiejętności wypowiadania się w różnych formach.
 3. Doskonalenie posługiwania się zasadami retoryki, w szczególności argumentowania.
 5. Wyrażanie własnych poglądów i opinii.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego. Zdający:
 - 2) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury narodowej;
 - 3) rozumie związek poznanych utworów z życiem narodu i różnych grup wspólnotowych;
- II. 3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:
 - 1) sprawnie posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka mniejszości narodowej;
 - 9) stosuje zasady etyki i etykiety językowej, wie, w jaki sposób zwracać się do rozmówcy w zależności od sytuacji i relacji z rozmówcą.
- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 8) rozpoznaje podstawowe motywy [...] oraz ich funkcje w utworze;
 - 9) wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu (tytuł, podtytuł, puenta, kompozycja, słowa kluczowe, motto);
 - 10) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny;

11) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości narodowe [...]

IV. 1. Mówienie. Zdający:

- 1) tworzy samodzielnie wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę lub hipotezę, dobiera argumenty, porządkuje je, hierarchizuje, dokonuje ich selekcji pod względem użyteczności wypowiedzi, podsumowuje, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie);;
- 2) przygotowuje wypowiedź (analizuje temat, dostosowuje do niego formę wypowiedzi, sporządza plan wypowiedzi);
- 3) publicznie wygłasza przygotowaną przez siebie wypowiedź, dbając o dźwiękową wyrazistość przekazu (w tym także tempo mowy i donośność, poprawny akcent wyrazowy oraz poprawną intonację zdania);
- 4) hierarchizuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie.

Przykładowa realizacja (1)

Wstęp/Įvadas

Lietuva nuo seno žemdirbių kraštas, todėl gamta lietuviui visuomet buvo svarbi. Tik gamtoje žmogus gali rasti prieglobstį ir dvasinę ramybę. Todėl ši tema yra itin dažna lietuvių literatūroje. Rašytojai vaizdavo gamtą gerbiantį žmogų, kuriam gamtos pasaulis padėjo išverti gyvenimo negandas ir tapo atrama. Žmogaus ir gamtos ryšį savo kūryboje gyvai atskleidė Vincas Krėvė ir Antanas Baranauskas.

Rozwinięcie/Dėstymas

- Vincas Krėvė savo apsakymuose vaizduoja Dzūkijos kaimo gyventojus, kurie dažnai vadinami raganiais, išminčiais. Jie tikri gamtos vaikai, mieliai filosofuoja, klausinėja apie gyvenimo prasmę, ieško tiesos.
- Apsakymo *Bedievis* pagrindinis veikėjas, civilizacijos nepalietas kaimo išminčius Vainorus, yra daug jautresnis už jaunos kaimo vyrus.
- Jis sugeba pajusti menkiausio vėjelio dvelkimą, išgirsti smilgų šnarėjimą, suprasti mažų paukštelių giesmininkų kalbą. Senelis mano, kad žmogus be gamtos skursta.
- Dievą Vainorus tapatina ne su krikščionybe, o daugiau su gamta. Jo manymu, dangus yra čia, žemėje, giriose ir šlaituose, kapinyuose.
- Dabartis seneliui kelia liūdesį, nes civilizacija naikina žmogaus dvasinį pradą.
- Antanas Baranauskas – Anykščių krašto dainius, kuris pirmasis atskleidė lietuvių kalbos grožį ir galimybes.
- Poema *Anykščių šilėlis* – himnas Lietuvos gamtai. Joje apdainuojama gimtojo krašto gamta, atskleidžiamas žmogaus ir gamtos dvasinis ryšys, idealizuojama senovė.
- Čia gamta jaučiama pasitelkiant regimuosius, uodžiamuosius ir girdimuosius įspūdžius. Gamtos vaizdai nusakomi palyginimais, metaforomis, naudojamos personifikacijos.
- Miškas poetui tampa įkvėpimo šaltiniu, ramybės ir sielos atgaivos vieta.

Zakończenie/Apibendrinimas

Gamta – tai didžiausias lietuvių turtas. Žmogus yra neatsiejama jos dalis. Gamtos dovanos žmogui – begalinės.. Gamta žmogui suteikia ramybę. Jos grožis pripildo lietuvių sielą harmonija. Gamtą reikia mokėti stebėti, mylėti ir ją džiaugtis. Meilės ir pagarbos gamtai turėtume mokytis iš mūsų protėvių.

Przykładowa realizacja (2)

Wstęp/Wadas

Gamta yra labai svarbi žmogaus gyvenime. Pagal lietuvių tradicinės kultūros sampratą gamta visais laikais buvo ne tik maitintoja, bet ir ramybės šaltinis, tikrosios harmonijos pavyzdys. Gamtos ir žmogaus ryšys yra viena iš pagrindinių problemų, liečiamų lietuvių literatūros kūriniuose. Svarstysiu remdamasi(s) Vinco Krėvės apsakymu *Bedievis* ir Kristijono Donelaičio poema „Metai“.

Rozwinięcie/Dėstymas

- Vincas Krėvė – XX a. pradžios lietuvių rašytojas, gimęs ir augęs kaime. Savo apsakymų rinkinyje „Šiaudinėj pastogėj“ labai tikroviškai pavaizdavo Lietuvos kaimą, ūkininkų gyvenimą ir jų glaudų ryšį su gamta.
- Apsakyme *Bedievis* vaizdujamas geraširdis senelis Vainorus, kuriam patinka sėdėti Šmėklų kalne. Ten labai gražu, nes, anot jo, ir numirę žmonės rūpinasi gamta.
- Vainorus išmano visas gamtos paslaptis, jis lyg senasis krivis myli ir laimina savo bitukes.
- Medžiai ir visa gamta Vainorui – dievybė. Jo manymu, girios tai dangus, tik žmogus per darbus jo nemato.
- Senelis svarsto, kad žmogus be gamtos skursta.
- Kristijonas Donelaitis yra senosios lietuvių literatūros klasikas, padėjęs tvirtą lietuvių grožinės literatūros pamatą. Jis savo didaktinėje poemoje „Metai“ tikroviškai parodo valstiečių bendravimą su gamta per visus metų laikus.
- Kristijono Donelaičio poemoje gamtos vaizdai gretinami su žmogaus gyvenimu. Besisukantis amžinas metų ratas pasako, kada kokius darbus reikia atlikti.
- Žemė žemdirbio sąmonėje yra sudvasinama ir mitologizuojama. Gamta magiška, tai atsinaujinanti gyvybės galia, skatinanti Vyžlaukio būrą nuolatinei veiklai.
- Nuo gamtos permainų priklauso būro darbai ir pats jo gyvenimo būdas.

Zakończenie/Apibendrinimas

Žmogaus ir gamtos ryšys visada buvo labai glaudus. Žmogus yra maža gamtos dalelytė. Gamta teikia jam materialinių gėrybių, bet svarbiausia tai, kad gamtoje žmogus gali rasti grožį, ramybę, paguodą, semtis dvasinių ir fizinių jėgų. Seniau paprastas žmogus labiau vertino gamtą ir bendravimą su ja, neįsivaizdavo gyvenimo be gamtos. Dabar žmonės labiau trokšta pinigų ir valdžios, kreipia dėmesį į išvaizdą, drabužius, namų aplinką, naujausias technologijas, o pamiršta apie gamtą.

Zadanie 2. Kultura: literatura, sztuka, język**Przykład 1.**

Ką reiškia būti patriotu? Svarstyk remdamasi(s) Maironio eilėraščiu *Lietuva brangi* ir kitu literatūros tekstu.

Jonas Mačiulis - Maironis

Lietuva brangi

Graži tu, mano brangi tėvyne,
Šalis, kur miega kapuos didvyriai:
Graži tu savo dangaus mėlyne!
Brangi: tiek vargo, kančių prityrei.

Kaip puikūs slėniai sraunos Dubysos,
Miškais lyg rūta kalnai žaliuoja;
O po tuos kalnus sesutės visos
Griaudžiai malonias dainas ringuoja.

Ten susimastęs tamsus Nevėžis
Kaip juosta juosia žaliąsias pievas;
Banguoja, vagą giliai išrėžęs;
Jo gilią mintį težino Dievas.

Kaip puikūs tavo dvarai, tėvyne,
Baltai iš sodų žalių bekyšą!
Tik brangią kalbą tėvų pamynę
Jie mūsų širdis mažai ką riša.

Kaip linksma sodžiuos, kai vyturėlis
Jaukiai pragysta, aukštai iškilęs,
Ar saulė leidžias, ir vakarėlis
Ramumą neša, saldžiai nutilęs.

Bažnyčios tavo ne tiek gražybe,
Ne dailės turtas, ne auksu žiba;
Bet dega meilės, maldos galybe,
Senujų amžių gyva tikyba.

Kai ten prieš sumą visi sutarę
Griaudžiai užtraukia "Pulkim ant kelių",
Jausmai bedievio vėl atsidarę
Tikėti mokos nuo tų vaikelių.

Graži tu, mano brangi tėvyne,
Šalis, kur miega kapuos didvyriai!
Ne veltui bočiai tave taip gynė,
Ne veltui dainiai plačiai išgyrė!

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego.
 1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości narodowej lub etnicznej.
- II. Kształcenie językowe.
 1. Rozumienie wartości języka ojczystego oraz jego funkcji w budowaniu wspólnoty rodzinnej, narodowej i kulturowej.
 2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.
 5. Poglębianie umiejętności porozumiewania się (...) w sytuacjach prywatnych i publicznych [...].
 6. Poglębianie umiejętności poprawnego mówienia [...] zgodnego z zasadami poprawności językowej.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.
 3. Poglębianie zdolności rozumienia wartości o charakterze narodowym, etnicznym i uniwersalnym.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.
 1. Rozwijanie i pogłębianie umiejętności wypowiadania się w różnych formach.
 3. Doskonalenie posługiwania się zasadami retoryki, w szczególności argumentowania.
 5. Wyrażanie własnych poglądów i opinii.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego. Zdający:
 - 2) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury narodowej;
 - 3) rozumie związki poznanych utworów z życiem narodu i różnych grup wspólnotowych;
- II. 3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:
 - 1) sprawnie posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka narodowego;
 - 9) stosuje zasady etyki i etykiety językowej, wie, w jaki sposób zwracać się do rozmówcy w zależności od sytuacji i relacji z rozmówcą.
- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 8) rozpoznaje podstawowe motywy [...] oraz ich funkcje w utworze;
 - 9) wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu (tytuł, podtytuł, puenta, kompozycja, słowa kluczowe, motto);
 - 10) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny;
 - 11) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości narodowe [...]
- IV. 1. Mówienie. Zdający:
 - 1) tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę lub hipotezę, dobiera argumenty, porządkuje je, hierarchizuje, dokonuje ich selekcji pod względem użyteczności wypowiedzi, podsumowuje, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie);
 - 2) przygotowuje wypowiedź (analizuje temat, dostosowuje do niego formę wypowiedzi, sporządza plan wypowiedzi);
 - 3) publicznie wygłasza przygotowaną przez siebie wypowiedź, dbając o dźwiękową wyrazistość przekazu (w tym także tempo mowy i donośność, poprawny akcent wyrazowy oraz poprawną intonację zdania);
 - 4) hierarchizuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie.

Przykładowa realizacja (1)

Wstęp/Wadas

Patriotas yra žmogus, kuris myli savo tėvynę, yra pasirengęs daug aukoti už jos gerovę. Patriotas gerbia ir prisimena savo šalies istoriją, kultūrą ir kalbą, jis išdidžiai priima ir pergales, ir pralaimėjimus. Tėvynės meilės tema dažnai yra nagrinėjama lietuvių literatūroje. Daug patriotinių eilėraščių yra parašęs Maironis bei Vincas Kudirka.

Rozwinięcie/Déstymas

- Maironio kūrybos branduolį sudaro eilėraščiai apie tėvynę, jais poetas žadino lietuvių tautinę savimonę.
- Eilėraščio *Lietuva brangi* pavadinimas nusako autoriaus meilę ir pagarbą savo kraštui.
- Meilę tėvynei atskleidžia piešiamas Lietuvos peizažas, kuriuo lyrinis subjektas gėrįsi, grožisi: „Kaip puikūs slėniai sraunos Dubysos, // Miškais lyg rūta kalnai žaliuoja;“.
- Maironis eilėraštyje poetizuoja protėvių žygius ir jų šlovę, ilgisi herojiškos ir šlovingos praeities.
- Poetas aukština tautines vertybes: kalbą, dainas, gražias sodybas ir darželius bei geltonkases lietuvaiteis.
- Tėvynė poetui labai brangi, jam jos gaila. Jis ją guodžia, nes ji „tiek vargo, kančių prityrė“.
- Vincas Kudirka – gydytojas, prozininkas, poetas, publicistas, varpininkas, laikraščio „Varpas“ redaktorius, Tautinio sąjūdžio ideologas, Lietuvos himno autorius.
- Patriotinės tematikos eilėraštyje Gražu, gražiau ir gražiausia raginama vienytis ir dirbti vardan Lietuvos.
- Eilėraštyje žadinami kilnūs jausmai motinai, gimtajai žemei, skatinama siekti tėvynės garbės. Lietuvių būreliui priešinama svetimųjų apsuptis, suformuluojama kilnaus gyvenimo aukščiausias principas.
- Kūrinyje pabrėžiama tėvynės labai skiriamo žodžio svarba, lietuviškas žodis prilyginamas aukai.

Zakończenie/Apibendrinimas

Būti patriotu reiškia mylėti tėvynę, puoselėti savo gimtąją kalbą, domėtis savo krašto praeitimi, kultūra, tradicijomis ir dirbti vardan tėvynės. Patriotu galima būti visur, reikia tik laikytis šių idėjų ir teikti pavyzdį, kuriuo kiti galėtų sekti.

Przykładowa realizacja (2)

Wstęp/Wadas

Patriotas – tai žmogus, kuris myli savo tėvynę, yra pasiryžęs jai aukotis. Toks žmogus su tėvų žeme sieja savo likimą, rūpinasi jos ir tėvynainių gerove. Apie tai, ką reiškia būti patriotu kalba Maironis eilėraštyje *Lietuva brangi* ir Mikalojus Daukša „Prakalboje į malonųjį skaitytoją“.

Rozwinięcie/Déstymas

- Maironis tai Lietuvos tautinio atgimimo poetas, didelis patriotas, tėvynės meilės dainius.
- Savo eilėraštyje *Lietuva brangi* poetas apdainuoja tėvynės gamtos grožį.

- Lietuva jam brangi, nes tėvų kraštas gali pasigirti didinga istorija, didžiuojasi savo protėviais, kurie gynė Lietuvą.
- Poetui labai svarbi tėvų kalba, jis susirūpinęs dėl jos likimo (dvaruose paminta lietuvių kalba).
- Poetas džiaugiasi savo kraštą mylinčiais kaimo žmonėmis, kurie laikosi lietuviškų tradicijų ir papročių, o bažnyčioje visi vieningai gieda lietuviškas giesmes.
- Maironis savo eilėraščių užbaigia mintimi, kad kova už tėvynę yra prasminga.
- Mikalojus Daukša – renesanso epochos humanistas, katalikų kunigas, gimtosios kalbos teisių gynėjas, puikiai suprato kylančią grėsmę gimtajai kalbai.
- Mikalojus Daukša savo *Postilės* lietuviškoje prakalboje išaukština gimtąją kalbą.
- Daukša pabrėžia kalbos svarbą tautos išlikimui ir Lietuvos valstybingumui.
- Daukšos manymu, tautą sudaro trys dalys - tėvų žemė, papročiai ir kalba. Rašytojas gimtąją kalbą laiko svarbiausia tautos vertybe, todėl skatina nutautėjusius bajorus ir dvasininkus lietuvių kalbą vartoti bažnyčioje, susirinkimuose ir namie. Gimtąja kalba turi būti rašomi įstatymai bei istorija, svarstomi krašto reikalai.

Zakończenie/Apibendrinimas

Mylėti savo tėvynę yra mūsų pareiga ir garbės reikalas. O gimtoji kalba yra mūsų tapatybės pagrindas. Nors esame maža tauta, bet turime garbingą istoriją ir unikalią kalbą. Didžiuokimės ir saugokome tai, ką paliko mums tėvai ir protėviai. Būkime patriotai!

Przykład 2.

Valdovo paveikslas kultūroje. Aptark remdamasi(s) pateiktu Jano Mateikos paveikslo *Žalgirio mūšis* fragmentu ir pasirinktu literatūros tekstu.

Janas Mateika (Jan Matejko)
Žalgirio mūšis (fragmentas)

Vytautas Žalgirio mūšyje (Jano Mateikos paveikslo „Žalgirio mūšis“ fragmentas)
<https://lt.wikipedia.org>

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego.
 1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości narodowej lub etnicznej.
- II. Kształcenie językowe.
 1. Rozumienie wartości języka ojczystego oraz jego funkcji w budowaniu wspólnoty rodzinnej, narodowej i kulturowej.
 2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.
 5. Pogłębianie umiejętności porozumiewania się ([...] mówienia [...]) w sytuacjach prywatnych i publicznych [...].
 6. Pogłębianie umiejętności poprawnego mówienia [...] zgodnego z zasadami poprawności językowej.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.
 3. Pogłębianie zdolności rozumienia wartości o charakterze narodowym, etnicznym i uniwersalnym.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.
1. Rozwijanie i pogłębianie umiejętności wypowiadania się w różnych formach.
 3. Doskonalenie posługiwania się zasadami retoryki, w szczególności argumentowania.
 5. Wyrażanie własnych poglądów i opinii.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego. Zdający:
- 2) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury narodowej;
 - 3) rozumie związek poznanych utworów z życiem narodu i różnych grup wspólnotowych;
- II. 3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:
- 1) sprawnie posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka narodowego;
 - 9) stosuje zasady etyki i etykiety językowej, wie, w jaki sposób zwracać się do rozmówcy w zależności od sytuacji i relacji z rozmówcą.
- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
- 8) rozpoznaje podstawowe motywy [...] oraz ich funkcje w utworze;
 - 9) wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu (tytuł, podtytuł, puenta, kompozycja, słowa klucze, motto);
 - 10) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny;
 - 11) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości narodowe [...]
- III. 2. Odbiór tekstów kultury. Zdający:
- 1) interpretuje dzieła sztuki.
- IV. 1. Mówienie. Zdający:
- 1) tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę lub hipotezę, dobiera argumenty, porządkuje je, hierarchizuje, dokonuje ich selekcji pod względem użyteczności wypowiedzi, podsumowuje, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie);
 - 2) przygotowuje wypowiedź (analizuje temat, dostosowuje do niego formę wypowiedzi, sporządza plan wypowiedzi);
 - 3) publicznie wygłasza przygotowaną przez siebie wypowiedź, dbając o dźwiękową wyrazistość przekazu (w tym także tempo mowy i donośność, poprawny akcent wyrazowy oraz poprawną intonację zdania);
 - 4) hierarchizuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie.

Przykładowa realizacja (1)

Plan wypowiedzi /Kalbos planas

Wstęp/Įvadas:

Valdovo tema yra populiari mene ir literatūroje. Garsų Lietuvos valdovą Vytautą Didįjį XIX a. nutapė Janas Mateika paveiksle *Žalgirio mūšis*.

Opis dzieła/Kūrinio aprašymas:

Paveiksle *Žalgirio mūšis* yra pavaizduoti visi svarbiausi to mūšio dalyviai, tačiau pačiame centre dailininkas nutapė Lietuvos didįjį kunigaikštį Vytautą, išsiskiriantį raudonu drabužiu. Būtent jį ir matome pateiktame fragmente. Tai išsiveržęs į priekį raitelis ant žirgo, iškėlęs rankas su kalaviju ir skydu.

Główny problem/Pagrindinis teiginys:

Valdovai gali būti vaizduojami įvairiai: priklausomai nuo epochos, meno rūšies ir kūrėjo asmenybės.

Rozwinięcie/ Argumentavimas:

Kunigaikštis Vytautas nutapytas kaip nugalėtojas. Jis – paveikslo centre, tai rodo, kad kovos lauke yra svarbiausias. Toks kunigaikščio Vytauto Didžiojo – nugalėtojo įvaizdis buvo palaikomas ir vėliau, ypač tarpukaryje. Jis gaivino tautos dvasią, įkvėpė žmones dirbti savo valstybei.

Przykład z literatury/Literatūros pavyzdys:

Valdovo – kunigaikščio, kaip ir Vytautas – sielą, mintis, vidinį konfliktą pavaizdavo Vincas Krėvė dramoje *Skirgaila*. Kunigaikščiui Skirgailai svarbios vertybės yra tėvynė, tiesa, meilė. Visos iš jų jam nepasiekiamos. Tėvynė stovi kryžkelėje tarp senų pagoniškų ir naujų krikščioniškų laikų. Valdovui sunku vesti tautą kiekvienu iš šių kelių. Visais atvejais reikia ką nors paaukoti. Kūrinyje pavaizduotas kenčiantis, tragiškas herojus. Jis trokšta tik gero bet neranda būdų, kaip tai daryti. Nori būti mylimas, bet nemoka mylėti. Išsikėlęs tikslą vienyti, kovoja su visais aplinkiniais, o vėliau ir pats su savimi. Taip prasideda jo žlugimas, susinaikinimas.

Zakończenie/Apibendrinimas

J. Mateikos ir V. Krėvės kūrinuose sukurti valdovų paveikslai yra skirtingi. Vytautas – didingas nugalėtojas, jo įvaizdis tarsi šventojo, Skirgaila – pralaimėtojas; kovojęs, kentėjęs ir galutinai moraliai žlugęs žmogus. Valdovų tema kūrybai yra ir sudėtinga, ir palanki, nes kūrėjai gali įvairiai interpretuoti ir vertinti jų gyvenimus, darbus.

Przykładowa realizacja (2)

Wstęp/Įvadas

Valdovas – tai žmogus, kuris ką nors valdo: žemes, tautas, valstybes. Dabartiniai Europos valdovai yra parlamentų ar vyriausybių vadovai, jie nevadinami valdovais. Jų veidus kasdien matome ekranuose, žinome, kaip atrodo, ką kalba. Senais laikais reikėjo nutapyti ar iškalti valdovo portretą, sukurti apie jį pasakojimą, kad žmonės žinotų, koks jis yra ar buvo.

Tai darė ir daro tapytojai, skulptoriai, literatūros kūrėjai. Kaip pavyzdžius galima pateikti Jano Mateikos paveikslą *Žalgirio mūšis* ir Justino Marcinkevičiaus dramą *Mindaugas*.

Rozwinięcie/Déstymas

- Vienas iš populiariausių Lietuvos valdovų paveikslų yra J. Mateikos XIX a. nutapytas Vytautas Didysis kūrinyje *Žalgirio mūšis*. Vytautas šiame paveiksle yra centrinė figūra, taip išryškinamas jo pagrindinis vaidmuo mūšyje.
- Iš paveikslo žvelgia drąsaus žvilgsnio rimtas vyras, narsiai nusiteikęs. Jis sėdi ant žirgo su iškeltu kalaviju dešinėje rankoje ir skydu – kairėje. Jo drabužiai karališkos raudonos spalvos. Tai didingas, pergalę pasiekęs valdovas. (Kryžiuočių vadas tame paveiksle pavaizduotas mirštantis).
- Kunigaikštis Vytautas tarpukario Lietuvoje tapo populiariausiu valdovu. Iš jo, kaip autoritetingo ir sėkmingo valdovo, sukūrusio valstybę nuo jūros iki jūros, sėmėsi stiprybės to meto Lietuvos valdantieji.
- 1930 metai buvo paskelbti jubiliejiniais Vytauto metais. Šiam kunigaikščiui buvo pastatyta daug paminklų, jo portretas buvo populiarinamas tarp žmonių.
- Dabartiniais laikais menininkai taip pat kuria valdovų portretus, skulptūras. Dabar iš senųjų Lietuvos valdovų bene populiariausias yra karalius Mindaugas.
- Nuo seno yra sukurta daug pasakojimų apie LDK valdovus, jų žygius ir nuopelnus. Tie pasakojimai saugo istorinę atmintį, palaiko tautinį pasididžiavimą. Ypač tada, kai tauta būna nelaisvėje. Justinas Marcinkevičius gyvendamas sovietiniais laikais sukūrė dramą „Mindaugas“, kuri to meto lietuviams priminė Lietuvos valstybės kūrimo istoriją, žadino patriotizmą, nepriklausomybės atkūrimo viltį.
- Kūrinyje Mindaugas pavaizduotas ne tik kaip griežtas stiprus valdovas, bet ir kaip žmogus su visomis silpnybėmis, abejonėmis.
- Mindaugas siekia suvienyti Lietuvą. Tuo tikslu nevengia smurto ir prievartos. Mano, kad valdžia ne meile laikosi, o baime.
- Be politinių tikslų Mindaugas turi ir asmeninių. Jis siekia Mortos meilės. Tačiau tas siekis jį tik žlugdo. Atsiliepia sąžinė ir pradeda abejoti savo misija. Emocijų ir moralės diktuojami sprendimai trukdo vykdyti valdovo misiją.
- Mindaugą nuolat drasko vidinis konfliktas, susijęs su prisiimta atsakomybe už valstybės kūrimą ir asmeninėmis, moralinėmis nuostatomis. J. Marcinkevičius jį pavaizdavo ne kaip didingą valdovą, o kaip besiblaškantį žmogų, sunkiai siekiantį tikslo.

Zakończenie/Apibendrinimas

Valdovo paveikslas lietuvių kultūroje yra gana įvairus. Tai ir didingas karvedys, kaip Vytautas Mateikos paveiksle, ir vidaus konfliktų blaškomi Vinco Krėvės ar Justino Marcinkevičiaus kūrinių herojai. Mateika kūrė istorinį paveikslą, kai Lietuvos ir Lenkijos valstybė buvo padalinta ir žmonėms reikėjo priminti lietuvių kunigaikščių ir jungtinės kariuomenės pergalę, kad pakiltų tautinis pasididžiavimas. Panašų vaidmenį atliko ir J. Marcinkevičiaus kūrinys *Mindaugas*. Menas, primindamas didingą istoriją, gali gaivinti tautos dvasią.

Przykład 3.

Kokią funkciją kalboje atlieka tarptautiniai žodžiai ir skoliniai? Aptark remdamasi(s) pateiktu B. Brazdžionio kūrinio ir savo komunikacine patirtimi.

Bernardas Brazdžionis

***Cogito – ergo sum*¹**

Tarta, ne kartą, sakyta,
Kas mumyse, kas viršum,
Ir nežinau nieko kito:
Cogito – ergo sum.

Nieko, praradus tikrovę,
Nieko nelieka paskum...
Gerkim tą gyvąją srovę:
Cogito – ergo sum.

Liūdykim Dievą, kurs budi,
Sielas malonių lietum
Girdo minties altitude²:
Cogito – ergo sum.

Žemės žieduos pasinėręs,
Svaigdamas grožio varsom,
Spėju: čia blogis, čia gėris –
Cogito – ergo sum.

Kas mus čia žemėj kerėjo,
Jungė su aukštu dangum?
Mostas žmogaus kūrėjo –
Cogito – ergo sum.

¹ Cogito – ergo sum. Lotyniška sentencija: *Mąstau, vadinasį, gyvenu.*

² Altitudė – *geogr.* aukštis virš jūros lygio.

B. Brazdžionis, *Šiapus ir anapus mūsų laiko*, Vilnius 1997, p. 43.

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego.
 1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości narodowej lub etnicznej.
- II. Kształcenie językowe.
 1. Rozumienie wartości języka ojczystego oraz jego funkcji w budowaniu wspólnoty rodzinnej, narodowej i kulturowej.
 2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.
 5. Pogłębianie umiejętności porozumiewania się ([...] mówienia,[...]) w sytuacjach prywatnych i publicznych [...].

6. Poglębianie umiejętności poprawnego mówienia [...] zgodnego z zasadami poprawności językowej.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.
 3. Poglębianie zdolności rozumienia wartości o charakterze narodowym, etnicznym i uniwersalnym.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.
 1. Rozwijanie i pogłębianie umiejętności wypowiadania się w różnych formach.
 3. Doskonalenie posługiwania się zasadami retoryki, w szczególności argumentowania.
 5. Wyrażanie własnych poglądów i opinii.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego. Zdający:
 - 2) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury narodowej;
 - 3) rozumie związek poznanych utworów z życiem narodu i różnych grup wspólnotowych;
- II. 3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:
 - 1) sprawnie posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka narodowego;
 - 9) stosuje zasady etyki i etykiety językowej, wie, w jaki sposób zwracać się do rozmówcy w zależności od sytuacji i relacji z rozmówcą.
- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 8) rozpoznaje podstawowe motywy [...] oraz ich funkcje w utworze;
 - 9) wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu (tytuł, podtytuł, puenta, kompozycja, słowa kluczowe, motto);
 - 10) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny;
 - 11) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości narodowe [...]
- IV. 1. Mówienie. Zdający:
 - 1) tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę lub hipotezę, dobiera argumenty, porządkuje je, hierarchizuje, dokonuje ich selekcji pod względem użyteczności wypowiedzi, podsumowuje, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie);;
 - 2) przygotowuje wypowiedź (analizuje temat, dostosowuje do niego formę wypowiedzi, sporządza plan wypowiedzi);
 - 3) publicznie wygłasza przygotowaną przez siebie wypowiedź, dbając o dźwiękową wyrazistość przekazu (w tym także tempo mowy i donośność, poprawny akcent wyrazowy oraz poprawną intonację zdania);
 - 4) hierarchizuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie.

Przykładowa realizacja (1)

Wstęp/Įvadas

Kalbos perima viena iš kitos žodžius, posakius. Žodžiai ateina su naujais daiktais, įvykiais, idėjomis, kurių anksčiau nebuvo kita kalba kalbančių žmonių pasaulyje. Vieni žodžiai skolinami tiesiai iš kaimyninių kalbų, kiti ateina per tas kalbas iš dar kitų kalbų. Yra daug

žodžių, ypač lotyniškų ir graikiškų, kurie vartojami daugelyje kalbų. Tokie žodžiai vadinami tarptautiniais žodžiais. Kyla klausimas, kam tie visi skoliniai reikalingi, ar tikrai jų reikia.

Rozwinięcie/Déstymas

- Bernardo Brazdžio eilėraštis parašytas lietuviškai, bet pavadintas lotyniškai: *Cogito – ergo sum*. Tai žinomas posakis, kuris priskiriamas filosofui R. Dekartui ir reiškia: *Mąstau, vadinasi esu*. Posakis kartojamas kiekvieno posmo pabaigoje. Jis vartojamas kaip citata, padedanti poetui išreikšti mąstymo ir būties santykį. Garsių žmonių žodžiai dažnai cituojami grožinėje literatūroje.
- Eilėraštyje taip pat pavartotas nelietuviškas žodis *altitude*. Tai mokslo terminas. Tokių žodžių lietuvių kalboje labai daug. Vien mokslo sritys dažniausiai vadinamos tarptautiniais žodžiais, pvz.: geografija, biologija ir kitos. Be jų dabar negalėtume susikalbėti net mokykloje.
- Yra tarptautinių žodžių, kurie turi ir lietuviškus atitikmenis pvz.: aeronautika – oreivystė. Tada galima atsisakyti svetimos kilmės žodžio. Lietuviškus atitikmenis ne visada galima sukurti, nors dažnai pavyksta (hotdogas – dešrainis ir kiti).
- Galima atsisakyti nereikalingų skolinių ir citatų kasdieninėje kalboje, bet sunku, nes jie daro kalbą įvairesnę, šmaikštesnę, tiesiog sudaro dalį žargono, kurį mėgsta jaunimas.
- Žinoma, nereikia vartoti, kaip pas mus, lenkiškų žodžių su lietuviškomis galūnėmis, net jeigu taip patogiu, nes kitiems lietuviams keliame juoką arba liekame nesuprasti.
- Dabar skoliniai masiškai eina iš anglų kalbos, ne tik į lietuvių kalbą, bet ir į kitas. Negalime be jų išsiversti, nes ateina naujos technologijos, įrenginiai, o su jais nauji žodžiai. Jei nesuprasime tų žodžių, nemokėsime pasinaudoti naujausiais išradimais.
- Iš savo patirties žinau, kad mokėdamas lietuvių ir lenkų kalbas ne vieną naują dalyką moku pavadinti tik angliškai, nes šiose kalbose dar nėra savų atitikmenų, o jeigu ir yra, tai iš lietuvių į lenkų ir atvirkščiai dažnai tenka išsiversti tuos žodžius per anglų kalbą.

Zakończenie/Apibendrinimas

Skolinių ir tarptautinių žodžių lietuvių kalboje daugėja. Jų yra galbūt per daug, bet šio proceso negalime sustabdyti, nes jis vyksta per greitai. Niekas nespės taip greit prikurti naujų žodžių. Skoliniai plūsta kaip lavina dėl globalizacijos. Galbūt kada nors sustos. Laimei, mokslininkai tvirtina, kad vien leksikos pokyčiai nenulemia kalbos sunykimo.

Przykładowa realizacja (2)

Wstęp/Wadas

Skolinių ir tarptautinių žodžių yra turbūt visose kalbose. Būtų gerai, jeigu mūsų kalba būtų švaresnė, be skolintų žodžių gausos, tačiau tai labai sunku pasiekti. Viena vertus, mes suvokiame, kokia turtinga lietuvių kalba, bet antra vertus, vartojame daug svetimų žodžių. Kartais be jų negalime apsieiti (pvz. mokslo kalboje), o kartais – tiesiog taip norime.

Rozwinięcie/Déstymas

- Bernardas Brazdžionis yra parašęs daug eilėraščių vien lietuviškais žodžiais, bet pateiktas kūrinys net vadinasi lotyniškai: *Cogito – ergo sum*. Tai žinomas posakis ir poetas jį išryškina, nes su juo tarsi diskutuoja. Turbūt turinys nepasikeistų, jeigu būtų *Mąstau, vadinasi, esu*, nors skiemenų čia daugiau, o eilėraščiui tai svarbu.

- Dažnai poetai, rašytojai, žurnalistai vartoja daug svetimų žodžių ar citatų, norėdami parodyti savo išsilavinimą, apsiskaitymą, kitų kultūrų pažinimą. Kartais toks žodis reikalingas dėl skambesio (ypač reklamoje) ar rimo, kaip turbūt eilėraštyje *altitudė*.
- Neretai svetimus žodžius ir posakius vartojame be reikalo, nesusimąstydami, neieškodami lietuviškų žodžių. Kartais jų neturime savo galvoje, bet galime rasti kalbos komisijos svetainėje, kalbos patarimų kertelėse.
- Kadangi savo mokykloje mokėmės ir lietuvių ir lenkų kalbų, tarptautiniai žodžiai kartais kelia ir problemų, nes vienoje kalboje jie yra vyriškosios, kitoje – moteriškosios giminės (pvz. metodas ir metoda), vienoje yra vienaskaitiniai, kitoje daugiskaitiniai (pvz. salotka ir salotos) arba vartojami ne tomis pačiomis reikšmėmis.
- Taip pat mes dažnai kalbėdami lietuviškai cituojame lenkiškus žodžius, posakius. Pasiklausius iš šalies gali atrodyti, kad mes tų žodžių ar posakių nemokame pasakyti lietuviškai. Kartais iš tikrųjų jų nežinome ir tingime paieškoti, o kartais sunku rasti (kalbu apie naujausias technologijas, Europos Sąjungos naująją terminologiją).
- Anglų kalbos poveikis yra labai stiprus ne tik naujųjų technologijų ar apskritai mokslo srityje. Kasdieninėje kalboje neišsiverčiame be OK ar OMG, Sorry (soriukas). Trumposiose žinutėse ir el. laiškuose pilna angliškų žodžių ir santrumpų. Jos jauniems žmonėms, kurie dabar visi mokosi anglų, yra patogios, pagreitina komunikaciją, bet jeigu jų tokiu tempu daugės, mūsų kalba atrodys neatpažįstamai.
- Lietuvos lietuviai dar vartoja rusišką žargoną. Lietuviai iš kitų pasaulio vietų, nemokantys rusų kalbos ne visada gali jį suprasti, kaip ir mūsų mišrų žargoną.

Zakończenie/Apibendrinimas

Skoliniai kalbose, be abejo, reikalingi. Tuos pačius terminus vartodami moksle ir politiniame, o netgi kasdieniniame gyvenime, pasaulio žmonės greičiau ir geriau gali susikalbėti. Tačiau gyvenimas dabar taip greitėja, kad darosi baisu, jog lietuvių kalbos gali tuoj niekam nereikėti. Turime neapleisti jos, ją kalbėti, netingėti nuolat mokytis. Nesiskolinti per daug iš kitų ne tik žodžių, bet ir gyvenimo būdo. Lietuviai stovi ant išnykimo ribos. Ar leisime sau išnykti, siekdami tariamų patogumų?

2.2. Przykładowe zadania z rozwiązaniami. Część pisemna na poziomie podstawowym

W Informatorze dla każdego zadania podano:

- liczbę punktów możliwych do uzyskania za jego rozwiązanie (po numerze zadania)
- najważniejsze wymagania ogólne i szczegółowe, które są sprawdzane w tym zadaniu
- zasady oceniania rozwiązań zadań
- poprawne rozwiązanie każdego zadania zamkniętego oraz przykładowe rozwiązania każdego zadania otwartego.

Część 1. Test językowy

Przeczytaj uważnie tekst, a następnie wykonaj zadania umieszczone pod nim. Odpowiadaj **tylko na podstawie tekstu** i tylko **własnymi słowami** – chyba że w zadaniu polecono inaczej. Udzielaj tyłu odpowiedzi, o ile Cię poproszono. Odpowiedzi udzielaj w języku litewskim.

Tekst 1.

Laimantas Jonušys

Arvydas Sabonis: „Jeigu ne sportas, iki vertimo gal nė nebūčiau atvingiavęs“

Vertėjas Arvydas Sabonis gimė 1954 m. gruodžio 19-ąją. Tą pačią dieną, tik lygiai dešimčia metų vėliau, gimė kitas Arvydas Sabonis, garsusis krepšininkas. Nors jie ne giminės, juos sieja dar vienas panašumas – abu buvo aukšto lygio sportininkai. [...]

Tavo biografija su įdomiais vingiais – studijavai architektūrą, buvai žinomas sportininkas, ne kartą tapai šuolių į tolį Lietuvos čempionu, pelnei medalių Sovietų Sąjungos čempionatuose. Kas labiausiai įsiminė iš tų laikų?

Nuėjau studijuoti architektūros, nes ji man tada atrodė tiksliau ir humanitarinių mokslų, tarp kurių baigdamas vidurinę niekaip negalėjau pasirinkti, derins. Trečiame kurse per fakultetų varžybas netikėtai, be jokio pasirengimo pašokau į aukštį 2 metrus, ir supuolę sporto treneriai ėmė siūlyti – ne, ne aukso kalnus, bet sunkų kelerių metų darbą ir paskui ateisiančias pergalės. Lengvai pasidaviau vilionėms, nes lengvoji atletika man buvo uždraustas vaisius dar nuo ketvirtos klasės, kai gydytojai neleido lankyti treniruočių. Be to, sportas tais laikais buvo bene vienintelis būdas pamatyti, kas dedasi už geležinės uždangos. Dabar, kai visi galim važinėti kur panorėję, tokie motyvai skamba juokingai, bet tada sovietų valdžia išleisdavo į užsienį tik itin lojalius savo tarnus arba aukštesnio lygio sportininkus. [...]

Ėmeisi vertimo, nors studijavai ne filologiją. Tai, žinoma, ne vienintelis toks atvejis tarp vertėjų. Kas paskatino versti – ar čia turėjo įtakos tėvas, žinomas vertėjas?

Jeigu ne sportas, iki vertimo gal nė nebūčiau atvingiavęs. Daug laiko tuščiai praėjo treniruočių stovyklose, kur visi laisvalaikį leisdavo kortuodami ir gerdami. Ilgainiui supratau, kad taip gyventi negalima. Tėvo pavyzdys čia pats įsipiršo. Paprašiau, kad parūpintų kokį

nors vertimą iš rusų kalbos, kuriuo galėčiau užsiimti tarp ir po treniruočių. Tėvui, matyt, buvo įdomu, ar genai iš tikrųjų egzistuoja, ir jis sutiko. Iki šiol buvau laimingai pamiršęs tą „Šviesos“ išleistą knygelę – „TSRS kosmonautai“, o dabar netgi būtų baisu pažiūrėti, ko ten pridariau.

Šiaip tėvo įtaka buvo netiesioginė, per namų biblioteką. Jis pats niekada nieko neskiepijo ir neugdė. Tačiau vaikystėje savo noru po kelis kartus perskaityta lietuvių literatūros klasika ir neklasika turbūt padėjo atsirasti šioiam tokiam kalbos jausmui. [...]

Vienas pirmųjų tavo vertimų buvo Džordžo Orvelo (George Orwell) romanas „Gyvulių ūkis“. Vertimas pirmą kartą publikuotas 1989 m., o sovietmečiu tai buvo griežtai draudžiama knyga. Kaip pavyko taip greitai pasinaudoti atsiradusia žodžio laisve? Ir, matyt, ta laisvė tau reiškė šį tą daugiau negu tik galimybę versti be cenzūros priežiūros?

1983 m. su būreliu Lietuvos lengvaatlečių dalyvavau keleriose varžybose Austrijoje. Viešbutyje pro mus einantis anglas paklausė, iš kur esame. Iš Lietuvos, atsakiau. „Oh, Russia!“ Nors tarp mūsų galėjo būti skundikų, neišlaikiau: „No, occupied by Russia.“ Anglas sustojo, mudu pradėjome kalbėtis ir paskui kalbėjomės kiekvieną vakarą iki pat mūsų išvažiavimo. Atsisveikindamas jis man padovanojo dvi knygas: „Gyvulių ūkį“ ir „1984-uosius“. Baiminausi, kad grįžtant sovietų muitinė jas atims, bet, matyt, pasienyje pavyko nutaisyti nerūpestingą veido išraišką.

Abi knygas buvau skaitęs rusiškai, samizdato⁴ leistas, ir dabar, pagaliau gavęs angliškas, nusprendžiau jas išversti į lietuvių kalbą. Na, ne visai į stalčių – ketinau duoti vertimą draugams skaityti, gal net anonimiškai paleisti per rankas, kaip dariau su išverstomis knygų apie Ribbentropo ir Molotovo paktą ištraukomis. [...]

Esi išvertęs ir solidžių negrožinės literatūros veikalų, taip pat knygų vaikams. Kas yra sunkiau, kuo tokiais atvejais skiriasi vertėjo darbas?

Na, skirtumas tarp grožinės ir negrožinės literatūros vertimo toks, kad pastarajam tenka atiduoti daug daugiau laiko, ypač jei nesi tos srities, istorijos ar politologijos, specialistas. Negali leisti sau laisvės, pagudrauti, todėl kebliais atvejais turi vargti tol, kol sakinyss skambės pakenčiamai ir neiškreips labai konkrečios prasmės. O kartais, norėdamas suprasti teksto esmę, dėl vieno sakinio turi perskaityti kokią nors kitą knygą. Be to, reikia aiškintis tos srities terminus arba juos kurti, kartais netgi tikrinti faktus. [...]

Tam tikra prasme vertimo strategija yra laviravimas tarp Scilės ir Charibdės – tarp nenatūralaus pažodiškumo ir per didelio laisvumo, nutolimo nuo originalo. Kokiais principais čia vadovaujiesi?

Garsiaja rusų „laisvo“ vertimo mokykla nusivyliau dar pačioje pradžioje, kai, išvertęs G. K. Chestertono apsakymą, palyginau savo vertimą su rusišku ir pamačiau, kad ten sakiniai dvigubai ilgesni už mano lietuviškus, juolab už angliškus. Radau net originale

⁴ Samizdatas – savilaida.

neegzistuojantį gamtos aprašymą. Buvo akivaizdu, kad tokį „laisvumą“ lėmė anaip tol ne meniniai sumetimai, o noras padidinti spaudos ženklų skaičių vertime. Nuo tol stengiuosi kuo mažiau nutolti nuo originalo – į šalį žengiu tik po kelių nesėkmingų bandymų. Tačiau tai turi savo kainą, nes šitaip sugaišti kur kas daugiau laiko, gresia didesnis pavojus pasiduoti originalo kalbos įtakai.

O versdamas vaikams pasijunti tarsi ištrūkęs į laisvę, pirmenybė tenka lietuvių kalbos natūralumui. Čia jau galima koreguoti realijas, pridėti žodžių žaismo ar perkelti jį kitur, įterpti kokį savo ar dukters vaikystėje sugalvotą žodį.

<https://literaturairmenas.lt>

Zadanie 1. (0–1)

Ivardinkite du veiksnius, kurie lėmė, kad A. Sabonis pasirinko sportininko karjerą.

a).....

b).....

Wymaganie ogólne

II. Kształcenie językowe.

1. Rozumienie wartości języka ojczystego oraz jego funkcji w budowaniu wspólnoty rodzinnej, narodowej i kulturowej.

Wymaganie szczegółowe

4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

- 2) odczytuje sens tekstu (a w nim znaczenia wyrazów, związków frazeologicznych, zdań, grup zdań porządkowanych w akapicie), potrafi wydzielić jego fragmenty i objaśnić ich sens oraz funkcję na tle całości.

Zasady oceniania

1 pkt – wskazanie dwóch czynników.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

a) netikėtai pasiektas rezultatas ir su tuo susiję trenerių siūlymai.

b) noras aplankyti užsienio šalis.

Zadanie 2. (0–1)

Paaškindite, ką reiškia tekste pavartota sąvoka *geležinė uždanga*.

.....

.....

Wymaganie ogólne

II. Kształcenie językowe.

2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.

Wymaganie szczegółowe

4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

4) odczytuje sens tekstów [...] publicystycznych, [...] uwzględniając zawarte w nich informacje zarówno jawne, jak i ukryte.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne wyjaśnienie terminu.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Geležinė uždanga – Sovietų Sąjungos ir jos sąjungininkių izoliavimasis nuo Vakarų ir kitų nekomunistinių šalių; už geležinės uždangos reiškia už Sovietų Sąjungos ir jos veikiamų socialistinių šalių sienų.

Zadanie 3. (0–2)

Kurie lentelėje pateikti teiginiai teisingi? Pabraukite TAIP, jeigu teiginys teisingas, NE – jeigu neteisingas.

1.	Žodžiai <i>keblus</i> ir <i>nerūpestingas</i> yra vartojami antonimiškai.	TAIP	NE
2.	Žodžiai <i>atvingiuoti</i> ir <i>įsipiršti</i> yra priešdėlinės darybos veiksmažodžiai.	TAIP	NE
3.	Žodžiai <i>vingis</i> ir <i>atvingiuoti</i> yra susiję darybiniais ryšiais.	TAIP	NE
4.	Žodžiai <i>įsipiršti</i> ir <i>įsidurti</i> yra vartojami sinonimiškai.	TAIP	NE

Wymaganie ogólne

II. Kształcenie językowe.

3. Poznawanie pojęć służących do opisywania języka jako narzędzia komunikacji.

Wymagania szczegółowe

1. Gramatyka. Zdający:

5) rozpoznaje temat słowotwórczy i formant w wyrazach pochodnych i wskazuje funkcje formantów w nadawaniu znaczenia wyrazom pochodnym;

4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

2) odczytuje sens tekstu ([a w nim znaczenia wyrazów [...]]).

Zasady oceniania

2 pkt – cztery poprawne odpowiedzi.

1 pkt – trzy poprawnie odpowiedzi.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

1. NE
2. TAIP
3. TAIP
4. NE

Zadanie 4. (0–1)

Parašykite, kokie trečiame A. Sabonio atsakyme pateikti du faktai liudija, kad jis - nekonformistiškas žmogus:

a).....

b).....

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego. Zdający:
 - 1) analizuje różne wzorce postaw społecznych, narodowych, obywatelskich, obyczajowych, kulturowych, moralnych, religijnych i w ich kontekście kształtuje swoją tożsamość;
- II. Kształcenie językowe.
 3. Poznawanie pojęć służących do opisywania języka jako narzędzia komunikacji.

Wymagania szczegółowe

4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - 2) odczytuje sens tekstu;
 - 6) formułuje wnioski wynikające z przesłanek zawartych w tekście.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawne wskazanie dwóch faktów.
 0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

- a) rizikuodamas savo karjera A. Sabonis nebijojo sakyti tiesos.
- b) vertė ir platino draudžiamus tekstus.

Zadanie 5. (0–1)

Paaiškinkite, ką reiškia penktame klausime pavartotas posakis *Tarp Scilės ir Charibdės*.

.....

.....

Wymaganie ogólne

- II. Kształcenie językowe.
 3. Poznawanie pojęć służących do opisywania języka jako narzędzia komunikacji.

Wymaganie szczegółowe

4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - 2) odczytuje sens tekstu (a w nim znaczenia wyrazów, związków frazeologicznych, zdań, grup zdań porządkowanych w akapicie).

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawne wyjaśnienie wyrażenia.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Posakis reiškia būti tarp dviejų pavojų. Tekste minimi vertėjo tykantys pavojai – verčiant per labai nutolti nuo originalo arba išversti per labai pažodžiui.

Zadanie 6. (0–1)

Parašykite antonimus (žodžius ar žodžių junginius) šioms sąvokoms:

- a) laisvas žmogus –
b) laisvas vertimas –

Wymaganie ogólne

- II. Kształcenie językowe.
 3. Poznawanie pojęć służących do opisywania języka jako narzędzia komunikacji.

Wymaganie szczegółowe

4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - 2) odczytuje sens tekstu (a w nim znaczenia wyrazów, związków frazeologicznych, zdań, grup zdań porządkowanych w akapicie).

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawne podanie antonimów.
0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

- a) laisvas žmogus – vergas / kalinyš
b) laisvas vertimas – pažodinis vertimas

Zadanie 7. (0–1)

Pabaikite sakinį. Pasirinkite iš pateiktų atsakymų ir teisingą atsakymą pažymėkite.

Vertėjas A. Sabonis laisviausiai gali pasireikšti versdamas

- A. istorinius tekstus.
- B. specialistinius tekstus.
- C. negrožinę literatūrą.
- D. vaikų literatūrą.

Wymaganie ogólne

- II. Kształcenie językowe.
 - 3. Poznanwanie pojęć służących do opisywania języka jako narzędzia komunikacji.

Wymaganie szczegółowe

- 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - 6) formuluje wnioski wynikające z przesłanek zawartych w tekście;
 - 7) rozpoznaje wypowiedź argumentacyjną.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna odpowiedź.
- 0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

D

Zadanie 8. (0–1)

Paaĩškinkite, kodėl A. Sabonio atsakyme į penktą klausimą žodžiai „laisvo“ ir „laisvumą“ parašyti kabutėse.

.....

.....

Wymaganie ogólne

- II. Kształcenie językowe.
 - 1. Rozumienie wartości języka ojczystego oraz jego funkcji w budowaniu wspólnoty rodzinnej, narodowej i kulturowej.

Wymaganie szczegółowe

- 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - 1) wskazuje charakterystyczne cechy stylu danego tekstu, nazywa zastosowane w nim środki językowe i określa ich funkcje w tekście
 - 10) odróżnia opinię od faktu

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawne wyjaśnienie funkcji zapisu wyrazów.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Kabutės vartojamos išreikšti ironiškam vertinimui.

Zadanie 9. (0–1)

Parašykite, kokią vertėjui reikalingą savybę Arvydas Sabonis išsiugdė vaikystėje.

.....
.....

Wymaganie ogólne

- II. Kształcenie językowe.
2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.

Wymaganie szczegółowe

4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
2) odczytuje sens tekstu (a w nim znaczenia wyrazów, związków frazeologicznych, zdań, grup zdań porządkowanych w akapicie).

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna odpowiedź.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Išsiugdė kalbos jausmą, skaitydamas labai daug knygų.

Zadanie 10. (0–1)

Paaiškinkite teksto antraštę „Jeigu ne sportas, iki vertimo gal nė nebūčiau atvingiavęs“.

.....
.....
.....

Wymaganie ogólne

- II. Kształcenie językowe.
2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.

Wymaganie szczegółowe

4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

4) odczytuje sens tekstów [...] publicystycznych, [...] uwzględniając zawarte w nich informacje zarówno jawne, jak i ukryte.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne wyjaśnienie tytułu.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

A. Sabonis pasirinko architektūros studijas ir tikriausiai nebūtų tapęs vertėju, jeigu prieš tai nebūtų tapęs profesionaliu sportininku. Treniruočių stovyklose turėdavo laisvo laiko, kurio nenorėjo leisti beprasmiškai, todėl pradėjo versti, tėvas vertėjas galėjo pasiūlyti ką versti.

Tekst 2.

Žurnalas „Liaudies kultūra“ pakeitė pavadinimą

Prieš 30 metų pradėtas leisti žurnalas „Liaudies kultūra“ pakeitė pavadinimą į „Būdas“.

„Pasirinkti pavadinimą – tai tarsi subręsti, atlikti brandos ritualą, atpažinti ir įtvirtinti pasiektą brandos laipsnį. Pasirinktam pavadinimui negali likti abejingas, esi priverstas jam įsipareigoti, nes jis turi išreikšti esmę, todėl neišvengiamai išreiškia tai, kaip tu tą esmę supranti, kaip sugebi ją ištartį. Kartu jis *api-būdina*, tiesiog *būdina* – nubrėžia tolesnės raiškos erdvę ir *būdą*, kuriuo augtų ir skleistųsi mūsų dvasinė prigimtis, prigimtoji dvasia, kuris jos neiškraipytų, nevaržytų, negniaužtų, o žadintų, *budintų*, kuriuo jai būtų patogų *būti*“, – rašo žurnalo redakcija.

Naujas žurnalo pavadinimas siejasi su Simono Daukanto veikalu „Būdas senovės lietuvių, kalnėnų ir žemaičių“.

Redakcija pavadinimo keitimą aiškina šitaip: „*Būdas lietuvių*, Lietuvos ir plačiau – kitų giminiškų ir negiminiškų, artimų ir tolimų tautų būdas, kuris mus visada domino tiek iš smalsumo, tiek iš noro palyginant geriau suprasti savąjį. Pasirodo, kad šis apibrėžimas netikėtai taikliai nusako ir apima visa, ką mena tokios sąvokos kaip etnologija ar kultūrinė antropologija, plačiausia ir giliausia prasme – kartu su etnopsichologija, etnolingvistika, etnomuzikologija, be abejo, tautodaile, tautosaka, mitologija ir t. t.

Be to, neseniai buvo atskleista, kad Daukantui *būdas* atstojo lotyniškąjį daugiskaitos *mores* „papročiai, būdas“, kartu su iš jo kilusiu būdvardžiu *moralis* ir atitinkama *moralės* samprata. Šia pirmine moralės samprata sekant, neįmanoma būti moraliu, taigi doru, nesilaikant ir, svarbiausia, nesuvokiant, nepažįstant savo ir savo tautos būdo, savo bendruomenės papročių. Nepažinti savo būdo, vadinasi, ne-*žinoti savęs*, taigi neturėti *są-žinės*. Nepažinti savo *pa-pročių*, vadinasi, ne-su-prasti to, kas yra *pa-prasta*, taigi neturėti doro *proto* ir nesuvokti *prasmės*.

Be visų šių būtinų išorinių sąsajų, žodis *būdas* ne mažiau taiklus yra savo vidine sandara. Jis galėtų būti su priesaga *-das* sudarytas iš veiksmažodžio *bū-ti* šaknies (kaip *klo-das* iš *klo-ti* ir kt.). Jo kilmę numanyti padeda ir primirštas veiksmažodis *būsti* (*būsta*, *būdo*) ‘prasti’, *j-būsti* (*j-būsta*, *j-būdo*) ‘įprasti’, *pri-būsti* (*pri-būsta*, *pri-būdo*) ‘priprasti’, pavyzdžiui: *Brolis, pirmą kartą išgirdęs dainą, tuojį j-būdo ir dainuolįja* (Antano Juškos žodynas); *Ką čia bekalbėti, jis pribūdęs žmogus – ir šilto, ir šalto matęs* (Surviliškis, Kėdainių

r.). Iš pavyzdžių matyti, kad šio veiksmazodžio pagrindinė reikšmė apima poreikšmius 'mokytis, išmokti' ir 'būti patyrusiam', taigi neučia mena mokslą ir patirtį.

Būti savito *būdo* tad reiškia būti įpratusiam savaip *būti*. Šiaip ar taip, vidinė žodžio *būdas* prasminė erdvė, nulemta pačios jo šaknies, yra *buvimas* visu kuo plačiausiu mastu – tiek aukščiausioji dvasinė *būtis* su įvairiausiomis sielos *būsenomis* ir jas įveidinančiomis, įsameninančiomis mitinėmis *būtybėmis*, tiek neišvengiama, *būtina* žemiškoji *buitis* ir jos vieta, aplinka, kurioje tenka ir daugiau mažiau pavyksta *įsi-būti*, *buveinė*, *buvenė* bei esamoji *būklė*. Bet kuriuo atveju – tiesioginė ir griežta *nebūties* priešybė.

Galima ilgai ir tuščiai ginčytis, kas pirminė – būtis ar sąmonė. Vis dėlto, be sąmonės, sąmoningumo, nėra kuo kitu būties patirti, suvokti ir patvirtinti. Būtis ir sąmonė neatskiriami. Kai esame nesąmoningi, tarkim, miegame, tai patys nežinome, kad esame, ar esame, – tai gali patvirtinti tik kitas sąmoningas asmuo arba mūsų pačių sąmonė nubudus, mūsų pačių nubudusi sąmonė. Čia prie žodžio *būdas* sąsajų, išorinių, istorinių ir vidinių, etimologinių, prisišlieja dar viena, poetinė – sąskambis su *budimu*, *budėjimu*, *būdra*. Tokių sąsajų, aiškiai suprantant jų prigimtį, irgi nėra reikalo prisiverstinai vengti – jos išplečia minties erdvę ir suteikia jai sparnus, labai svarbią, branduolinę, žūtbūtinę lietuviško *būdo* savybę. Beje, paminėto žodžio *būdra* žodyne nėra, jis naujas, bet jau yra mūsų kalboje, vien dėl to, kad yra mums suprantamas. Tereikia *pabūsti*, ir *būdra* sušvinta iš paties *būdo*.

Žurnalo „Būdas“ informacija
Žurnalą leidžia Lietuvos nacionalinis kultūros centras, redaktorė Saulė Matulevičienė.
<http://www.bernardinai.lt>

Zadanie 1. (0–1)

Pabaikite sakinį. Pasirinkite iš pateiktų atsakymų ir teisingą atsakymą pažymėkite.

Žurnalas „Būdas“

- A. yra naujas žurnalas.
- B. eina nuo Daukanto laikų.
- C. eina jau 30 metų.
- D. yra leidžiamas „Bernardinų“ leidyklos.

Wymaganie ogólne

II. Kształcenie językowe.

- 2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.

Wymaganie szczegółowe

4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

- 2) odczytuje sens tekstu (a w nim znaczenia wyrazów, związków frazeologicznych, zdań, grup zdań porządkowanych w akapicie).

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

C

Zadanie 2. (0–1)**Parašykite du šio teksto paskelbimo tikslus.**

1).....

2).....

Wymaganie ogólne

II. Kształcenie językowe.

3. Poznawanie pojęć służących do opisywania języka jako narzędzia komunikacji.

Wymagania szczegółowe

5. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

2) odczytuje sens tekstu [...].;

8) rozpoznaje wypowiedź o charakterze informacyjnym, ekspresywnym i impresywnym.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne wskazanie dwóch celów.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

1) Pranešti informaciją apie žurnalą pavadinimo pasikeitimą.

2) Išaiškinti, ką reiškia naujas pavadinimas.

Zadanie 3. (0–1)**Žurnalas „Būdas“ domisi įvairiomis mokslo sritimis. Parašykite dvi iš jų. Vieną įvardinkite lietuviškos kilmės žodžiu, antrą – skoliniu.**

1.

2.

Wymaganie ogólne

II. Kształcenie językowe.

3. Poznawanie pojęć służących do opisywania języka jako narzędzia komunikacji.

Wymagania szczegółowe

2. Zróżnicowanie języka. Zdający:

6) rozpoznaje wyrazy rodzime i zapożyczone.

5. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

2) odczytuje sens tekstu (a w nim znaczenia wyrazów, zdań, grup zdań).

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna wskazanie dwóch wyrazów.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

1. tautosaka

2. etnologia

Zadanie 4. (0–1)

Parašykite, iš kokio pamatinio veiksmazodžio sudarytas žodis sąskambis

sąskambis –

Tokiu pat būdu sudarykite žodį iš laisvai pasirinkto veiksmazodžio.

Kitas pavyzdys:

Wymaganie ogólne

II. Kształcenie językowe.

4. Zdobycie funkcjonalnej wiedzy na temat wybranych zagadnień z zakresu gramatyki.

Wymaganie szczegółowe

1. Gramatyka. Zdający:

5) rozpoznaje temat słowotwórczy i formant w wyrazach pochodnych i wskazuje funkcje formantów w nadawaniu znaczenia wyrazom pochodnym.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

sąskambis – suskambėti

sąvadas – suvesti

Zadanie 5. (0–2)

Ar šios žodžių grandinės atitinka teksto teiginius apie žodžių sąsajas? Pabraukite TAIP, jeigu atitinka, NE – jeigu neatitinka.

1.	klodas – klaida – klausa – klasta	TAIP	NE
2.	būti – budinti – būdinti – būdas	TAIP	NE
3.	suprasti – paprasta – protas - prasmė	TAIP	NE
4.	žadinti – žadėti – pažodžiui – žaidimas	TAIP	NE

Wymaganie ogólne

II. Kształcenie językowe.

4. Zdobycie funkcjonalnej wiedzy na temat wybranych zagadnień z zakresu gramatyki.

Wymagania szczegółowe

4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

2) odczytuje sens tekstu (a w nim znaczenia wyrazów, związków frazeologicznych, zdań, grup zdań porządkowanych w akapicie), potrafi wydzielić jego fragmenty i objaśnić ich sens oraz funkcję na tle całości.

1. Gramatyka. Zdający:

5) rozpoznaje temat słowotwórczy i formant w wyrazach pochodnych i wskazuje funkcje formantów w nadawaniu znaczenia wyrazom pochodnym.

Zasady oceniania

2 pkt – cztery poprawne odpowiedzi.

1 pkt – trzy poprawne odpowiedzi.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

A. NE

B. TAIP

C. TAIP

D. NE

Zadanie 6. (0–1)

Remdamiesi 5 pastraipos dëstymu užbaikite žodžių eilę tinkamu žodžiu:

būdas – moralė –

Wymaganie ogólne

II. Kształcenie językowe.

4. Zdobycie funkcjonalnej wiedzy na temat wybranych zagadnień z zakresu gramatyki.

Wymagania szczegółowe

4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

2) odczytuje sens tekstu (a w nim znaczenia wyrazów [...] grup zdań porządkowanych w akapicie).

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

– dora/ dorovė

Zadanie 7. (0–1)

Kokį žodį sukūrė/ atkūrė teksto autoriai?

.....
.....

Wymagania ogólne

II. Kształcenie językowe.

4. Zdobycie funkcjonalnej wiedzy na temat wybranych zagadnień z zakresu gramatyki.

Wymagania szczegółowe

4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

2) odczytuje sens tekstu (a w nim znaczenia wyrazów [...]).

2. Różnicowanie języka.

5) dostrzega zróżnicowanie słownictwa, rozpoznaje słownictwo ogólnonarodowe i słownictwo o ograniczonym zasięgu (archaizmy i neologizmy).

Zasady oceniania

1 pkt – podanie właściwego wyrazu.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

būdra

Zadanie 8. (0–1)

Penktoje, šeštoje ir kitose pastraipose vartojamas trumpasis brūkšnelis. Kokia jo funkcija?

.....

Wymaganie ogólne

II. Kształcenie językowe.

4. Zdobycie funkcjonalnej wiedzy na temat wybranych zagadnień z zakresu gramatyki.

Wymagania szczegółowe

1. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

2) odczytuje sens tekstu (a w nim znaczenia wyrazów, związków frazeologicznych, zdań, grup zdań porządkowanych w akapicie).

II. 1. Gramatyka. Zdający:

5) rozpoznaje temat słowotwórczy i formant w wyrazach pochodnych i wskazuje funkcje formantów w nadawaniu znaczenia wyrazom pochodnym.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne wskazanie funkcji.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Jis atskiria žodžio dalis, pvz. priesagą nuo šaknies. Tekste svarbios šaknys, nes remiamasi bendrašakniais žodžiais.

Zadanie 9. (0–3)

Parašykite teksto santrauką, 40–60 žodžių.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II Kształcenie językowe.

3. Poznawanie pojęć służących do opisywania języka jako narzędzia komunikacji.

Wymagania szczegółowe

4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

- 2) odczytuje sens tekstu (a w nim znaczenia wyrazów, związków frazeologicznych, zdań, grup zdań porządkowanych w akapicie).
- 3) dokonuje logicznego streszczenia tekstu argumentacyjnego (wyróżniając kluczowe pojęcia, twierdzenia i sposób ich uzasadnienia).

Zasady oceniania

- 3 pkt – ze streszczenia wynika, jaki jest temat tekstu i co na ten temat powiedziano w tekście; adekwatny poziom uogólnienia, streszczenie logicznie spójne, właściwa liczba słów.
- 2 pkt – ze streszczenia wynika, jaki jest temat tekstu i co na ten temat powiedziano w tekście
ALE zaburzenia dotyczące poziomu uogólnienia LUB logicznej spójności streszczenia.
- 1 pkt – ze streszczenia wynika, jaki jest temat tekstu i co na ten temat powiedziano w tekście; ALE zaburzenia dotyczące poziomu uogólnienia ORAZ logicznej spójności streszczenia.
- 0 pkt – za odpowiedź niepoprawną LUB brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Žurnalo „Liaudies kultūra“ redakcija praneša apie leidinio pavadinimo pakeitimą į taiklesnį, lietuviškesnį ir geriau išreiškiantį jo susidomėjimus. Naujas pavadinimas „Būdas“ siejasi su Simono Daukanto veikalu. Žodį „būdas“ redakcija aiškina kaip „papročius“ ir „dorą“, su jais sieja „protą“ ir „prasnę“. Lygindami lietuviškų žodžių šaknis, jų darybinius, prasminius ryšius ir skambesį, autoriai išveda susijusių žodžių grandines, atskleidžiančias „būdo“ esmę, ryšį su būtimi.

Część 2. Test ze znajomości lektur i kontekstów

Zadanie 1. (0–2)

Martynas Mažvydas

Katekizmas

Knygelės pačios bylo lietuvininkump ir žemaičiump
(ištrauka)

Broliai, seserys, imkiat mani ir skaitykiat,
Ir tatai skaitydami permanykiat.
Mokslo šito tėvai jūsų trokšdavo turėti,
Ale to negalėjo nė vienu būdu gauti.
Regėti to norėjo savo akimis,
Taip ir išgirsti savo ausimis.
Jau nū, ko tėvai niekada neregėjo,
Nū šitai vis jūsump atėjo.
Veizdėkiat ir dabokiatėse, žmonės visos,
Šitai eit jūsump žodis dangaus karalystos.

<http://www.šaltiniai.info>

1.1. Kurie teiginiai teisingi? Pabraukite TAIP, jeigu teisingi, NE – jeigu neteisingi.

1.	Pirmosios lietuviškos knygos atsiradimas susijęs su reformacijos judėjimu.	TAIP	NE
2.	Pirmosios lietuviškos knygos atsiradimas susijęs su jėzuitų veikla Lietuvoje.	TAIP	NE
3.	Mažvydas <i>Katekizmą</i> dedikavo Lietuvos Didžiajai Kunigaikštystei.	TAIP	NE
4.	Katekizme esantis akrostichas būdingas Renesansui.	TAIP	NE

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego. Zdający:
 - 3) rozumie związki poznanych utworów z życiem narodu.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 5) Wskazuje zastosowane w utworze środki wyrazu artystycznego [...].

Zasady oceniania

2 pkt – cztery poprawne odpowiedzi.

1 pkt – trzy poprawne odpowiedzi.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

1. TAIP

2. NE

3. TAIP

4. TAIP

1.2. Kokius du pagrindinius savo knygos tikslus autorius mini *Katekizmo* pratarmėje?

1.

2.

Wymagania ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymagania szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 9) wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu (kompozycja [...]).

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne wskazanie dwóch celów.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

1. Skleisti lietuvišką raštą.

2. Skleisti krikščionybę.

Zadanie 2. (0–2)

Mikalojus Daukša

Postilė (ištarka)

Kurgi, sakau, pasaulyje yra tauta, tokia prasta ir niekinga, kad neturėtų šių trijų savų ir tarsi įgimtų dalykų: tėvų žemės, papročių ir kalbos? Visais amžiais žmonės kalbėjo savo gimtąja kalba ir visados rūpinosi ją išlaikyti, turtinti, tobulinti ir gražinti. Nėra tokios menkos tautos, nėra tokio niekingo žemės užkampio, kur nebūtų vartojama sava kalba. Tą kalbą paprastai visi rašo įstatymus, ją leidžia savosios ir svetimų tautų istorijas, senas ir naujas, ją aptaria visus valstybės reikalus, ją gražiai ir padoriai vartoja visokiais atvejais Bažnyčioje, tarnyboje, namie. Pati prigimtis visus to moko ir kiekvienas beveik iš motinos krūties įgauna potraukį į savąją kalbą – ją mielai vartoti, išlaikyti ir propaguoti.

<http://www.saltiniai.info>

2.1. Pabaikite sakinį. Pasirinkite iš pateiktų atsakymų ir teisingą atsakymą pažymėkite.

Pateiktas tekstas – tai:

- A. Lietuviško „Katekizmo“ pratarmė.
- B. Baroko literatūros pavyzdys.
- C. Pamokslų rinkinio pratarmės ištarka.
- D. Mikalojaus Daukšos laiško ištarka.

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 3) rozpoznaje gatunki literackie, potrafi wymienić ich cechy.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna odpowiedź.
- 0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

C

2.2. Suformuluokite M. Daukšos „Postilės“ prakalbos pagrindinę mintį.

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
8) rozpoznaje podstawowe motywy oraz ich funkcje w utworze.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Tauta turi kalbėti savo gimtąją kalbą, vartoti ją viešajame gyvenime, išlaikyti, tobulinti.

Zadanie 3. (0–2)

K. Donelaitis

Metai (*ištrauka*)

Juk ne pirmas mets, kaip mes gyvendami vargstam,
Irgi ne pirmas sykis jau, kaip šiupinį verdam.
Daug išleidom jau skūpų pavasario čėsų,
O kiek vasarų bei visokių rudenį matėm!
Klauskit tik senuosius, jūs glūpieji bebarzdžiai,
Ir girdėkit, ką jie jums pasakys prisivargę.
Jūs, vaikai glūpi, dar svietą šį nepažįstat,
Bet nei žindyti paršukai vis šokinėjat.
Dar ir jums ateis vargingos jūsų dieneiės,
Kad pamaži, lėles ir žirgus savo pametę,
Iš bėdos pelnytis ką nusitversite darbus.
Mes, surukę diedai, mes gi, kuproti nabagai,
Mes taip jau, kaip jūs, ant ūlyčių šokinėjom
Ir taip jau, kaip jūs, savo jauną vasarą šventėm.
Ar tikėjomės, sulaukę rudenį kumpą,
Taip ūmai nusidovyt irgi pablogt taip greitai?
Ak, kaip veikiai žmogiškos nudyla dieneiės!

3.1. Kaip poemos būrai mąsto apie vaikystę?

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 7) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Šios poemos būrai mąsto, kalba su lengva ironija (užuojausia ar pavydu): kad vaikiai nesuvokia, kas jų laukia, kad nerūpestinga vaikystė baigsis ir ateis sunkus gyvenimas, kuris greit prabėgs. Vaikai yra neatskiriami bendruomenės dalis, kurią vyresnieji moko, bara, jiems pataria.

3.2. Nurodykite, kokią problemą kelia Selmas šioje ištraukoje. Pasirinkite iš pateiktų atsakymų ir teisingą atsakymą pažymėkite.

- A. Žmogaus gyvenimo laikinumo.
- B. Baudžiauninko dvasinio pasaulio sudėtingumo.
- C. Mažosios Lietuvos gamtos naikinimo.
- D. Lietuvininkų nutautėjimo.

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymagania szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 10) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

A

Zadanie 4. (0–2)

Tekst 1.

Motiejus Valančius

Palangos Juzė (ištrauka)

Penktas vakaras

Nors įkyrėjau matutei su savo pasakomis, tačiau, vėl vakarui atėjus, namiškiai susėdo, o aš šiaip prabilau:

Antrą Kalėdų šventės dieną vėl ėjom į Varputėnų bažnyčelę, išklausėm mišelių, sugrįžę pavalgėm juodo vėdaro su dešromis, dar atnešė mergelės batvinių, ir tuos perėmėm. Po valgio tarė gospadinė: "Jūs papietavę tujaus einat gulti; gana to, pagiedosime *bernelius*." Tujaus Elzikė, paėmusi kantičkas, pradėjo sukurti, mes balsu pritarėm ir šaukėm *Bernelis gimė Betliejui*. Visus *bernelius* išgiedojom. Sukilę ėjom kaukš kaukš ritinio mušti, o temstant sugrįžom į trobą.

Nieko netrukus, pradėjo loti šunys ir kažį kas brakš brakš į langą brazdinti. Gaspadorius prisikišęs klausė: "Kas čia?" Atsakė: "Mes, susiedai blukvilčiai, argi roda bernelį giedoti?" Šis atsakė: "Roda, roda." Tujaus įėjo keturi vyrai, trys jauni, o vienas senas, žilas, pagiedojo *Sveikas, Jėzau mažiausias*, ir tarė senis: "Susiedali, atėjom pas tamstą ne gerti, ne valgyti, bet tamstą pasveikinti. Esi stiprus ūkinykas, geras susiedas, dievobaimingas žmogus, dar mano vaikui kūma, tarp mūsų plikių gali vadinties karaliu, kaipo tarp aklių vienakis. Mylim tamstą, ne kartą susišelpiam, todėl, sulaukę tos didžios šventės, sveikinam tamstą drauge su gera moteria ir su gražiais vaikais. Tegul tamstą Viešpats ilgai užlaiko dėl mūsų laimės." Motuzas pasakė jiems ačiū ir pasvadino. Tūlyd vėl cinkt cinkt į langą - kiti blukvilčiai atėjo. Priimti pagiedojo paprastą giesmelę ir susėdo. [...]

Atėjus nedėlios dienai, aš užsigeidžiau Kurtuvėnų miestelį paregėti ir drauge su dviem vaikiukam nuėjau. Miestelį radau mažą, nevertą mano kelionės, bet bažnyčią mūro labai gražią, galinčią papuošti ir didelį miestą. Abrozdai verti bažnyčios, užvis šv. Jokūbo, didžiajame altorių patalpintas, man patiko. Tuo tik negerai, jog drėgna bažnyčia juos gadina.

4.1. Iš pateiktų atsakymų pasirinkite ir pažymėkite Valančiaus kūrybai artimiausią bruožą. Atsakymą pagrįskite.

- A. dekadentizmas
- B. didaktizmas
- C. psychologizmas
- D. misticismas

Pagrindimas:.....

.....

.....

Wymagania ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymagania szczegółowe

2. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 3) zna podstawy periodyzacji literatury mniejszości narodowej lub etnicznej;
 - 2) zna prądy literackie i artystyczne w epokach literackich, określa ich cechy.

Zasady oceniania

2 pkt – poprawna odpowiedź z uzasadnieniem.

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

B

Przykładowe rozwiązanie

Motiejaus Valančiaus kūryba yra didaktinio pobūdžio. Jis šviečia skaitytojus, supažindina su kitur gyvenančiais žmonėmis, vertina jų elgesį, gyvenimo būdą, pateikia sektinų ar nesektinų pavyzdžių.

Tekst 2.

<https://www.google.com>

4.2. Kaip šią nuotrauką galima susieti su pateikta Motiejaus Valančiaus kūrinio ištrauka?

.....

.....

Wymaganie ogólne

- I. Šviadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego
 1. Pogłębianie wiedzy z zakresu kultury narodowej [...].

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 8) rozpoznaje podstawowe motywy w utworze.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawne nazwanie dawnego zwyczaju.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Nuotraukoje matome atgaivintą blukio (kaladės) vilkimo (kalėdavimo) tradiciją. Ji minima kūrinyje „Palangos Juzė“ ištraukoje.

Zadanie 5. (0–2)

Žemaitė

Petras Karmelis (ištrauka)

– No no! Kad ir dėdė įsitaisęs gražų vežimėlį! – tarė priedamas jaunesnis vyriškis. – Naujitelaitis, ką tik nuo adatos, – pasilenkdamas žiūrėjo. – Pirkai ar dirbinai?– Argi nepažįsti Petro Karmelio darbo? – atsakė pirmasis.

– Ką čia gali pažinti. O kas kaustė? – Ogi jis pats. Kam jis apsiima padirbti, tai jau viską nuodaliai padirba ir apkausto, tik sėsk ir važiuok.

– Kad nagai, tai nagai!.. – gyrė Zolys čiupinėdamas. – Jug tai mano artimas giminaitis – jo motyna Zolaitė. Bet kaip įsimušo į bagotystę, nebegiminaujamės, – žinoma, aš biednas...– Et, neteisybė! – sporiavo Gorys. – Prie jo nėra nė jokios didystės, nebent gaišti nenori tumet, jei nešnekas su kuomi. Kiek jis turi prisidirbęs šėpų, skrynių, šlajų, brikų... Neimtumei už keletą mažne šimtų.

– Giminaitis tavo ar ne, bet tikrai išmintingas ir darbininkas vaikiš. Bėda tik jam dabar, kad matušėlė čyst pasilpo: paliks nabagas be gaspadinės, jau ir dabar kaipje neturįs. Senikė mažai belipa iš lovos, būk daktaras nebeapsiimęs išgydyti.– O ko jis laukė šio laiko neapsižanijęs? Būtų beturįs gaspadinę! Arba dabar turi subrusti. Ko neperši, dėdė? Ten pat esi artie. Tumet nebe laikas lakstyti, kaip jau nė kokios nebeliks.

www.antologija.lt

5.1. Kas lėmė Petro Karmelio gyvenimo dramą?

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 7) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego [...].

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Jo pasirinkimas, nesugebėjimas apsispręsti, suvokti jausmų reikšmės. Pasirinkdamas turtą, o ne meilę, jis sugriovė savo gyvenimą, prasigėrė.

5.2. Kuriai literatūros kryptčiai atstovauja Žemaitė? Pasirinkite iš pateiktų atsakymų ir teisingą atsakymą pažymėkite.

- A. Romantizmui
- B. Realizmui
- C. Simbolizmui
- D. Sentimentalizmui

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 2) zna prądy literackie i artystyczne w epokach literackich, określa ich cechy.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

B

Zadanie 6. (0–3)

Vincas Kudirka

Labora!

Kol jaunas, o broli, sėk pasėlio grūdus
Ir dirvos ne'pleiski! Tuomet, kada jausi,
Kaip kūns ima stingti, dvasia jau susnūdus,
Vėlu juk prie darbo: nesėsi - nepjausi.

Kol dega krūtinėj šventa ugnis toji,
Kur traukia prie darbo ir duoda tiek vieko,
Jog menkas ir silpnas net milžinu stoji,
O, dirbk, idant neitų ugnis ta ant nieko!

Kol da idealais, broli, besigėrėsi,
Siek prie idealo, tik doro ir aukšto,

O skubink! Paskui tu... jū išsižadėsi
Dėl trupinio aukso, gardaus valgio šaukšto.

Gyvenimo knygą skaityk laps į lapą,
Nestodams, kad kartais, į tinginius kliuvęs,
Tu nesupelytum ir neitum į kapą
Be likusio ženkle, kad žmogumi buvęs.

O jeigu apilsį sunkiam darbe savo
Ir, nykstant spėkoms jau, nuliūsi, nerimsi,
Tai žvilgtelk ant darbo jaunų draugų tavo -
Vienoj akimirkoj iš naujo atgimsi.

<http://antologija.lt/text/vincas-kudirka-laisvos-valandos-satyros>

6.1. Kokios vertybės iškeliamos V. Kudirkos eilėraštyje „Labora”? Įvardinkite tris.

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymagania szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 8) rozpoznaje podstawowe motywy (np. ojczyzny, poety, matki, ziemi) oraz ich funkcje w utworze;
 - 11) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości narodowe i uniwersalne.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne wskazanie trzech wartości.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Kudirkos eilėraštyje iškeliamos šios vertybės: idealų išsikėlimas jaunystėje, darbštumas, atkaklus tikslo siekimas.

6.2. Kokiam lyrikos tipui priklauso šis V. Kudirkos eilėraštis? Atsakykite argumentuotai.

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

- II. Kształcenie językowe.
 - 3. Poznawanie pojęć służących do opisywania języka jako narzędzia komunikacji.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 - 1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymagania szczegółowe

- II. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - 6) formułuje wnioski wynikające z przesłanek zawartych w tekście.
- III. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 3) rozpoznaje gatunki literackie, potrafi wymienić ich cechy.

Zasady oceniania

- 2 pkt – wskazanie typu liryki oraz uzasadnienie.
- 1 pkt – wskazanie typu liryki.
- 0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Eilėraštis yra oratorinis, nes propaguoja idėjas, pasižymi pakiliu, įsakmiu tonu – klausiamo, sušunkama, pabrėžiama, liepiama,

Zadanie 7. (0–3)

Jonas Mačiulis-Maironis

Užmigo žemė

Užmigo žemė. Tik dangaus
Negęsta akys sidabrinės,
Ir sparnas miego malonaus
Nemigdo tik jaunos krūtinės.
Neužmigdys naktis žvaigždės,
Nenuramins širdis troškimų;
Dvasia ko ieško, kas atspės,
Kai skęsti ji tarp atminimų!
Aušra saulėtekio nušvis,
Ir užsimerks nakties šviesybės;
Neras tik atilsio širdis:
Viltis nežvelgs į jos gilybes!..

7.1. Pacituokite eilėraščio sakinius ar jo dalis, kurie yra tezė ir antitezė.

Tezė:.....

Antitezė:.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymagania szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 5) wskazuje zastosowane w utworze językowe środki wyrazu artystycznego [...].

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne wskazanie tezy i antytezy.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Tezė: Užmigo žemė.

Antitezė: Tik dangaus negėsta akys sidabrinės.

7.2. Trumpai apibūdinkite, koks lyrinio herojaus būsenos ir gamtos santykis.

.....
.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymagania szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 7) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego [...];
 - 5) rozpoznaje podstawowe motywy (np. ziemi) [...]

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne określenie relacji bohatera i przyrody.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Lyrinis herojus yra gamtoje, jis nuo jos neatskiriamas, tačiau gamta užmiega, nurimsta, o žmogus nemiega, jį kankina nerimas, ilgesys, svajonės.

7.3. Pažymėkite, kuriai literatūrinei srovei (1, 2 ar 3) atstovauja Maironis, ir kuris sakinyš iš pažymėtų A, B, C tinka tai srovei apibūdinti.

1. Romantizmo
2. Klasicismo
3. Impresionizmo

- A. Stengėsi objektyviai vaizduoti tai, kas žmogui būdinga, tipiška, atitiko Antikos laikų literatūros dvasią.
- B. Dabarties įvykiai svarbesni už praeities, viskas prasideda, vyksta ir nutrūksta dabar, svarbu atspindėti akimirką, sustabdyti judesį, atspindėti realybės nepastovumą, pagrįsti įspūdžiu.
- C. Pabrėžė individualumą, subjektyvumą, iracionalumą, vaizduotę, spontaniškumą, emocionalumą ir transcendenciją.

Atsakymas:

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymagania szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 1) zna podstawy periodyzacji literatury mniejszości narodowej lub etnicznej;
 - 2) zna prądy literackie i artystyczne w epokach literackich, określa ich cechy.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

1 C

Zadanie 8. (0–3)

Tekst 1.

Keturakis

Amerika pirtyje (ištrauka)

Vincas. Bet ką gi tu, neišmanėle, padarysi? Ans tėvą tarytum apkerėjo: kaip tik anas sako, tai šitas vis klauso; o vėl šitam pinigų labai reikia, tai dėl ko ir neparduoti dukterį už du šimtu rublių?.. Ne! Jau kad anas užsispirs, tai nieko tu, mergele, nepadarysi; teksi tu jam, ir gana; o paskui tai plaukus nuo galvos pešiesi.

Agota. O kad jisai niekad nesulauktų!..

Vincas. (perkirsdamas) O kad dar tu pamatytum, kas jisai per vyras: mažiukas, šleivas, kuprotas, netikęs, bjauru ir pažiūrėti; o jau už tą skatiką – tai pasikartų!

Agota. Ogi aš jam akis išdraskysiu... Aš ji su šunimis išpjudyčiau, tegul tik jisai pasirodo – tas kepersa!

Vincas. Tau, Agotėle, dabar tai teip rodosi, o kaip tėvas ir motina pertars paskui abu tave, tai po kelių nedėlių jau tu, Agotėle, ir jo naguose. Ne! Aš su tokiu tėvu kitaip padaryčiau, aš nesiduočiau teip savę į balą stumti dėl jo gerklės.

Agota. Baimė, kaip jie mane įstums: duosiuosi aš save už nosies vadžioti! Tegul tik tėvas čia jį atveda, tai strimagalve išlėks! Kad jis nesulauktų!...

Vincas. Agotuk! ar šaip ar teip tu padarysi, o gero su tokiu tėvu vis nebus: iš visų pusių skolos: atvažiuos kamarninkas, viską parduos, ir tada nors šunį apsikabinę verkite. Ar tai nematyti į ką čia veda: kas tai matė šiteip gerti! Ne, jau aš žinočiau, ką su tokiu tėvu padaryti; aš jam su tuo žvairiu tokias kilpas užtaisyčiau, kad jie tik žiurėtų išsižioję.

Agota. Tai ką gi dar man, Vincuti, daryti?

Vincas. Sakau, kad tik manęs klausytum, tai dar iš jų nagų išsisuktum, o kad ne, tai sveika dingusi!

Agota. Na, jau klausysiu, tik sakyki greičiau. Nors tu, Vincuti, mane gelbėki, kad tėvas tokis.

Vincas. Šiandien tėvas parsiveš nuo to gaišenos už tavo kailį du šimtu rublių, tai padaboki ir stverki!

Agota. O paskui?

Vincas. (rodydamas fotografiją) Matai, kokia ponია! Ir tu tokia būtum, ir dar šimtą sykių gražesnė.

Agota. Tai į Ameriką bėgti?

Vincas. O tai ką daugiau darysi? Geriausia.

Agota. Į Ameriką... aš nežinau... Jeigu, Dieve mylėki, pagautų, parvartų...

Vincas. Tai, ko ji bijosi! O kas čia tave gaudys ir kas suspės? Per rubežių pereini, ir sudie; sakau, nė lapė nelos!

Agota. Gerai. O kaip aš ten nueisiu, nežinodama nė kelio nė nieko?

Vincas. (ima Agotą už rankų) Agotėle! Argi tu manęs nežinai: dvarus tu man dovanoki, kažin ką... aš viską pamesiu ir eisiu su tavim. (Apsikabina Agotą) Agotėle, mieliausia, brangiausia! Kad tu žinotum, kokia tu man gera, kaip tu man patinki... Į ugnį tarytum šokčiau!... Kad dar geram žmogui, o tokiam erodui; kad jisai nesulauktų! Man galas, ar jam – aš tavęs neapleisiu. Agotėle, tik bėkiva į Ameriką; ten aš tave ant rankų nešiosiu, į šilkus parėdysiu; tu tik mostelėsi, ir tau viskas bus...

8.1. Remdamiesi visu kūrinio paaiškinkite, kaip suprantate R. Keturakio pjesės *Amerika pirtyje* pavadinimą.

.....

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymagania szczegółowe

2. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 7) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego (narracja, fabuła, sytuacja liryczna, akcja) oraz różne sposoby pokazywania świata przedstawionego: realizm, fantastyka, groteska;
- 9) wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu (tytuł, podtytuł, puenta, kompozycja, słowa kluczowe, motto).

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne wyjaśnienie tytułu.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Agota, Vinco prikalbėta, pavagia ir atiduoda jam tėvo paskolintus 200 rublių, su kuriais jiedu žada pabėgti į Ameriką. Vincas, išgavęs pinigų, uždaro Agotą pirtyje ir vienas išvyksta į Ameriką.

8.2. Įvardinkite tris komedijoje keliamas problemas, kurios išlieka aktualios ir mūsų laikais.

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Kształcenie językowe.

3. Poznawanie pojęć służących do opisywania języka jako narzędzia komunikacji.

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymagania szczegółowe

4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

- 6) formułuje wnioski wynikające z przesłanek zawartych w tekście.

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

11. dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości narodowe i uniwersalne.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne wskazanie trzech problemów.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Kūrinyje keliamos problemas aktualios ir šiandien: emigracija, naivus tikėjimas turtingu ir lengvu gyvenimu užsienyje, žmogaus patiklumas ir noras išsiveržti iš savo kasdienybės, tėvų ir vaikų santykių problemas.

Tekst 2.

8.3. Aptarkite, kokia scena pavaizduota šioje spektaklio nuotraukoje.

Scena iš spektaklio „Amerika pirtyje“, režisierius Valdas Lencevičius
<http://dramosteatras.lt>

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymagania szczegółowe

2. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 4) wskazuje różnice między dramatem i teatrem;
 - 7) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego [...].
 - 11) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości narodowe i uniwersalne.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Nuotraukoje vaizduojama scena, kai Vincas rodo Agotai į Ameriką išvykusios Magdės nuotrauką ir pasakoja, koks geras ir gražus gyvenimas Amerikoje.

Zadanie 9. (0–3)

Tekst 1.

Juozas Tumas – Vaižgantas

Dėdės ir dėdienės (ištrauka)

Dvyliis, laukis ir artojas buvo tad ne kankintojai kits kito, tik labai susimylėjusi sutartinė trijulė; artojas ne skūrlupys, ne įpykėlis pergelta širdimi, kurs savo apmaudą giežia ant kitų.

Artojas – geras mūsų pažįstamas Šiukštų Mykoliukas, trims dešimtims metų praslinkus, savo sodžiuje belikęs paprastu „Šiukštų dėde“, o visoje apylinkėje – Dzidorium Artoju. Nejaugi tai tas pats nebylys pastumdėlis? Nejaugi taip atsimainęs, rėksniu virtęs? Tas pats, tas pats minkštaširdis Mykoliukas, dabar kapą metų su kaupu ant savo pečių nešiojās, nemint kodėl ir bent kiek pakitėjęs.

Artimieji ir tolimieji praminė Mykolą savo amato globėjo vardu – Dzidorium, šventojo vardu. Vis dėlto širdingai būtų pasijuokę, jei kas būtų įsižodęs, nujau, bene ir patsai pravardžiuojamasis yra šventas? Kur tau, toks keiksminkas, toks pikčiurna, surumbėjęs senas jaunikis storžievis! Žinojo svietas Mykolo amatą, žinojo ir jo rėkavimus ir plūdumus, kuriais skambėjo visi laukai ir praretintas dabar raistas. Tiesa, kad tuose tariamuosiuose plūdimuose nebuvo blogesnio už maitą ir vilko sotį. Bet kiek reiškia vienas jo „piktumas“, kuriuo tai pasakoma!

Apgižo senas vienišas, nes gyvenimas nevienišo jo nepadare. Gyvenimas tik jį persirito neužkliudamas.

<http://www.saltiniai.info>

9.1. Kokia pagrindinė socialinė problema yra atskleista Vaižganto kūrinyje *Dėdės ir dėdienės*?

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymagania szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 7) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego [...];
 - 10) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty [...].

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne określenie problemu.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Kūrinyje vaizduojamas kaimo žmonię, kurie neturėjo savo žemės, likimas. Tokie dēdės/ tetos turėdavo visą gyvenimą dirbti pas savo brolius ir neturėjo galimybės sukurti šeimos.

9.2. Įvardinkite du veiksnius, kurie nulėmė kūrinio veikėjo Mykoliuko likimą.

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymagania szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 7) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego [...].

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne wskazanie dwóch czynników.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Mykoliuko likimą nulėmė jo socialinė padėtis ir charakteris (neryžtingumas, minkštaširdiškumas).

Tekst 2.

Vytautas Kasiulis – Artojas
<https://www.auksopjuvis.lt>

Ar Vytauto Kasiulio paveikslas atitinka pateiktą Vaižganto kūrinio ištrauką? Atsakymą pagrįskite.

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

3. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymagania szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 7) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego (...).
2. Odbiór tekstów kultury. Zdający:
 - 1) interpretuje dzieła sztuki.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne uzasadnienie.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Paveikslas atitinka pateiktą ištrauką. Ir paveiksle, ir ištraukoje pavaizduotas jaučiausias ariantis žmogus. Jis yra nejaunas, bet raumeningas, sutampa su Mykoliuko paveikslu antroje Vaižganto kūrinio dalyje. Galima rasti skirtumų pačiame vaizdavime, literatūriniame tekste jis realistiškesnis, o paveiksle – abstraktesnis.

Zadanie 10. (0–2)

Šatrijos Ragana

Irkos tragedija (ištrauka)

Įbėgus į kalnelį sodno gale ir pamačius, kad saulė jau tik puse veido težiūri pro savo auksinio rūmo angą, Irka skubiai surinko savo lėles ir nuėjo namo. Ji niekados neužsimiršta teleidžiama būti sodne lig saulutei nusileidus. Kartais dar būtų darbo prie namelio arba taip būtų gera dar valandėlę palaigyti su Džimu, bet ką padarysi? Mamytė taip liepia, o mamytės klauso visi mandagūs vaikai. Antra vertus, Irkai malonu daryti ką nors drauge su saulute. Saulutė, prisižaidusi ir prisijuokusi visą dieną padangėse, tuojau pasislėps savo namuose, ir Irka, prisibėgijusi ištisą dieną sodne ir kieme, taip pat pasislėps savuosiuose. Ji sparčiai sparčiai kilnoja kojytes, nenorėdama pasiduoti saulei pralenkiamai.

https://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/irkos_tragedija

10.1. Kokią dramą išgyvena pagrindinė novelės veikėja?

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

4. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 7) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego [...].

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Pagrindinė novelės veikėja yra septynerių metų mergaitė, kuri jaučiasi vieniša, nepatiria tėvų meilės.

10.2. Iš kieno perspektyvos pasakojama apsakyme? Pasirinkite iš pateiktų atsakymų ir teisingą atsakymą pažymėkite.

- A. Mamytės.
- B. Irkos.
- C. Džimo.
- D. Pono Gurskio

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 7) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego [...].

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

B

Zadanie 11. (0–2)

Vincas Krėvė

Daina apie Arą (ištarka)

Mirė Aras... Laisvės netekęs ir gyvenimo nustojo. Težino žmonės, kad Aras, laisvas gimęs, ir narve moka laisvas mirti ir žmonių vergu niekados nebebus. Nors ir narve kūnas, nors ir pavertas, bet kas palauš Aro puikybę, kas jo dvasią paveržti galės?! Aukštai ji skraido, dar aukščiau negu jis sparnais pakilti gali!.. Mirė Aras, apie kalnus, apie saulę besvajodamas. O tu, kurie čia stovėjo ir apie jį kalbėjo: vištų, žąsų, – Aras nei matė, nei jų žodžio girdėjo.

– Vai jūs, žmonės, pikti žmonės, kam pražudėt Arą?!

– Laisvas gimęs, laisvas augęs, niauriai laisvę tik jis ir mylėjo.

– Nors penėtute užpenėtut, nors ir gryno aukso būtų tasai jūsų narvas – žmonių vergas nebus Aras: aukštai mintis jo skraido...

11.1. Suformuluokite pagrindinę kūrinio mintį.

.....

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymagania szczegółowe

2. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 8) rozpoznaje podstawowe motywy (np. ojczyzny, poety, matki, ziemi, inne) oraz ich funkcje w utworze;
 - 9) wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu (tytuł, podtytuł, puenta, kompozycja, słowa klucze,...).

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawne określenie przesłania utworu.
 0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Pagrindinė kūrinio mintis: žmogus laisvas gimęs, laisvėje trokšta gyventi ir mirti: „Laisvas gimęs, laisvas augęs, niaurią laisvę tik jis ir mylėjo.“

11.2. Remdamiesi ištrauka ir visu kūrinio, pabaikite sakinį. Pasirinkite iš pateiktų atsakymų ir teisingą atsakymą pažymėkite.

Krėvės padavimui *Daina apie Arą* būdinga

- A. dabarties ir praeities priešprieša.
- B. alegorinis vaizdavimo būdas.
- C. poetinių formų įvairovė.
- D. žmogaus ryšio su gamta vaizdavimas.

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 5) wskazuje zastosowane w utworze językowe środki wyrazu artystycznego oraz inne wyznaczniki poetyki danego utworu (z zakresu podstaw [...] kompozycji [...]) i określa ich funkcje.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

B

Zadanie 12. (0–2)

Vincas Krėvė

Skirgaila (ištrauka)

Keturių dalių istorijos drama iš senovės lietuvių gyvenimo

STARDAS. Tai pabuskit iš miego! Ar veltui kaimynai vadino mūsų tėvus narsiaisiais lietuviais?!. Tu, kunigaikšti, ir jūs čia, esantieji bajorai, į karo žygius!.. (Visi tyli. Iš paniūrų pažvelgęs). Ar gal dabar nebeverta gyventi tam, kuris, pamilęs Lietuvos garbę, nori jos ieškoti, kaip kad tėvai ir protėviai ieškodavo?

SKIRGAILA (sėdasi). Tautų likimo tu nenumanai, vaidila. Tu pažįsti praeitį, kuri tau jaunamartės grožiu spindi. Apie ateitį tu negalvoji. (Paėmęs taurę rankon). Iš rytų ir vakarų, iš pietų ir šiaurės apsupo šalį mūsų dievų priešai. Vokiečiai ir lenkai kalaviju ir ugnimi naikina kraštą, o kitos tautos teikia jiems pagalba. Mes neišgalėsime atsilaikyti prieš visą pasaulį. (Pilasi vyno ir atgeria iš taurės. Stato ją atgal ir atsistojęs vėl ima žingsniuoti).

DAUGAILA. Dievai nesugeba apginti mūsų. Jų besilaikydami veltui visi pražūsime. DAVAINIS (sudrožęs į skobnis kumščiu). Tiesą sakai, kad tave Perkūnas!

STARDAS. Ar esate užmiršę, ir aš turiu jums priminti, kad seni tėvai nebijojo mirti. Jie tik verguvės baidėsi.

SKIRGAILA. Tu, kuris praeitį širdy nešioji, geriau žinai prūsų likimą.

BUTRIMAS. Tavo protėviai prūsų žemėje gyveno, kaip patsai esi sakęs.

SKIRGAILA. Pasakyk, kokis likimas juos ištiko? (Priėjęs į skobnis, atsiremia į jas rankon). Žuvo, o kurie liko, tapo vergais. (Nusigręžęs nueina nuo skobnių).

STARDAS. Težūsime ir mes, bet žūsime garbingai, kaip narsiujų tėvų palikuonims dera. Tuomet ir patys pikčiausi mūsų nedraugai turės didžiuotis, kad buvome jų priešai.

SKIRGAILA. Aš nenoriu savo mirtimi teikti priešui garbės.

BUTRIMAS. Anksti gamini mums raudą, vaidila! Mes dar gyventi norime.

DAUGAILA. Jei dievai nebeišgali mūsų ginti, ginsimės patys, kaip įmanome.

STARDAS (atsistojęs, rūščiai). Ir žūsime, tik be garbės, kaip niekšai. Nūnai jūs mokinate liaudį bailingai atsižadėti dievų, už kurių garbę mirdavo jūsų tėvai, o rytoj toji pati liaudis, jus pamėgdžiodama, atsižadės senų papročių, veja užželdins takus į tėvų našlaičių kapus ir pamirš šventą mūsų dainų kalbą.

SKIRGAILA. Mes turime tėvynę gelbėti ir tautę. Dievais tesirūpina kriviai. (Sustojęs ties skobnimi). Tik savo kalbos ir papročių mes niekuomet nepamiršime!

12.1. Ar Skirgaila yra tragiškas herojus? Atsakymą argumentuokite.

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymagania szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 7) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego [...].
- 9) wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu [...].

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne uzasadnienie.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Skirgaila yra tragiškas herojus, nes jis kenčia dėl susiklosčiusių aplinkybių, norėtų rasti gerą išeitį, bet jos nėra.

12.2. Išvardykite du iš kelių kūrinys pavaizduotą konfliktą.

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

3. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymagania szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 7) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego [...].
- 11) dostrzega obecne w utworach literackich wartości narodowe i uniwersalne.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne wskazanie dwóch konfliktów.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązania

Tautos ir valstybės interesų konfliktas.

Proto ir jausmų konfliktas.

Zadanie 13. (0–2)

Antanas Vienuolis

Paskenduolė (ištrauka)

Ilgai gulėjo Veronika pievelėje, vartėsi, blaškėsi, klausėsi žąsioganės dainos, o bėda, baisioji bėda, apie kurią ji, dar nekalta būdama, be pasibaisėjimo nė pagalvoti negalėdavo, dabar gyva stovėjo akyse.

Nei aš eisiu namo, nei aš eisiu už jo, –

Palauk, palauk, bernužėli, dar ne tavo valia... –

vėl nutraukė jos sunkias mintis žąsioganės daina. Pramerkė akis: viršum jos, apvožęs žemę, smego nepasiekiamose aukštybėse be galo gilus mėlynas dangus, kuriame linksmai raižė sparnais orą vikrutės kregždės, štarai, šalomojus grūdo mašalų spiečiai ir, tarytum ant neįžiūrimų siūlelių pakabinti, drebėjo čiulbėjo vieversėliai. Kvėpėjo medumi, dobilais, ramunėmis. Aplink pievelę kaip mūras stovėjo ką tik išplaukėję rugiai ir, linguodami savo dar neišplaukiojusiomis varpomis, tarytum žiūrėjo į merginą ir šnibždėjo: "Veronika, Veronika, kokia tau gėda, kokia laukia tavęs bėda!.."

... Eik, dukrele, namo, eik, jaunoji, namo,

Žada tave tėvulėlis... –

nesiliovė piemenė, ir Veronika, sunėrusi už galvos rankas, vėl užmerkė akis...

– Nejaugi jis mane prigaus ir neatsiūs nei šipkartės, nei kelionei pinigų?.. Nepadės jam vieats dievas už mano jaunas dienas, - nusiramino Veronika ir atsiminė jo meilūs žodelius, saldžius glamonėjimus, pasakojimus apie Liepoją, Katerinoslavą ir Ameriką, į kurią jis ilgai ruošės ir galop išėjo.

<http://antologija.lt>

13.1. Remdamiesi pateikta ištrauka ir visu kūrinio įrodykite, kad A. Vienuolio apsakymas *Paskenduolė* priklauso realizmo krypties kūriniams.

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

3. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymagania szczegółowe

4. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 1) zna podstawy periodyzacji literatury mniejszości narodowej lub etnicznej;
- 2) zna prądy literackie i artystyczne w epokach literackich, określa ich cechy.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne uzasadnienie.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Paskenduolė – realistinis apsakymas, nes autorius tikroviškai aprašo kaimo žmonių gyvenimo vaizdus, pagrindinės veikėjos išgyvenimus bei gamtos vaizdus.

13.2. Paaiškinkite, kokia peizažo funkcija apsakyme.

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymagania szczegółowe

2. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 5) wskazuje zastosowane w utworze językowe środki wyrazu artystycznego oraz inne wyznaczniki poetyki danego utworu (z zakresu podstaw wersyfikacji, kompozycji, genologii) i określa ich funkcje;
- 7) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania [...] świata przedstawionego [...].

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne określenie funkcji krajobrazu.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Peizažas kūrinyje padeda atskleisti skausmingus Veronikos išgyvenimus, padeda suvokti, suprasti sunkią merginos dalį, paryškina ir tarsi padidina jos begalinį vidinį sielvartą.

Zadanie 14. (0–2)

Iš kokio kūrinio yra ši ištrauka ir kas jo autorius?

Autorius:.....

Pavadinimas:.....

– Duok man tamsta savo ranką. Taip vienas sau eidami, atsidursim vienas vienam, kitas kitam miestelio gale. Tai ir bus palydėjimas! – juokavo Gundė.

Paėmiau ją po parankiu. Ji prispaudė mano ranką į save. Man per visą kūną perėjo smarkus, net gėliąs virpėjimas. Paskum pasidarė šilta.

Ėjom arti vienas kito. Žengėm mažais trumpais žingsniais. Tamsa nereto. Vis buvo gili, bedugnė. Retkarčiais sušvisdavo ore sniego lopinėlis. Ir vėl užgesdavo.

Gundė šnekėjo susimąsčiusi, tyliai. Lyg ne žodžiais, o vien mintimis. Ir aš klausiaus ne žodžių, o minčių. Jos žadėjo man. Aš laukiau, bet nedrįsdamas.

– Ar patinka tamstai tokia tamsa, tokia tyla? – Man be galo patinka. Nieko, rodos, nėra, viskas prapuolė, pasislėpė kur. Man patinka ruduo, žiema, ilgos naktys. Tuomet niekas akies neveria, gali apie vieną galvoti. Aš mėgstu užsimerkti, prisiminti kokį žmogų ir žiūrėti į jį. Žmonės pasakoja, kad vėly rudenį gerai mylėti. Gal tikrai taip. Gali visą sielą, visą širdį atiduoti tai meilei, paskęsti joje, jos milžinėse bangose.

Jaučiau, kad man dabar reikia suardyti sieną. Ar aš, vyras, neturiu tai padaryti? Reikia tik vieno žodžio. Ir tas žodis trumpas, sklandus. Bet aiškus, nepaprastai aiškus. Kad, rodos, jis būtų ne toks, būtų geriau.

Perėjom visą miestelį. Štai jau jų kiemo vartai. Išlėkęs sulojo šuva. Gundė krūptelėjo. Pripuolė į mane, prisiglaudė. Atsargiai ją apkabinau. Ranka sudrebėjo. Atgal atitraukiau.

– A-a! tai čia mūsų kiemas? – lyg nubudo Gundė. – Tu, Margi, loji? Eik geriau miegot, čia savi žmonės!

<http://www.saltiniai.info>

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 3) rozpoznaje gatunki literackie, potrafi wymienić ich cechy.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

Ignas Šeinius *Kuprelis*

14.1. Remdamiesi pateikta ištrauka ir visu kūrinio, įrodykite, kad jame yra impresionizmo apraiškų.

.....

.....

Wymagania ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymagania szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 3) rozpoznaje gatunki literackie, potrafi wymienić ich cechy.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne uzasadnienie.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Kūrinys pasižymi individualiu, subjektyviu pasakojimu, vaizduoja jausmų pasaulį, nevaizduoja praeities, kūrinys svarbi gamta, muzika.

Zadanie 15. (0–2)

Kazys Binkis

Vokiškas pavasaris

Berlynas aukštyn kojom drybso,
O mėnuo, senas idiotas,
Elektros viela pažabotas,
Šypso.

Gatvėse medžiai apkarpyti
Nežino, ar jiems sprogt ar ne...

Tiktai už lango vazane
Svaigių, skanių kvapų pilni
Narcizai pradeda šaipytis,
Lyg vaikas alkanas sapne.
Žvėryne miega krakadilai,
Liūtai, bezdžionės ir gyvatės.

Šalė Žvėryno savo viloj
Jau rengias gult aristokratės:
Juk metas jau – nakties antra.

Tramvajai ir automobiliai,
Pabaigę gatvėse kadrilį,
Senai po urvus išsislapstė,
Pralenkdami kuris katrą.

Jau vietoms merkias elektra.
Pakilo mėnuo dar aukščiau.
Įkliuvęs tarp bažnyčios bokštų,
Pakreipęs savo snukį plokštų,
Jis išsižiojo dar plačiau
Ir atsiduso. Pūstelėjo.
Ir šiltos sroves minkšto vėjo
Užliejo knarkiantį Berlyną.
Mėgino mėnuo į Žvėryną,
Bet staiga pro stiklus pamatęs,
Kaip rėdosi aristokratės,
Paraudo senis ir už bokštų
Užrito savo veidą plokštų.

<http://antologija.lt>

15.1. Pažymėkite, su kuriuo literatūriniu leidiniu susijęs pateikto eilėraščio autorius. Pasirinkite iš pateiktų atsakymų ir teisingą atsakymą pažymėkite.

- A. „Keturi vėjai“
- B. „Trečias frontas“
- C. „Naujoji Romuva“
- D. „Žemė“

Wymagania ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymagania szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 2) zna prądy literackie i artystyczne w epokach literackich [...].

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

A

15.2. Kazys Binkis maištavo prieš tradiciją lietuvių poezijoje. Remdamiesi eilėraščiu pateikite du to maišto išraiškos pavyzdžius.

.....
.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 2) zna prądy literackie i artystyczne w epokach literackich [...]

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne podanie dwóch przykładów.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

K. Binkis maištauja prieš romantikus, viską tarsį apverčia aukštyn kojomis. Pavasarį vaizduoja ne gamtoje, o mieste. Su pavasariu sieja ne saulę, kaip Maironis, bet mėnulį.

Zadanie 16. (0–3)

Salomėja Nėris

Diemedžiui žydėsiu

Ir vienaikt, pavasari,
Tu vėl atjosi drąsiai.
– O mylimas pavasari,
Manęs jau neberasi – –

Sulaikęs juodbėrį staiga,
Į žemę pažiūrėsi:
Ir žemė taps žiedais marga...
Aš diemedžiui žydėsiu – –

Panevėžys, 1936. III. 3

<http://www.saltiniai.info>

16.1. Apibūdinkite eilėraščio kalbantįjį. Į ką jis kreipiasi?

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 5) wskazuje zastosowane w utworze językowe środki wyrazu artystycznego oraz inne wyznaczniki poetyki danego utworu [...].

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawne omówienie charakteru podmiotu lirycznego oraz adresata wiersza.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Eilėraščio kalbantysis yra žmogus, mąstantis apie gyvenimo laikinumą. Jis kreipiasi į pavasarį, kurį įsivaizduoja kaip jauną raitelį.

16.2. Remdamiesi lietuvių tautosaka paašikinkite paskutinėje eilutėje pavartotą metaforą.

.....
.....

Wymaganie ogólne

- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymagania szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 5) wskazuje zastosowane w utworze językowe środki wyrazu artystycznego oraz inne wyznaczniki poetyki danego utworu [...];
 - 8) rozpoznaje podstawowe motywy [...] w utworze.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawne wyjaśnienie metafory.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

Paskutinėje eilutėje panaudotas vėlių persikėlimo į medžius motyvas.

16.3. Salomėjos Nėries kūryba atstovauja neoromantizmui. Išvardinkite dar vieną lietuvių kūrėją, kurio kūryba siejama su neoromantizmu.

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 2) zna prądy literackie i artystyczne w epokach literackich.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawne wskazanie przedstawiciela neoromantyzmu.
 0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązania

V. Mykolaitis – Putinas

Zadanie 17. (0–2)

Ieva Simonaitytė

Vilius Karalius (*ištrauka*)

– Kas tai yra matęs, – laidoti žmogų be kunigo palydėjimo, – ėmė ji atsibarti. – Vokietijoje nė apsiriekęs taip ko nerasi. Ar mano tėvas nebuvo nusipelnęs būti kunigo palydimas? Aš esu visiškai patenkinta jo pamokslu. Tik gaila, kad jis negalėjo kalbėti vokiškai. Vokiškai man daug geriau viskas prie širdies eina [...] Ach, kokie jie atsilikę! Moderniškas žmogus jiems visiškai svetimas..., – mąsto Anė, o šios veikėjos mintys pabrėžia jos aukštą savivertę bei pranašumą. Tačiau lietuvininkai visiškai nemano esantys atsilikę, kaimo moterys išdidžiai Anei atsako: – Tada tikrai iš nustebimo nebaštininkas būtų atsisėdęs grabe, kad jo namuose, ir net jį lydint į kapus, laikomos vokiškos pamaldos, – su dideliu pasipiktinimu pastebėjo Gervinienė. [...] – Eik, nekišk savo vokiečių! Mes esame lietuvininkai, tai lietuviškai ir laidosime. Mums kitų dievų nereikia.

I. Simonaitytė, *Vilius Karalius*, Kaunas 1982, p.17.

17.1. Remdamiesi visu I. Simonaitytės romanu *Vilius Karalius*, nurodykite, kokia problema ryškėja pateiktoje kūrinio ištraukoje. Ar ji šiandien aktuali?

Wymagania ogólne

- 1) Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego. Zdający:
 - 3) rozumie związek poznanych utworów z życiem narodu i różnych grup wspólnotowych;
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 10) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawne określenie problemu z uzasadnieniem.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Nutautėjimo problema, nacionalinė problema, skirtingų kultūrų susidūrimas. Problema aktuali lietuviams ir dabar, emigracijos, kaimo tuštėjimo, visuomenės modernėjimo laikais. Ypač aktuali lietuvių etninėse žemėse už Lietuvos ribų.

17.2. Remdamiesi pateiktomis ištraukomis ir visu kūrinio apibūdinkite senosios lietuvininkų kartos nuostatas svetimos kultūros atžvilgiu.

.....

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 10) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna odpowiedź.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Senosios kartos lietuvininkai laikosi savo papročių ir tradicijų, neskuba perimti kitų tautų elgesio, būdo, nepalankiai žiūri į jaunimą, kuris vaikosi vokiškas madas.

Zadanie 18. (0–3)

Kazys Boruta

Baltaragio malūnas arba kas dėjosi anuo metu Paudruvės krašte (ištrauka)

Pinčukas nuo pat ryto pasidarė Baltaragio bernas ir ištikimai pratarnavo pas jį beveik septynerius metus. Jis su malonumu suko malūno sparnus už vėją, prižiūrėjo giras ir atlikdavo visus kitus darbus, kuriuos jam skirdavo Baltaragis. Ir būtų pasidaręs visai geras malūnininkas, jeigu ne visokios velniškos silpnybės. Bet ko norėti iš velnio, jeigu ir žmonės to gero apsčiai turi, o juk velnias, kaip sako, visų blogybių įsikūnijimas. [...]

Kartais Pinčuką apimdavo senasis tinginys ir visiškas abejingumas, bet užtekdamas tikrai išėiti sukti malūno sparnų, ir tuojau prasiblaivydavo. O suktis su malūno sparnais visų labiausiai Pinčukui patikdavo. Tada jis, dairydamasis po plačią apylinkę, liūliuojančius ežerus ir žaliuojančius kalnus, pradėdavo svajoti apie didelį ir gražų gyvenimą ir apie nepaprastus žygius jam pasiekti. [...]

O metai bėgo po metų, ir Pinčukas vis labiau priprato prie Baltaragio malūno. Savo liūno net prisiminti nenorėjo. Kartais net baimė jį pagaudavo, kur dingtų, jeigu Baltaragis imtų ir išvartų iš malūno? Kaip tada jis gyventų ir ką darytų? Negi vėl kiurksotų per dienas ir naktis savo liekne ir beprasmiškai snūduriuotų. Apie tai pagalvojus, velniukui net kūnas pagaugom nueidavo. Visai jis pradėjo panėšėti į žmogų su visomis jo silpnybėmis.

<http://antologija.lt/text/kazys-boruta-baltaragio-malunas/26>

18.1. Remdamiesi pateikta ištrauka ir visu kūrinio paaiškinkite, kuo šis romanas tautosakiškas.

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymagania szczegółowe

2. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 7) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania [...] świata przedstawionego;
 - 11) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości narodowe i uniwersalne.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawne wskazanie i uzasadnienie nawiązań do folkloru.
0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Romanas savo tema, veikėjais, motyvais ir pasakojimo būdu yra tautosakiškas. Jame veikia mitinė būtybė – velnias, sudaroma sutartis su velniu, svarbūs magiški skaičiai (dvylika, septyni), plačiai aprašomos piršlybos, paslaptis erdvė – status ežero skardis, vėjinis malūnas, paslaptis pelkė, Baltaragis pavirsta akmeniui.

- 18.2. Velnio baimė tekste perteikiama posakiu „net kūnas pagaugom nueidavo”. Atpažinkite, kokia tai meninės raiškos priemonė ir paaiškinkite jos reikšmę.**

.....
.....

Wymagania ogólne

- II. Kształcenie językowe.
 3. Poznawanie pojęć służących do opisywania języka jako narzędzia komunikacji;
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymagania szczegółowe

4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - 2) odczytuje sens tekstu (a w nim znaczenia wyrazów, związków frazeologicznych, zdań, grup zdań porządkowanych w akapicie), potrafi wydzielić jego fragmenty i objaśnić ich sens oraz funkcję na tle całości;
2. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 5) wskazuje zastosowane w utworze językowe środki wyrazu artystycznego i określa ich funkcje.

Zasady oceniania

- 2 pkt – poprawne nazwanie środka stylistycznego oraz wyjaśnienie jego znaczenia.
1 pkt – poprawne nazwanie środka stylistycznego.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Tai frazeologizmas, jis reiškia išgastį, odos šiurpimą iš baimės.

Zadanie 19. (0–2)

Antanas Miškinis

Regėjimas (iš ciklo *Psalmės*)

Regiu – ant kryžiaus taip aukštai pakibęs
 Tu, Išganytojas, kančioj tylus.
 Atsižadų ir keršto, ir puikybės,
 Atsižadų šėtono išmislių.
 Mačiau, trėmimuos klykia kūdikėliai,
 Tuo džiūgauja per prievartą minia...
 Tai šito melo niekaip nepakėliau –
 Kovon išstojau nuoga krūtine.
 Aš mažas, menkas, smulkus kaip dulkelė,
 Akis pakelt man į Tave drovu.
 Bet išvedei mane ant didžio kelio
 Ir parklupdei tarp įnirčio kovų.
 Ir man derėtų kankinio vainikas,
 Jei ant galvos uždėtum Tu Patsai.
 Mane lyg nejučiom smakai apniko –
 Staiga – nepasiruošusį visai... [...]
 Tu ateini per storas mūro sienas,
 Sargybas apginkluotas ir grotas.
 Man atneši žvaigždėtą mėnesieną
 Ir klausinėji – „Kurgi tu? Ar tas?“ Aš – tas.
 Tu – Išganytojas, Tave pažįstu –
 Gyvenimas Tu, kelias ir tiesa,
 Ir mano rūšys žvaigždėmis pražysta,
 Ir liejasi ramybė ir šviesa.
 Tu man barstai žodžius, gražius kaip žiedas:
 „Ko tu bijai? Aš su tavim kartu“.
 Ir pašnibždom kamputy psalmes giedu,
 Ir klausosi kalėjimas kurtus...

<http://www.saltiniai.info>**19.1. Kieno vardu kalba lyrinis subjektas?****Wymaganie ogólne**

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 10) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: [...] biograficzny.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne omówienie charakteru podmiotu lirycznego.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Eilėraščio lyrinis subjektas kalba tremtinio, kalinio vardu.

19.2. Paaiškinkite eilėraščio pavadinimą.

.....
.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 9) wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu ([...] tytuł [...]) .

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne wyjaśnienie tytułu wiersza.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Eilėraštis pavadintas *Regėjimas*, nes lyrinis subjektas mato (regi) Lietuvos ir savo likimą.

Zadanie 20. (0–2)

Lietuvių liaudies daina

Oi, lekia lekia gulbių pulkelis

Oi, lekia lekia gulbių pulkelis

Oi, neša, neša margą laiškėlį.

Kad mūs broleliu raiks karan joti,

Mūsų šalelės no priešų gintie.

Viena seselė balnoj žirgelį,

Antra seselė rangė brolelį,

O ši tračoji ko jauniausioji,

Vartus atkėlė ir palydėjo.

Per aukštus naujus varo vartelius,
Pro damijono naujų daržali.

Saulalė laidzas, mėnulis teka,
O trys panelės tarp savį šneka.

Parlek žirgelis, kracas balnelis,
Šalyse laksto aukso kilpelės.

- Oi tu žirgeli, tu juodbėrėli,
Kur tu padėjai mūsų brolelį?

- Jūs brolužėlis Vilniaus miestelin,
Nukirsta galvelė kai kopūstėlis.

Saulelė leidos – brolių pakirto,
O kai tekėjo – brolių lydėjo.

Aukštan kalnelin, naujan kapelin,
Naujan, supiltan, smilčių žamelės.

Pateikė Petras Venslauskas

J. Vaina *Nuo Punksko iki Seinų*, Punkskas 1997, p. 116–117.

20.1. Kokiai liaudies dainų teminei grupei priskirtumėte šią dainą? Paaiškinkite, kodėl.

Atsakymas:.....

Paaiškinimas:.....

Wymaganie ogólne

1. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego. Zdający:
 - 1) Rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury narodowej

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 3) rozpoznaje gatunki literackie, potrafi wymienić ich cechy.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawne zakwalifikowanie pieśni z uzasadnieniem.
- 0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Daina priklauso karo, karinėms-istorinėms dainoms. Čia apdainuojamas jauno žmogaus likimas. Jis gauna žinią, kad turi joti į karą, yra išlydimas seselių, o pabaigoje gaunama žinia apie jo žuvimą kare.

20.2. Remdamiesi pateikta daina, nurodykite du elementus, būdingus liaudies dainų kalbai.

.....
.....

Wymaganie ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego. Zdający:
- 1) Rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury narodowej

Wymaganie szczegółowe

1. Odbiór przekazu językowego Zdający:
 - 2) odczytuje sens tekstu (a w nim znaczenia wyrazów, związków frazeologicznych [...]).

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawne wskazanie dwóch cech.
0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Šioje dainoje, kaip ir kitose liaudies dainose, yra daug deminutyvų (pulkelis, bernelis, seselė). Dainoje yra tarmės elementų (naujų daržalį, Saulalė laidzas).

Zadanie 21. (0–2)

Vytautas Mačernis

Vizijos. Trečioji (ištrauka)

Kai vieną rytą, eidamas pro seną ir apleistą sodą,
Per statinius vidun pasižiūrėjau,
Tenai virš tvenkinio praėjusios nakties šešėliai tingūs
Lyg paukščiai pašautais sparnais plazdėjo,
Ir vandenin palinkusios obels šakoj, matyt, seniai jau padžiauta skara
Pleveno ryto vėjui.
Kutai mirgėjo tarp baltų žiedų, kuriuos mieguistos bitės
Varpeliais tolimalais dūzgeno...
Atsiminimai lyg iš ūkanų iškilo, pagalvojus,
Jog tai skara seniai jau mirusios senolės mano.
Aš pažvelgiau į tėviškės laukus, dar rytmečio tyloj paskendusius,
Kai jie prieš saulę tekančią suklaupę meldėsi tyliai,
Ir šviesiame regėjime mačiau jaunosios rūbuose senolę skaisčią
Iš seno sodo vienumos pakylant.

Jinai lengvučiais žingsniais pasikėlė eit per žemę kvepiančią,
Jos akys buvo skaisčios lyg kalnuos du ežerėliai gilūs.
Šarnelė, 1942

<http://www.saltiniai.info>

21.1. Vytautas Mačernis – žemės filosofijos pradininkas lietuvių poezijoje. Iš teksto išrašykite tris žemininkų poezijai būdingus įvaizdžius.

.....
.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 2) zna prądy literackie i artystyczne w epokach literackich, określa ich cechy.

Zasady oceniania

1 pkt – wskazanie trzech motywów.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Pateiktame Mačernio eilėraštyje yra šie žemininkų poezijai būdingi įvaizdžiai: sodas, tvenkinys, žemė.

21.2 Kokie du pasauliai susijungia pateikto eilėraščio regėjime?

.....
.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 7) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego ([...] sytuacja liryczna).

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Pateiktame Vytauto Mačernio eilėraštyje susijungia realusis ir vizijų pasaulis.

Zadanie 22. (0–2)

Kazys Bradūnas

Svetimoji duona

Man svetimą duoną valgant,
Kąsnį baisiai nuryti sunku,
Kai aš ją, kaip šventąją algą,
Ne iš žemės – iš rankų imu.

Ir akyse vis vakaro vaizdas
– Saulė leidžias... sodyba... kerčia...
Krosnies dūmai dar palube sklaidos,
Kvepia duona, šilta ir šviežia...

O dabar, man svetimą valgant,
Kąsnį baisiai nuryti sunku,
Kai aš jį, kaip šventąją algą,
Ne iš žemės – iš rankų imu.

Furthof bei Hohenberg, 1944 10 07

www.saltiniai.info

22.1. Kazio Bradūno biografijos kontekste paaiškinkite, kokia pagrindinė problema yra atskleista šiame eilėraštyje.

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich [...].

Wymagania szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
10) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: [...] literacki i biograficzny.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna odpowiedź z uwzględnieniem kontekstu biograficznego.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Pagrindinė eilėraščio problema – sunkus žmogaus gyvenimas svetimoje žemėje, be tėvynės, kamuoiant nuolatiniam ilgesiui. Tokį likimą patyrė poetas K. Bradūnas, kuris su kitais lietuviais bėgdamas nuo sovietų paliko Lietuvą.

22.2. Paaiškinkite eilėraščio pavadinime pavartotą metaforą.

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich [...].

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
7) rozpoznaje sposoby kreowania świata przedstawionego w utworze.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawne wyjaśnienie metafory.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Svetima duona simbolizuoja gyvenimą svetimame pasaulyje. Svetimas yra priešprieša savam. Duona – darbo vaisius. Ji mielesnė, kai iškepta savo rankomis, iš savo žemės rugių, o darbas teikia didesnę malonumą, kai dirbama savo kraštui.

Zadanie 23. (0–3)

Janina Degutytė

Raudos

2

Aš paklausiau upių, kur tu.

Aš paklausiau debesų, kur tu.

Upės atsakė: žemėj tavęs nėra.

Ir atsakė debesys: nėra danguj.

Kas dabar sušukuos mano ilgus plaukus?

Kas man geltono korio atlauš?

Rytą pievos šaltos ir skaudžios.

Rankos karštos ir tuščios ilgą vakarą.

Pasakyk, koku žolynu išdygsi?

Pasakyk, koku atsibusi vėju?

1966

<http://antologija.lt>

23.1. Koks senojo lietuvių tikėjimo elementas paminėtas eilėraštyje? Kokiam kitame lietuvių autoriaus kūrinyje jis panašiai panaudotas?

Panaudotas elementas

Kitas kūrinys.....

Wymaganie ogólne

I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego

1. Pogłębianie wiedzy z zakresu kultury narodowej [...].

Wymagania szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 8) rozpoznaje podstawowe motywy w utworze.

- 10) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy [...]

Zasady oceniania

2 pkt – poprawne wyjaśnienie dawnych wierzeń oraz wskazanie innego utworu.

1 pkt – poprawne wyjaśnienie dawnych wierzeń.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Paskutinėse – eilutėse minimas senasis tikėjimas, kad po mirties žmogaus vėlė gyvena medžiuose ar kituose augaluose.

Kitas kūrinys – pvz.: Salomėjos Nėries „Diemedžiu žydėsiu“,

23.2. Apibūdinkite eilėraščio kalbantįjį (Aš) ir adresatą (Tu)

Eilėraščio AŠ:

Eilėraščio TU:

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich [...].

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 7) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego [...].

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Eilėraščio AŠ: mergaitė, kuri gedi mirusios artimos moters.

Eilėraščio TU: mirusi mama ar močiutė, ar kitas artimas asmuo.

Zadanie 24. (0–2)

Justinas Marcinkevičius

Mažvydas (ištrauka)

MAŽVYDAS

Dar sykį!

Mažvydui pamažu keliantis, skiemenavimas tilsta. Dabar spindulys apšviečia tikrai jį, kitų veidai boluoja prietemoje. Iš ten girdėti duslus skiemenavimas, neaiškus murmesys, kuris niekaip negali išaugti į pirmą žodį

MAŽVYDAS (iškilmingai).

Mėginsime sudėti pirmą žodį.

Klausykitės gerai... Širdim klausykit!

Kai tarsit šitą žodį, tai ant lūpų

Pajusite medaus ir kraujo skonį,

Išgirsit volungę prieš lietų šaukiant,

Užuosit šieno ir liepynų kvapą,

Regėsit baugų debesio šešėlį

Per lauką bėgant... Taigi pamėginkim.

(Skiemenuoja vienas)

„El-ie“ bus „Lie“, „tė-u“ bus „tu“, „vė-a“ bus „va“.

Kartokite! Kartokit ir klausykit.

Tamsoje girdėti neaiškus murmesys

Ar girdit jau?

Skiemenavimas garsėja ir ryškėja. Pakilę nuo stalo, visi priartėja prie Mažvydo

CHORAS. „El-ie“ tai „Lie“, „tė-u“ tai „tu“, „vė-a“ tai „va“...

MAŽVYDAS (šaukia).

Ar girdit?

CHORAS (sunkiai ir nedarniai sudeda iš skiemenų)

Lii-eeet-uvvv-aaa...

24.1. Kokia idėja išreikšta dramos *Mažvydas* epilogė?

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
10) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy [...].

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna sformułowanie głównej myśli epilogu.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Rašto reikalingumo idėja: raštas reikalingas tautai; jis saugo ir ugdo kalbą, tautinį sąmoningumą.

24.2. Mokydamas špitolninkus skaityti, *Mažvydas* kalba metaforiškai. Paaiškinkite, koks Lietuvos vaizdas slypi po metaforomis, kas *Mažvydui* yra Lietuva?

.....

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
5) wskazuje zastosowane w utworze językowe środki wyrazu artystycznego oraz inne wyznaczniki poetyki danego utworu i określa ich funkcje.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna interpretacja obrazu ojczyzny.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Lietuva – tai mielas kraštas, tai graži gamta, tai šalis, kuri patyrė ir patiria daug malonių momentų, bet ir daug skriaudų, negandų.

Zadanie 25. (0–3)

Romualdas Granauskas

Gyvenimas po klevu (ištrauka)

Šitaip jiedu spėiai darbavosi. Jai bereikėjo tiktai maišus laikyti. Jau kokius keturis ar penkis Darius nunešė į traktorių.

–Ne, Dareli, – ji persigalvojo. – Tu pirma manąsias sunešk į daržinę. Man visas išveši, aš ir be sėklos paliksiu. Aš pagal maišelius žinosiu, užteks sėklai ar neužteks. Dar tris valgymui pasiliksiu ir vištoms.

–*Kakoj skirtum!..* atsakė jis ir dabar jau nešė į daržinę.

Jėgos turėjo daug. Dirbo spėiai, nešiojo vos ne pustekinis, bet ir prakaitas išpylė kaktą, – ne tiktai išpylė, bet jau bėgte bėgo, lašėjo nuo antakių, vis šluostomų rankove. Ji stengėsi prisiminti: ar jos žmogus dirbdamas taip smarkiai prakaituodavo? Ne, jis suvisam mažai prakaitavo, net pats sunkiausias darbas greitai į prakaitą neįvarydavo, daug reikėjo, kad marškiniai sušlaptų. Darius taip gal nuo neįpratimo? Sunkių darbų dabar jaunieji mažai bedirba. Gal čia tas rašalas sunkiasi per kaktą? Ko ko, o jėgos žmogui jis tikrai neprideda, nebent tam kartui. Per kelerius metus pačius stipriausius vyrus susuka į pantį. Žiūrėdama į dirbantį Darių, ji nejučia mintyse vis lygino jį su savo žmogum, kai tas dar buvo jaunas, paskui, paskui – su Steponu. Jie kažkaip ne taip dirbdavo. Kaip – ji nemokėjo pasakyti, bet žinojo, kad ne taip. Darius dirbo per daug skubėdamas, lyg kas su šautuvu už nugaros stovėtų. Jos žmogus mokėjo spėiai darbuotis tartum visai neskubėdamas, o pustekinis niekuomet nelakstė, - kad iš pirmo su pilnu maišu tekinas lakstysi, prieš galą ir su pustuščiu vos bepaieisi.

Tu neskubėk taip, – patarė. – Jau matau, kad sulig šviesa pabaigsim.

– Nė velnio! Žybt – padirbai, paskiau – sėdėk sau atsisėdęs!

–Tu bent negrobk to maišo taip smarkiai – nuo strėnų nusikelsi.

– Kad tiktai nenusikėlęs!..

Dabar ji suprato. Jis nekenė paties darbo: tų bulvių, tų maišų, tos purvinos žemės aplinkui, to visko. Greičiau, greičiau! – tartum pats save ragino. Dantis sukandus, jėgas įtempus, - kad tiktai greičiau tas darbas pasibaigtų!

Vienais metais – tada buvo dar jauni, tik Steponas buvo pradėjęs vaikščioti – jos žmogus Apšupio lankoj pjovė šieną. Ji nunešė valgyti. Atėjusi sustojo po beržu ir žiūrėjo, kaip lengvai slysta jo dalgis, kokios tiesios tos pradalgės, kaip trumpai jis nupjauna žolę – su nagu vos galėtų sugnybti. O jo marškinių nugara jau buvo patamsėjusi, ir karštis kėlėsi toks, kad alsuojant džiūvo šnervės. Jis atsigręžė į ją šypsodamasis, žolės kuokštu nubraukė dalgio ašmenis. „Pavargai jau?“ – ji paklausė. „Eik tu!.. Visą amžių pjaučiau ir pjaučiau!..“ Ir valgydamas vis žiūrėjo į pievą, vis lygino nupjautą ir nenupjautą plotą: kiek pradalgių dar reikės išvaryti? Pavalgė, palietė jos petį ir vėl šypsodamas nuėjo pjauti. Ir visus darbus taip. Tiktai kolūkyje baisiausiai nenorėjo dirbti: „Koks ten darbas? Visą laiką talkoj ir talkoj. Nu kiek

tu gali, žmogus, talkininkais eiti?..“ O jaunieji dabar atbulai: kad tik didesnis būrys prie kokio darbo, kad tik daugiau erzelio, stumdymosi, o po vieną, neskubėdami, jau nieko dirbti nebenori ir nebegali. Būtinai reikia, kad dirbantį dar penki šeši matytų. Pabaigė kokį menką darbelį, tuojau – po rublį, tuojau – po rašalą. Ir dirbti beskuba tikrai dėl to, kad greičiau to rašalo gautų.

–*Fsio!* – Darius numetė šakę ant žemės, nusišluostė kaktą. – *Kaniec kapitalizmu!*

1986 m. gegužė – rugpjūtis

R. Granauskas, *Gyvenimas po klevu*, Vilnius 2009, p.150-152.

25.1. Išvardykite dvi iš daugelio apysakoje *Gyvenimas po klevu* keliamų problemas.

1).....

2).....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich [...].

Wymagania szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 7) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego [...]
- 10) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy [...]
- 11) dostrzega obecne w utworach literackich [...] wartości narodowe i uniwersalne.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne wskazanie dwóch problemów.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

- 1) lietuviams primesto sovietinio gyvenimo pasekmių problema
- 2) vertybių praradimo problema

25.2. Kokios dvi laiko plotmės vaizduojamos kūrinyje?

.....
.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich [...].

Wymagania szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 7) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego [...]
- 10) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy [...]
- 11) dostrzega obecne w utworach literackich [...] wartości narodowe i uniwersalne.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Vienas laikas – diena iš Kairienės gyvenimo aprašomu metu.

Kitas laikas – Kairienės prisiminimų iš jaunystės laikas.

25.3. Kuo skiriasi Kairienės vyro ir anūko požiūris į darbą?

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

- 1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich [...].

Wymaganie szczegółowe

- 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 7) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego [...]
- 10) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy [...]
- 11) dostrzega obecne w utworach literackich [...] wartości narodowe i uniwersalne.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne omówienie różnicy.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Kairienės vyras dirbdavo savo žemę su didžiausia meile, neskubėdamas, vienas, bet nelabai mėgo dirbti kolūkyje. Anūkas dirba be meilės – atmetinai, norėdamas kuo greičiau atsikratyti darbo.

Zadanie 26. (0–2)

Marcelijus Martinaitis

Kukutis nori pamatyti tėvynę

Taip ilgai nemačiau tėvynės,
dirbdamas jos laukus,
taisydamas jos šiaudinius stogus.
Taip gyvenimas nedavė laiko,
vargindamas akis ir galvojimą:
vis ką nors reikėdavo dirbti,
eiti kur nors ar važiuoti.
Matau, nieko neišeina ir tiems,
kurie greitai važiuoja,
arba tiems,
kurie daug pasigardžiuodami valgo,
kad gražesni būtų žodžiai apie tėvynę.

<http://www.tekstai.lt>

26.1. Pateikite du Kukučio teiginius apie tėvynę, kurie prieštarauja vienas kitam.

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich [...].

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 7) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego (narracja, fabuła, sytuacja liryczna, akcja) oraz różne sposoby pokazywania świata przedstawionego: realizm, fantastyka, groteska.

Zasady oceniania

1 pkt – podanie dwóch przeciwstawnych stwierdzeń.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Nors Kukutis dirba tėvynės laukus, tačiau teigia, kad ilgai jos nematė.

26.2. Kokia menine raiškos priemone atskleidžiamas turto besivaikančių žmonių santykis su tėvyne? Pasirinkite iš pateiktų atsakymų ir teisingą atsakymą pažymėkite.

- A. metafora
- B. palyginimu
- C. ironija
- D. personifikacija

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich [...].

Wymaganie szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 5) wskazuje zastosowane w utworze językowe środki wyrazu artystycznego oraz inne wyznaczniki poetyki danego utworu [...]

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

C

Zadanie 27. (0–2)

Vanda Juknaitė

Išsiduosi. Balsu (ištrauka)

Tačiau švelniai ir tvirtai spausdama vaiko ranką savojoje, aš tapau tos stotelės aferiste. Jei taip meiliai laikau jo ranką, tai kodėl vaikas perbalęs ir apiplyšęs? Jei jis iš patvorio, man svetimas, tai kodėl taip beatodairiškai vienas kitu pasitikėdami, taip neišskiriamai laikomės už rankų? Ar aš tik kuo neapsimetu? Ar šitas vaikas nėra išnaudojamas? Tada nežinojau, kad paėmusi už rankos Vasią, aš visiems laikams, o norėčiau sakyti, vienam dešimtmečiui, peržengiu saugaus pasaulio ribas. Aš, moteris, iš saugios aukštosios mokyklos auditorijos žengiu kelis laiptelius žemyn. Į patį dugną. Ten, kur sunaikinamas beveik kiekvienas. Nors tuo metu man tai neatėjo net į galvą. [...]

Jie atsirado gatvėje, tie vaikai, gal 1993-iaisiais. Jau be priežiūros. Bet dar iš namų. Lakstė apie kioskus. Trynėsi palei stotį. Nuo ryto iki vakaro. Bet dar neelgetavo. Nebuvo tokios patirties. Prieš Kalėdas mes netikėtai gavome labdarą. Drabužių, šimtą keturias plyteles šokolado. Ir man šovė į galvą mintis surengti stotyje jiems eglutę. Kreipėmės į Vilniaus miesto Švietimo skyrių. Pasakėme, tuos, kurie apie stotį, mes susirinksim. Bet gal skyrius turėtų daugiau tokių vaikų adresų. Pagyvenusi darbuotoja pakėlė ranką. Ir trenkė kumščiu į stalą.

– Mes neleisim daryt gėdos Lietuvai!

Ar lentelėje pateikti prozos bruožai būdingi kūrinio *Išsiduosi. Balsu stiliui?* Pažymėkite TAIP arba NE .

1.	Poetinė proza	TAIP	NE
2.	Eseistika su autobiografiniais požymiais	TAIP	NE
3.	Magiškojo realizmo literatūra	TAIP	NE
4.	Dokumentinė proza	TAIP	NE

Wymagania ogólne

II. Kształcenie językowe.

3. Poznawanie pojęć służących do opisywania języka jako narzędzia komunikacji.

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymagania szczegółowe

4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

5) nazywa swoje reakcje czytelnicze (np. wrażenia);

6) formułuje wnioski wynikające z przesłanek zawartych w tekście;

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

10) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny.

Zasady oceniania

2 pkt – cztery poprawne odpowiedzi.

1 pkt – trzy poprawne odpowiedzi.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

1. NE

2. TAIP

3. NE

4. TAIP

Zadanie 28. (0–2)

Birutė Jonuškaitė

Ašarotos arklio akys (ištrauka)

Šiandien negalėčiau pasakyti, kiek metų Navaitis laikė Juodį, bet turbūt daug. Nuo tada, kai pradėjo mane tėvai vestis į bažnyčią, jis jau stovėdavo prie upės; aš į žmones išėjau, retai pasirodydavau gimtinėje, bet kartais dar tekdavo aplankyti mažutę mūsų kaimo bažnytelę, kiek kartųėjau – Juodis būdavo paupyje, tuo pačiu liūdnu žvilgsniu sutikdavo ir nulydėdavo. Ko jis toks liūdnas? – klausdavau vaikystėje tėvo, o paskui savęs. Toks

gražus ir toks liūdnas. Toks jis man pasirodė ir šiandien, kai susiruošiau į man svarbų priėmimą vienos kilmingos ponios namuose. Atrodė, viskas iki paskutinės sagos „okey”: suknelė tinka prie akių, auskarai prie suknelės, dirželis prie batelių ir rankinuko – nėra prie ko prikibti – nutariau spoksodama į save veidrodyje. Tik staiga matau, kaip per blizgantį stiklą atlinguoja juodas arklys, suskaldydamas jį ir mane į nesuskaitomus šukių gabalėlius, kaip ištempia savo dailųjį sprandą, išsilenkia grakščiai, lyg pasiruošdamas šuoliui, ir atsukęs galvą įsisiurbia į mane iš po ilgų, tiesių, arkliškų blakstienų savo tamsia kaip naktis akimi. Nežiūrėdama žinau, kad už jo – gerai pažįstamas slėnis, upės vingis ir žydras dangus. Iš Juodžio akies išsirita didelė stambi ašara, kaip stiklo karoliukas ji rieda ilga arklio galva žemyn, peršoka per apinasrį, ir aš negaliu savęs suturėti: brendu per aukštą, suvešėjusią pievą, brendu vis greičiau, nes bijau, kad Juodis ir taip per ilgai laukė, galų gale pripuolu prie jo ir apkabinu šiltą, gyvybe pulsuojantį tarsi aksominį jo kaklą, šnabždu: dabar aš žinau, ko tu liūdnas. Aš žinau, Juoduk.

Trys kvartalai nuo Royal Yorko. Į pietryčius nuo Bloor ir Yonge sankryžos. Esu pasiruošusi sėsti į mašiną. Mane jau ragina paskubėti. O, Viešpatie, mano suknelė! Mano žydroji suknelė aplipusi ilgais juodais plaukais, jų tiek daug, kad jie pasisiūbuodami ore leidžiasi ir leidžiasi žemyn, krenta ant blauzdų, batelių...

B. Jonuškaitė, *Rugių laukas*, Punksas 1996, p. 117.

28.1. Apibūdinkite apsakymo pasakotoją.

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymagania szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 7) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego [...]
 - 5) rozpoznaje podstawowe motywy (np. ziemi) [...]

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna charakterystyka narratora.
 0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Pasakotoja yra kilusi iš kaimo ir išvykusi gyventi į miestą Amerikoje. Miesto gyvenimas negali užgožti jos kaimiškos lietuviškos pasaulėjautos, nauji žmonės ir įvykiai – prisiminimų.

28.2. Kokios dvi vietos ir kokie du laikai vaizduojami apsakyme?

Vietos:.....

Laikai:.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymagania szczegółowe

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 7) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego [...]
 - 5) rozpoznaje podstawowe motywy (np. ziemi) [...]

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne określenie miejsca i czasu wydarzeń.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Vietos: gimtasis kaimas ir Amerikos didmiestis.

Laikai: pasakojamasis ir prisiminimų laikas.

Część 3. Wypracowanie

Prezentowane w Informatorze przykładowe wypracowania są pracami uczniowskimi pozyskanymi z próbnego zastosowania i ocenionymi przez egzaminatorów. W pracach dokonano niezbędnych zmian w zakresie stylu, poprawności języka, ortografii i interpunkcji.

Tematy wypracowań będą poprzedzone szczegółowymi wytycznymi.

Wybierz **jeden** z poniższych tematów i napisz wypracowanie.

- W wypracowaniu rozważ **problem** podany w temacie. Przedstaw również **swoje zdanie** i **uzasadnij** je.
- W rozważaniach przedstaw **argumenty**, odwołując się do **utworu literackiego** wskazanego w temacie oraz innego utworu z literatury litewskiej
- Twoja praca powinna liczyć co najmniej **250 wyrazów**.

Temat 1. (0–30)

Kokia kalbos reikšmė tautos tapatybei? Svarstykite remdamiesi leivos Simonaitytės romanu *Vilius Karalius* ir kitu pasirinktu lietuvių literatūros kūriniu. Jūsų rašinio apimtis turi būti ne mažesnė negu 250 žodžių.

Wymagania ogólne i szczegółowe

Wykaz wymagań ogólnych i szczegółowych, sprawdzanych w wypracowaniu, znajduje się na s. 20.–21. *Informatora*.

Zasady oceniania

Opis zasad oceniania zadań otwartych rozszerzonej odpowiedzi (wypracowań) znajduje się na s. 23.–37. *Informatora*.

Przykładowe ocenione rozwiązania**Przykład 1.**

Kalba – tai kiekvienos tautos kultūros, literatūros kūrimo priemonė, tautos vertybių, būdo, papročių, mąstymo išraiška. Joje sukaupta tautos istorija, atsispindi santykiai su kitomis tautomis. Kad išliktų gyva mūsų gimtoji kalba, reikia daug triūso. Ypač daug pastangų reikia įdėti tiems, kurie gyvena už tėvynės ribų. Apie gimtosios kalbos reikšmę asmenybės formavimuisi, pasaulėžiūrai ir dvasingumui dažnai kalbama ir lietuvių literatūroje. Vienas iš tokių kūrinių yra leivos Simonaitytės romanas „Vilius Karalius“.

Ieva Simonaitytė savo kūrinyje žmogaus likimą tapatino su tautos likimu. Rašytoja plačiai aprašė Klaipėdos krašto lietuvininkų nutautėjimo problemą. Gyventojai, išvykę į didžiuosius Vokietijos miestus, dažniausiai suvokietėdavo ir net gėdindavosi prisipažinti esą lietuviai. Pavyzdžiui, Viliaus teta Tautrimienė, kilusi iš Šalteikių giminės, susituokusi išvyko gyventi į Berlyną. Gyvendama Vokietijoje išsižadėjo savo kilmės, manė esanti moderniška moteris. Parvykusi į tėvo laidotuves ji jautėsi savo krašte svetima ir kaimo moterų nesuprasta. Anė ragino artimuosius, kad tėvą laidotų pagal vokiečių tradicijas. Tačiau lietuvininkai turėjo savo garbę ir nemanė esantys atsilikę, kaimo moterys išdidžiai Anei atsakė, kad iš nustebimo nabaštininkas tikrai atsisėstų grabe, jeigu jo namuose ir lydint į kapus būtų laikomos vokiškos pamaldos.

Pagrindinis romano veikėjas Vilius Karalius dar vaikystėje norėjo būti panašus į vokiečius. Todėl nusprendė nusikirpti trumpai plaukus, užsirišti kaklaraištį. Vėliau jis pamėgo vokiškus šokius ir pasislėpęs nuo tėvų skaitydavo vokiškus romanus, nes Biblija jau seniai buvo nusibodusi. Vaikinas pamėgo viską, kas buvo nauja, kalbėdamas mėgdavo įterpti vokiškų žodžių, net sūnų pakrikštijo vokišku vardu. Gimtosios kalbos ir kilmės išsižadėjimas bei turto troškimas šį personažą visiškai sužlugdė, jis prarado žmogiškąsias vertybes, o galutinai nusižudė.

Jau Mikalojus Daukša, renesanso epochos humanistas, katalikų kunigas, gimtosios kalbos teisių gynėjas, puikiai suprato kylančią grėsmę gimtajai kalbai. Lenkų kalba parašytoje „Postilės“ „Prakalboje į malonųjį skaitytoją“ jis išaukštino lietuvių kalbą ir pabrėžė jos svarbą tautos išlikimui ir Lietuvos valstybingumui. Daukšos manymu, tautą sudaro trys dalys – tėvų žemė, papročiai ir kalba. Rašytojas gimtąją kalbą laiko svarbiausia tautos vertybe, todėl skatina bajorus ir dvasininkus lietuvių kalbą vartoti bažnyčioje, susirinkimuose ir namie. Gimtąja kalba turi būti rašomi įstatymai bei istorija, svarstomi krašto reikalai. Daukša puikiai suprato, kokia svarbi tautos ir valstybės išlikimui yra kalba. Prakalboje jis rašė, kad tautos gyvuoja tik išlaikydamos savo kalbą.

Istorija parodė, kad Daukša buvo teišus. Lietuvos valstybė po pirmojo pasaulinio karo galėjo atsikurti tik lietuviškai kalbančių žmonių pagrindu, vien kraujo ryšių nepakako. Teisios buvo ir anksčiau minėtos Šalteikių giminės moterys, tvirtai besilaikančios savo kalbos ir papročių, nes šių dalykų praradimas suardo giminės, o tuo pačiu ir tautos ryšius – tą bendrumą, apie kurį rašė Mikalojus Daukša.

Kaip matome, gimtoji kalba yra pagrindinis veiksnys, padedantis išsaugoti tautinę tapatybę. Sakoma, kad lietuviai – nedidelė tauta su dideliu žodynu. Kalba – mūsų tapatybės ir pasididžiavimo pagrindas, todėl nesvarbu, kur gyvename, su kuo bendraujame, privalome ją išsaugoti ir perduoti ateinančioms kartoms. Be lietuvių kalbos sunku įsivaizduoti lietuvių tautą.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna;
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 12 pkt – funkcjonalne wykorzystanie dwóch utworów, argumenty zilustrowane trafnyymi przykładami z lektury; argumentacja, logiczna, wnikliwa i zróżnicowana.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** struktura wypowiedzi – 3 pkt – kompozycja wypowiedzi jest funkcjonalna; spójność wypowiedzi – 3 pkt – wypowiedź w całości jest spójna; styl – 1 pkt – w przeważającej części stosowny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 6 pkt – składnia i leksyka zróżnicowane, ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – praca bez błędów interpunkcyjnych.

Przykład 2.

Kalba yra kiekvienos tautos pagrindas. Jos dėka yra kuriama literatūra, puoselėjama tautos kultūra, tradicijos bei vertybės. Kalbos raida parodo tautos istoriją ir išgyvenimus. Kalba palaiko mūsų tapatybę, primena kas esame. Todėl žmonės, nevertinantys ir nepuoselėjantys gimtosios kalbos, dažnai netenka savo tautinės tapatybės.

Viena iš pagrindinių problemų, pristatytų leivos Simonaitytės romane „Vilius Karalius“ yra lietuvių nutautėjimas. Lietuviai, kurie išvyko gyventi į Vokietiją, sugrįžę labai dažnai idealizuoja šį kraštą. Kalbėdami lietuviškai įterpia svetimų žodžių, pasisavintų iš vokiečių kalbos. Gyvendami Vokietijoje savo vaikus moko tik vokiečių kalbos ir kultūros, manydami, kad taip bus geriau. Tokiu būdu gimtosios kalbos atsisakymas sukelia nutautėjimą. Lietuvininkai, praradę gimtąją kalbą, praranda ir tautinę savimonę, užmiršta esantys lietuviais. Autorė savo kūrinyje taip pat norėjo pabrėžti, jog vaizduojamuoju laikotarpiu nutautėjimo problema aktuali ne tik Šalteikių kaimui, bet ir visai Mažajai Lietuvai. Tapatino čia gyvenančių lietuvių likimą su visos tautos likimu. Norėjo parodyti, kas laukia lietuvių praradusių savo kalbą, papročius ir tradicijas. Jie atsiriboja nuo savo tautiečių arba būna atstumti. Giminės ir seni pažįstami juos išjuokia. Užmiršę savo kalbą, atsisako tradicijų, papročių. Tas, kas seniau jiems buvo svarbu, tampa svetima ir juoko verta.

Martyno Mažvydo „Katekizmo“ lietuviška prakalba yra skirta visiems lietuviams. Rašytojas ragina mokytis skaityti, nes į žmonių rankas pateko krikščioniškųjų tiesų pažinimo raštas. Skatina, kad šį raštą žmonės priimtų su malonumu ir džiaugsmu, o vėliau patys mokytų savo vaikus. Mažvydo manymu, lietuviai turėtų atsisakyti pagoniškojo tikėjimo, daugelio dievų garbinimo, o priimtų į savo sielas vienintelį ir tikrąjį krikščioniškąjį Viešpatį. Galima teigti, jog Mažvydas kaip svarbiausią tautiškumo savimonės aspektą laikė Lietuvos gyventojų sukrikščionėjimą. Analizuojant prakalbą

reikėtų manyti, jog gimtąją kalbą geriausiai palaiko jos vartojimas religiniame gyvenime. Jeigu, pavyzdžiui, mišių apeigos ir Šventojo Rašto skaitymai vyks tautine kalba, tai lietuviai niekad neatsisakys savo gimtosios kalbos ir tuo pačiu nepraras savo tautinės savimonės. Mažvydas suvokė, kad lietuviams svarbi yra ne tik sakytinė gimtoji kalba, bet jie privalo turėti ir savo raštiją. Tuo tikslu autorius „Katekizme“ pateikia ir pirmąją lietuvių kalbai tinkamą abėcėlę.

Kaip matome, kalbos reikšmė tautinei tapatybei yra didelė. Ieva Simonaitytė savo romane „Vilius Karalius“ parodo, kas laukia lietuvių praradusių savo kalbą ir tautinę savimonę. Martynas Mažvydas „Katekizmo“ prakalboje skatina lietuvius skaityti ir rašyti lietuviškai, o tuo pačiu saugoti ir puoselėti savo kalbą.

- 1. Spėlnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 9 pkt – częściowo funkcjonalne wykorzystanie znajomości lektury obowiązkowej wskazanej w poleceniu (brak odwołania do całości lektury); argumentacja jest logiczna i zróżnicowana.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** struktura wypowiedzi – 3 pkt – kompozycja wypowiedzi jest funkcjonalna; spójność wypowiedzi – 3 pkt – wypowiedź w całości jest spójna; styl – 1 pkt – w przeważającej części stosowny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 5 pkt – składnia i leksyka stosowne; ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – 2 błędy interpunkcyjne.

Przykład 3.

Moderni visuomenė ir naujausios technologijos daro didžiulę įtaką mūsų kalbos vartojimui. Jaunimas emigruoja į kitas šalis ir nustoja vartoti savo gimtąją kalbą. Gimtosios kalbos mokėjimas padeda formuoti tapatybę bei stiprina tautinę savimonę. Puikiais pavyzdžiais, kurie gali apie tai liudyti yra Ievos Simonaitytės romanas „Vilius Karalius“ bei Martyno Mažvydo „Katekizmo“ eiliuota lietuviška prakalba.

Ievos Simonaitytės knygoje „Vilius Karalius“ yra pasakojama, kaip kitų kalbų ir kultūrų veržimasis į Lietuvos žemes įtakoja žmonių gyvenimą. Kai į Šalteikių kaimą atvyksta „poniškos“ giminės, jos kritikuoja ir išjuokia čia gyvenančių lietuvių gyvenimo būdą, tradicijas bei jų elgesį. Ypač nemaloni persona yra ponia Gaidienė, kuri visą laiką šaiposi iš kaimiečių, juos peikia ir maža to, mėgina atkreipti dėmesį į tai, kad jie savo vaikų nemoko vokiečių kalbos bei neauklėja vokiškoje dvasioje. Gaidienė norėtų įvesti savo tvarką, tinkamai visus mokyti ir auklėti. Kaimiečiams tai nepatinka, nes jie nuo seno kalba tik lietuviškai, turi nusistovėjusias tradicijas ir savotišką gyvenimo būdą.

Martyno Mažvydo „Katekizmo“ lietuviškoje prakalboje pagrindinai yra nurodoma kalbos reikšmė tautai. Autorius sako, jog mūsų protėviai neturėjo galimybės skaityti ir rašyti gimtąja kalba ir ją puoselėti. Turėjo ilgai ir sunkiai kovoti, kad lietuvių kalba išliktų ateities kartoms. Skaitydami prakalbą galime teigti, jog Martynas Mažvydas tai labai gerai suprato, todėl parašė prakalbą lietuvių kalba ir išvertė „Katekizmą“ į lietuvių kalbą. Pradžioje jis šaukia ir skatina lietuvius naudotis jo knyga. Ji, kaip pirmoji, išspausdinta lietuviška knyga, tapo pamatu mūsų kalbos vystymui, tobulinimui ir tautos tapatybės išlaikymui.

Kalbos reikšmė tautos tapatybei yra labai didelė. Žmogus, kuris vartoja savo gimtąją kalbą, žino, kas jis yra, iš kur yra kilęs ir išlaiko savo atmintyje tėvų, senelių ir prosenelių pamokymus bei tradicijas ir tautinius papročius.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – rozprawka; częściowo uwzględniony jeden element polecenia (brak odwołania do całości lektury wskazanej w poleceniu).
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 5 pkt – powierzchowna argumentacja, poprzestająca na pobieżnych obserwacjach, mało dokładna, nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstów.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** struktura wypowiedzi – 3 pkt – kompozycja wypowiedzi jest funkcjonalna; spójność wypowiedzi – 3 pkt – wypowiedź w całości jest spójna; styl – 1 pkt – w przeważającej części stosowny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 4 pkt – składnia i leksyka stosowne, zadowalający zakres środków językowych; ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – 2 błędy interpunkcyjne.

Temat 2. (0–30)

Žmogus ekstremalioje padėtyje. Svarstykite remdamiesi Balio Sruogos kūrinio *Dievų miškas* ir kitu pasirinktu lietuvių literatūros tekstu. Jūsų rašinio apimtis turi būti ne mažesnė negu 250 žodžių.

Wymagania ogólne i szczegółowe

Wykaz wymagań ogólnych i szczegółowych, sprawdzanych w wypracowaniu, znajduje się na s. 20.–21. *Informatora*.

Zasady oceniania

Opis zasad oceniania zadań otwartych rozszerzonej odpowiedzi (wypracowań) znajduje się na s. 23.–37. *Informatora*.

Przykładowe ocenione rozwiązania**Przykład 1.**

Žmogaus gyvenimas – tai nepaprastai gražus, bet painus kelias. Jame galime patirti visko: begalinės laimės arba širdį plėšiančių momentų. Kiekvienas trokšta laimingo ir ramaus gyvenimo, deja, kartais aplinkybės susiklosto taip, jog tenka atsidurti ekstremalioje padėtyje. Tokie momentai sukelia pavojų gyvybei, jausmų sumaištį. Žmogus tokiomis aplinkybėmis dažnai tampa bejėgis, dvejojantis, pasimetęs, jam reikia rinktis, dažnai paaukoti savąją laimę dėl kitų gerio. Išlikimo instinktas sunkiomis sąlygomis žmogų gali privesti prie sužvėrėjimo, noras gyventi tada tampa už viską svarbiau. Kankinamas ir atsidūręs pavojaus zonoje žmogus užmiršta tikrąsias vertybes, tampa viskam abejingas.

Balio Sruogos kūrinyje „Dievų miškas“ parodoma, ką išgyvena žmonės, patekę į naikinimo stovyklą, kai stengiamasi juos sunaikinti fiziškai ar suluošinti jų psichiką. Pagrindinis veikėjas atsiduria Štuthofo fašistinėje koncentracijos stovykloje. Jam ir kitiems kaliniams čia tenka išgyventi baisias fizines ir dvasines kančias. Alinami, kankinami, badaujantys žmonės turi dirbti labai sunkius darbus. Fašistinė valdžia stengėsi sužlugdyti žmogų, sunaikinti jo kūną ir sielą. Autorius pristato visą kalinių naikinimo procesą. Žmonės šioje ekstremalioje situacijoje yra bejėgiai, beteisiai, o išlikimo noras jiems už viską svarbesnis. Kaliniai praranda aukščiausias vertybes, sužvėrėja, o jų noras kovoti su neteisybe žlunga. Mirtis stovykloje tampa kasdieniu ir normaliu reiškiniu, žmonės miršta ne pavieniui, bet būriais. Žmogus čia praranda tokius jausmus, kaip gailestis, empatija ir meilė. Čia kaliniai neturi gyvenimo prasmės. Vienintelis ginklas, padedantis ištvirti kančias ir išlikti – tai žiūrėjimas į viską su ironija. Baliui Sruogai ironija padėjo ištvirti baisią tikrovę.

Juozo Grušo istorinėje dramoje „Herkus Mantas“ pristatomas pagrindinio veikėjo, prūsų vado Herkaus Manto, gyvenimas. Šiai asmenybei teko išgyventi ne vieną ekstremalią situaciją, kuri privertė rinktis atsidūrus kryžkelėje ir paaukoti savąją laimę. Herkus vaikystėje buvo pagrobtas kryžiuočių ir mokomas jų karo taktikos. Herkus Mantas iš savo mokytojo Hirchalso sužinojo apie Prūsiją, savąją Tėvynę. Suaugęs jis pabėgo iš Marienburgo ir kartu su savo tautiečiais stojo į karą prieš kryžiuočius. Herkus priešinosi prūsų pagoniškam tikėjimui, jam atrodė beprasmiška aukoti žmonių gyvybes dievams. Manto numylėtinė ir jo sūnaus motina Kristina buvo krikščionė, todėl prūsai nepritarė vado vedyboms su ja. Laikė ją išdavike. Pagrindinis veikėjas atsidūrė ekstremalioje padėtyje, nes dėl tėvynės gerio turėjo paaukoti savąją šeimyninę laimę. Ne tik ši situacija buvo ekstremali Herkaus gyvenime, veikėjas turėjo išgyventi dviejų mylimiausių žmonių mirtį – Hirchalso ir Kristinos. Jie buvo prūsų sudeginti ir paaukoti dievams. Ne vienas žmogus atsiradęs tokioje padėtyje palūžtų, nes artimųjų netektis yra pats skaudžiausias išgyvenimas, bet prūsų vadas

nepalūžo. Meilė Tėvynei buvo svarbesnė už viską. Vadas tęsė kovą už savo tautą. Herkus Mantas net nepaprastai sunkiu gyvenimo momentu vardan tautos sugebėjo jai vadovauti. Ekstremaliuose situacijose žmogus patiria sunkius išgyvenimus, kartais praranda laimę ir artimuosius, bet turėtų stengtis gyventi toliau.

Esant ekstremaliai padėčiai žmonės dažnai nepajėgia kovoti ir pakeisti likimo, paaukoja savo laimę ar net sužvėrėja. Balio Sruogos „Dievų miškas“ ir Juozo Grušo „Herkus Mantas“ parodo mums, kokius sudėtingus gyvenimo momentus gali patirti žmogus, kai jo gyvenimas priklauso nuo išorinių aplinkybių.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 12 pkt – dwa utwory wykorzystane funkcjonalnie, argumenty zilustrowane trafnymi przykładami z lektury.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** struktura wypowiedzi – 3 pkt – kompozycja wypowiedzi jest funkcjonalna; spójność wypowiedzi – 3 pkt – wypowiedź w całości jest spójna; styl – 1 pkt – w przeważającej części stosowny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 6 pkt – składnia i leksyka stosowne, ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – praca bez błędów interpunkcyjnych.

Przykład 2.

Žmogus ekstremalioje padėtyje, tai žmogus įspaustas į kampą, išgyvenantis sunkumus tiek psichiniu, tiek fiziniu atžvilgiu. Norint iš jos išbristi, turi priimti sunkius nuosprendžius arba pasižymėti beveik nežmonišku ištvėringumu. Taip pat labai svarbus yra jo charakteris ir tai, ar jis sugeba išlikti savimi, nepasiduoti savisaugos instinktui. Balio Sruogos kūrinys „Dievų miškas“ matome kaip žmogus, patekęs į ekstremalią situaciją, bandydamas išgyventi sužvėrėja. Juozo Grušo dramoje „Herkus Mantas“ matome prūsų sukilimo vado vidinį susidvejinimą tarp jo tautos ir mylimosios. Vis dėlto skausmingi išgyvenimai nepalaužia Herkaus noro kovoti už laisvę.

Balio Sruogos kūrinys pristatytą ekstremalią padėtį sudaro kalinių gyvenimas koncentracijos lagerio sąlygomis bei jų tarpusavio santykiai. Ryškiai matomas ekstremalios situacijos poveikis žmogaus charakteriui ir jo moralei. Nuteistieji gyveno iš lentų sukaltuose barakuose. Vietos būdavo per mažai, todėl visi miegodavo susispaudę. Greitai plisdavo epidemijos. Kaliniai buvo verčiami dirbti beprasmius ir sunkius darbus. Turėjo kirsti mišką, tempti rąstus, buvo apsirengę tik plona kalinio apranga, kuri buvo beveik visiškai suplyšus. Maisto gaudavo labai mažai. Be to, jie būdavo mušami prižiūrėtojų, kuriais dažnai buvo tapę patys blogiausi kaliniai, sadistai ir psichopatai. Vacekas Kozlovskis, žinomas kaip vienas iš agresyviausių. Tokioje ekstremalioje padėtyje beveik visi kaliniai išgyvendavo maksimaliai kelis mėnesius. Todėl kiekviename iš jų prisikeldavo išlikimo instinktas, kuris priversdavo žmogų griebtis visokių veiksmų. Dauguma kalinių pamiršdavo moralines vertybes ir siekė išgyventi visais galimais būdais.

Herkus Mantas yra pagrindinis Juozo Grušo dramos veikėjas, prūsų sukilimo vadas. Vykdydamas atsakingas pareigas, turi priimti daug įvairių ir lemtingų sprendimų bei patenkinti kitų vadų ir karių lūkesčius. Užaugęs tarp kryžiuočių ir išmokęs jų kovos meno, pabėgo ir visomis jėgomis stengėsi išvaduoti savo tėvynę Prūsiją iš priešų gniaužtų. Vieną dieną atvyko pas jį sužadėtinė Kristina, kuri pranešė, jog jų mažametis sūnus liko Karaliaučiuje. Mantas greitai suprato, kad miesto komtūras, nors Kristinos giminaitis, panaudos jų vaiką kaip įkaitą. Be to, Manto tautiečiai ir draugai nesutiko, kad jų vadas vestų Kristiną, kadangi

ji yra krikščionė ir vokiečių. O tarsi to būtų maža, jie taip pat reikalavo paaukoti dievams įkaitus, vokiečių riterius, tarp kurių buvo ji užauginęs sąžiningas ir taurus Hirschalsas. Herkaus Manto padėtis buvo ekstremali tuo, jog jis buvo atsakingas už savo tautos likimą. Per klaidingą Herkaus sprendimą galėjo nukentėti visi, taip pat tie, kuriuos labiausiai mylėjo. Kūrinio pabaigoje prūsų vadas, praradęs Hirschalsą, mylimąją ir artimą draugą Ragūną, nepalūžta ir vistiek bando laimėti lemtingą mūšį su kryžiuočiais.

„Dievų miške“ matome, kaip dauguma žmonių, patekę į ekstremalią situaciją, palūžta ir praranda moralines vertybes. Drama „Herkus Mantas“ parodo, jog ne visi turi pasiduoti, žmogus gali išlikti savimi net ir sunkiausiais gyvenimo momentais.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna;
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 11 pkt – jeden utwór wykorzystany w pełni funkcjonalnie, argumenty zilustrowane trafnyimi przykładami z lektury; kontekst historyczny wykorzystany funkcjonalnie.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** struktura wypowiedzi poprawna – 3 pkt; spójność wypowiedzi – 3 pkt – wypowiedź w całości jest spójna; styl – 1 pkt - w przeważającej części stosowny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 4 pkt – składnia i leksyka stosowne, ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – praca bez błędów interpunkcyjnych.

Przykład 3.

Ekstremalioje padėtyje gali atsirasti kiekvienas iš mūsų. Tai tokia padėtis, kai žmogui gresia koks nors pavojus arba sąlygos, kuriomis jis funkcionuoja, nėra atitinkamos. Norėdamas išsikapstyti iš tokios situacijos žmogus labai dažnai privalo priimti labai sunkius sprendimus arba išlikti ištvermingas. Tokioje padėtyje didelę reikšmę turi asmens charakteris, jo bruožai. Labai svarbu yra mokėti išlikti savimi ir nepasiduoti.

Išvežtieji į hitlerines priverčiamųjų darbų stovyklas atsirado ekstremalioje padėtyje. Jie dirbo ir gyveno labai sunkiomis sąlygomis. Visa tai pristatoma Balio Sruogos kūrinyje „Dievų miškas“. Pats autorius kartu su kitais lietuviais ir kitų tautybių atstovais buvo išvežti į darbo stovyklas. Žmonės visomis išgalėmis stengėsi išgyventi. Koncentracijos stovyklose vyko taikių gyventojų naikinimo procesas. Autorius savo kūrinyje pavaizdavo kaip žmogus gyvendamas tokiomis ekstremaliomis sąlygomis sužvėrėja. Sąlygos, kuriomis jiems teko gyventi, paveikė žmogų ne tik psichiškai bet ir fiziškai. Kaliniai labai dažnai sirgdavo, sunkiai dirbdavo, o poilsio ir maisto beveik negaudavo. Dažnai pasitaikydavo, kad sargybiniai juos mušė. Mažai kuris iš išvežtųjų į Štuthofą lagerį išgyveno. Žmogus sužvėrėdavo. Kadangi bandė išgyventi, griebdavosi įvairiausių nepriimtinių žmogui veiksmų, atsisakydavo žmogiškų vertybių, kenkė kitiems.

Būdamas ekstremalioje situacijoje žmogus privalo priimti labai svarbius sprendimus. Juozo Grušo dramoje „Herkus Mantas“ autorius pristato prūsų vadą. Jis atsirado sunkioje padėtyje, kadangi turėjo pasirinkti tarp mylimosios ir tėvynės. Pagrindinis veikėjas paaukavo savo asmeninę laimę dėl gimtosios šalies laisvės bei gerovės. Vadas privalėjo rūpintis savo tautiečiais. Herkus Mantas užaugo pas kryžiuočius, ten išmoko jų kovos meno. Vėliau supratęs, kad jis prūšas, sugrįžo į tėvynę. Jo mylimoji buvo krikščionė, o be to, dar ir vokiečių. Visa tai labai nepatiko prūšams. Jie netgi pareikalavo paaukoti kitus vokiečių kalinius, tarp kurių buvo ir Herkaus Manto mokytojas Hirschalsas. Prūsų vadas atsirado ekstremalioje

situacijoje. Jis privalėjo priimti teisingą sprendimą. Pagrindinis veikėjas, spaudžiamas savo tautiečių, praranda artimuosius. Visgi Herkus Mantas nepalūžta ir bando laimėti mūšį su kryžiuočiais.

Dauguma žmonių, atsiradę ekstremalioje situacijoje palūžta, tačiau atsiranda ir tokių, kurie nepasiduoda. Asmenų priimti sprendimai labai dažnai lemia, ar jie išbris iš tos sunkios padėties. Didelę reikšmę turi jų charakteris ir išsaugotos dvasinės vertybės.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 5 pkt – utwory wykorzystane częściowo funkcjonalnie, wąskie odwołanie do lektur, argumentacja powierzchowna.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** struktura wypowiedzi – 3 pkt – poprawny podział na akapity; spójność wypowiedzi – 2 pkt – kompozycja wypowiedzi jest funkcjonalna; styl – 1 pkt – w przeważającej części stosowny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 3 pkt – wąski zakres środków językowych, leksyka stosowna; ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – praca bez błędów interpunkcyjnych.

Temat 3. (0–30)

Meilė – žmogų naikinanti, ar palaikanti jėga? Svarstykite remdamiesi pateikta ištrauka, visa Jono Biliūno apysaka *Liūdna pasaka* ir kitu pasirinktu lietuvių literatūros tekstu. Jūsų rašinio apimtis turi būti ne mažesnė negu 250 žodžių.

Jonas Biliūnas

Liūdna pasaka (ištrauka)

II

Buvo tai 1863-čiais metais...

Viename sodžiuje gyveno neturtėlis žmogus, vardu Petras Banys, su savo moterim Juozapota. Jauni ir gražūs, abu mylėjo vienas antrą ir, susiėmę už rankų, ramiai ir drąsiai ėjo gyvenimo keliu. Tasai kelias buvo šiurkštus ir kietas, dar baudžiamos grandimis išgrinstas; tečiau, būdami jaunos dvasios, turėjo stipras, kad ir pūslėtas, kojas ir naštos sunkumo nejautė.

Jų pilnai laimei tik vaikų trūko... Bet kai Petras, iš lauko parėjęs ir gardžių batvinių pasrėbęs, prieidavo int savo moterį ir, pusiau apkabinęs, kažin ką jai tyliai ausin pašnibždėdavo, graži Juozapota kaip ugnis visa užkaisdavo ir greitai slėpdavo ant vyro pečio savo išraudusį veidą. Abu žinojo ir tikėjo, kad bus, ir laukė... krikštynų... Nors tasai laikas buvo dar toli, tečiau Petras jau pynė iš balanų lopšį, laimingai šypsodamas. Maloniai žiūrėjo int moterį ir matė, kaip iš po jos ilgų blakstienų mirgėjo akys kaip dvi gražios žvaigždės – laimės žvaigždės. Tas žvaigždes jisai ir užsimerkęs matydavo...

Taip ėjo sunkios ir vargingos, bet ramios dienos...

Niekur toliau savo miestelio neidami, gal būtų ir visą amžių taip ramiai ant vietos išgyvenę ir vaikų susilankę... Bet netikėtai užupūtė naujas vėjelis - ir tų neturtėlių gyveniman naujus troškimus ir naują viltį intnešė...

Pavasarij, vieną šventadienį parėjo Petras iš bažnyčios ne toks, kaip visados. Buvo užsimastęs ir susirūpinęs, e jo akyse degė nesuprantama ypatinga ugnis.

Atsimainiusiu balsu paprašė valgyti ir visą laiką nei žodžio nepratarė. Pavalgęs ėmė kepurės ieškoties. Juozapota nustebusi sekė savo vyrą akimis ir laukė, ką pasakys. Bet tasai jau pro duris ėjo...

– Kas atsitiko? Kur eini? – bailiu balsu paklausė jo.

Taip gailingai int jį savo gražiom akim pažiūrėjo, kad Petras sugrįžo ir paėmė moterį už rankos. Pasodinęs grečium savęs ant suolo, ilgai int ją tylom žiūrėjo. Jo akyse švietė ir bailė, ir viltis, ir abejojimai.

– Nieko neatsitiko, – prakalbėjo tyliai atsidusdamas Petras, – bet... Juozapota krūptelėjo.

– Nebijok, nieko bloga, – jau ramesniu balsu tarė jisai, – tik žinai, kokią naujieną šiandien išgirdau?!

Ir Petras ėmė savo moteriai pasakoti, ką jisai miestely girdėjo ir matė. Kaip kunigas iš sakyklos skaitęs tokį poperį, kuriame pasakyta, kad vergai-žmonės dabar būsią lygūs ponams, jiems nebevergausią, e žemė, kurią dirbą, liksianti jų nuosavi - nebe ponų; kad tie, kurie žemės neturi arba turi labai maža, gausią nuo naujos valdžios tiek, kiek reikia (matai, esanti kokia ten nauja valdžia, geresnė, - ne rusų, bet mūsų krašto žmonių: toj nauja valdžia vergais-žmonėmis ir rūpinantis).

www.šaltiniai.info

Wymagania ogólne i szczegółowe

Wykaz wymagań ogólnych i szczegółowych, sprawdzanych w wypracowaniu, znajduje się na s. 20.–21. *Informatora*.

Zasady oceniania

Opis zasad oceniania zadań otwartych rozszerzonej odpowiedzi (wypracowań) znajduje się na s. 23.–37. *Informatora*.

Przykładowe ocenione rozwiązania

Przykład 1.

Meilė visada buvo ir yra labai svarbi kiekvieno žmogaus gyvenime. Ji teikia drąsos, stiprybės, skatina siekti tikslų, tobulėti ir nepalūžti. Svarbu ne tik mylėti, gerbti kitus, bet ir save. Jeigu nežinome, ko norime, kas gali duoti mums vidinę laimę, niekada netapsime savimi, nemokėsime mylėti kitų. Žmogus, kuris myli ir yra mylimas, turi iš kur pasisemti jėgų, turėti viltį, tikėti gėriu ir sąžiningumu. Šis jausmas nėra šiaip sau atrastas, jis yra visos esybės centras, didžiausia žmogui duota galia. Meilės jėga puikiai pavaizduota Jono Biliūno apysakoje „Liūdna pasaka“. Šiame kūrinyje aprašoma stipri meilė artimam žmogui ir laisvei.

Apysakoje „Liūdna pasaka“ yra aprašoma Juozapotos ir Petro Banių beribė meilė. Jie vienas kitą labai mylėjo ir kartu žengė gyvenimo keliu. Autorius parodė, jog laimingas gyvenimas su kitu žmogumi nereikalauja materialinių turtų. Baniai buvo neturtingi, bet abu kartu mokėjo džiaugtis gyvenimu. Labai maloniai vienas į kitą žiūrėdavo ir kalbėdavosi, dažnai glausdavosi vienas prie kito ir rodydavo savo jausmus. Deja, jų meilę ir ramų gyvenimą aukštytyn kojomis apvertė 1863 metų sukilimas. Vieną šventadienį Petras iš bažnyčios grįžo kitoks: buvo susimąstęs, susirūpinęs, nieko nesakė. Ten jis išgirdo apie sukilimą, kuriame ir pats ryžosi dalyvauti. Vyras žinojo, kad Juozapota jo neišleistų, todėl nieko nepasakęs, naktį pabučiavęs žmoną, išėjo. Kai moteris pamatė, kad nebėra jos mylimo vyro, labai susirūpino. Ji nežinojo, ar jis kada sugrįš. Juozapota, daugiau nebegalėdama ištvirti viena, nusprendė eiti ieškoti vyro. Susimetusi į pintinę reikalingiausių daiktus, išėjo į mišką, bet Petro nerado. Pas Damulius sužinojo, kad maištininkus išvežė į miestą. Ji tuojau

ten nuvyko ir patyrė didelį smūgį: kartuvėse pamatė savo vyrą. Šis siaubingas vaizdas Juozapotai sukėlė stiprų šoką. Ji prarado sąmonę ir sveiką protą. Atsipeikėjusi sužinojo, jog pagimdė negyvą kūdikį. Šito praradimo jau net nesuvokė, jis buvo tarsi nelabai reikšmingas, kai šalia jos nebuvo mylimojo. Juozapota nebuvo numačiusi, kad galėtų kaip nors gyventi be savo mylimo žmogaus. Dėl meilės ji prarado viską: namus, sveikatą, visą savo gyvenimą. Pradėjo elgetauti, nuolatos vaikščiodavo ir visų klausinėdavo, ar kas nematė jos Petriuko.

Petras Banys labai mylėjo ne tik žmoną, bet ir laisvę. Dėl išsivadavimo iš caro valdžios ir iš baudžios buvo pasiryžęs viskam. Laisvės ir lygybės idėjos jam davė stiprybės palikti besilaukiančią žmoną, namus ir nors kuklų, bet laimingą gyvenimą. Jis, kaip ir kiekvienas baudžiauninkas, turėjo svajonių, siekė visko, kas geriausia šeimai ir gimtajam kraštui. Jis jautė, kad tai jo pareiga kovoti, siekti išsivadavimo, kad tokiu būdu pasieks laimę ir savo šeimai, ir savo kraštui. Šiuo atveju laisvės meilė pražudė šeimyninę laimę.

Meilės jėga vaizduojama ir Šatrijos Raganos apsakyme „Irkos tragedija“. Šiame kūrinyje aprašomas mažametės mergaitės Irutės gyvenimas. Kai jos tėvai kūrė naujus gyvenimus, visiškai pamiršo apie savo didžiausią turtą – dukrą. Septynmetė Irka po tėvų skyrybų kartu su mama gyveno kaime, dvare, o jos tėvelis – Kaune. Mergaitė dienas leido su numylėtu šuneliu Džimiu, žaisdama sode arba savo kambaryje lėlėmis. Jos mama buvo labai užsiėmusi, beveik niekada neturėjo laiko savo dukrai, dažnai išvažiuodavo, kaip sakydavo Irka, „dėl reikalų“. Tėvelis pradžioje aplankydavo dukrą, atveždavo saldinių, žaislų ar šiaip lauktuvių, kartą net padovanojo šunelį, bet ilgainiui vis rečiau lankydavo mergaitę. Tėvai gyveno naujus gyvenimus ir pamiršo mergaitę, nesijautė atsakingi už jos teigiamų jausmų pasaulio kūrimą. Tai buvo jų dukra, bet jie nesuprato, kokia svarbi yra vaikui tėvų meilė, kaip reikalinga namų ir artimųjų šiluma. Mergaitė jiems tapo tarsi daiktas, kuriuo galima atsikratyti. Šiame kūrinyje atskleista, kaip meilės trūkumas sugriovė septynmetės mergaitės jausmus, svajones ir visą vaikystę.

Meilė yra labai gražus jausmas, tačiau reikia būti atsargiems, nes kartais ji gali būti naikinanti. Abu kūriniai puikiai parodo, kad meilė yra labai svarbi, neatsiejama kiekvieno žmogaus gyvenimo dalis, todėl reikia ją puoselėti, nes be jos ne tik mes, bet ir mūsų artimieji gali kentėti. Būtų idealu, jeigu meilės jausmas būtų neatsiejamas nuo atsakomybės jausmo. Tačiau viskas nėra paprasta, būna sudėtingų aplinkybių, kai stipri meilė gali padėti išlikti, bet gali ir pražudyti žmogų. Ji turi ne vieną veidą.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna;
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 12 pkt – funkcjonalne wykorzystanie dwóch utworów, argumenty zilustrowane trafnyimi przykładami z lektury; argumentacja, logiczna, wnikliwa i zróżnicowana.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** struktura wypowiedzi – 3 pkt – kompozycja wypowiedzi jest funkcjonalna; spójność wypowiedzi – 3 pkt – wypowiedź w całości jest spójna; styl – 1 pkt – w przeważającej części stosowny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 6 pkt – składnia i leksyka zróżnicowane, ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – praca bez błędów interpunkcyjnych.

Przykład 2.

Meilė tai nuostabus jausmas. Kiekvienas žmogus, kuris myli ir yra mylimas, yra laimingas. Meilė suteikia jėgų, stiprybės, duoda vilčių. Yra posakis, kuris sako, kad meilės dėka galime kalnus nuversti. Šis posakis nebuvo šiaip sau sukurtas, jau ir anksčiau žmonės suprato, kad meilėje slypi kažkokia galia. Meilės galia dažnai vaizduojama lietuvių literatūros kūriniuose. Vienas iš tų kūrinių tai Jono Biliūno apysaka „Liūdna pasaka“.

Juožapota ir Petras buvo jauni, gražūs ir ką tik susituokę jaunuoliai. Gyveno gan kukliai, nepasiturinčiai, bet kartu buvo labai laimingi. Jų džiaugsmui trūko tik kūdikio - jų meilės vaisiaus, bet ir tas netrukus turėjo sukryžšti. Kartą bažnyčioje Petras išgirdo, kai kunigas iš sakyklos sakė, kad baudžiauninkai bus dabar lygūs ponams, o žemė, kurią jie dirba, bus jų nuosavybė. Vyras grįžo namo laimingas, pasidalijo šia žinia su savo žmona ir kartu pradėjo kurti ateities planus. Petras svajojo apie didelį sodą, apie savus namus, o Juožapota įsivaizdavo, kaip ji neša pietus savo vyrui, kuris dirba jų nuosavą žemę. Šios svajonės juos abu užplūdo. Jie troško būti laisvi, nepriklausomi. Po kiek laiko Petras sužinojo, kad vyrai eina į miškus, ruošiasi sukilimui. Jis nusprendė prie jų prisijungti, bet nenorėdamas išgąsdinti Juožapotos, nusprendė nuo jos viską nusišlėpti. Visą dieną sutuoktiniai praleido kartu, tik vėlyvą vakarą jie sumigo. Juožapota susapnavo pranašingą sapną, kuriame regėjo savo dar negimusio kūdikio ir Petro mirtį. Pabudusi ryte pastebėjo, kad šalia nebėra vyro. Neišsigando, manė, kad Petras jau dirba laukuose. Tik vėliau sužinojo, kad jos mylimasis kartu su kitais vyrais išėjo miškan. Jauna moteris bijojo, kad jos sapnas netaptų realybe. Ji labai ilgėjosi savo sutuoktinio. Kartą nusprendė nueiti į mišką jo paieškoti. Į maišelį įdėjo balto sūrio, lašinių ir baltus marškinius, viskas buvo paruošta jos mylimam Petriukui. Deja, savo mylimo vyro taip ir nesutiko. Vieną dieną ji išgirdo, kad maištininkus kazokai nuvežė į miestą. Tuomet Juožapota irgi ten išskubėjo. Sutiktų žmonių klausinėjo, ar nematė jos Petriuko ir kiekvienas jai sakydavo, kad eitų miesto aikštės link. Aikštėje ji pamatė kartuves. Tarp pakartųjų buvo ir jos Petriukas. Ji nesavu balsu sušukusi apalpo. Juožapota atsipeikėjo, tačiau pamatytas vaizdas taip ją sukrėtė, kad prarado sveiką protą. Neatsimindama kartuvių vaizdo vis dar ieškojo savo Petriuko. Jos meilė vyrui buvo tokia stipri, kad ji visą likusį savo gyvenimą praleido ieškodama mylimo vyro.

Žemaitė apsakyme „Petras Kurmelis“ taip pat vaizduoja, kokią didelę reikšmę žmogaus gyvenime turi meilė. Petras buvo subrendęs vyras, tačiau vis dar viengungis. Jo ūkis buvo pavyzdingas, tvarkingas. Trūko tik žmonos. Vyrui patiko viena mergina – Janikė, tačiau ji buvo neturtinga, o Petrui rūpėjo turtinga, su geru kraičiu žmona. Todėl ilgai negalvojęs pasirinko Marčę, turtingą miškininko dukrą. Nesitikėjo, kad jo pasirinkta mergina bus tinginė ir menka šeimininkė. Slinko dienos, o valgyti nebuvo ko, namai nebuvo tvarkomi, kadangi žmona ištisas dienas drybsodavo lovoje. Čia ir prasideda Petro išgyvenimai dėl klaidingai pasirinktos žmonos. Petras šį skausmą nusprendė malšinti degtine. Kai sužino, kad Janikė ruošiasi tekėti už kito, Petras visai palūžta, bet supranta, kad gyvenime svarbiausia ne materialinės gėrybės, o jausmai. Nelaimingų, be meilės vedybų dėka šio veikėjo gyvenimas žlunga.

Meilė yra gražus jausmas. Ji gali praskaidrinti žmogaus gyvenimą, bet taip pat ir sužlugdyti. Jeigu žmogus praranda mylimą žmogų, jaučiasi lyg prarastų visą gyvenimo prasmę. Meilė gali sukelti daug laimės ir džiaugsmo, bet visada gali taip pat atnešti skausmą.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna;
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 10 pkt – argumentacja rzeczowa, poparta trafnymi przykładami z lektur.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** struktura wypowiedzi – 3 pkt – kompozycja wypowiedzi jest funkcjonalna; spójność wypowiedzi – 3 pkt – wypowiedź w całości jest spójna; styl – 1 pkt – w przeważającej części stosowny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 5 pkt – składnia i leksyka stosowne, ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – praca bez błędów interpunkcyjnych.

Przykład 3.

Meilė tai jausmas, kurį patiria kiekvienas žmogus. Tas jausmas yra labai stiprus, pakelia mus ant sparnų, suteikia daug vilčių, priverčia pamiršti apie mus supančią aplinką. Meilė gali būti tarp vyro ir moters, tėvų ir vaikų meilė, meilė tėvynei.

Kūrinio veikėjai Petras Banys ir jo žmona Juozapota tai du jauni žmonės, kurie vienas kitą besąlygiškai mylėjo. Sutuoktiniai gyveno kukliai, baudžios laikais buvo labai sunku, tačiau jų meilė juos palaikė. Jie, drąsiai susikibę rankomis, nugalėdavo gyvenimo sunkumus, pakeldavo baudžios nedalią. Iki pilnos laimės tetrūko vaikelio, bet ir jis netrukus turėjo gimti. Deja, jų ramybę sugriovė, kaip perkūnas iš giedro dangaus, 1863 metų sukilimas. Jis pasiglemžė ir Petrą. Jaunuolis vieną dieną iš bažnyčios grįžo kaip nesavas, susimąstęs ir susirūpinęs. Jis ryžtingai tikėjo, kad laukia šviesesnė ateitis, svajojo apie nuosavą žemės sklypėlį ir laimingą gyvenimą. Petras žinojo, kad be kovos, pasipriešinimo, už dyką niekas nieko neduoda, todėl jautė vidinį poreikį eiti kovoti. Jaunos poros gyvenimas subyrėjo į tūkstantį šipulių, liko tik meilė ir viltis. Juozapota meilės dėka nepalūžo, išlaikė tikėjimą. Moteris iki paskutiniųjų vylėsi, kad jos Petriukas sugrįš sveikas ir gyvas, tačiau širdis jautė nerimą. Moteris išėjo į miestą ieškoti Petriuko. Pamačiusi kartuvėse savo mylimąjį, baisiu balsu sušukusi, apalpo. Po to Juozapota jau nebebuvo ta pati, graži, linksma moteris. Nors pasiliko jinai tarp gyvųjų, jos siela buvo jau pražuvusi, mirusi. Kartu su mylimo vyro mirtimi sužlugo visas jos gyvenimas.

Šatrijos Raganos apsakyme „Irkos tragedija“ aprašoma meilė Irkos šeimoje. Irka tai gera, maloni ir mandagi septynerių metų mergaitė. Ji negali džiaugtis abiejų tėvų meile, nes jie yra išsiskyrę. Mergaitė gyvena su mama, bet kartu su ja praleidžia labai mažai laiko. Jos mama daug dirba ir vėlai grįžta namo. Jai grįžus, Irka puola motinai į glėbį, bučiuoja rankas, pasakoja, kaip praleido dieną. Mama dažnai buvo abejinga, neklausydavo, ką pasakoja dukra. Mergaitė labai mylėjo savo mamą ir jos pasiilgdavo. Mama neskirdavo jai dėmesio, skubėjo susitikti su savo draugu Gurskiu. Eidama miego Irka meldavosi ir prašydavo Dievo, kad jos tėvai vėl būtų kartu, o Gurskis nesilankytų jų namuose. Irkai džiaugsmą suteikdavo tik lėlės ir šuo Džimis. Mergaitės paskutinė viltis – tėvelis. Ji nusprendžia ieškoti meilės pas tėvelį. Pasiėmusi reikalingiausių daiktus ir dovaną, mergaitė traukiniu keliaują į Kauną. Jos tėvelio namų duris atidaro nepažįstama moteris. Tada ji supranta, kad ir čia niekas jos nelaukia. Tai buvo labai didelis smūgis mergaitei. Ji prarado abu mylimus tėvus.

Šiuose kūrinuose autoriai parodo, kokią didelę galią turi meilė. Ji gali mus išgelbėti, bet ir sužlugdyti. Niekas negali meilės nuspėti.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 6 pkt – funkcjonalne wykorzystanie dwóch utworów, argumentacja powierzchowna, lecz logiczna.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** struktura wypowiedzi – 3 pkt – kompozycja wypowiedzi jest funkcjonalna; spójność wypowiedzi – 3 pkt – wypowiedź w całości jest spójna; styl – 1 pkt – w przeważającej części stosowny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 4 pkt – składnia i leksyka stosowna, zadowalający zakres środków językowych; ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – praca bez błędów interpunkcyjnych.

Temat 4. (0–30)

Ar žmogus yra priklausomas nuo gamtos? Svarstykite ir pagrįskite savo nuomonę remdamiesi pateiktomis ištraukomis, visu Kristijono Donelaičio kūrinio *Metai* ir kitu pasirinktu lietuvių literatūros tekstu. Jūsų rašinio apimtis turi būti ne mažesnė negu 250 žodžių.

Kristijonas Donelaitis

Metai

Pavasario linksmybės (ištrauka)

Tu, paukšteli miels! ne poniškai prisivalgai.
 Riebūs mūs lašiniai bei dešros tau nepatinka,
 Ir keptų bei virtų valgių mūsų nenori.
 Tu neliūbiji pyragų neigi ragaišių
 Irgi nevožiji gardžiausio gėrimo ponų;
 Bet, pasisotinusi prastai, tikt vandenio trokšti.
 Tikt n' užmiršk, gaidau! per daug giedodama valgyt.
 Imk drąsa, nečėdyk, kas mums birbina galvas.
 Valgyk sau sveika, kad nori, vabalą margą!
 Valgyk grikvabalius, muses ir dyviną žiogą!
 Valgyk skruzdėles ir jų negimusią veislę;
 Bet ir mūs paminėk į mūsų girę parėjus,
 Kad dainuodama dar ilgiaus savo vasarą švęsi
 Ir „Jurgut, kinkyk, paplak, nuvažiuok" pasakysi.

Tu niekings žmogau! mokykis čia pasikakint,
 Kad tau kartais tropijas skūpai prisivalgyt.
 Į paukščius žiūrėk! Viens prastą kirminą kramto,
 O kitsai, stokodams grūdo, gnyba žolelę.
 Juk ir jie kasmets, mus atlankyti sukeliavę,
 Kūdą vis ir alkstantį pavasarį randa;
 O vei, todėl tikt nei viens niekados nesiskundžia.
 Tau, žmogau! miels Dievs daugių daugiau dovanojo,
 O tu dar niurni, kad, kartais alkaną dieną
 Ar skūpus čėsus sulaukęs, šiupinį gramdai? [...]

Vei žiūrėkim tikt! jau vėl su padėjimu Dievo
Vasarą su šiltoms dienelems jaučiame grįžtant.
Veil! kaip žemė jau savo nuogą nugarą rėdo,
Ir kaip kažnas daikts atgydams pradeda džiaugtis.
Ant! paukšteliai po dangum, pulkais susilėkę,
Linksminas ir sumišai visur skraidydami juokias;
O keli tarp jų pautus rokuodami deda.
Ale palaukit tikt, iki pautai, jūsų padėti,
Čypsės ir po tam dar jus užaugdami kvaršins
Ir už procią jums menkai dėkavos išlėkę.
Taigi matai, taip paukščiams, taip ir mums pasidaro,
Irgi be vargo būt negal nei viens šiame sviete.

<http://antologija.lt>

Wymagania ogólne i szczegółowe

Wykaz wymagań ogólnych i szczegółowych, sprawdzanych w wypracowaniu, znajduje się na s. 20.–21. *Informatora*.

Zasady oceniania

Opis zasad oceniania zadań otwartych rozszerzonej odpowiedzi (wypracowań) znajduje się na s. 23.–37. *Informatora*.

Przykładowe ocenione rozwiązania

Przykład 1.

Žmogus, be abejo, yra priklausomas nuo gamtos. Be jos būtų sunku įsivaizduoti gyvenimą. Gamta padeda mums atsipalaiduoti, pamiršti sunkumus, kuriuos patiriame. Leisdamas laiką natūralioje aplinkoje, žmogus pasijaučia laisvas, gali susikaupti, daug ką pergaltoti. Gamta taip pat buvo ir yra neatskiriamas lietuvių literatūros elementas. Sunku įsivaizduoti kūrinį, kuriame nebūtų peizažo aprašymų. Nemažai gamtos aprašymų, joje gyvenančių gyvūnų vaizdų ir veiksmų yra K. Donelaičio poemoje „Metai“.

Poemoje gamtos vaizdus autorius piešia taip, kaip juos mato būrai, nes valstietis per visus metus susijęs su gamta. Pačioje poemos pradžioje, „Pavasario linksmybėse“, aprašoma gamta: „Jau saulėlė vėl atkoptama budino svieta/ Ir žiemos šaltos trūsus pargraudama juokės“. Saulė – tai nuolatinė būro palydovė. Saulė nustato metų laikus: žiemą silpnai šviečia, tad yra šalta, gana tamsu, o vasarą šildo žemę, džiugina žmones ir visą gamtą.

Baudžiauninkai po šaltos žiemos, artėjant pavasariui, išeidavo iš trobų ir taisydavo jas. Saulė prikeldavo visus augalus ir gyvūnus iš žiemos miego. Visas pasaulis atgimdavo. Pavasario vaizdas poemoje nepaprastai gyvas, judrus, visa jame gaivališkai veržiasi gyventi ir džiaugtis. Pavasario ir vasaros saulė augino baudžiauninkų javus, augalus, o juos pačius linksmindavo. Vėliau, išaugintas derlius žmonėms užtikrindavo maistą, žiemai atsargas, gyvūnams pašarą. Kada orai būdavo šiltesni, saulė stipriau šviesdavo, tai ir derlius išaugdavo gausesnis. Gamtai reikalingas taip pat ir lietus, jis lygiai svarbus kaip šiluma. Žmogus buvo priklausomas nuo derliaus, o derlius nuo gamtos. Todėl būrai buvo stipriai susiję su gamta, mylėjo ją, žavėjosi, gerbė Ypač daug dėmesio buvo skiriama numylėtiems lietuvių paukščiams – gandrui ir lakštingalai. Gamta nuolat keičiasi, o nuo gamtos permainų priklauso valstiečio darbai ir pats gyvenimo būdas.

Rašytojas R. Granauskas apysakoje „Gyvenimas po klevu“ labai ryškiai atskleidžia naujesnių laikų žmonių ryšį su gimtąja žeme, su gamta. Kūrinyje pasakojama apie senosios Kairienės gyvenimą savo sodyboje, kur augo jos numylėtas medis – klevas. Šis medis senolei ypatingas. Ant klevo šaknų ir po jo šakomis prabėgo visas jos ir jai artimiausio žmogaus gyvenimas. Senolė džiaugiasi kiekvienu pavasariu, kurį sutinka savo senoje trobelėje, esančioje toli nuo miesto. Moteris tiki, kad gamta ramina ir gina žmogų, tik medžių apsuptyje jis gali jaustis ramus ir laimingas.

Kairienę baugina asfaltas ir bejausmė, nemiela gyvenvietė, kurioje nėra nė vieno medžio. Ji negalėtų gyventi toje gyvenvietėje, kur nuo ryto iki vakaro po langais ūžia, birbia, burzgia mašinos.

Kristijonas Donelaitis parodo mums žmonių bendravimą su gamta per visus metų laikus. Atskleidžia pavasario darbus laukuose ir soduose, karštos vasaros darbymetį, rudens spalvas ir derliaus rinkimą, o žiemą - poilsį ir kovą su šalčiu. Rašytojas R. Granauskas parodo vyresniųjų žmonių meilę ir pagarbą gimtajai žemei, gamtai ir gimtiesiems namams. Paprastas žmogus daug amžių jautėsi gamtos dalimi, ir tik tada, kai dauguma žmonių pradėjo gyventi miestuose, tą jausmą prarado.

Mano manymu, seniau žmogus labiau vertino gamtą ir bendravimą su ja, neįsivaizdavo gyvenimo be gamtos. Dabar žmonės labiau trokšta pinigų, valdžios ir populiarumo. Kiekvienas kreipia dėmesį į išvaizdą, drabužius, namų aplinką, naujausias technologijas, o pamiršta apie gamtą, tarsi nebūtų priklausomas nuo jos reiškinių, nuo pačios žemės, tarsi būtų jos valdovas. Ar gamtos grožis išliks tik literatūros kūriniuose, dainose, paveiksluose ir fotografijose?

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna;
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 12 pkt – funkcjonalne wykorzystanie dwóch utworów, argumenty zilustrowane trafnyimi przykładami z lektury; argumentacja, logiczna, wnikliwa i zróżnicowana.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** struktura wypowiedzi – 3 pkt – kompozycja wypowiedzi jest funkcjonalna; spójność wypowiedzi – 3 pkt – wypowiedź w całości jest spójna; styl – 1 pkt – w przeważającej części stosowny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 6 pkt – składnia i leksyka zróżnicowane, ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – praca bez błędów interpunkcyjnych.

Przykład 2.

Žmogus – tai gamtos dalis. Gamta gali sukelti mumyse įvairias emocijas. Kalnai, miškai, laukai dažnai įkvepia dailininkus, muzikus, rašytojus. Apie tai liudija Kristijono Donelaičio poema „Metai“. Kūrinyje gausu gamtos aprašymų, pristatomas būro gyvenimas, jo rūpesčiai, darbai, vargai.

K. Donelaičio poema nebūtų tokia ypatinga be gamtos aprašymų. Poemoje daug gamtos vaizdų, kurie gretinami su žmogaus gyvenimu. „Pavasario linksmybių“ ir „Rudens gėrybių“ dalys pradedamos saulės apibūdinimu, kokia ji tuo metu yra, ką veikia. Kiekvieną pavasarį saulelė „budina svieta“, rudenį „nuo mūsų atstodama ritas“. Poemoje daug gyvūnų aprašymų. Susikaupiama ties jų įvairove bei gyvenimo būdu.

Nuo gamtos permainų priklauso būro darbai ir pats gyvenimo būdas. Gamta nuolat skatindavo būrus į darbą. Kaimo žmogus daro viską pagal metų laikus. Gamtos keitimasis

labai veikia žmogų. Besisukantis amžinas metų ratas pasako, kada sėti javus, o kada kirsti. Vyžlaukio kaimo gyventojai prisitaiko prie gamtos dinamiškumo ir tokiu būdu jie tampa priklausomi nuo jos.

Kitas kūrinys, kuriame vaizduojamas stiprus žmogaus ir gamtos santykis, yra A. Baranausko poema „Anykščių šilelis“. Poemoje apdainuojama gimtojo Anykščių krašto gamta bei atskleidžiamas gamtos ir žmogaus dvasinis ryšys. Poetas šilą aprašo labai tiksliai, nuo mažiausių augalų iki didžiausių medžių. Aprašymai labai vaizdingi, tam tikslui Baranauskas panaudoja įvairių meninių priemonių: metaforų, epitetų, palyginimų, pavyzdžiui, samanas palygina su minkštučiukais patalais. Miškas vilioja ne tik savo nuostabiais vaizdais, bet taip pat kvapų mišiniu ir įvairiausiais gyvūnų garsais. Žmogui toks miškas buvo tarsi šventovė, kurios nedrįso niekinti. Giria nuo seniausių laikų teikė lietuviui prieglobstį, materialinių gėrybių, bet svarbiausia tai, kad žmogus atėjęs į mišką galėdavo pabūti pats su savimi, nusiraminti, susikaupti, pailsėti, pasisemti jėgų. Poetas mišką lygina netgi su dangum ir rojumi.

Kaip matome, senais laikais žmonės negalėjo gyventi be gamtos, ją brangino ir gerbė. Laikas pagalvoti, kokia bus mūsų ateitis, jei sunaikinsime gamtą. Galime padaryti taip, kad natūrali gamta būtų mūsų neatskiriama gyvenimo dalis. Manau, jog žmogus yra priklausomas nuo gamtos, todėl turime ją rūpintis, daryti viską, kad ji būtų amžina.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna;
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 10 pkt – utwory wykorzystane funkcjonalnie, argumentacja w oparciu o lekturę wskazaną w poleceniu jest powierzchowna.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** struktura wypowiedzi – 3 pkt – kompozycja wypowiedzi jest funkcjonalna; spójność wypowiedzi – 3 pkt – wypowiedź w całości jest spójna; styl – 1 pkt – w przeważającej części stosowny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 5 pkt – składnia i leksyka stosowne; ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – praca bez błędów interpunkcyjnych.

Przykład 3.

Gamta yra labai svarbi žmogaus gyvenime, žmogus yra tik maža jos dalelytė. Gamta teikia žmogui materialinių gėrybių, bet svarbiausia tai, kad gamtoje žmogus gali rasti grožį, ramybę, pagūdą. Gamta mus supa, todėl esame nuo jos priklausomi.

Kristijono Donelaičio poemoje „Metai“ aprašomi metų laikai. Gamtos vaizdai gretinami su žmogaus gyvenimu, ji vaizduojama realistiškai. Žemė žemdirbio sąmonėje yra sudvasinama ir mitologizuojama. Gamta magiška, tai atsinaujinanti gyvybės galia, laiko ratas. Po pavasario ateina vasara, po to ruduo, pagaliau žiema. Paskui vėl viskas kartojasi iš naujo. Taip ir žmogus - gimsta, subręsta, duoda vaisius ir miršta. Su pavasariu viskas atgimsta. Baigiasi žiema, dienos ilgėja, saulė skatina žydėti gėles ir medžius: „Jau saulelė vėl atkoparda budino svietą.“ Ji simbolizuoja šviesą ir džiaugsmą. Poetas savo kūrinyje moko, kad turime gyventi vienybėje su gamta, rūpintis ja. Tai jai esame dėkingi už gyvybę, nes ji kuria visą pasaulį. Gyvendami laikomės taisyklių. Negalime patys nustatyti, koks bus oras, ar metų laikas. Turime tik viltį, kad mūsų reikalavimai išsipildys. Nepakeisime kažko, kas turi įvykti.

Antano Baranausko poemoje „Anykščių šilelis” aprašyta meilė gimtojo krašto gamtai. Poetas teigė, jog miškas buvo viena visuma. Žmogaus ir gamtos neišskirsime. Miškas lietuvi ramino ir gynė nuo priešų. Gamtos reiškiniuose žmogus ieškojo panašumo į save. Pagarba buvo apgaubti ir saugoti šventieji ažuolai. Gyventojai, besigindami nuo bado, miškus išskynė. Tačiau lietuviai nuo amžių prie miško pripratę, negalėjo palikti tuščio ploto, todėl atsodino šilelį. Senovės vaizdais poetas idealizuoja Lietuvą. Šilelio likimas - tai visos Lietuvos likimas. Šilelio iškirtimas - tai žmonijos sunaikinimas. Koks yra lietuvis be miško? Tai tarsi žmogus be sielos.

Pateikti pavyzdžiai, patvirtina teiginį, kad žmogus yra priklausomas nuo gamtos. Todėl turime apie ją nepamiršti, džiaugtis kiekvienu saulės spinduliu, ar paukščio čiulbėjimu. Negalime jos naikinti ir žaloti.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna;
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 4 pkt – utwory wykorzystane częściowo funkcjonalnie, argumentacja powierzchowna.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** struktura wypowiedzi – 3 pkt – kompozycja wypowiedzi jest funkcjonalna; spójność wypowiedzi – 3 pkt – wypowiedź w całości jest spójna; styl – 1 pkt – w przeważającej części stosowny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 4 pkt – składnia i leksyka zróżnicowane, ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – praca bez błędów interpunkcyjnych.

3. Opis egzaminu maturalnego z języka litewskiego jako przedmiotu dodatkowego w części pisemnej

WSTĘP

Język litewski jako język mniejszości narodowej jest jednym z obowiązkowych przedmiotów egzaminacyjnych na egzaminie maturalnym dla absolwentów szkół lub oddziałów z nauczaniem języka danej mniejszości narodowej. Wszyscy zdający przystępują do egzaminu maturalnego z języka litewskiego w części ustnej (bez określania poziomu) oraz w części pisemnej (na poziomie podstawowym). Każdy maturzysta może również przystąpić do egzaminu maturalnego z języka litewskiego jako języka mniejszości narodowej na poziomie rozszerzonym jako przedmiotu dodatkowego.

Egzamin maturalny z języka litewskiego na poziomie rozszerzonym sprawdza, w jakim stopniu zdający spełnia wymagania z języka litewskiego jako języka mniejszości narodowej [określone w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkoły ponadpodstawowej](#)⁵.

Wymagania ogólne i szczegółowe zawarte w podstawie programowej z języka litewskiego jako języka mniejszości narodowej zostały opisane w czterech obszarach:

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego.
- II. Kształcenie językowe.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.

Podstawa programowa dla szkoły ponadpodstawowej w zakresie kształcenia literackiego i kulturowego kładzie nacisk na pogłębianie świadomości własnego dziedzictwa narodowego, poszerzanie wiedzy z zakresu literatury i kultury narodowej, doskonalenie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii w języku litewskim. Jednocześnie podstawa programowa szczególnie nacisk kładzie na rozumienie wartości języka ojczystego oraz jego funkcji w budowaniu wspólnoty rodzinnej, narodowej i kulturowej, pogłębianie umiejętności porozumiewania się w języku litewskim, poprawne mówienie i pisanie zgodne z zasadami poprawności językowej. Ważnym elementem kształcenia jest rozwijanie zasobu leksykalnego języka ojczystego przez rozumienie różnego typu tekstów: literackich, krytycznoliterackich, teoretycznoliterackich, publicystycznych oraz popularnonaukowych.

Egzamin maturalny odzwierciedla powyższe założenia podstawy programowej kształcenia ogólnego z języka litewskiego jako języka mniejszości narodowej.

Informator o egzaminie maturalnym z języka litewskiego jako języka mniejszości narodowej od roku szkolnego 2022/2023 jest podzielony na dwie części.

⁵ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia (Dz.U. z 2018 r. poz. 467, z późn. zm.).

CZĘŚĆ PIERWSZA zawiera:

- ogólne informacje dotyczące egzaminu maturalnego z języka litewskiego od roku szkolnego 2022/2023
- szczegółowy opis egzaminu maturalnego z języka litewskiego **w części ustnej bez określania poziomu oraz w części pisemnej na poziomie podstawowym**
- przykładowe zadania egzaminacyjne na egzamin w części ustnej oraz przykładowe zadania egzaminacyjne na egzamin w części pisemnej na poziomie podstawowym wraz z rozwiązaniami, a w przypadku wypracowania – z oceną wypowiedzi.

CZĘŚĆ DRUGA zawiera:

- ogólne informacje dotyczące egzaminu maturalnego z języka litewskiego od roku szkolnego 2022/2023
- szczegółowy opis egzaminu maturalnego z języka litewskiego **w części pisemnej na poziomie rozszerzonym**
- przykładowe zadania egzaminacyjne do części pisemnej na poziomie rozszerzonym wraz z rozwiązaniami, a w przypadku wypracowania – także z oceną wypowiedzi.

Informator prezentuje przykładowe zadania egzaminacyjne wraz z zasadami oceniania oraz wskazuje odniesienie zadań do wymagań podstawy programowej. Zadania w *Informatorze* nie wyczerpują wszystkich typów zadań, które mogą wystąpić w arkuszu egzaminacyjnym. Nie ilustrują również wszystkich wymagań z zakresu języka litewskiego jako języka mniejszości narodowej określonych w podstawie programowej. Dlatego *Informator* nie może być jedyną ani nawet główną wskazówką do planowania procesu kształcenia w szkole. Tylko realizacja wszystkich wymagań z podstawy programowej, zarówno ogólnych, jak i szczegółowych, może zapewnić wszechstronne wykształcenie lituanistyczne uczniów, w tym ich właściwe przygotowanie do egzaminu maturalnego.

Przed przystąpieniem do dalszej lektury *Informatora* warto zapoznać się z ogólnymi zasadami obowiązującymi na egzaminie maturalnym od roku szkolnego 2022/2023. Są one określone w rozporządzeniu Ministra Edukacji i Nauki z dnia 26 lutego 2021 r. w sprawie egzaminu maturalnego (Dz.U. poz. 482) oraz – w skróconej formie – w części ogólnej *Informatora o egzaminie maturalnym od roku szkolnego 2022/2023*, dostępnej na stronie internetowej Centralnej Komisji Egzaminacyjnej (<https://cke.gov.pl/>) i na stronach internetowych okręgowych komisji egzaminacyjnych.

Poszczególne części egzaminu maturalnego z języka litewskiego jako przedmiotu dodatkowego scharakteryzowano w TABELI 7.

TABELA 7. CHARAKTERYSTYKA EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA LITEWSKIEGO JAKO PRZEDMIOTU DODATKOWEGO

Część pisemna – poziom rozszerzony	Odniesienie do podstawy programowej	Część 1. Test a) odbiór tekstów kultury, tj. wymagania III.2.1)–3) b) pogłębianie świadomości własnego dziedzictwa narodowego, tj. wymagania I.1)–3); I.1R)–3R), c) gramatyka języka litewskiego, tj. wymagania II.1.1)–6) d) zróżnicowanie języka litewskiego, tj. wymagania II.2.1)–7) e) komunikacja językowa i kultura języka, tj. wymagania II.3.1)–3), 5)–6), 8); II.3. 1R)–2R) f) odbiór przekazu językowego, tj. wymagania II.4.1)–11) g) analiza i interpretacja utworów literackich, tj. wymagania III.1.1)–5), 7)–11); III.1. 1R)– 5R). Część 2. Wypracowanie a) pisanie, tj. wymagania IV.2.1)–3), 5)–7) b) pogłębianie świadomości własnego dziedzictwa etnicznego, tj. wymagania I.1)–3); I.1R)–3R) c) gramatyka języka litewskiego, tj. wymagania II.1.1) d) zróżnicowanie języka litewskiego, tj. wymagania II.2.1)–7) e) komunikacja językowa i kultura języka, tj. wymagania II.3.1), 3), 5)–9) f) ortografia i interpunkcja, tj. wymagania II.5.1)–2) g) interpretacja utworów literackich, tj. wymagania III.1.1)–5), 7)–11), III.1.1R)– 5R) h) odbiór tekstów kultury, tj. wymagania III.2.1)–3).
	Czas trwania egzaminu	210 minut.
	Charakter egzaminu	Przedmiot dodatkowy.
	Zadania na egzaminie	Zadania zamknięte (wielokrotnego wyboru, prawda-falsz, na dobieranie), otwarte (krótkiej odpowiedzi, z luką) i zadanie rozszerzonej odpowiedzi (wypracowanie).
	Liczba punktów	50 punktów.
	Elementy egzaminu	1. Test. 2. Wypracowanie.
	Oceniający	Egzaminatorzy okręgowych komisji egzaminacyjnych.

LEKTURY NA EGZAMINIE

W arkuszu egzaminacyjnym na poziomie rozszerzonym znajdują się zadania sprawdzające znajomość treści i problematyki lektur obowiązkowych, tj.:

Zakres podstawowy

1. Martynas Mažvydas, *Katekizmo prasti žodžiai* (*Knygelės pačios bylo*);
2. Mikalojus Daukša, *Postilė* (*Prakalba į malonųjį skaitytoją*);
3. Kristijonas Donelaitis, *Metai*, *Pasakėčios*;
4. Motiejus Valančius, *Palangos Juzė*;
5. Antanas Baranauskas, *Anykščių šilėlis, Dainu dainelę*;
6. Antanas Vienažindys, *Kaipgi gražus, gražus*, wybrane wiersze, w tym: *Daina* (*Vietoj pratarbos*), *Sudie, kvietkeli tu brangiausias!*;
7. Žemaitė, *Petras Kurmelis*;
8. Vincas Kudirka, *Laisvos valandos*, wybrane wiersze, w tym: *Tautiška giesmė*;
9. Maironis, *Pavasario balsai*, wybrane wiersze, w tym: *Kur bėga Šešupė, Mano gimtinė, Aš norėčiau prikelti*;
10. Keturakis, *Amerika pirtyje*;
11. Vydūnas, *Tėvynė ir žmogus* (iš *Septyni šimtmečiai vokiečių ir lietuvių santykių*);
12. Vaižgantas, *Dėdės ir dėdienės*;
13. Šatrijos Ragana, *Irkos tragedija*;
14. Vincas Krėvė, *Dainavos krašto senų žmonių padavimai*, wybrane podania, w tym: *Daina apie Arą*; *Raganius, Skirgaila, Bedievis*;
15. Antanas Vienuolis, *Užkeiktieji vienuoliai, Paskenduolė*;
16. Ignas Šeinius, *Kuprelis*;
17. Kazys Binkis, *100 pavasarių*, wybrane wiersze, w tym: *Vėjavaikis, Vokiškas pavasaris*;
18. Vincas Mykolaitis-Putinas, *Altorių šešėly I d., Margi sakalai, Vergas*;
19. Jonas Biliūnas, *Liūdna pasaka, Vagis*;
20. Balys Sruoga, *Dievų miškas*;
21. Ieva Simonaitytė, *Vilius Karalius*;
22. Salomėja Nėris, *Diemedžiu žydėsiu, Žvaigždė – jaunystė, Prie didelio kelio*, wybrane wiersze, w tym: *Maironiui, Partizanai miškuos, Prie didelio kelio, Lietuvai*;
23. Kazys Boruta, *Baltaragio malūnas*;
24. Ananas Miškinis, *Psalmės*;
25. Bernardas Brazdžionis, *Poezijos pilnatis*, wybrane wiersze, w tym: *Aš čia – gyva, Šaukiu aš tautą, Ažuolas, Lietuviskam žodžiui, Be motinos tėvynės (Malda)*;
26. Albinas Žukauskas, *Poringės* (iš *Rinktiniai raštai II t.*), wybrane wiersze, w tym: *Bubeliai, Sena troba*;
27. Iš Juozo Vainos tautosakos rinkinių, *Nuo Punsko iki Seinų I d.*;
28. Kazys Bradūnas, *Svetimoji duona* (skyrius iš rinktinės *Prie vieno stalo*), wybrane wiersze, w tym: *Egzodo poetai, Mane pašaukė žemėje gimti, Be tėvynės*;
29. Paulius Širvys, *Neklauskit meilės vardo* (skyrius iš rinktinės *Ir nusinešė saulę miškai*), wybrane wiersze, w tym: *Ir pražydo linai, Ateisiu tylią naktį, Prie pasakų miesto*;
30. Vytautas Mačernis, *Vizijos*;

31. Janina Degutytė, *Raudos*;
32. Justinas Marcinkevičius, *Mindaugas, Mažvydas (Pirma dalis, Epilogas)*; wybrane wiersze, w tym: *O tėviške, Lopšinė gimtinei ir motinai*;
33. Romualdas Granauskas, *Gyvenimas po klevu*;
34. Marcelijus Martinaitis, *Kukučio baladės*, wybrane wiersze, w tym: *Kukutis važiuoja pilnu troleibusu, Kukutis nori pamatyti tėvynę*;
35. Vanda Juknaitė, *Išsiduosi. Balsu*;
36. Birutė Jonuškaitė, *Rugių laukas*, wybrane opowiadania, w tym: *Velykos*;
37. Jurga Ivanauskaitė, *Kaip užsiauginti baimę*;
38. Sigitas Birgelis, *Antanuko poringės* (skyrius iš rinktinės *Ožkiniai linų mėlynų*).

Zakres rozszerzony

1. Vaižgantas, *Nebylys*;
2. Vincas Mykolaitis-Putinas, *Altorių šešėly*;
3. Antanas Škėma, *Balta drobulė (14 skyrius)*;
4. Juozas Aputis, *Šūvis po Marazyno ąžuolu*;
5. Romualdas Granauskas, *Su peteliške ant lūpų*;
6. Sigitas Geda, *Giesmė apie pasaulio medį*;
7. Ričardas Gavelis, *Jauno žmogaus memuarai (Dvyliktas skyrius)*;
8. Danutė Kalinauskaitė, *Išregistruoti vaiduoklį*;
9. Aidas Marčėnas, *Lietaus uždanga, Ars poetika, Dovana*.

CZĘŚĆ PISEMNA EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA LITEWSKIEGO.

POZIOM ROZSZERZONY

Egzamin maturalny z języka litewskiego w części pisemnej na poziomie rozszerzonym sprawdza: (a) umiejętność czytania tekstów literackich i nieliterackich, ich analizowania i syntetyzowania w kontekście historyczno- lub teoretycznoliterackim oraz kulturowym, a także (b) tworzenia wypowiedzi argumentacyjnej (wypracowanie).

CHARAKTERYSTYKA EGZAMINU PISEMNEGO NA POZIOMIE ROZSZERZONYM

Podczas egzaminu zdający otrzymuje arkusz egzaminacyjny składający się z dwóch części, zgodnie z TABELĄ 8.

TABELA 8. ARKUSZ NA EGZAMINIE

Część 1.	Część 2.
Test	Wypracowanie

Na rozwiązanie zadań z arkusza zdający ma 210 minut⁶ i sam decyduje o rozłożeniu w czasie pracy nad testem oraz wypracowaniem.

Charakterystykę poszczególnych części egzaminu maturalnego z języka litewskiego na poziomie rozszerzonym prezentuje TABELA 9.

TABELA 9. CHARAKTERYSTYKA POSZCZEGÓLNYCH CZĘŚCI EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA LITEWSKIEGO NA POZIOMIE ROZSZERZONYM

	CZĘŚĆ 1. TEST	CZĘŚĆ 2. WYPRACOWANIE
SPRAWDZANE UMIEJĘTNOŚCI	a) odbiór tekstów kultury, tj. wymagania III.2.1)–3) b) pogłębianie świadomości własnego dziedzictwa narodowego, tj. wymagania I.1)–3); I.1R)–3R), c) gramatyka języka litewskiego, tj. wymagania II.1.1)–6) d) różnicowanie języka litewskiego, tj. wymagania II.2.1)–7) e) komunikacja językowa i kultura języka, tj. wymagania II.3.1)–3), 5)–6), 8); II.3. 1R)–2R) f) odbiór przekazu językowego, tj. wymagania II.4.1)–11) g) analiza i interpretacja utworów literackich, tj. wymagania III.1.1)–5), 7)–11); III.1. 1R)– 5R).	a) pisanie, tj. wymagania IV.2.1)–3), 5)–7) b) pogłębianie świadomości własnego dziedzictwa narodowego, tj. wymagania I.1)–3); I.1R)–3R) c) gramatyka języka litewskiego, tj. wymagania II.1.1) d) różnicowanie języka litewskiego, tj. wymagania II.2.1)–7) e) komunikacja językowa i kultura języka, tj. wymagania II.3.1), 3), 5)–9) f) ortografia i interpunkcja, tj. wymagania II.5.1)–2) g) interpretacja utworów literackich, tj. wymagania III.1.1)–5), 7)–11), III.1.1R)– 5R) h) odbiór tekstów kultury, tj. wymagania III.2.1)–3).
PODSTAWOWE INFORMACJE	Część 1. zawiera zadania sprawdzające wiadomości i umiejętności z zakresu historii i teorii literatury.	Część 2. zawiera dwa tematy wypracowania do wyboru. Nie jest określona forma gatunkowa wypowiedzi.
TEKSTY, DO KTÓRYCH ODNOSZĄ SIĘ ZADANIA EGZAMINACYJNE	- Fragmenty lub całość tekstu krytycznoliterackiego/ historycznoliterackiego/ teoretycznoliterackiego lub filozoficznego - tekst wiodący będzie liczył ok. 1000 słów.	- Tematy wypracowań mogą zawierać cytaty jako tekst źródłowy lub fragmenty lub całość tekstu krytycznoliterackiego lub historycznoliterackiego - Każdy temat <u>wymaga odwołania się do utworu z literatury litewskiej.</u>

⁶ Czas trwania egzaminu może zostać wydłużony w przypadku uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym niepełnosprawnych, oraz w przypadku cudzoziemców. Szczegóły są określane w *Komunikacie dyrektora Centralnej Komisji Edukacyjnej w sprawie szczegółowych sposobów dostosowania warunków i form przeprowadzania egzaminu maturalnego w danym roku szkolnym.*

ZADANIA EGZAMINACYJNE W ARKUSZU

Liczbę zadań oraz liczbę punktów możliwych do uzyskania za zadania w poszczególnych częściach arkusza przedstawiono w TABELI 10.

TABELA 10. LICZBA ZADAŃ ORAZ LICZBA PUNKTÓW NA EGZAMINIE MATURALNYM Z JĘZYKA LITEWSKIEGO

Część	Liczba zadań	Liczba punktów	Udział w wyniku sumarycznym
Część 1. Test	9–15	15	30%
Część 2. Wypracowanie	1	35	70%
Razem	10–16	50	100%

W części 1. egzaminu maturalnego na poziomie rozszerzonym znajdują się przede wszystkim zadania otwarte, mogą pojawić się także zadania zamknięte.

Zadania otwarte to takie, w których Zdający samodzielnie formułuje odpowiedź. Wśród zadań otwartych przeważać będą zadania krótkiej odpowiedzi, wymagające stworzenia krótkiego tekstu.

Zadania zamknięte to takie, w których Zdający wybiera odpowiedź spośród podanych. Wśród zadań zamkniętych znajdują się m.in.:

- zadania wyboru wielokrotnego
- zadania typu prawda-fałsz
- zadania na dobieranie.

W części 2. arkusza egzaminacyjnego pojawi się zadanie rozszerzonej odpowiedzi – wypracowanie.

OPIS ARKUSZA EGZAMINACYJNEGO NA POZIOMIE ROZSZERZONYM

Część 1. Test

Część 1. arkusza składa się z tekstu wiodącego oraz zadań egzaminacyjnych. Tekstem wiodącym może być tekst krytyczno-/historyczno-/teoretycznoliteracki lub filozoficzny – wówczas w zadaniach przywoływane są fragmenty tekstów literackich, ewentualnie fragmenty tekstów krytyczno-/historyczno-/teoretycznoliterackich, prozy/poezji/dramatu, definicje słownikowe itp.

Tekst wiodący będzie liczył ok. 1000 wyrazów.

Większość zadań będzie odnosiła się bezpośrednio do załączonego tekstu. Wśród zadań w tej części arkusza mogą pojawić się również zadania samodzielne, nieodnoszące się do przytoczonego tekstu.

W zadaniach mogą się pojawić odniesienia do innych utworów (cytaty), wymagające konfrontacji treści/przesłania cytatu z sensami tekstu lub tekstów w arkuszu. Zadania mogą łączyć zagadnienia, np. treść + język (środki retoryczne) oraz odnosić do znajomości lektury/lektur obowiązkowych z zakresu podstawowego i rozszerzonego.

ZASADY OCENIANIA ZADAŃ W TEŚCIE

Zadania zamknięte są oceniane – w zależności od maksymalnej liczby punktów, jaką można uzyskać za rozwiązanie danego zadania – zgodnie z poniższymi zasadami:

1 pkt – odpowiedź poprawna.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub niepełna albo brak odpowiedzi.

ALBO

2 pkt – odpowiedź całkowicie poprawna.

1 pkt – odpowiedź częściowo poprawna lub odpowiedź niepełna.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Za rozwiązanie zadania otwartego krótkiej odpowiedzi będzie można otrzymać od 0 do 4 punktów. W tych zadaniach nie będzie oceniana poprawność językowa, ortograficzna i interpunkcyjna, chyba że w poleceniu zostanie określone inaczej. Zasady oceniania będą opracowywane do każdego zadania odrębnie.

Przykładowe zadania do części 1. Test wraz z rozwiązaniami znajdują się na stronach 162–186.

Część 2. Wypracowanie

W arkuszu podane są dwa tematy wypracowań, z których zdający wybiera jeden:

- a) temat pierwszy to analiza porównawcza utworów literackich lub ich fragmentów z podanym w poleceniu problemem (teksty literackie ok. 1000 wyrazów).
- b) temat drugi to wypowiedź na zadany w poleceniu problem w odniesieniu do załączonego tekstu krytycznoliterackiego, historycznoliterackiego lub tekstu należącego do publicystyki krytycznej, podejmującego ważne problemy związane z kulturą, językiem ojczystym (tekst ok. 700 wyrazów).

Oba tematy wymagają napisania wypowiedzi argumentacyjnej.

Przykładowe tematy wypracowań wraz z ocenionymi rozwiązaniami znajdują się na stronach 187–208.

ZASADY OCENIANIA WYPRACOWANIA

Za napisanie wypracowania zdający będzie mógł otrzymać maksymalnie **35 punktów**. Oceniając pracę, egzaminatorzy będą przydzielali punkty w czterech **kryteriach głównych**, tj.

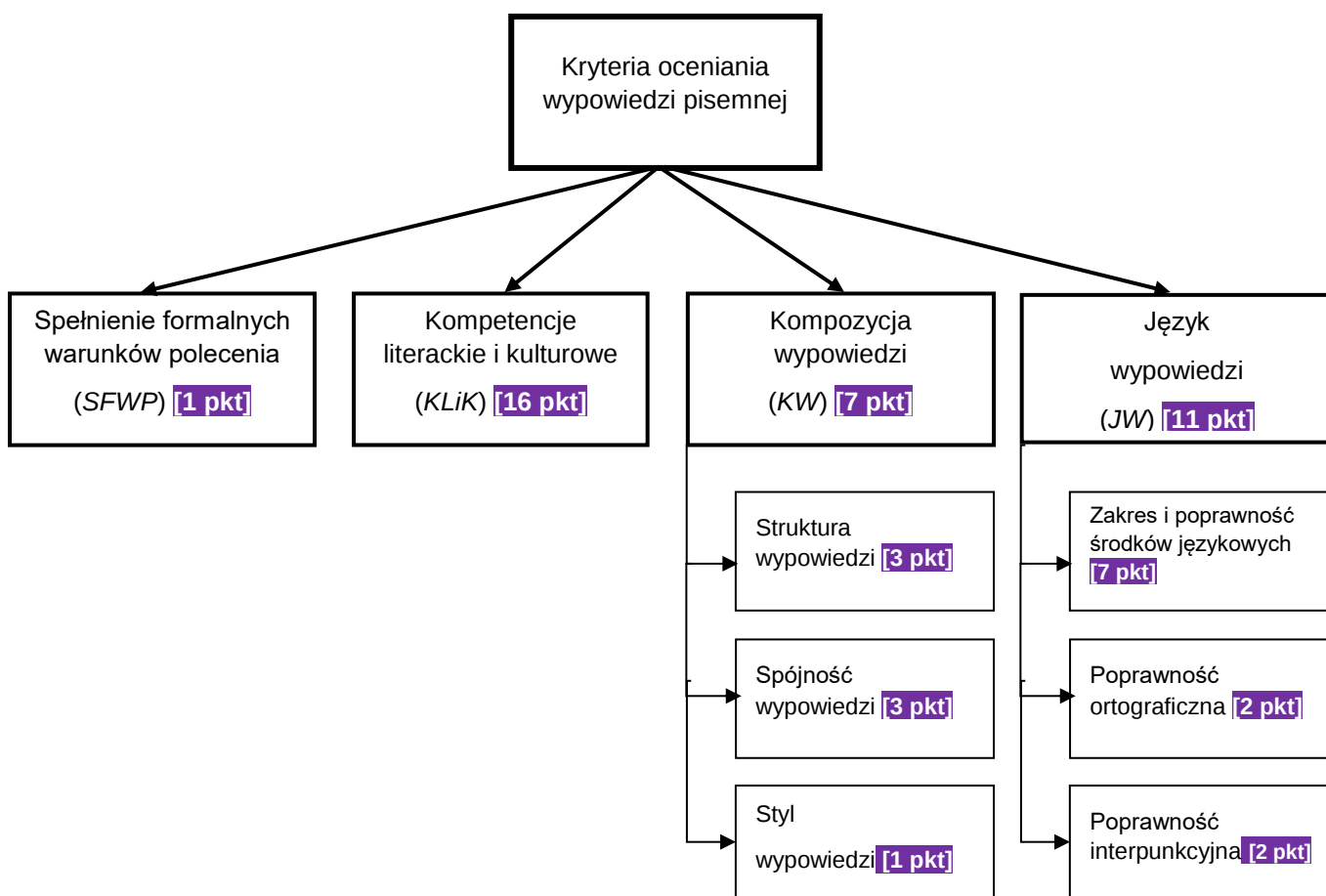
1. spełnienie formalnych warunków polecenia (od 0 do 1 pkt; $\approx 3\%$)
2. kompetencje literackie i kulturowe (od 0 do 16 pkt; $\approx 46\%$)
3. kompozycja wypowiedzi (od 0 do 7 pkt; $= 20\%$)
4. język wypowiedzi (od 0 do 11 pkt; $\approx 31\%$).

W ramach 3. kryterium głównego, tj. „kompozycja wypowiedzi”, egzaminatorzy będą przydzielali punkty w trzech kryteriach składowych, tj.

- 3a. struktura wypowiedzi
- 3b. spójność wypowiedzi (tj. logika i uporządkowanie wypowiedzi)
- 3c. styl wypowiedzi.

W ramach 4. kryterium głównego, tj. „język wypowiedzi”, egzaminatorzy będą przydzielali punkty w trzech kryteriach składowych, tj.

- 4a. zakres i poprawność środków językowych
- 4b. poprawność ortograficzna
- 4c. poprawność interpunkcyjna.

1. Spełnienie formalnych warunków polecenia (maksymalnie 1 punkt)

Sprawdzając wypracowanie zdającego w tym kryterium, egzaminator będzie oceniał, czy:

- wypowiedź w co najmniej jednym fragmencie dotyczy problemu wskazanego w poleceniu
- napisane wypracowanie jest w jakiegokolwiek części wypowiedzią argumentacyjną
- w wypracowaniu zdający odwołał się do co najmniej dwóch tekstów (zgodnie ze wskazaniem w poleceniu)

• W wypracowaniu jest odwołanie do załączonego tekstu oraz minimum jednego tekstu literackiego (temat pierwszy) oraz dwóch tekstów literackich (temat drugi) ORAZ • Wypracowanie przynajmniej częściowo dotyczy problemu wskazanego w poleceniu. ORAZ • Wypracowanie przynajmniej częściowo jest wypowiedzią argumentacyjną.	1 pkt
• Wypracowanie nie spełnia któregośkolwiek z warunków określonych w kategorii „1 pkt”. ALBO • Wypracowanie jest napisane w formie planu albo w punktach.	0 pkt

Uwaga: Jeżeli w kryterium *Spełnienie formalnych warunków polecenia* przyznano 0 pkt, we wszystkich pozostałych kryteriach przyznaje się 0 pkt.

Wyjaśnienia (kryterium 1. – SFWP)

1. W wypracowaniu zdający powinien odwołać się do co najmniej jednej lektury/jednego tekstu wskazanych w poleceniu jako obowiązkowe. Odwołanie się zdającego do lektury/tekstu oznacza, że co najmniej jedno zdanie o tej lekturze/ tym tekście ma charakter analityczny, a nie tylko informacyjny.
 - a) Przykład zdania analitycznego: Antano Škėmos romane *Balta drobulė* yra daug autobiografinių bruožų, nes veikėjas Antanas Garšva, kaip ir kūrinio autorius patyrė „persodinto augalo” (išėivio) būklę.
 - b) Przykład zdania informacyjnego: Antanas Garšva yra romano *Balta drobulė* pagrindinis veikėjas.
Za zdania informacyjne uznaje się również sformułowania będące wyłącznie przepisnymi fragmentami polecenia lub parafrazą polecenia.
2. Wypracowanie przynajmniej częściowo dotyczy problemu wskazanego w poleceniu, jeżeli:
 - a) zawiera fragmenty odnoszące się do zakresu merytorycznego zagadnienia, którego omówienie jest wymagane ORAZ
3. Wypracowanie przynajmniej częściowo jest wypowiedzią argumentacyjną, jeżeli zawiera co najmniej jeden akapit argumentacyjny.

2. Kompetencje literackie i kulturowe (maksymalnie 16 punktów)

Sprawdzając wypracowanie zdającego w tym kryterium, egzaminator będzie oceniał, czy w wypracowaniu zdający:

- wykorzystał znajomość tekstów z literatury litewskiej.
- funkcjonalnie wykorzystał kontekst, np. literacki, historyczny, filozoficzny, kulturowy, który pogłębia i rozwija rozważany problem
- przedstawił bogatą argumentację świadczącą o jego erudycji
- wykazał się wiedzą i umiejętnościami z zakresu nauki o literaturze
- nie popełnił błędów rzeczowych zarówno w odniesieniu do przywołanych tekstów literackich oraz kontekstów, jak i terminologii historycznoliterackiej oraz/lub teoretycznoliterackiej.

Interpretacja porównawcza

Funkcjonalność wykorzystania utworów wskazanych w poleceniu	Poziom argumentacji wypowiedzi; erudycyjność wypowiedzi	Liczba punktów	Błędy rzeczowe
Dwa utwory wykorzystane (porównane) w pełni funkcjonalnie.	• Bogata argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie kontekstów. • Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego.	16 pkt	Za każdy błąd rzeczowy należy odjąć 1 pkt od ogólnej liczby punktów przyznanych za KLIK (od 0 do 16; bez punktów ujemnych).
	• Zadowalająca argumentacja. • Co najmniej jeden kontekst wykorzystany funkcjonalnie.	15 pkt	
	• Powierzchowna argumentacja. • W pracy kontekst/y wykorzystano częściowo funkcjonalnie.	14 pkt	
	• Powierzchowna argumentacja. • W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstów.	13 pkt	
Jeden utwór wykorzystany w pełni funkcjonalnie, a drugi – częściowo funkcjonalnie (porównanie częściowe).	• Bogata argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie kontekstów. • Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego.	12 pkt	
	• Zadowalająca argumentacja. • Co najmniej jeden kontekst wykorzystany funkcjonalnie.	11 pkt	
	• Powierzchowna argumentacja. • W pracy kontekst/y wykorzystano częściowo funkcjonalnie.	10 pkt	
	• Powierzchowna argumentacja. • W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstów.	9 pkt	
Dwa utwory wykorzystane częściowo funkcjonalnie (porównanie)	• Trafna argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie kontekstów. • Praca zawiera fragmenty erudycyjne.	8 pkt	
	• Zadowalająca argumentacja. • Co najmniej jeden kontekst wykorzystany	7 pkt	

częściowe).	funkcjonalnie.		
	- Powierzchnowa argumentacja. - W pracy kontekst/y wykorzystano częściowo funkcjonalnie.	6 pkt	
	- Powierzchnowa argumentacja. - W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstów.	5 pkt	
Tylko jeden utwór wykorzystany częściowo LUB w pełni funkcjonalnie (brak porównania).	- Trafna argumentacja. - Funkcjonalne wykorzystanie kontekstów.	4 pkt	
	- Zadowolająca argumentacja. - Co najmniej jeden kontekst wykorzystany funkcjonalnie.	3 pkt	
	- Powierzchnowa argumentacja. - W pracy kontekst/y wykorzystano częściowo funkcjonalnie.	2 pkt	
	- Powierzchnowa argumentacja. - W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstów.	1 pkt	
Żaden utwór nie został wykorzystany przynajmniej w części funkcjonalnie.		0 pkt	

Wypowiedź argumentacyjna

Funkcjonalność wykorzystanych tekstów	Poziom argumentacji wypowiedzi; erudycyjność wypowiedzi	Liczba punktów	Błędy rzeczowe
Trzy teksty wykorzystane w pełni funkcjonalnie.	- Bogata argumentacja. - Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. - Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego.	16 pkt	Za każdy błąd rzeczowy należy odjąć 1 pkt od ogólnej liczby punktów przyznanych za KLiK (od 0 do 16; bez punktów ujemnych).
	- Zadowolająca argumentacja. - Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. - Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego.	15 pkt	
	- Zadowolająca argumentacja. - Kontekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie. - Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego.	14 pkt	
	- Powierzchnowa argumentacja. - W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstu.	13 pkt	
Dwa teksty wykorzystane w pełni funkcjonalnie, a trzeci – częściowo funkcjonalnie.	- Bogata argumentacja. - Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. - Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego.	12 pkt	
	- Zadowolająca argumentacja. - Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. - Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego.	11 pkt	
	- Zadowolająca argumentacja. - Kontekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie. - Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego.	10 pkt	
	- Powierzchnowa argumentacja. - W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstu.	9 pkt	

- Dwa – w pełni funkcjonalnie , trzeci – niefunkcjonalnie albo brak. ALBO - Jeden – w pełni funkcjonalnie , a dwa – częściowo funkcjonalnie .	- Trafna argumentacja. - Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. - Praca zawiera fragmenty erudycyjne.	8 pkt	
	- Zadowalająca argumentacja. - Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. - Praca zawiera fragmenty erudycyjne.	7 pkt	
	- Zadowalająca argumentacja. - Kontekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie. - Praca zawiera fragmenty erudycyjne.	6 pkt	
	- Powierzchnowa argumentacja. - W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstu.	5 pkt	
- Jeden – w pełni funkcjonalnie , drugi – częściowo funkcjonalnie , trzeci – niefunkcjonalnie albo brak. ALBO - Jeden – w pełni funkcjonalnie , pozostałe dwa – niefunkcjonalnie albo brak.	- Trafna argumentacja. - Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. - Praca zawiera fragmenty erudycyjne.	4 pkt	
	- Zadowalająca argumentacja. - Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. - Praca zawiera fragmenty erudycyjne.	3 pkt	
	- Zadowalająca argumentacja. - Kontekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie. - Praca zawiera fragmenty erudycyjne.	2 pkt	
	- Powierzchnowa argumentacja. - W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstu.	1 pkt	
ALBO - Trzy utwory wykorzystane częściowo funkcjonalnie . ALBO - Dwa – częściowo funkcjonalnie , a trzeci – niefunkcjonalnie albo brak.			
- Jeden utwór – częściowo funkcjonalnie, pozostałe – niefunkcjonalnie albo brak. - Żaden utwór nie został wykorzystany przynajmniej w części funkcjonalnie.		0 pkt	

Uwaga: Jeżeli ostateczna liczba punktów przyznana w kryterium *Kompetencje literackie i kulturowe*, tj. liczba punktów po odjęciu punktów za błędy rzeczowe (jeżeli wystąpiły w pracy), wynosi 0 pkt, wówczas w pozostałych kryteriach (*Kompozycja wypowiedzi oraz Język wypowiedzi*) przyznaje się 0 pkt.

Wyjaśnienia (kryterium 2. – KLiK)

1. Poprzez wykorzystanie utworu rozumie się wykorzystanie znajomości jego treści oraz odczytanych sensów.
2. Zdający powinien funkcjonalnie wykorzystać w wypracowaniu minimum dwa teksty (temat pierwszy) lub trzy teksty (temat drugi). Funkcjonalne wykorzystanie utworu oznacza przywołanie w wypracowaniu:
 - 1) takich elementów fabuły, np. wydarzeń, bohaterów, wątków
 - 2) sensów utworów,
 które istotnie wspierają tok rozumowania zdającego, albo dobrze ilustrują to, o czym zdający pisze.

 Funkcjonalność wykorzystania znajomości tekstów ocenia się w odniesieniu do tematu pracy. Jeżeli w części zasadniczej pracy w charakterze argumentów/przykładów wykorzystane są elementy fabuły lub sensy utworów, które nie są zgodne np. ze stanowiskiem zdającego wyrażonym we wstępie do pracy – wówczas uwzględnia się tę niezgodność w ocenie funkcjonalności.
3. Utwór literacki nie jest wykorzystany funkcjonalnie, jeżeli zdający wyłącznie streszcza ten utwór lub wybrane jego wątki, nie wyciągając żadnego wniosku, nie dokonując żadnej refleksji związanej ze streszczonym utworem.
4. Argumentacja to udowodnienie tezy/opinii/stanowiska przedstawionego przez zdającego za pomocą argumentów.
 - 1) Bogata argumentacja – to argumentacja rzeczowa, pogłębiona, poparta trafnymi przykładami i szeroka/wieloaspektowa, stanowiąca – jako całość – wnikliwą analizę problemu sformułowanego w poleceniu; zawiera elementy refleksji / głębszego namysłu nad problemem.
 W przypadku interpretacji porównawczej zawiera również analizę utworów. W sytuacji gdy znajomość utworów literackich została wykorzystana częściowo funkcjonalnie, mówimy o argumentacji trafnej.
 - 2) Zadawalająca argumentacja – to argumentacja rzeczowa, pogłębiona, poparta trafnymi przykładami.
 - 3) Powierzchowna argumentacja – to argumentacja oparta na uogólnieniach, niewnikająca w istotę rzeczy, poprzestająca na pobieżnych obserwacjach, mało dokładna, czasami niepoparta przykładami; również argumentacja, w której zdający podejmuje próbę zbudowania argumentu, dobierając jedynie środki językowe typowe dla struktur argumentacyjnych, np. *Moim pierwszym argumentem jest...*
5. Kontekst należy rozumieć jako odniesienie się przez zdającego w pracy do np.
 - 1) historii
 - 2) filozofii

- 3) innego utworu literackiego niż wskazany w poleceniu
- 4) utworu muzycznego, dzieła plastycznego
- 5) biografii autora
- 6) prądu literackiego
- 7) charakteru epoki,
wybrane przez zdającego w sposób celowy, przydatne do osadzenia omawianego utworu w szerszej perspektywie i pogłębionego odczytania sensów utworu literackiego, do którego zdający odwołuje się w wypracowaniu. Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu polega na trafnym jego doborze ze względu na rozważany problem; kontekst pogłębia i rozwija omawiane zagadnienie. Pogłębienie i omówienie danego zagadnienia poprzez konteksty nie oznacza konieczności dogłębnej analizy samych kontekstów jako takich; w szczególności nie może prowadzić do dygresji stosowanej niefunkcjonalnie.
6. Kontekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie to odniesienie wyłącznie na poziomie przywołania, np. informacji, wydarzenia; kontekst jest poprawny, ale ogranicza się tylko do funkcji informacyjnej, nie pogłębia i nie rozwija omawianego zagadnienia.
7. Kontekst poprzez odniesienie się przez zdającego do innego utworu literackiego niż wskazany w poleceniu nie jest wykorzystany funkcjonalnie, jeżeli zdający wyłącznie streszcza ten utwór lub wybrane jego wątki, nie wyciągając żadnego wniosku, nie dokonując żadnej refleksji związanej ze streszczonym utworem.
8. Erudycję należy rozumieć jako wiedzę przedmiotową zdającego, w tym m.in. wiedzę i umiejętność wykorzystania kontekstów, kodów kulturowych, terminologii, znajomości kultury, w tym literatury i sztuki. Wypowiedź świadcząca o erudycji zdającego to wypracowanie, w którym zdający funkcjonalnie wykorzystał wiedzę przedmiotową w rozważaniu problemu sformułowanego w poleceniu.
9. W ocenie poziomu argumentacji wypowiedzi nie uwzględnia się fragmentów wypowiedzi zawierających błędy rzeczowe.
10. Błąd rzeczowy – to błąd świadczący o:
 - 1) nieznajomości tekstu literackiego lub tekstu kultury, do którego odwołuje się zdający
 - 2) nieuprawnionej interpretacji fragmentu lub fragmentów / części utworu literackiego, w tym poetyckiego, do którego odwołuje się zdający, będącej częściową falsyfikacją danego utworu
 - 3) nieznajomości zagadnień z zakresu teorii i historii literatury bądź języka
11. Ten sam błąd rzeczowy (np. konsekwentne stosowanie błędnego imienia bohatera, którego da się w jednoznaczny sposób zidentyfikować, a opisane w wypracowaniu fakty świadczą o znajomości lektury) powtórzony kilkakrotnie jest liczony jako jeden błąd.

3. Kompozycja wypowiedzi: struktura, spójność i styl (maksymalnie 7 punktów)

Sprawdzając wypracowanie zdającego w tym kryterium, egzaminator będzie oceniał, czy:

1. *w zakresie struktury wypowiedzi:*

- kompozycja wypowiedzi jest funkcjonalna, tzn. czy układ i sposób przedstawienia treści pomaga zrozumieniu wypowiedzi
- podział wypowiedzi – zarówno w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie), jak i w zakresie podziału na akapity – jest poprawny i funkcjonalny

2. *w zakresie spójności wypowiedzi:*

- wypowiedź jest spójna, tzn. złożona z elementów, które tworzą logiczną i uporządkowaną całość
- w wypowiedzi spójność jest zachowana zarówno wewnątrz zdań, jak również między zdaniami i akapitami
- w wypowiedzi użyte zostały odpowiednie środki językowe, np. wskaźniki zespolenia tekstu, struktury metatekstowe, leksykalne wykładniki spójności, które ułatwiają śledzenie toku rozumowania autora

3. *w zakresie stylu wypowiedzi:*

- styl wypowiedzi jest stosowny, tzn. czy zdający konsekwentnie posługuje się jednym, wybranym stylem, a jeżeli miesza różne style w wypowiedzi – to czy jest to uzasadnione (czy czemuś to służy, jest funkcjonalne) oraz czy zdający nie napisał wypowiedzi, stosując słownictwo charakterystyczne dla stylu potocznego w odmianie mówionej.

3a. Struktura wypowiedzi

Uporządkowanie elementów treściowych wypowiedzi	Podział wypowiedzi	Liczba punktów	
Elementy treściowe wypowiedzi w całości lub w przeważającej części pracy są zorganizowane problemowo.	Poprawny zarówno w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie), jak i w zakresie struktury akapitów; sposób podziału tekstu pomaga w zrozumieniu tez zdającego. Dopuszczalna 1 usterka.	3 pkt	A
	Usterki w podziale tekstu w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie) ALBO w zakresie struktury akapitów.	2 pkt	B
	Usterki w podziale tekstu w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie) ORAZ w zakresie struktury akapitów.	1 pkt	C
W pracy podjęta jest próba organizacji elementów treściowych wypowiedzi problemowo.	Poprawny zarówno w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie), jak i w zakresie struktury akapitów; sposób podziału tekstu pomaga w zrozumieniu tez zdającego. Dopuszczalna 1 usterka.	2 pkt	D

- Elementy treściowe wypowiedzi zorganizowane w pracy częściowo problemowo, częściowo wyłącznie pod względem formalnym. - Elementy treściowe wypowiedzi w całości lub w przeważającej części pracy zorganizowane wyłącznie pod względem formalnym, np. wg kolejno omawianych tekstów literackich.	Usterki w podziale tekstu w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie) ALBO w zakresie struktury akapitów.	1 pkt	E
	Usterki w podziale tekstu w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie) ORAZ w zakresie struktury akapitów.	0 pkt	F
Elementy treściowe wypowiedzi niezorganizowane; wypowiedź stanowi zbiór w znacznej mierze niezależnych elementów.		0 pkt	G

Wyjaśnienia (kryterium 3a – Struktura wypowiedzi)

1. Elementy treściowe wypowiedzi to – najogólniej rzecz ujmując – „bloki”, na które podzielone jest wypracowanie (w najprostszej formie: wstęp – część zasadnicza (rozwińcie) – zakończenie, ale „część zasadnicza” zazwyczaj jest dzielona na kolejne „bloki”, tj. akapity).
 1. Elementy treściowe wypowiedzi są zorganizowane problemowo (w toku problemowym), jeżeli każdy z „bloków” w części zasadniczej wypracowania omawia np. jeden aspekt tematu. Omawiając wybrany aspekt, zdający przywołuje argumentację i przykłady z różnych tekstów literackich / kontekstów; czynnikiem organizującym dany „blok” jest właśnie problem („ponadtekstowo”, „międzytekstowo”), a nie dany tekst literacki.
 2. Możliwa jest sytuacja, w której zorganizowanie problemowe „pokrywa się” ze zorganizowaniem według kolejno omawianych tekstów literackich, jeżeli w pracy widoczny jest zamysł kompozycyjny wskazujący na tematyczne ustrukturyzowanie wypowiedzi, np. kolejny tekst literacki stanowi przykład umożliwiający np. uszczegółowienie wcześniej omawianego zagadnienia.
 3. Elementy treściowe wypowiedzi są zorganizowane wyłącznie pod względem formalnym (w toku liniowym), jeżeli każdy z „bloków” w części zasadniczej wypracowania dotyczy innego tekstu literackiego / kontekstu, a jedynym identyfikowalnym czynnikiem organizującym taki układ jest po prostu omawianie w następujących po sobie „blokach” zagadnień dotyczących kolejnych tekstów / kontekstów; tekst jest zorganizowany wg tekstów „jeden po drugim” (np. zmiana kolejności akapitów nie wpływa na strukturę tekstu).
2. Ocena podziału wypowiedzi w skali ogólnej wymaga rozważenia proporcji i funkcjonalności zasadniczych „bloków” pracy, tj. wstępu – części zasadniczej – zakończenia. Usterki w podziale wypowiedzi w skali ogólnej mogą wynikać z np.

nieproporcjonalnie i niefunkcjonalnie długiego wstępu, ze zbyt krótkiego (lakonicznego) zakończenia lub z braku jednego z tych „bloków”.

3. Ocena podziału wypowiedzi na akapity wymaga rozważenia, czy logika wyводу została odzwierciedlona w podziale na graficznie wyodrębnione i funkcjonalne akapity. Usterki w podziale wypowiedzi na akapity mogą wynikać np. z faktu, że w pracy występują wyodrębnione graficznie akapity, które nie stanowią zwartej myślowo całości, albo występują akapity, które powinny zostać podzielone na mniejsze bloki, ponieważ taki akapit zawiera kilka wątków (każdy z takich wątków stanowi sam w sobie zwartą myślowo całość).
4. W ocenie struktury wypowiedzi nie uwzględnia się niezrealizowania przez zdającego któregoś z elementów tematu, np. nieodwołania się w ogóle do jednego z tekstów wskazanych w temacie jako obowiązkowy.

3b. Spójność wypowiedzi

Wypowiedź jest w całości spójna lub występują w niej nie więcej niż 2 zaburzenia w spójności (tj. logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów LUB całej wypowiedzi.	3 pkt
W wypowiedzi występuje 3–5 zaburzeń w spójności (tj. logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów LUB całej wypowiedzi.	2 pkt
- W wypowiedzi występuje 6–8 zaburzeń w spójności (tj. logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów LUB całej wypowiedzi. LUB - Wstęp pracy jest treściowo niespójny z częścią zasadniczą pracy ALBO z zakończeniem pracy. ALBO - Zakończenie pracy jest treściowo niespójne z wstępem ALBO częścią zasadniczą pracy.	1 pkt
- W wypowiedzi występuje 9 lub więcej zaburzeń w spójności (tj. logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów LUB całej wypowiedzi. LUB - Wstęp pracy jest treściowo niespójny z częścią zasadniczą pracy ORAZ z zakończeniem pracy. ALBO - Zakończenie pracy jest treściowo niespójne z wstępem ORAZ częścią zasadniczą pracy.	0 pkt

Wyjaśnienia (kryterium 3b – Spójność wypowiedzi)

1. Wypowiedź jest spójna, jeżeli elementy, które ją tworzą, stanowią logiczną i uporządkowaną całość.
2. Wywód jest uporządkowany, jeśli każdy kolejny akapit wynika z poprzedniego, a np. przestawienie akapitów zaburzyłoby tok rozumowania przyjęty przez zdającego.
3. Zaburzenia w spójności mogą wynikać m.in. z:
 - a) błędów logicznych, w tym ze zbyt daleko idących uogólnień, nieuzasadnionych wniosków (np. wnioski w zakończeniu pracy nie wynikają z przeprowadzonego rozumowania), sprzecznych stwierdzeń
 - b) odstępstw od podporządkowania wyводу myśli przewodniej, np. wypracowanie zawiera нефункционалне фрагменты становящие незв'язане з тематом wątki poboczne
 - c) zredagowaniu wstępu lub rozwinięcia, lub zakończenia, lub akapitu, które nie pasują logicznie do pozostałej części wypracowania, nie łączą się logicznie z poprzedzającą je częścią / poprzedzającym je akapitem
 - d) rozwijania jednocześnie więcej niż jednego wątku („zazębianie” się wątków)
 - e) pomijania pośrednich ogniw rozumowania, tzw. skróty myślowe
 - f) wprowadzenie treści nieistotnych, zbędnych dla pracy, bez związku/pozostających w wątpliwym związku z tematem/wywoдем
 - g) wprowadzania dygresji stosowanych нефункционалне
 - h) przerywania toku myślenia zbędnymi zdaniem.
4. Błędy w spójności wewnątrz akapitów oznaczają np. nielogiczne połączenia zdań w akapicie oraz brak zastosowania w nim wskaźników zespolenia.
5. Błędy w spójności między akapitami oznaczają nielogiczne powiązanie danego akapitu z poprzednim lub poprzednimi akapitami oraz brak zastosowania wskaźników zespolenia między akapitami.
6. Błąd w składni prowadzący do błędu w spójności jest traktowany zarówno jako błąd językowy, jak i błąd w spójności.

3c. Styl wypowiedzi

Styl w całości lub w przeważającej części stosowny, tj. adekwatny do odmiany pisanej języka oraz do sytuacji komunikacyjnej (jednorodny albo funkcjonalnie niejednorodny).	1 pkt
Wypracowanie nie spełnia warunków określonych w kategorii „1 pkt”.	0 pkt

Wyjaśnienia (kryterium 3c – Styl wypowiedzi)

1. Styl wypowiedzi – co do zasady – powinien być: jasny, prosty (nie: zawiły, pretensjonalny), zwięzły, jednolity. Dodatkowo może być żywy, obrazowy.
2. Wypracowanie powinno być napisane stylem stosownym do sytuacji komunikacyjnej, jaką jest egzamin maturalny, co oznacza, że nie należy redagować go, stosując słownictwo charakterystyczne dla stylu potocznego w odmianie mówionej. Styl uznaje się za stosowny w przeważającej części, jeżeli jest stosowany w orientacyjnie 2/3 pracy. Styl jest niestosowny do sytuacji komunikacyjnej, jeżeli orientacyjnie ok. 2/3 wypracowania zredagowane jest przy użyciu struktur językowych charakterystycznych dla stylu potocznego w odmianie mówionej.
3. Styl wypracowania jest jednorodny, jeśli zdający konsekwentnie posługuje się jednym, wybranym stylem, odpowiednim dla treści i formy wypowiedzi, lub miesza różne style w wypowiedzi, ale jest to uzasadnione i celowe.
4. Indywidualne upodobania stylistyczne egzaminatora nie mogą wpływać na ocenę stylu pracy zdającego.

4. Język wypowiedzi (maksymalnie 11 punktów)

Sprawdzając wypracowanie zdającego w tym kryterium, egzaminator będzie oceniał:

1. *w odniesieniu do zakresu i poprawności środków językowych:*
 - czy zdający poprawnie użył w wypowiedzi różnych rodzajów zdań i bogatej leksyki (np. frazeologizmów, wyrazów rzadziej używanych w języku litewskim), czy też ograniczył się do najprostszych środków językowych
 - czy środki językowe, których użył zdający, pozwalają mu zrealizować temat w sposób swobodny i precyzyjny, czy też pobieżny, sprawiający trudność w zrozumieniu tekstu.
 - ile błędów językowych, w tym błędów stylistycznych, zdający popełnił w pracy
2. *w odniesieniu do poprawności ortograficznej:*
 - ile błędów ortograficznych zdający popełnił w pracy
3. *w odniesieniu do poprawności interpunkcyjnej:*
 - ile błędów interpunkcyjnych zdający popełnił w pracy.

4a. Zakres i poprawność środków językowych

Oceniając język wypowiedzi, egzaminator najpierw oceni zakres użytych środków językowych, a następnie – ich poprawność. Ostateczną liczbę punktów ustali na podstawie oceny obu tych aspektów wypowiedzi, zgodnie z poniższą tabelą.

Poprawność środków		Zakres środków							
		Nie więcej niż 3 błędy jęz.	4–5 błędy jęz.	6–7 błędów jęz.	8–9 błędów jęz.	10–11 błędów jęz.	12–13 błędów jęz.	14–15 błędów jęz.	16 lub więcej błędów jęz.
		A	B	C	D	E	F	G	H
1.	Szeroki zakres środków językowych, tzn. • zróżnicowana składnia, • zróżnicowana leksyka, w tym np. poprawna frazeologia, precyzyjne słownictwo, umożliwiające pełną i swobodną realizację tematu.	7 pkt	6 pkt	5 pkt	4 pkt	3 pkt	2 pkt	1 pkt	0 pkt
2.	Zadowalający zakres środków językowych, tzn. składnia i leksyka stosowne / odpowiednie do realizacji tematu.	6 pkt	5 pkt	4 pkt	3 pkt	2 pkt	1 pkt	0 pkt	0 pkt
3.	Wąski zakres środków językowych, tzn. składnia i leksyka proste / ograniczone, utrudniające realizację tematu.	5 pkt	4 pkt	3 pkt	2 pkt	1 pkt	0 pkt	0 pkt	0 pkt

Przykładowo za wypowiedź, w której zakres środków językowych wykorzystanych przez zdającego jest zadowalający, i znajdują się w niej 4 błędy językowe, egzaminator przyzna 5 pkt w tym kryterium.

Wyjaśnienia (kryterium 4a)

1. Nie każde nieprecyzyjne sformułowanie jest niepoprawne językowo (stanowi błąd językowy); może być przejawem nieporadności językowej. Błędem jest nieporadność językowa będąca oczywistym nieuzasadnionym naruszeniem obowiązującej normy językowej.
2. Indywidualne upodobania językowe egzaminatora nie mogą wpływać na ocenę poprawności środków językowych w pracy zdającego.
3. W wypracowaniu występuje zróżnicowana składnia, jeżeli w pracy zdający wykorzystał poprawnie co najmniej 4 różne struktury składniowe, np.: zdanie pojedyncze, zdanie złożone, zdanie wielokrotnie złożone, równoważnik zdania, imiesłowny równoważnik zdania, strona bierna, paralelizm składniowy, poprawne wprowadzanie cytatu, zdanie pytające, zdanie wtrącone.
4. W wypracowaniu występuje zróżnicowana leksyka, jeżeli w pracy zdający np. stosuje wyrazy/wyrażenia synonimiczne, stosuje bogatą frazeologię, używa precyzyjnego słownictwa, w tym np. terminologii.

5. W ocenie zróżnicowania leksyki nie uwzględnia się nieuzasadnionych powtórzeń wyrazów, zwrotów. Nieuzasadnione powtórzenia są uwzględniane w liczbie błędów językowych.

4b. Poprawność ortograficzna

Praca jest bezbłędna lub zawiera 1 błąd ortograficzny	2 pkt
Praca zawiera 2–3 błędy ortograficzne.	1 pkt
Praca zawiera 4 lub więcej błędów ortograficznych.	0 pkt

Uwaga: Ten sam wyraz zapisany niepoprawnie ortograficznie, powtórzony w wypracowaniu, jest liczony jako jeden błąd ortograficzny.

4c. Poprawność interpunkcyjna

Praca jest bezbłędna albo zawiera nie więcej niż 4 błędy interpunkcyjne.	2 pkt
Praca zawiera 5–8 błędów interpunkcyjnych.	1 pkt
Praca zawiera 9 lub więcej błędów interpunkcyjnych.	0 pkt

Uwagi ogólne

- Jeżeli wypowiedź jest nieczytelna (w rozumieniu czytelności zapisu), egzaminator oceni ją na 0 pkt.
- Jeżeli wypowiedź nie zawiera w ogóle rozwinięcia (np. zdający napisał tylko wstęp), egzaminator przyzna 0 pkt w każdym kryterium.
- Jeżeli wypowiedź zawiera mniej niż 350 wyrazów, jest oceniana wyłącznie w kryteriach: *Spełnienie formalnych warunków polecenia* oraz *Kompetencje literackie i kulturowe*. W pozostałych kryteriach egzaminator przyzna 0 punktów.
- Jeżeli wypowiedź jest napisana niesamodzielnie, np. zawiera fragmenty odtworzone z podręcznika, zadania zawartego w arkuszu egzaminacyjnym lub innego źródła, w tym internetowego, lub jest przepisana od innego zdającego, wówczas egzamin z języka litewskiego, w przypadku takiego zdającego, zostanie unieważniony.
- Zabronione jest pisanie wypowiedzi obraźliwych, wulgarnych lub propagujących postępowanie niezgodne z prawem. W przypadku takich wypowiedzi zostanie podjęta indywidualna decyzja dotycząca danej pracy, np. nie zostaną przyznane punkty za styl i język lub cała wypowiedź nie będzie podlegała ocenie.

4.1. Przykładowe zadania z rozwiązaniami

W Informatorze dla każdego zadania podano:

- liczbę punktów możliwych do uzyskania za jego rozwiązanie (po numerze zadania)
- najważniejsze wymagania ogólne i szczegółowe, które są sprawdzane w tym zadaniu
- zasady oceniania rozwiązań zadań
- poprawne rozwiązanie każdego zadania zamkniętego oraz przykładowe rozwiązania każdego zadania otwartego.

Część 1. Test

Przeczytaj uważnie tekst, a następnie wykonaj zadania umieszczone pod nim. Odpowiadaj **tylko na podstawie tekstu** i tylko **własnymi słowami** – chyba że w zadaniu polecono inaczej. Udzielaj tyłu odpowiedzi, o ile Cię poproszono. Odpowiedzi udzielaj w języku litewskim.

Loreta Mačianskaitė

Gimęs du kartus (ištrauka)

Pagrindiniame romano pasakojime Antaną Garšvą matome dirbantį didžiausio New Yorko viešbučio keltuvininku. Jis dėvi teatrinių kostiumų primenančią uniformą, privalomos baltos pirštinės uždengia motinos dovanotą žiedą, kuris yra Garšvos asmens tapatybės ženklas ir simbolinė jungtis su praeitimi bei Lietuva. Apsivilkęs uniformą žmogus nebeturi teisės būti savimi, taisyklės griežtai riboja jo išvaizdą ir elgesį, kuris turi tiksliai atitikti viešbučio mechanizmo darbą. Švarko atlapų kampuose pritvirtinti skaičiaus 87 ženklai paverčia svečius aptarnaujančią keltuvininką savotišku biorobotu, neturinčiu jokių individualybės žymių. [...] Antanui Garšvai ryškiaspalvis keltuvininko kostiumas primena Johano Štrauso (Strauss) operetę, o jis pats, vilkėdamas suaugusiam vyrui nederantį drabužį, jaučiasi kaip į žmonių pasaulį patekęs kaukas. Lietuvių mitologijoje kaukais vadinamos mitinės gamtos būtybės, dar nepasiekusios žmogiškiškumo statuso. Garšva kenčia ne tik dėl beprasmiško darbo, kuriame nuasmenintas žmogus virsta mechanškai judančia marionete, lietuvių kalba tebemąstantis personažas išgyvena tam tikrą dvilypumą anglų kalbos apsuptyje: ironiškai save apibūdina kaip lietuvių tautos ambasadorių. Garšva norėtų nusivilkti uniformą, išsivaduoti iš kauko būsenos ir būti tiesiog žmogumi, kūrybine asmenybe, tęsiančia Martyno Mažvydo pradėtą darbą, tačiau jo laisvė yra negailestingai suvaržoma būtinybės užsidirbti pragyvenimui. Kitų galimybių, išskyrus bukinantį keltuvininko darbą, emigrantas Garšva neturi. [...]

Tekste gausu nuorodų, žyminčių keltuvo judėjimą: personažo akyse mirga viens kitą keičiantys skaičiai ir raudonos – žalios strėlių spalvos. Skaitytojas nesunkiai gali įsivaizduoti Garšvos patiriamas būsenas: šleikštulio pojūtį, atsirandantį ilgai važinėjant aukštyne žemyn, bei tą psichologinį nejaukumą, kuris užvaldo žmogų, ilgai būnantį uždaroje patalpoje. Užtenka minimalios važinėjimo liftu patirties, kad suprastume, kodėl Garšvos bendradarbiai vadina keltuvus „dėžutėmis galvijams“, o Stanley sako, jog „po dvejų metų darbo keltuve kiekvienam maišosi galvoje“. Pagrindiniam veikėjui, kenčiančiam dėl psichinės ligos, toks darbas yra tiesiog pražūtingas – jis kenčia lyg narve uždarytas išdresiruotas žvėris, kuris dar neužmiršo laisvės. Keltuvas romane įgyja daugelį reikšmių, jis ne tik nurodo konkrečią

personažo darbo erdvę, bet tampa gyvenimo – kalėjimo simboliu, XX amžiaus Sizifo bausmės kalnu. [...]

Nuo kitų viešbučio darbuotojų Garšva skiriasi ir tuo, kad yra poetas. Kūryba jam – ne tik kovos su gyvenimo banalumu būdas, bet aistringas, vos ne manija virtęs noras išreikšti save bei ne mažiau stiprus troškimas įveikti mirtį paliekant savo pėdsaką literatūros istorijoje: „Bijau mirti, todėl geriu. Bijau mirti, todėl rašau. Bijau mirti, todėl ryju tabletes. Viskas vardan mirti“, – sako jis Elenai ir šioje ištarmėje skaitytojas atpažįsta pomirtiniu pasauliu nebetikinčio žmogaus tragišką savijautą. Garšvos supratimu, neišvengiama mirtimi pasibaigsiąs žmogaus gyvenimas pats savaime neturi jokios vertės ir ne daug kuo skiriasi nuo šinšilo vegetacijos. Tikslai kūryba daro žmogų žmogumi (neparašęs knygos Garšva jaučiasi negimęs, nepradėjęs tikrojo žmogiško gyvenimo) ir pratęsia jo egzistenciją kūrinyje, „dvasios amžinybėje“.

<http://www.saltiniai.info>

Zadanie 1. (0–1)

Kuo A. Škėmos kūrinio *Balta drobulė* pagrindinis veikėjas A. Garšva artimas kūrinio autoriui? Nurodykite 3 panašumus.

1.
2.
3.

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego.
 1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości narodowej lub etnicznej;
 2. Pogłębianie znajomości historii narodowej.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii;
 2. Rozumienie zależności między wydarzeniami historycznymi a literaturą i kulturą.

Wymagania szczegółowe

- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 8) rozpoznaje podstawowe motywy (np. ojczyzny, poety, matki, ziemi, inne) oraz ich funkcje w utworze;
 - 9) wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu (tytuł, podtytuł, puenta, kompozycja, słowa-klucze, motto);
 - 10) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawne podanie trzech cech.
- 0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

1. Autorius A. Škėma ir jo romano veikėjas A. Garšva – abu kūrybos žmonės.
2. Abu, pabandę pabūti partizanaais, išvyko iš Lietuvos ir gyveno emigracijoje.
3. Amerikoje abu dirbo liftininko darbą.

Zadanie 2. (0–1)

Paaškindite romane *Balta drobulė* pavartotą metaforą keltuvui apibūdinti: „dėžutė galvijams“.

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego.
 1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości narodowej lub etnicznej;
 2. Pogłębianie znajomości historii narodowej lub etnicznej.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii;
 2. Rozumienie zależności między wydarzeniami historycznymi a literaturą i kulturą.

Wymagania szczegółowe

- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 7) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego (narracja, fabuła, [...] akcja) [...].
 - 9) wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu (tytuł, [...] kompozycja);
 - 3) dostrzega i potrafi komentować estetyczne wartości utworu literackiego (PR).

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawne wyjaśnienie metafory.
- 0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Keltuvas, kuriame dirba romano veikėjas – uždara erdvė, slegianti menišką, plačios sielos Garšvą. Tai tarsi kalėjimas ar kokia galvijų laikymo vieta (galbūt vežimo į skerdyklą metu) neverta žmogaus.

Zadanie 3. (0–1)

Remdamiesi pateikta L. Mačianskaitės teksto ištrauka paaiškinkite, kuo Antano Garšvos gyvenimo situacija primena mitinio personažo Sizifo darbą.

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego.
 1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości narodowej lub etnicznej;
 2. Pogłębianie znajomości historii narodowej lub etnicznej.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii;
 2. Rozumienie zależności między wydarzeniami historycznymi a literaturą i kulturą.

Wymagania szczegółowe

- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 7) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego (narracja, fabuła, sytuacja liryczna, akcja) oraz różne sposoby pokazywania świata przedstawionego: realizm, fantastyka, groteska;
1. wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu (tytuł, podtytuł, puenta, kompozycja, słowa-klucze, motto);

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna odpowiedź.
 0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Savo egzistenciją ir absurdišką darbą poetas Antanas Garšva traktuoja kaip neprasmingą judėjimą erdve ir laiku — ne tik fiziniu, bet ir dvasiniu požiūriu.

Zadanie 4. (0–1)

Remdamiesi žiniomis apie Martyną Mažvydą, paaiškinkite, kokia pateiktos A. Škėmos kūrinio *Balta drobulė* citatos prasmė. Citata:

“Garšva norėtų nusivilkti uniformą, išsivaduoti iš kauko būsenos ir būti tiesiog žmogumi, kūrybine asmenybe, tęsiančia Martyno Mažvydo pradėtą darbą...”

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego.
 1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości narodowej lub etnicznej;
 2. Pogłębianie znajomości historii narodowej lub etnicznej.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii;
 2. Rozumienie zależności między wydarzeniami historycznymi a literaturą i kulturą.

Wymagania szczegółowe

- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 9) wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu (tytuł, podtytuł, puenta, kompozycja, słowa-klucze, motto);
 - 10) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny.
 - 3) dostrzega i potrafi komentować estetyczne wartości utworu literackiego (PR).

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawne wyjaśnienie cytatu.
- 0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Apsivilkęs uniformą žmogus nebeturi teisės būti savimi, taisyklės griežtai riboja jo išvaizdą ir elgesį. Jaučiasi tarsi kaukas – nevisai žmogus. O Garšva norėtų būti savimi, poetu ir tęsti Martyno Mažvydo – pirmosios lietuviškos knygos autoriaus darbą, rašyti eiles. Mažvydo paminėjimas išreiškia Garšvos ambicijas būti didžiu žmogumi ir kūrėju.

Zadanie 5. (0–2)

5.1. Paaiškinkite, ką A. Škėmos kūrinio *Balta drobulė* veikėjui Garšvai reiškia būti poetu.

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego.
 - 1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości narodowej lub etnicznej;
 - 2. Poglębianie znajomości historii narodowej lub etnicznej.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 - 1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii;
 - 2. Rozumienie zależności między wydarzeniami historycznymi a literaturą i kulturą.

Wymagania szczegółowe

- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 7) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego (narracja, fabuła, sytuacja liryczna, akcja) oraz różne sposoby pokazywania świata przedstawionego: realizm, fantastyka, groteska;
 - 8) rozpoznaje podstawowe motywy (np. ojczyzny, poety, matki, ziemi, inne) oraz ich funkcje w utworze;
 - 3) dostrzega i potrafi komentować estetyczne wartości utworu literackiego (PR).

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Rašymas Garšvai padeda priešintis gyvenimo rutinai, banalumui, tai galimybė išreikšti save ir įveikti mirtį paliekant pėdsaką literatūros istorijoje. Poezija Garšvai yra gyvenimo atrama.

5.2. Pateikite jums žinomą lietuvių autorių ir jo kūrinį, kuriame vaizduojamas rašytojo / poeto paveikslas.

.....

.....

.....

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne wskazanie autora i utworu.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Maironis – *Poeta*

Zadanie 6. (0–2)

Perskaitykite pateiktus teiginius. Lentelėje pažymėkite TAIP, jeigu teiginys teisingas, arba NE, jeigu neteisingas.

1.	Romanas <i>Balta drobulė</i> yra istorinis, nes jame vaizduojami istoriniai asmenys ir įvykiai.	TAIP	NE
2.	Romanas <i>Balta drobulė</i> yra psichologinis, nes gilinamasi į žmogaus vidinį pasaulį.	TAIP	NE
3.	Romanas <i>Balta drobulė</i> yra detektyvinis, nes jame vaizduojamas paslaptingas nusikaltimas, kurį tiria privatus seklys.	TAIP	NE
4.	Romanas <i>Balta drobulė</i> yra filosofinis, nes keliama būties klausimai.	TAIP	NE

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego.
 1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości narodowej lub etnicznej;
 2. Pogłębianie znajomości historii narodowej lub etnicznej.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii;
 2. Rozumienie zależności między wydarzeniami historycznymi a literaturą i kulturą.

Wymagania szczegółowe

- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 3) rozpoznaje gatunki literackie, potrafi wymienić ich cechy;
 - 1) dostrzega przemiany konwencji i praktykę ich łączenia (synkretizm konwencji i gatunków) (PR).

Zasady oceniania

2 pkt – cztery poprawne odpowiedzi.

1 pkt – trzy poprawne odpowiedzi.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

1. NE
2. TAIP
3. NE
4. TAIP

Zadanie 7. (0–1)

Modernizmas literatūroje susijęs su meno ir filosofijos pažiūrų kitimu – dvasinės tuštumos, susvetimėjimo, žmogiškųjų ir krikščioniškųjų vertybių krizės apraiškomis, galutinių tiesų nebuvimu, gyvenimo kaip problemos, tikrovės kaip chaoso ir egzistencinio absurdo suvokimu.

Moderniajai literatūrai būdinga tradicijų ir autoritetų neigimas, naujumo siekis, antisubjektyvizmas, kolektyvizmas, klasikinio ir romantinio pasaulėvaizdžio ardymas, atsisakymas realistiškai vaizduoti tikrovę, atsiribojimas nuo socialinio konteksto, domėjimasis žmogaus psichika, vadinamosios nelaimingos sąmonės vaizdavimas, kalbėjimas simboliais, abstrakcijomis, mito iškėlimas, eksperimentai su menine kalba, siužetu.

Visuotinė lietuvių enciklopedija: <https://www.vle.lt>

Perskaitykite pateiktą tekstą ir įrodykite, kad A. Škėmos romanas *Balta drobulė* yra modernistinis kūrinys. Nurodykite tris ypatybes.

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego.
 1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości narodowej lub etnicznej;
 2. Poglębianie znajomości historii narodowej lub etnicznej.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii;
 2. Rozumienie zależności między wydarzeniami historycznymi a literaturą i kulturą.

Wymagania szczegółowe

- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 1) zna podstawy periodyzacji literatury mniejszości narodowej lub etnicznej;
 - 2) zna prądy literackie i artystyczne w epokach literackich, [...];
 - 3) rozpoznaje gatunki literackie, potrafi wymienić ich cechy;
 - 1) dostrzega przemiany konwencji i praktykę ich łączenia (synkretyzm konwencji i gatunków) (PR).

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawne wskazanie trzech cech.
- 0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Škėma visiškai atsisako buitinio kasdienybės vaizdavimo, vyrauja praeities fragmentai, prisiminimai; remiamasi sąmonės srauto teorija, kalbama apie žmogaus vidinį pasaulį, gilinamasi į mintis, jausmus; daug mitologijos ir tautosakos motyvų, būdingas simbolinis vaizdavimas.

Zadanie 8. (0–1)

Remdamiesi A. Škėmos romano *Balta drobulė* 14 skyriumi, paaiškinkite, kuo skiriasi Garšvos ir Vaidilionio požiūriai į poeziją.

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego.
 2. Pogłębianie znajomości historii narodowej lub etnicznej.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii;
 2. Rozumienie zależności między wydarzeniami historycznymi a literaturą i kulturą.

Wymagania szczegółowe

- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 8) rozpoznaje podstawowe motywy (np. ojczyzny, poety, matki, ziemi, inne) oraz ich funkcje w utworze;
 - 11) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości narodowe i uniwersalne.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna odpowiedź.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Vaidilionis – poetas, kuriantis dėl garbės, siekiantis šlovės ir pripažinimo, jo poezija nenatūrali, dirbtina. Vaidilionis kuria tradicinę, maironiškąją poeziją. Garšva – atvirkščiai, kuriantis, nes negali nekurti, jis šiuolaikinės poezijos atstovas, suprantantis ir pasisakantis už vakarų kultūrą ir modernią kūrybą.

Zadanie 9. (0–1)**Kodėl A. Škėmos romano *Balta drobulė* veikėjas A. Garšva nustojo rašęs eilėraščius?**

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego.
 1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości narodowej lub etnicznej;
 2. Poglębianie znajomości historii narodowej lub etnicznej.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii;
 2. Rozumienie zależności między wydarzeniami historycznymi a literaturą i kulturą.

Wymagania szczegółowe

- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 8) rozpoznaje podstawowe motywy (np. ojczyzny, poety, matki, ziemi, inne) oraz ich funkcje w utworze;
 - 9) wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu (tytuł, podtytuł, puenta, kompozycja, słowa-klucze, motto);
 - 10) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna odpowiedź.
 0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Garšva išgyvena Antrojo pasaulinio karo ir sovietinės okupacijos žiaurumus, vėliau pasitraukia į Vakarus, apsistoja pabėgėlių stovykloje Vokietijoje, jam tenka dirbti įvairius darbus. Patirti šio laikotarpio kraupūs vaizdai neleidžia Garšvai rašyti, nes poezija ir žiaurumas nesuderinami dalykai.

Zadanie 10. (0–2)

Antanas Škėma

Balta drobulė

14 skyrius (ištrauka)

Jau gilų rudenį, kai lietus žliaugė be paliovos, stovykloje numirė senutė. Pirmoji, išrašyta į anapus barakiniam gyvenime. Senutė neturėjo ypatingų žymių. Ji uoliai lankydavo pamaldas, džiaugėsi dalinamu maistu ir mirė nuo širdies smūgio, nors skundėsi kojų reumatu. Buvo nutarta ją iškilmingai palaidoti, kaip pirmąją auką.[...]

Senutę apvilko juoda suknia, gailestingos ponios pasiuvo ją iš įvairiaspalvių skudurų, kuriuos nudažė erzaciniais dažais, ir žalsvos spalvos dėmės skaidrino mirusios apdarą. Karstą sukalė stalius Rimšinis, parinkęs mažiausiai apipuvusias lentas iš tų, kurios gulėjo prie nebaigto barako. Iš didelės stovyklos atvyko kunigas, malonus ir droviai nusišypsąs, jei išgirdavo įprastinį keiksmą. Mums reikėjo žygiuoti apie dvejetą kilometrų iki mažyčio miestelio didingu pavadinimu. Iki Königshafen. Buvo vidudienis, ir lietus nustojo lijęs.

Mes išsirikiavome. Jaunesnysis skautas Povilėnas nešė kryžių. Šiltai apvilktas kunigas brido įsiavęs į skolintus kaliošus. Kinkavo liesas arklys, kažkodėl riebiu pilvu, ir ant paprasčiausio švabiško vežimo kratėsi senutė. Irėjo orkestras, išdidus dūdų blizgėjimu.

www.šaltiniai.info

Paiškinkite, kuo absurdiškas senutės laidotuvių epizodas. Kaip šis įvykis pažadina Garšvos vaizduotę?

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego.
 1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości narodowej lub etnicznej;
 2. Poglębianie znajomości historii narodowej lub etnicznej.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.

Wymagania szczegółowe

- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 5) wskazuje zastosowane w utworze językowe środki wyrazu artystycznego oraz inne wyznaczniki poetyki danego utworu (z zakresu podstaw wersyfikacji, kompozycji, genologii) i określa ich funkcje;
 - 7) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego (narracja, fabuła [...]) [...].

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne wyjaśnienie epizodu.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Senutės laidotuvės aprašomos absurdiškai – suknia iš skudurų, nudažyta erzaciniais dažais, niekam tikęs orkestras ir iš papuvusių lentų sukaltas karstas. Eitynės vyksta taip pat beviltiškai. Iškilmingos laidotuvės tampa farsu. Šis vaizdas pažadina Garšvos vaizduotę, kūrybingumą ir įkvepia rašyti.

Zadanie 11. (0–1)

Pateik kitą egzodo literatūros rašytoją ir išvardink bent du jo kūrinius.

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego.
 1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości narodowej lub etnicznej;
 2. Poglębianie znajomości historii narodowej lub etnicznej.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 2. Rozumienie zależności między wydarzeniami historycznymi a literaturą i kulturą.

Wymagania szczegółowe

- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 1) zna podstawy periodyzacji literatury mniejszości narodowej [...].
 - 2) zna prądy literackie i artystyczne w epokach literackich, określa ich cechy;
 - 11) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości narodowe i uniwersalne.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne wskazanie autora i jego dwóch utworów.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

M. Katiliškis *Miškais ateina ruduo, Užuvėja*

Tekst 2.

Regimantas Tamošaitis

Sigitas Geda indoeuropietiškojo žodžio stichijoje (ištrauka)

Sigitas Geda (1943–2008) laikytinas pačiu „indiškiausiu“ ir pačiu „lietuviškiausiu“ poetu mūsų literatūroje, kadangi šis mitopoetinės vaizduotės kūrėjas nardo labai giliai – pačiose indoeuropiečių kalbos šaknyse, kur sanskrito ir baltų (lietuvių) kalbos tarsi dar nėra atsiskyrusios. Magiškajam poetui rūpi žodžio magija, o magiškoji kalbos galia – kaip dvasinė energija – slypi archainėse žodžio šaknyse, iš kurių jau vėliau išauga kalbų medžiai ir didieji kultūrų tekstai. S. Geda yra nardytojas archainės kalbos stichijoje, todėl jam iš esmės nėra skirtumo: ar prabilti apie lietuviškąjį, ar apie Vedų pasaulius – visur jam veriasi tas pats žodis, ta pati gamtinės religijos realybė. [...]

S. Gedos kūrybos principas – mitopoetika (modernumas, tekstą kuria kaip poetinį mitą). Gaivališko chaoso poetas.

Žmogus jo vaizduotėje yra statiškas, (kaip gryoji sąmonė, stebėtojas, būties centras), o pasaulis – kintantis, dinamiškas, kuriamas, augantis. Poetinė vaizduotė – metaforiška, vaizdiniai jungiami vidinio panašumo, spontaniškos asociacijos principu. Tai stichiškas gyvybės magijos pasaulis. Kūrybingas būties vaizdinys, poetinė projekcija. Vaizduotės energija išaugina pasaulį, tautą, kalbą. [...]

S. Geda žodį sujungė su žemės magija, lietuvių poezijai suteikė gaivališkos jėgos, stichiškos energijos, praturtino ją mitologinėmis prasmėmis. Jo eilėraštis rekonstruoja archaišką baltų pasaulėjautą, išreiškia kosmines žmogaus pajautas, iškelia giliuosius sąmonės archetipus. Esminis jo kūrybos principas ir visų prasmų centras yra gaivališkas gyvybės pradas, jaučiamas žmoguje ir pasaulyje. [...]

S. Gedos poezija yra gaivališka, mitologiška ir persmelkta gyvenimo geismo. Ši vitališka kūrybos energija įgyja ne tik mitologinę formą, ji artima ir tautosakai, kurioje poetas įžvelgia gamtos žmogaus išmintį, visatos dėsnių slaptą kalbą. Gyvenimo džiaugsmingas teigimas poeto kūryboje susijęs ir su pasaulio šventumo jausenomis. Taip šalia gaivališkų instinktų ir mitologinių bei tautosakinių vaizdinių jo eilėraštyje atsiranda universalios dvasingumo temos. Per šias temas poetas išeina į plačius kultūrinius kontekstus: dieviškosios gyvenimo prasmės ieško ir Rytų, ir Vakarų religinėse tradicijose. Taip jo kūryboje atsiranda didžiosios biblinės temos, senovės Indijos šventųjų raštų motyvai. Iš šių egzotiškų kraštų poetas nuolatos grįžta prie gimtinės temų ir ne mažiau didingą gyvybės mitologiją atranda senosios Lietuvos kultūroje. Savo talentu poetas sujungia lietuviškas žemdirbio patirtis su dvasingomis pasaulio kultūrų tradicijomis.

Tokios poeto orientacijos ir jo neramaus talento prigimtis smarkiai atnaujino sovietinių laikų lietuvių poeziją. Romantinei pasaulėjautai, išaukštinusiai pasaulio paslaptį, gamtos grožį ir meilės jėgą, poetas suteikė visiškai naują, modernistinę formą, atitinkančią naujųjų laikų žmogaus dvasią.

Zadanie 1. (0–1)

Paaĩškinkite, kuo S. Gedos poezija modernistinė. Pateikite du argumentus.

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego.
 - 1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości narodowej lub etnicznej;
 - 2. Poglębianie znajomości historii narodowej lub etnicznej.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 - 1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii;
 - 2. Rozumienie zależności między wydarzeniami historycznymi a literaturą i kulturą.

Wymagania szczegółowe

- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich.
 - 1) zna podstawy periodyzacji literatury mniejszości narodowej lub etnicznej;
 - 2) zna prądy literackie i artystyczne w epokach literackich, określa ich cechy;
 - 1) dostrzega przemiany konwencji i praktykę ich łączenia (synkretizm konwencji i gatunku) (PR).
 - 3) dostrzega i potrafi komentować estetyczne wartości utworu literackiego (PR).

Zasady oceniania

- 1 pkt – podanie dwóch poprawnych argumentów.
- 0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

S. Geda randa daug senosios Lietuvos kultūros paralelių su didžiosiomis tolimų kraštų, su biblinėmis kultūromis. Poetas išreiškia romantinę, net mitinę, mistinę pasaulėjautą nauja, modernia forma.

Zadanie 2. (0–1)

Sigitas Geda

Giesmė apie pasaulio medį

Liudvikui Rėzai ir Petruui Repšiui

Tą vakarą, besėdint ant slenkančios kopos,
 Siūbavo marių bangos ir, vėjui virš galvos
 Taip gaudulingai ūkiant, kažko širdis susopo, –
 Pasijutau kaip niekad žmogus iš Lietuvos. [...]

Ir aš buvau atėjęs, girdėjau Donelaitį,
Man Baranauskas sakė, taip progiesmiu vos:
Kur būtum, ką darytum, sūnau, Aušrinė teka
Ir Saulė, ir Mėnulis – tautoms iš Lietuvos.[...]

Tai ne gegutės balsas, apverkti pasiruošęs,
Tai marių vėjai neša melodijas skaisčias,
Į vieną ima jungtis dangaus ir žemės grožis,
Simfonijoje prapuola viršus ir apačia.

O kartais regis skaidriai žydroj padangėj medis,
Virš Baltijos išskėtęs pražydusias šakas,
Lai jį apspinta žmonės, vilties dar nepraradę,
Ir tiesia į aukštybę palaimintas rankas.

www.saltiniai.info

Remdamiesi R. Tamošaičio teksto ištrauka ir S. Gedos eilėraščiu *Giesmė apie pasaulio medį* paaiškinkite sąvoką „universalios dvasingumo temos“.

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego.
 1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości narodowej lub etnicznej;
 2. Pogłębianie znajomości historii narodowej lub etnicznej.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii;
 2. Rozumienie zależności między wydarzeniami historycznymi a literaturą i kulturą.

Wymaganie szczegółowe

- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich.
 - 8) rozpoznaje podstawowe motywy (np. ojczyzny, poety, matki, ziemi, inne) oraz ich funkcje w utworze.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawne wyjaśnienie.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Poeto kūryboje pasaulis, kuriame gyvena žmogus, yra šventas, gyvenimo prasmė yra dieviška, pasaulio dėsniai yra visuotini, jie būdingi visoms kultūroms – apie tai byloja jo minimos iškiliosios Švento Rašto, Rytų ir Vakarų kultūrų temos, tai randa ir lietuvių tradicinėje pasaulėjautoje.

Zadanie 3. (0–1)

Ar sutinkate, kad S. Gedos eilėraštis *Giesmė apie pasaulio medį* yra apie lietuvių tapatybę? Argumentuokite savo atsakymą.

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego.
 1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości narodowej lub etnicznej;
 2. Poglębianie znajomości historii narodowej lub etnicznej.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii;
 2. Rozumienie zależności między wydarzeniami historycznymi a literaturą i kulturą.

Wymagania szczegółowe

- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 8) rozpoznaje podstawowe motywy (np. ojczyzny, poety, matki, ziemi, inne) oraz ich funkcje w utworze;
 - 11) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości narodowe i uniwersalne.
 - 3) dostrzega i potrafi komentować estetyczne wartości utworu literackiego (PR).

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawne uzasadnienie.
 0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Eilėraštis „Giesmė apie pasaulio medį“ yra apie lietuvių tapatybę. Jame svarstoma asmens ir tautos, asmens ir tėvynės ryšio praradimo problema. Žmogui labai svarbu jaustis savo tėvynės dalimi, tapatintis su tautos istorija. Žmogus privalo suvokti protėvių sukurtos kultūros vertę, ją domėtis, ją puoselėti.

Zadanie 4. (0–1)

Remdamiesi visu S. Gedos eilėraščiu *Giesmė apie pasaulio medį paaiškinkite, kodėl jame minimi Donelaitis ir Baranauskas.*

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego.
 - 1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości narodowej lub etnicznej;
 - 2. Pogłębianie znajomości historii narodowej lub etnicznej.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 - 1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii;
 - 2. Rozumienie zależności między wydarzeniami historycznymi a literaturą i kulturą.

Wymagania szczegółowe

- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 1) zna podstawy periodyzacji literatury mniejszości narodowej lub etnicznej;
 - 9) wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu (tytuł, podtytuł, puenta, kompozycja, słowa-klucze, motto);
 - 10) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny;
 - 11) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości narodowe i uniwersalne.
- 2) wskazuje teksty wzorcowe dla utworów będących parafrazami, parodiami i tawestacjami (PR);
- 3) dostrzega i potrafi komentować estetyczne wartości utworu literackiego (PR).

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna odpowiedź.
- 0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Abu poetai labai svarbūs lietuvių tautai, kultūrai ir literatūrai. Tai aukščiausio lygio lietuvių literatūros pradininkai, jos simboliai, savo kūryba ir veikla žadinę lietuvių tautinę sąmonę. (A. Baranauskas „Anykščių šilėlyje“ pirmasis pavartojo žodį „tėvynė“, kurį vėliau išpopuliarino Maironis). Eilėraščio kalbantysis juos paminėdamas pabrėžia savo ir visos tautos ryšį su Lietuvos istorija, kultūra bei dalyvavimą palaikant ir pratęsiant tautos gyvybę.

Zadanie 5. (0–1)

Petras Repšys. Freska PASAULIO MEDIS.
<http://www.šaltiniai.info>

Palyginkite Petro Repšio freską *Pasaulio medis* ir S. Gedos eilėrašį *Giesmė pasaulio medžiui*. Kokie motyvai sieja šiuos kūrinįs? Pateikite tris motyvus.

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego.
 - 1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości narodowej lub etnicznej;
 - 2. Pogłębianie znajomości historii narodowej lub etnicznej.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 - 1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii;
 - 2. Rozumienie zależności między wydarzeniami historycznymi a literaturą i kulturą.

Wymagania szczegółowe

- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 7) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego (narracja, fabuła, sytuacja liryczna, akcja) oraz różne sposoby pokazywania świata przedstawionego: realizm, fantastyka, groteska;
 - 9) wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu (tytuł, podtytuł, puenta, kompozycja, słowa-klucze, motto);
 - 4) przeprowadza interpretację porównawczą utworów literackich (PR).

Zasady oceniania

- 1 pkt – wskazanie trzech motywów.
- 0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Freskoje vaizduojamas Pasaulio arba Gyvybės medis jungia dangų (anapusinį pasaulį) ir žemę (žmones, kurių gyvenimo scenos nutapytos tarp šakų), eilėraščio medį matome virš Baltijos išskėtusį šakas, jį apspitę žmonės; gyvybė siejama su žmogaus, baltų tautų kultūros gyvybe;

Laikų (praeities, dabarties ir ateities) ir pasaulių (požemio, žemės, dangaus) jungtys: freskoje Paukščių takas ant medžio kamieno jungia mitologinius pasaulius, eilėraštyje šiuolaikinis žmogus jungiasi su praeities kultūros pasauliu: Rėza, Donelaičiu, Baranausku; Freskoje galima įžiūrėti (pagal raides prie paukščio snapo), kad medis yra apverstas šakomis į apačią, eilėraštyje taip pat: „Į vieną ima jungtis dangaus ir žemės grožis, / Simfonijoj

prapuola viršus ir apačia.” Tai atitinka senąjį pasaulio suvokimą, kad gyvųjų ir mirusiųjų pasauliai susiję, kad gamtoje (kurios dalimi yra ir žmogus) viskas jungiasi, kartoja.

Zadanie 6. (0–1)

Paaiškinkite, kodėl S. Geda savo kūrinį skiria Liudvikui Rėzai ir Petrui Repšiui.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego.
 1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości narodowej lub etnicznej;
 2. Poglębianie znajomości historii narodowej lub etnicznej.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii;
 2. Rozumienie zależności między wydarzeniami historycznymi a literaturą i kulturą.

Wymagania szczegółowe

- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 1) zna podstawy periodyzacji literatury mniejszości narodowej lub etnicznej;
 - 9) wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu ([...] słowa-klucze, [...]);
 - 10) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny;
 - 11) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości narodowe i uniwersalne;
 - 2) wskazuje teksty wzorcowe dla utworów będących parafrazami [...] (PR);
 - 3) dostrzega i potrafi komentować estetyczne wartości utworu literackiego (PR).

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna odpowiedź.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Kūrinys skiriamas žmonėms, kurie įsirašė į lietuvių kultūros atmintį ir idėjiškai buvo labai artimi poetui. Rėza pirmasis išleido lietuvių liaudies dainų rinkinį, taip pat paskelbė Kristijono Donelaičio, minimo Gedos tekste, kūrybą. Repšys nutapė įspūdingą freską „Metų laikai“ baltų

mitologijos motyvais, joje yra pasaulio medis. Šie kūrėjai savo darbais įprasmino lietuvių tautos ištakas, kurios svarbios suvokiant tautinę tapatybę. Perskaitytą kūrinį su tokia dedikacija aktualizuojame ne tik autoriaus, bet ir dar dviejų svarbių žmonių atmintį.

Zadanie 7. (0–1)

Norbertas Vėlius

Sistemos metmenys

Pasaulio modelis (ištrauka)

Pasaulio medžio koncepcija „paliko pėdsakų religiniuose ir kosmogoniniuose vaizdiniuose, atspindėjusiuose įvairios kilmės tekstuose, vaizduojamajame mene, architektūroje, gyvenviečių išplanavime, choreografijoje, rituale, žaidimuose, socialinėse struktūrose, žodiniuose poetiniuose paveiksluose, kalboje ir galbūt kai kuriose psichikos ypatybėse“. Tariamasis pasaulio medis yra tris visatos sferas (požemį, žemę ir dangų) peraugęs medis, kurio šakose paprastai vaizduojami dangaus dievai, saulė, mėnulis ir paukščiai, prie šaknų – požemio dievai, žuvys ir gyvatės, o prie kamieno – žemės dievai, gyvuliai. Šitaip vertikalčiai padalijus visatą, aiškiai išskiriami priešpriešos žemai–aukštai poliai ir centras (ant žemės po medžiu), kuriame vyksta ritualas. Neretai pasaulio medis vaizduojamas ant kalno, prie vandens (jūros, upės). Pasaulio modelio idėja reiškia ne tik medžio, bet ir stulpo, kalno, gyvenamojo namo, šventovės, aukuro, antropomorfinės būtybės, tilto, netgi upės, kelio ir kitais įvaizdžiais.

<http://www.saltiniai.info/files/literatura>

Paašškinkite, kaip mitologijoje nusakomas pasaulio modelis.

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

I. Świadość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego.

1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości narodowej lub etnicznej;
2. Pogłębianie znajomości historii narodowej lub etnicznej.

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii;
2. Rozumienie zależności między wydarzeniami historycznymi a literaturą i kulturą.

Wymagania szczegółowe

III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 8) rozpoznaje podstawowe motywy (np. ojczyzny, poety, matki, ziemi, inne) oraz ich funkcje w utworze;
- 11) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości narodowe i uniwersalne.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Mitologijoje pasaulio modelį simbolizuoja pasaulio medis. Pasaulio medis yra tris visatos sferas (požemį, žemę ir dangų) peraugęs medis, kurio šakose paprastai vaizduojami dangaus dievai, saulė, mėnulis ir paukščiai, prie šaknų – požemio dievai, žuvys ir gyvatės, o prie kamieno – žemės dievai, gyvuliai.

Zadanie 8. (0–1)

Remdamiesi baltų mitologija paaiškinkite „slenkančios kopos“ ir „marių bangų“ įvaizdžių reikšmę Sigito Gedos eilėraštyje „Giesmė apie pasaulio medį“.

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego.

- 1. rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości narodowej lub etnicznej;
- 2. pogłębianie znajomości historii narodowej lub etnicznej.

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

- 1. pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii;
- 2. rozumienie zależności między wydarzeniami historycznymi a literaturą i kulturą.

Wymagania szczegółowe

III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 5) wskazuje zastosowane w utworze językowe środki wyrazu artystycznego oraz inne wyznaczniki poetyki danego utworu (z zakresu podstaw wersyfikacji, kompozycji, genologii) i określa ich funkcje;
- 8) rozpoznaje podstawowe motywy (np. ojczyzny, poety, matki, ziemi, inne) oraz ich funkcje w utworze.
- 3) dostrzega i potrafi komentować estetyczne wartości utworu literackiego (PR).

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Tai simbolinė pasaulio medžio vieta – ant kalno – kopa, prie vandens – marios, „slenkančiosios kopos“ įvaždis atspindi laiko tėkmę. Kopa – kalnas dar yra dangaus ir žemės jungtis – ypatinga vieta. Kopa S. Gedos eilėraštyje siejasi su L. Rėza, kuris kilęs iš Kuršių Nerijos, ir kurio gimtinė buvo užpustyta smėliu.

Zadanie 9. (0–1)

Regimanto Tamošaičio tekste minima „gamtos žmogaus išmintis“. Kokiam lietuvių literatūros kūrinyje aktuali ši tema? Parašykite autorių ir kūrinio pavadinimą.

.....

Wymagania ogólne

I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego.

1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości narodowej lub etnicznej;
2. Poglębianie znajomości historii narodowej lub etnicznej.

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Poglębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii;
2. Rozumienie zależności między wydarzeniami historycznymi a literaturą i kulturą.

Wymagania szczegółowe

III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 8) rozpoznaje podstawowe motywy (np. ojczyzny, poety, matki, ziemi, inne) oraz ich funkcje w utworze;
- 11) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości narodowe i uniwersalne.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne podanie autora i tytułu.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Vincas Krėvė *Raganius*

Zadanie 10. (0–1)

Ar galima teigti, kad tautosaka žadina šiuolaikinių rašytojų vaizduotę? Atsakymą pagrįskite.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego.
 1. rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości narodowej lub etnicznej;
 2. pogłębianie znajomości historii narodowej lub etnicznej.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 1. pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii;
 2. rozumienie zależności między wydarzeniami historycznymi a literaturą i kulturą.

Wymagania szczegółowe

- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 8) rozpoznaje podstawowe motywy (np. ojczyzny, poety, matki, ziemi, inne) oraz ich funkcje w utworze;
 - 9) wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu (tytuł, podtytuł, puenta, kompozycja, słowa-klucze, motto);
 - 10) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny;
 - 11) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości narodowe i uniwersalne.
- 3) dostrzega i potrafi komentować estetyczne wartości utworu literackiego (PR);
- 4) przeprowadza interpretację porównawczą utworów literackich (PR).

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne uzasadnienie.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Galima teigti, kad lietuvių literatūrą nuolat gaivina tautosaka. Daug poetų ir prozininkų rėmėsi liaudies dainų poetika, tautosakiniu pasakojimu. Dvidešimto amžiaus pabaigoje lietuvių literatūros kūrėjai naujai naudojos tautosakos motyvais, senąją lietuvių žemdirbiškąją pasaulėjautą jie laikė tautiškumo ir dvasingumo pamatu (pvz. M. Martinaitis, Just. Marcinkevičius, Kazys Bradūnas ir kiti). Dėmesį tautosakai ir etniškumui skiria ir XXI amžiuje kuriantys rašytojai, pvz. poetas Vladas Braziūnas.

Tematy wypracowań na poziomie rozszerzonym

Prezentowane w Informatorze przykładowe wypracowania są pracami uczniowskimi pozyskanymi z próbnego zastosowania i ocenionymi przez egzaminatorów. W pracach dokonano niezbędnych zmian w zakresie stylu, poprawności języka, ortografii i interpunkcji.

Tematy wypracowań będą poprzedzone szczegółowymi wytycznymi:

Wybierz **jeden** z poniższych tematów i napisz wypracowanie.

- W pracy rozważ **problem** podany w temacie.
- W rozważaniach przedstaw **argumenty**, odwołując się do **utworów literackich** wskazanych w temacie oraz innych wybranych utworów literackich z literatury litewskiej.
- W wypracowaniu przedstaw **swoje zdanie** i **uzasadnij** je.
- Twoja praca powinna liczyć co najmniej **350 wyrazów**.

Temat 1. (0–35)

Meilė literatūroje. Palyginkite jos vaizdavimo būdus interpretuodami Vaižganto kūrinį *Nebylys* ir Žemaitės kūrinį *Petras Kurmelis*. Jūsų rašinio apimtis turi būti ne mažesnė negu 350 žodžių.

Vaižgantas
Nebylys (ištrauka)

Butkienei dabar tik paaiškėjo meilę pradėjus siausti. Nepradžiugino, kaip to buvo galima laukti, bet mirtinai nusigando, net persižegnojo. Gerą minutę žiūrėjo į Kazį plačiom akim, kol atgavo nuovoką ir paprastą savo nuotaiką.

– Tu, Kaziuk, dabar turbūt nė pro varčią nebepraesi jos nepaglamonėjęs. Nedūk, nešėlk... Juk tai daugiau baisu neg linksma... Juk tai dar paslaptis... Juk tu jos dar neperpranti, tos savo draugės, ar tikrai ji – tavoji? O jei tai ne tavoji? Jei kas jau prišiukšlino jai širdį? Ar tu ją pažįsti? Iš kur ji, kur gimus augus, kas jos tėvai, ar čystos pamilijos, ne kokių žavėtojų-čėrauninkų? – pylė Dėdienė abejonių kaip iš maišo, drauge ir ant Kazio kibirus šalto vandens. Kazys taip pat ūmai aušo, kaip ir įkaitęs buvo. Tikrai, pasielgta berniokiškai, ne vyriškai.

– Nieko nežinau, pirmą kartą pamačiau... Ji labai toli...

Butkienė net rankom pliaukštelėjo.

– Svetimos parapijos!.. Iš tolumo krašto... Nė nepasiuosčius... Ar tu, Kazy, iš galvos išėjai, ar ką? Juk ir ratą maudamas ant ašies mieruoji, ar tiks; be nebus per žemas – tai vežimas kryps ir lūš; o jei per aukštas – tai dar blogiau. O čia žmoną, namų karalienę, viso gyvenimo tvarkytoją! Žmogau, jei ji ne tau skirta, kas tada bus?

Kazį išpylė šaltas prakaitas. Jis bejėgis susmuko ant suolo ir rankove nusibraukė stambius lašus prakaito, kurs išpylė jam kaktą.

– Ji labai maldinga... Ji išmintinga, visos apylinkės giriama... Ji labai graži... Daugiau nieko nežinau – vapo Kazys vos begirdimu balsu.

Vaižgantas, *Nebylys*, Vilnius 1995, p. 58.

Žemaitė
Petras Kurmelis (ištrauka)

– Girdėjau, Petrali, prastas naujynas, jog tavo motynėlė pasiligojo.

– Suvisu prastos, - atsidūksėjo Petras. – Prastos, o ką darysi. Nuo Dievo valios neišbėgsi.

– Prisieina jau tau, nabagai, žanyties. Ne Dieve numirtų, kurgi dingsi be gaspadinės palikęs? Verčiau lig iš laiko pasiskirk kur turtingą mergą, kur su keliais šimtais, tai bent pajusi, – nuoširdžiai kalbėjo Zolys. – Nors ir pliką paimtumei, žinau, jog gyvensi, bet vis pačią reik pačios vietoj laikyti, ta mergos vietos nebeužims. Turtingą bent gi turėsi už ką užlaikyti. Nors šį kartą apsitenki su savu, bet ilgainiuo gali prisieiti labai juoda diena – O tuo tarpu ir palūkos ne pro šalį.

Patiko Petru Zolio patarmė, net akys jam atšvito.

– Teisybę, dėde, kalbi, teisybę, – tarė Petras. – Aš ir pats teip dūmojau. Bet kame šioj gadynėj tie šimtai bėra? Visi nuplikę, prasiskoliję, nė prie vieno kišenėj pasiutusios kapeikos nerasi.

– O dukterys išrėdytos dėlto kaip lėlės, – pridėjo dėdė.

- Ženyties zgaunai reikėtų, nežinau kaip versties...
- Jei manęs klausysi, - tarė Zolys, - aš tau veikiai priteiksiu. Nors nelabai straini, bet piningų kaip įklotų gausi.
- Susimildamas, kame teip užklumpei? – klausė Petras.
- Ogi mūsų medininkas Kupstys supelėjusių turi gumaškų. Kiek jisai skarbo prisikrovė iš pono miško! Kiek tų rąstų arba aktainių sulindo jam į kišenę. O niekur grašio neišleidžia: mergos nerėdo, maisto vėlek neperka. Vienas puspūrelį, kitas uždaro sklypelį... Kožnas meilija, kad miške jo nematyti, o medininkui vis nė pro šalį... Kupstys gudrus - nešlovinas. Bet man andai sakė: "Kad mano Marcikei kur dorai atsitiktų, sukrapštyčio ligi penketos šimtukų." O dar sūnūs jo tokias brangias algas ima po dvarus, - ir tie mestų seseriai po keletą dešimtų. Jei nori, tujau išperšu: ten merga, nors ne garsi ir be kraičio, bet storai pininguota, tikrai geras kąsnis - ne vienas galanda dantis, ir tau bus ne pro šalį.
- Atminė Petras matęs Marcikę arklių ieškodamas: miške nejučioms užkropęs besivaliojančią uogose... Atminė, jog stora, raudona, dikta merga, tik be galo juodais marškiniais buvo apsilvikiusi. „Tai niekis, - pamatysma toliau.“

<http://antologija.lt/text/zemaite-laime-nutekejimo>

Wymagania ogólne i szczegółowe

Wykaz wymagań ogólnych i szczegółowych, sprawdzanych w wypracowaniu, znajduje się na s. 145. *Informatora*.

Zasady oceniania

Opis zasad oceniania zadań otwartych rozszerzonej odpowiedzi (wypracowań) znajduje się na s. 148.–161. *Informatora*.

Przykładowe ocenione rozwiązania

Przykład 1.

Meilė yra visa ko pagrindas, be jos pasaulis būtų tamsus ir bereikšmis. Meilę galima apibūdinti kaip patį tyriausią ir gražiausią jausmą pasaulyje, tačiau ir labiausiai išgyvenamą. Šis jausmas apdainuojamas dainose, aprašomas eilėraščiuose, pasakose, apie jį kuriamos knygos, spektakliai. Lietuvių literatūroje meilės samprata yra įvairiapusė. Vieniems ji siejasi su ypatingai glaudžiu ir tvirtu ryšiu su tėvyne, gamta, namais, gimtąja žeme. Kitiems meilė yra dviejų žmonių santykis. Dažniausiai kalbama apie vyro ir moters meilę. Literatūros kūriniuose vaizduojama meilė dažniausiai nelaiminga dėl susiklosčiusių istorinių aplinkybių ar dėl nepalankaus aplinkinių požiūrio, nusistovėjusių tradicijų. Lietuvių literatūroje dažnai pabrėžiama, kad pilnavertis gyvenimas be meilės yra neįmanomas. Apie tai rašo Vaižgantas savo kūrinyje *Nebylys bei Žemaitė* apsakyme Petras Kurmelis.

Meilės tema yra svarbi visoje Vaižganto kūryboje. Rašytojas atskleidžia įvairius meilės pavidalus. Kūrinyje ryški aistros galia. Apysakoje meilė yra didžiausia palaima žmogui, bet kartu ir įprastą gyvenimą naikinanti jėga. Rašytojas pristato dviejų draugų (Kazio ir Jono) draugystę. Nuo mažens jie augo kartu, buvo mylimi savo motinų. Viskas pasikeičia, kai Kazys nutaria vesti Aneliją, kuri patinka ir Jonui. Vėliau paaiškėjo, kad merginai Jonukas taip pat krito į akį. Tai privedė prie nelaimingo įvykio. Kai Jonukas apie viską sužinojo labai įsižeidė. Susitiko su buvusiu draugu ir dar labiau susipyko. Negalėjęs suvaldyti emocijų, jaunuolis trenkė Kaziui per galvą. Deja, įvyko taip, kad draugas mirė. Kūrinys nagrinėja

žmogiškumo problemas, situaciją, kada žmogui gali ir protas pasimaišyti, ir jis gali iškrėsti siaubingų dalykų. Vaižgantas parodo, kas yra neleistina meilė ir kokias ribas peržengęs žmogus sugriaua savo gyvenimą. Peržengus tam tikras ribas pasąmonėje kyla daug sumaišties. Pagrindinis konfliktas atsiranda ne dėl prieštaringos gyvenimiškos situacijos, bet dėl psichologinių dalykų. Apysakoje teigiama, kad žmogus privalo suvaldyti savo aistras ir būti valingas.

Žemaitė apsakyme "Petras Kurmelis" ne tik vaizduoja santykius tarp vyro ir moters, bet parodo, kokią didelę galią turi materialinės vertybės. Petras Kurmelis – darbštus valstietis, giminaičio prispaustas veda iš išskaičiavimo. Zolys pataria vesti turtingą merginą ir pasiūlo pirštis Marcei. Petrą gundo merginos pinigai ir jos tėvo padėtis visuomenėje. Kurmelis buvo drožėjas, todėl jam labai rūpėjo pigi mediena. Galiausiai pasirenka Marčę, o ne mylimą Janikę. Nuvykęs pas Kupsčius, labai nustebo pamatęs didelę netvarką. Tai prieštaravo jo būdui, bet šį nepasitenkinimą išsklaidė Marcės tėvų kalba, kad mergina yra tvarkinga ir gera šeimininkė. Tačiau vedybos laimės neatnešė. Kurmelis suprato, kad klaidingai pasirinko žmoną. Mergina nieko nedarė, ištisas dienas gulinėjo lovoje. Jaunuolis pradėjo gailėtis dėl savo pasirinkimo. Savo liūdesį bandė skandinti degtinėje, nuolat priekaištaudamas mirusiai mamai, kad ji nepatarė ieškoti ne pinigingos, bet mylinčios žmonos. Dar vienas skausmingas smūgis buvo žinia, kad Janikė teka už Pranuko. Tik dabar jaunuolis pastebi, kad pasaulyje egzistuoja jausmai, ir kad santuoka be meilės negali būti laiminga. Jo gyvenimas žlunga, jaunuolis neatpažįstamai pasikeičia. Iš puikaus, darbštaus, tvarkingo bei energingo vyro nieko nebelieka. Žemaitė apsakyme "Petras Kurmelis" parodo, kad pilnavertis gyvenimas be meilės yra neįmanomas. Materialiniais sumetimais sukurta šeima niekada nebus laiminga ir tvirta. Autorė puikiai viską nusako žodžiais: "turtus, naudas turi, meilės, laimės neturi...". Rašytoja parodo, kad verta klausyti savo jausmų.

Meilė visais laikais žmogui reiškė labai daug. Meilė pakelia žmogų virš kasdienybės, padeda įgyvendinti tikslus, dėl jos atsiveria naujų potyrių bei galimybių, norų skliautas. Bet tuo pačiu metu, netikra meilė gali sudaužyti, svajones, gyvenimus. Kūriniuose dažnai pabrėžiama, kad pilnavertis gyvenimas be meilės yra neįmanomas.

- 1. Spėnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna; w wypracowaniu jest odwołanie do dwóch tekstów literackich.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 16 pkt – bogata argumentacja; dwa utwory wykorzystane w pełni funkcjonalnie; wypowiedź świadczy o erudycji zdającego.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** struktura wypowiedzi poprawna – 3 pkt; spójność wypowiedzi bez zaburzeń – 3 pkt; styl w całości stosowny – 1 pkt.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 7 pkt – składnia i leksyka zróżnicowane; ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – praca bez błędów interpunkcyjnych.

Przykład 2.

Labai didelę literatūros dalį užima veikėjų išgyvenimai. Autorius, rašydamas kūrinį, nori, kad skaitytojas pajustų perduodamas emocijas. Būtent todėl dažnai rašo apie gyvenimiškas situacijas, su kuriomis kiekvienas mažiau ar daugiau kažkada susidūrė. Tokiu būdu prie žmonių priartėja. Vienas svarbiausių ir gražiausių jausmų gyvenime – meilė. Ji suteikia kūriniai subtilumo, todėl literatūroje atlieka labai svarbią funkciją. Gali būti asocijuojama ne tik su kitu žmogumi, bet ir su tėvyne arba namais. Vaižganto „Nebylys“ ir Žemaitės „Petras

Kurmelis" vaizduoja vyro ir moters meilės sampratą. Deja, dėl nepalankių aplinkybių, nusistovėjusių tradicijų ir aplinkinių požiūrių, ji baigiasi nelaimingai.

Meilė yra nenuspėjama, ji užvaldo žmogų netikėtai ir dažniausiai visai nelauktai. Įsimylėjęs žmogus yra valdomas stiprių emocijų ir negali to niekaip pakeisti. Tai išgyventi yra ypač sunku, kuomet gyvenimas su mylimu žmogumi yra neįmanomas, meilei kliudo įvairūs aplinkiniai veiksniai ir atrodo, jog ji lyg ir neįlemta. Tokia situacija aprašoma Vaižganto kūrinys „Nebylys“. Pagrindinis veikėjas, Jonas Butkys, įsimyli savo geriausio draugo, Kazimiero Švervo žmoną – Aneliutę. Šie du vyrai buvo lyg broliai, atrodė, kad niekas negali sugriauti jų santykių. Tačiau meilė tai pačiai moteriai pasirodė stipresnė. Aneliutė ištekėjo už Šnervos, tačiau giliai širdyje mylėjo Joną. Svajodamas, kad Kazio vietoje būtų Butkys, matė, kad Jonas irgi jaučia tą patį. Aneliutės vyras pastebėjo, kad tarp jų dviejų kažkas vyksta, suprato tai iš žvilgsnio, kuriuo vienas į kitą žiūrėdavo. Niekas neturėjo pakankamai drąsos, kad kažką pakeistų, todėl draugai laikui bėgant tolo vienas nuo kito. Jonas bandė pamiršti merginą, kadangi nenorėjo įskaudinti savo draugo, tačiau jam tai padaryti nepavyko. Jo meilė Aneliutei buvo tokia stipri, kad jis ryžosi nužudyti savo geriausią draugą. Vaižgantas šiame apsakyme atskleidė meilės galią, aprašė išdavystės problemą.

Žmonės dažnai pamiršta, kad pasirenkant žmoną ar vyrą, reikėtų klausytis širdies balso. Ypač senais laikais žmonės to nepaisydavo, kreipdavo dėmesį ne į savo jausmus, o į kito žmogaus kraitį. Tai buvo jų nelaimingo gyvenimo priežastis. Tokią situaciją galima pastebėti Žemaitės apsakyme „Petras Kurmelis“. Nepaisant to, kad Petrai patiko darbšti ir apsikri Janikė, jis pasirinko Marcę, kuri turėjo didelį kraitį. Po vedybų vyras pradėjo gailėtis dėl savo sprendimo, kadangi pamatė, kad jo žmona visiškai tinginė, netvarkinga, bloga šeimininkė. Vyras visiškai palūžta, kuomet sužino, kad jo mylima Janikė išteka už Pranuko. Petras pradeda gerti, negali susitaikyti su tuo, kad po motinos mirties nėra kam pasirūpinti namų darbais. Marcė ir Petras susilaukia sūnaus, kuris auga šeimoje, kurioje nėra meilės. Taip pagyvenęs vyras suvokia, kad jausmai yra svarbesni už materialines vertybes. Tai puikus įrodymas, kad santuoka, sukurta ne iš meilės, negali būti laiminga.

Meilė – atrodo pats gražiausias jausmas pasaulyje, kuris mus pakelia ant sparnų, priverčia imtis beprotiškiausių dalykų, o kartu ir pamiršti viską aplink. Dauguma tiki, jog meilė išgelbėtų visus ir viską nuo liūdesio, pykčio, skausmo. Sako, išgelbėtų net pasaulį. Nors šis jausmas dažnai gyvenimą apverčia aukštyn kojomis, vis dėlto turėtume jo siekti.

1. Spełnienie formalnych warunków polecenia: 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna; w wypracowaniu jest odwołanie do dwóch tekstów literackich.

2. Kompetencje literackie i kulturowe: 14 pkt – dwa utwory wykorzystane w pełni funkcjonalnie; powierzchowna argumentacja; w pracy konteksty wykorzystano częściowo funkcjonalnie.

3. Kompozycja wypowiedzi: struktura wypowiedzi poprawna – 3 pkt; spójność wypowiedzi bez zaburzeń – 3 pkt; styl w całości stosowny – 1 pkt.

4. Język wypowiedzi: zakres i poprawność środków językowych – 6 pkt – zadowalający zakres środków językowych, składnia i leksyka stosowne do realizacji tematu.; ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – brak błędów interpunkcyjnych.

Przykład 3.

Meilę kiekvienas žmogus mato kitaip. Vieni mano, kad tai svarbiausias jausmas, o kiti, jog ji nesvarbi ir nereikalinga. Nors meilės aprašymų nebetruksta literatūroje, tai kiekvienas autorius aprašo ją kitaip. Daug skirtumų meilės aprašymuose galime pastebėti Vaižganto kūrinyje „Nebylys“ ir Žemaitės apsakyme „Petras Kurmelis“.

Vaižgantas savo kūrinyje „Nebylys“ meilę aprašo kaip vieną iš svarbiausių jausmų, bet taip pat kaip ir žlugdantį jausmą. Herojus pamilsta merginą, kurios visai nepažįsta. Kaziuko meilė yra labai stipri, tačiau, kad laimingai gyventų, neužteks tiktai meilės jausmo, o taip pat reikia žinoti, koks yra mūsų mylimas žmogus. Jeigu nežinosime, koks yra žmogus, kurį mylime, tai meilės jausmas pasidaro tiesiog baisus. Autorius pasakoja skaitytojams, kaip lengvai galima pamilti žmogų. Nebereikia net jo pažinoti. Kartais užtenka tik vieno žvilgsnio ir jausmai tam žmogui iškart atsiranda. Kazys savo pamiltos merginos taip pat gerai nepažinojo, žinojo tik, kad ji labia graži ir pamaldi. Nenujausdamas, kad jo mylimajai geriau patinka jo draugas Jonas, jaunuolis veda Aneliją, tačiau ši meilė ir pats Kazio gyvenimas baigiasi tragiška. Vaižgantas parodo mums dvi meilės puses. Nors ji stebuklinga ir tobula, tai taip pat meilė yra kupina baimės ir skausmo.

Žemaitės apsakyme „Petras Kurmelis“ meilės jausmas iš pradžių statomas žemiau už materialinius dalykus, tačiau vėliau matome, kuo tai baigiasi. Atėjus laikui vesti, Petrui reikia susirasti merginą, bet nebeieško jis tokios, kuriai pajus meilę, o tokios, kuriai tėvai duos didelį kraitį. Zolio raginamas jis taip ir padaro. Veda turtingą Marčę, o ne mylimą Janikę. Tačiau šios vedybos niekam laimės neatneša. Žemaitės kūrinyje parodoma, kokią didelę klaidą daro žmonės, kurie renkasi materialinius dalykus vietoj meilės. Petras per savo pasirinkimą ir troškimą gyventi pasiturinčiai, vėliau tapo girtuokliu ir gyveno nelaimingas, nes jo nuoširdžiai pamilta mergina ištėkėjo už kito. Tik po kiek laiko Petras suprato, kokią didelę galią turi meilė jo ir visų kitų žmonių gyvenime.

Abu kūriniai aprašo, kokią įtaką žmogaus gyvenime turi meilė. Vaižgantas nuo pat pradžių pristato, kad meilė yra svarbiausias jausmas, bet taip pat ir baisus, o Žemaitė pabaigoje apsakymo įrodo, kad žmogus, nepajutęs tikros meilės, niekada nebus laimingas. Meilė literatūroje būna pristatoma įvairiais būdais, tačiau visur pabaigoje matome, jog meilė tai visų geidžiamas ir labai reikšmingas jausmas kiekvieno žmogaus gyvenime.

1. Spėlnienie formalnych warunków polecenia: 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna; w wypracowaniu jest odwołanie do dwóch tekstów literackich.

2. Kompetencje literackie i kulturowe: 8 pkt – dwa utwory wykorzystane częściowo funkcjonalnie; trafna argumentacja; funkcjonalnie wykorzystane dwa konteksty; praca zawiera fragmenty erudycyjne.

3. Kompozycja wypowiedzi: struktura wypowiedzi poprawna – 3 pkt; spójność wypowiedzi bez zaburzeń – 3 pkt; styl w przewarżającej części stosowny – 1 pkt.

4. Język wypowiedzi: zakres i poprawność środków językowych – 6 pkt – zadowalający zakres środków językowych, składnia i leksyka stosowne do realizacji tematu; ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – praca bez błędów interpunkcyjnych.

Temat 2. (0–35)

Ar mums reikalingas menas? Svarstykite interpretuodami ir lygindami pateiktus Maironio ir A. Marčėno eilėraščius. Jūsų rašinio apimtis turi būti ne mažesnė negu 350 žodžių.

Jonas Mačiulis-Maironis

Poeta

"Sudieu" juk kartkartėms girdėjau
Gal iš krūtinės nešaltos;
Bet vieno, vieno negalėjau
Lig šiol užmiršti niekados!..

Nebuvo žodžių nei dejonės;
Nebiro ašaros, oi ne!
Tiktai pasaulis ir jo žmonės
Išrodė kaip sapnų sapne!

Ir nuo tų metų man ant veido
Nevieši rytmečio juokai;
Draugai stebėdamies apleido,
Ir bėgo nuo manęs vaikai.

Tada, paėmęs aukso lyrą,
Pravirkdžiau stygomis aidus,
Būrys, apstojęs skausmo vyrą:
"Poeta, - nutarė, - graudus!"

Raminas skurdžios jų krūtinės
Balsais, kaip balsimo lašu:
Patsai ramumo nepažinęs,
Kitiems išganymą nešu.

<http://www.saltiniai.info>

Aidas Marčėnas

Ars poetica

Pasaulis baigias, todėl
reikia rašyti eilėraščius.

Kas dieną tvirtai pasiryžus,
lyg dirbtum kokį prasmingą,
tik tau vienam suprantamą darbą:
statytum namus, laivą
nykstančiai savo šeimynai,
arba restauruotum šventyklą
numirusios andai religijos.

Reikia rašyti eilėraščius

net ir sekmadieniais, nes
tai yra šventė, tai yra darbas,
prilygstantis kunigo darbui.
Nes pasaulis baigias diena po dienos,
pasaulis baigias netgi sekmadieniais.

Todėl reikia rašyti eilėraščius,
reikia statyti namus, jei juose
ir nebus kam gyventi,
reikia kantriai pamatą rėsti
diena po dienos, nes galas,
jei Dievas numirs anksčiau nei kalba,
ir kalba anksčiau nei pasaulis.

http://www.šaltiniai.info/files/literatura/Aidas_Marčėnas

Wymagania ogólne i szczegółowe

Wykaz wymagań ogólnych i szczegółowych, sprawdzanych w wypracowaniu, znajduje się na s. 145. *Informatora*.

Zasady oceniania

Opis zasad oceniania zadań otwartych rozszerzonej odpowiedzi (wypracowań) znajduje się na s. 148.–161. *Informatora*.

Przykładowe ocenione rozwiązania

Przykład 1.

Menas yra labai plati sąvoka, apima muziką, dailę, kiną, teatrą, literatūrą. Net patį gyvenimą galime įvardinti kaip meną. Visais laikais žmonių gyvenime menas buvo svarbus. Menas tai kelias, kuris suveda žmones, jungia jų mintis ir jausmus. Kiekvienas menininkas savo darbais nori pasakyti kokią nors svarbią mintį, kuri priverstų gilintis ir domėtis ne tik pačiu kūrinium, bet ir mus supančiu pasauliu, savo vertybėmis, stengtis suprasti ir pajauti save bei kitus. Literatūra – meno rūšis, kuri ne tik padeda pažinti žmogų, bet ir leidžia nuo visko atsiriboti, peržengti save, tobulėti ir siekti geriausio. Rašytojas popieriaus lape išlieja savo jausmus ir mintis. Maironio ir Aido Marčėno eilėraščiai atskleidžia, kokia svarbi žmogui yra literatūra ir jos kūrėjai.

Jonas Mačiulis – Maironis savo eilėraštyje „Poeta“ pabrėžia, koks svarbus kiekvieno žmogaus gyvenime yra poetas ir jo kūryba. Šis poetas kūrė Romantizmo laikotarpiu, kai literatūra žmonių gyvenime buvo labai svarbi, o jos kūrėjai laikomi dvasiškai įkvėptais ir išskirtiniais. Lyrinis subjektas teigia, jog poeto kelias nelengvas, jam lemta patirti daug skausmų, kad pažintų save ir galėtų kurti meną, o tiksliau poeziją. Pasak jo, poetai, ieškodami savo kelio, tampa vieniši ir pilni liūdesio: „Ir nuo tų metų man ant veido /Nevieši rytmečio juokai; /Draugai stebėdamies apleido, /Ir bėgo nuo manęs vaikai.“ Nors jie tampa vieniši, bet niekada nepamiršta juos supančių žmonių, stiprina jų dvasią. Eilėraščio žmogus teigia, jog poetas jaučia pareigą padėti kitiems, stengiasi parodyti tikrąsias vertybes ir padėti atrasti gyvenimo kelią. Poetas savo eilėraščiais žmonėms dovanoja pozityvius jausmus ir padeda išgyventi: „Raminas skurdžios jų krūtinės / Balsais, kaip balsimo lašu: / Patsai ramumo nepažinęs, / Kitiems išganymą nešu.“ Eilėrašties kalba apie tokius jausmus kaip meilė, liūdesys, skausmas, vieatvė, kuriuos patiria kiekvienas žmogus. Nelaiminga meilė sukelia skausmą, liūdesį ir vieatvę žmogaus gyvenime. Menas padeda daugumai užmiršti

neigiamus jausmus ir atrasti sielos ramybę. Poetas eilėraštyje naudoja metaforas (išganymą nešu, nevieši rytmečio juokai) ir epitetus (skurdžios krūtinės), kurie leidžia skaitytojui labiau įsijausti į poeto reiškiamas mintis. Šis eilėraštis parodo, kad menas labai svarbus žmonių gyvenime.

Aidas Marčėnas savo eilėraštyje „Ars poetica“ taip pat kalba apie poeziją ir jos svarbą žmogui. Šiuolaikinis poetas lygina poezijos kūrimą su darbu, kurį būtina atlikti kasdien ir visiems, kas tik gali. Kuriant eilėraščius reikia būti tvirtai nusiteikusiam, nes tai labai prasmingas darbas. Šio poeto pasaulėžiūra šiek tiek skiriasi nuo Maironio. Marčėnas tai šiuolaikinis kūrėjas, kuris savaip suvokia poeto misiją: „Kas dieną tvirtai pasiryžus, /lyg dirbtum kokį prasmingą, /tik tau vienam suprantamą darbą.“ Poetas eilėraščiais išreiškia savo jausmus ir kuria kitą tikrovę, geresnį pasaulį. Savo poezija jis gali atgaivinti ne vieną seniai užmirštą daiktą ir įtvirtinti jį žmonių atmintyje. Poetas teigia, jog poezija ir menas yra amžini ir net jei pasaulis baigsis, jie išgyvens mūsų nemirtingose dvasiose. Jis skatina rašyti eilėraščius, nes niekas nežino, kada gali baigtis pasaulis. Tai gali įvykti net dabar, o poezija amžiams išliks. A. Marčėnas savo eilėraštyje teigia, kad poezija padeda žmonėms gyvenime, teikia ramybę, leidžia matyti gražesnį pasaulį ir daug moko.

Abu poetai, tiek Maironis eilėraštyje „Poeta“, tiek Aidas Marčėnas kūrinys „Ars poetica“ akcentuoja poezijos svarbą, jos pranašumą tarp kitų meno sričių. Pabrėžiamas žmogaus poreikis kurti ne tik sau, bet ir kitiems, ateinančioms kartoms. Mene slypi žmogaus jausmai, emocijos, visuomenės istorija ir kultūra.

1. Spełnienie formalnych warunków polecenia: 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna; w wypracowaniu jest odwołanie do dwóch tekstów literackich.

2. Kompetencje literackie i kulturowe: 16 pkt – bogata argumentacja; dwa utwory wykorzystane w pełni funkcjonalnie; wypowiedź świadczy o erudycji zdającego.

3. Kompozycja wypowiedzi: struktura wypowiedzi poprawna – 3 pkt; spójność wypowiedzi bez zaburzeń – 3 pkt; styl w całości stosowny – 1 pkt.

4. Język wypowiedzi: zakres i poprawność środków językowych – 7 pkt – składnia i leksyka zróżnicowane; ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – praca bez błędów interpunkcyjnych.

Przykład 2.

Menas tai specifinė žmogaus veikla, kurios tikslas vaizdais, garsais, judesiais perteikti tikrovę, išreikšti mintis, jausmus, sudėtingą vidinį žmogaus pasaulį. Jis egzistuoja jau nuo pat žmogaus atsiradimo ir vystėsi per tūkstančius metų. Yra aišku, kad menas yra labai svarbus žmogui. Tačiau, kuo jis mums reikalingas? Mene kaupiasi visas žmogaus gyvenimas, jo tautinė tapatybė, tikėjimas, kalba. Be jo visuomenė žlugtų.

Maironio eilėraštyje „Poeta“ lyrinis subjektas yra meno žmogus – poetas. Jo jausmai atspindi pačio autoriaus išgyvenimus. Kūrinys sklaidina įvairių atspalvių emocijų - nuo pakilių iki nusivylimo. Pirmuose posmeliuose eilėraščio žmogus nurodo savo širdgėlos priežastį: „Draugai stebėdamies apleido, /Ir bėgo nuo manęs vaikai.“ Jis jaučiasi vienišas, nesuprastas. Lyrinio „aš“ vidinė sumaištis nederą su išoriniu pasauliu ir jo žmonėmis, kuris yra matomas, „kaip sapnų sapne“. Nusiraminiimą lyrinis subjektas atrado mene „paėmęs aukso lyrą“. Pravirkdęs „stygomis aidus“ galėjo išlieti savo skausmą. Poetai, rašytojai supranta savo kūrybos pranašumą, ir nepaisydami įvairių kliūčių, nesustoja kūrę. Meno tikslingumą taikliai

nusako Maironio eilėraščio „Poeta“ paskutinė eilutė; „Kitiems išganymą nešu.“ Tai galėtų būti visų menininkų kūrybos šūkis. Juk menas gyvuoja ne savo kūrėjuje, bet kitų paliečiamas, skaitomas, žiūrimas, svarstomas ar net „apkalbamas“. Eilėse, dainose menininkas sudėjo ne tik savo nerimą, bet ir pasvarstymus apie gyvenimą ir jo prasmę. Jo eilėse nusiraminiama surado ne pats „poeta“, o kiti. Menininkas pašaliniam buvo „graudus poeta“ ir „skausmo vyra“. Galima tik spėlioti, ar jį suprato jo šeima, artimieji, draugai. Teigčiau, jog ne. Dažnai poetai tai – labai jautrios širdies asmenybės. Menininkai jaučiasi vieniši, visų apleisti, tačiau tai nesustabdo jų kūrybos.

Menas suteikia pasauliui ir žmogui gilesnę prasmę. Be jo žlugtų vertybės, kultūra, kalba. Menas tai visuomenės pamatai, atrama. Apie tai rašo Aidas Marčėnas eilėraštyje „Ars poetica“. Kūrinys yra tarsi paskatinimas kurti meną. Lyrinis subjektas pirmame posmelyje išreiškia poreikį rašyti eilėraščius, nes artėja pasaulio pabaiga: „Pasaulis baigias, todėl/ reikia rašyti eilėraščius“. Šiuos žodžius vis kartodamas pabrėžia jų reikšmę. Pasaulio pabaiga gali būti žmonių vertybių žlugimas, kalbų nykimas. Ši problema liečia vis daugiau žmonių. Lyrinis subjektas skatina skaitytoją statyti namus ir restauruoti šventyklas. Skatina rašyti eilėraščius kiekvieną dieną, netgi sekmadienį, nes pasaulis baigiasi kiekvieną dieną. Menas yra svarbus ne tik kasdieniniame gyvenime, bet ir iškilmingose religinėse apeigose. Jis lydi žmogų visą laiką, kiekvieną dieną, tad jei jis dingtų, mūsų pasaulis žlugtų. Mes esame meno apsupti. Per jį perteikiame savo mintis, istoriją, tradicijas. Menas tai ir kalba, kuria kalbame. O kas įvyksta, kai kalba išnyksta? Tauta pražūsta, praranda savo šaknis, kultūrą, apie ją užmirštama. Pasaulis tada praranda didžiulę istorijos ir žinių dalį, kurios neįmanoma sugrąžinti. Lyrinis subjektas vis skatina rašyti eilėraščius, kad ši tragedija nepaliestų lietuvių tautos, nes „jei Dievas numirs anksčiau nei kalba, / ir kalba anksčiau nei pasaulis“, tai bus Lietuvos, mūsų pasaulio, pabaiga.

Maironis ir Aidas Marčėnas savo eilėraščiais parodo, kad menas, šiuo atveju poezija, yra būtina žmonių gyvenime. Ji padeda pažinti tikras vertybes, rasti ramybę, užpildo gyvenimą dorais jausmais ir leidžia geriau suprasti save.

1. Spełnienie formalnych warunków polecenia: 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna; w wypracowaniu jest odwołanie do dwóch tekstów literackich.

2. Kompetencje literackie i kulturowe: 14 pkt – dwa utwory wykorzystane w pełni funkcjonalnie; zadowalająca argumentacja; konteksty wykorzystane funkcjonalnie.

3. Kompozycja wypowiedzi: struktura wypowiedzi poprawna – 3 pkt; spójność wypowiedzi bez zaburzeń – 3 pkt; styl w całości stosowny – 1 pkt.

4. Język wypowiedzi: zakres i poprawność środków językowych – 6 pkt – zadowalający zakres środków językowych, składnia i leksyka stosowne do realizacji tematu.; ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – brak błędów interpunkcyjnych.

Przykład 3.

Menas yra tai jausmų reiškimas ir jų vaizdavimas. Tai ypatinga žmogaus veikla, kurios metu sukurti kūriniai parodo kūrėjo vidinį nematomą pasaulį tokia forma, kuri labiausiai prieinama. Yra daug meno rūšių, viena iš jų tai literatūra. Artistai naudoja savo prisiminimus, jausmus, praeitimi, bei ateities vizijomis. Jie nebijo reikšti savo emocijų, viską išlieja popieriaus lape. Skaitytojai kūrinuose gali atrasti dalelę savęs, pajusti tai, ką poetas jautė rašydamas. Poezija tai itin jaudinanti pranešimo forma, ji leidžia susitapatinti su

rašytoju, atrasti paslėptus jausmus. Jono Mačiulio – Maironio ir Aido Marčėno eilėraščiuose kalbama apie poetų ir jų kūrybos reikšmę žmogaus gyvenime. Poetai pabrėžia tai, kaip svarbu yra kurti ir kokią įtaką žmogui turi poezija.

Aidas Marčėnas yra šiuolaikinis poetas, todėl jo kūryba ir požiūriai gali šiek tiek skirtis nuo Maironio poezijos. Eilėraštyje „Ars poetica“ kalbama apie rašytojo galimybę išreikšti savo jausmus ir pavaizduoti juos popieriaus lape. Poetas gali užrašyti savo išgyvenimus ir viską, kas liečia jo širdį. Maironio eilėraštyje „Poeta“ lyrinis subjektas parodo didžiulę poezijos reikšmę, svarbą ir prasmingumą kiekvieno žmogaus gyvenime. Poetai turi galimybę sukurti „naują realybę“, gali parodyti savo pasaulio viziją, tuo pačiu išreikšti savo paslaptinius jausmus. Lyrinis subjektas pastebi, jog eilėraščio rašymas yra tarsi šventė, bet kartu ir sunkus, reikšmingas darbas. Poetas padeda žmogui atrasti save. Jo kūryba gali suteikti žmogui galimybę kurti savo pasaulį. Aidą Marčėną savo kūryboje parodo, kiek daug įtakos poezija turi žmogaus gyvenime.

Maironis eilėraštyje „Poeta“ bando parodyti poezijos reikšmę žmonių gyvenime. Romantizmo laikotarpiu buvo manoma, jog poetai yra išskirtiniai. Romantikai jautėsi vieniši, nes manė, kad niekas jų nesupranta. Eilėraštyje „Poeta“ lyrinis subjektas teigia, jog menas gimsta iš skausmo ir kančios. Eilėraščio žmogus mano, kad poezija tai yra skaudūs pasaulio netobulumai, žmogaus kančia, kitų nesupratimas ar nelaiminga meilė. Lyrinis subjektas yra įsitikinęs, jog poetų kūryba padeda žmogui atrasti save bei nurodo žmogui gyvenimo kelią. Eilėraščio žmogus žino, kad poetų likimas liūdnas – žmonės nuo jų nusisuka, jie tampa vieniši, tačiau jie niekada nepamiršta apie kitus žmones ir toliau kuria, kad poezija keistų žmonių gyvenimus. Šis eilėraštis parodo, jog menas turi didžiulę reikšmę žmogaus gyvenime. Ir Maironio, ir Aido Marčėno eilėraščiuose pristatoma meno svarba žmogaus gyvenime.

Aidas Marčėnas bei Jonas Mačiulis – Maironis parodo kokia svarbi yra poezija. Poetai savo kūriniais pataria, kaip atrasti savo gyvenimo kelią bei save. Jų kūryba parodo, kad žmogus be meno tampa vienišas, pasimetęs bei kitų nesuprastas.

1. Spełnienie formalnych warunków polecenia: 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna; w wypracowaniu jest odwołanie do dwóch tekstów literackich.

2. Kompetencje literackie i kulturowe: 13 pkt. – dwa utwory wykorzystane w pełni funkcjonalnie; powierzchowna argumentacja; w pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstów.

3. Kompozycja wypowiedzi: struktura wypowiedzi – 2 pkt – zbyt krótkie, lakoniczne zakończenie; spójność wypowiedzi bez zaburzeń – 3 pkt; styl w przeważającej części stosowny – 1 pkt.

4. Język wypowiedzi: zakres i poprawność środków językowych – 5 pkt – składnia i leksyka stosowne do realizacji tematu, ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt. – praca bez błędów interpunkcyjnych.

Temat 3. (0–35)

Kas yra žmogaus vidinė laisvė? Svarstykite remdamiesi Ernesto Žemaičio straipsnio ištraukomis ir pasirinktais lietuvių literatūros tekstais. Jūsų rašinio apimtis turi būti ne mažesnė negu 350 žodžių.

Ernestas Žemaitis

Vidinė laisvė

Šiais laikais daug kalbama apie laisvą žmogaus valią rinktis. Atrodo, kad, turėdami daugiau galimybių, mes tampame laisvi. [...]

Viskas tarsi labai gražu: dabar, kaip niekada anksčiau, turime daug daugiau šansų įgyvendinti svajones, patenkinti įgeidžius. Regis, visi turėtų džiūgauti, būti laimingi ir pan. Galbūt ir esame laimingi: tiek vienodai nugrimuotų veidų, šypsenų spindi televizijoje, spaudoje, reklamoje. Tik štai paradoksas – šiais laikais taip dažnai nesutampa sutuoktinių charakteriai, atsitiktinai apsilankoma pas psichologą ir nekaltai „atsijungiama“ nuo gyvenimo... Ko gero, mes dar neatsikratėme Sovietų Sąjungos išmokyto meno kurti iliuzijas. Ir vargu ar tai keisis, nes mūsų sąmonė dar ilgai vaduosis iš dvasinės vergijos. Kviečiu mums patiems atsikratyti iliuzijų ir iš naujo atrasti tikrąją laisvę.

Pradėkime nuo to, jog kiekvienas siekiame laimės. Tai vienas iš pagrindinių mūsų siekių. Mums atrodo, kad patys žinome, ko norime, ko mums reikia, kad būtume laimingi. Todėl ritamės per kitų galvas, rinkdamiesi tik tai, kas malonu, o visa kita palikdami, nes iki kaulo smegenų įsišaknijęs noras „*pasirinkti gyvenimą kaip drabužius iš apsipirkimo pašto katalogo*“. Deja, naivu tikėtis, kad gyvenimą renkamės mes patys. Anksčiau ar vėliau vis tiek susidursime su tuo, kas mums nepatinka, ir privalėsime tai rinktis. Karas, mylimosios ar mylimojo mirtis, bankrotas ar paprastas pažeminimas – tai gali būti bet kas, kas nepriklauso nuo mūsų valios. Taip, galime rinktis iš skirtingų galimybių, tačiau į viską žvelgti tik tokiu aspektu reikėtų visiškai atitrūkti nuo tikrovės. Laisvė labiau yra sutikti, priimti, o ne rinktis. Būdami laisvi, privalome suvokti savęs, savo pasirinkimų ribas. Visa tai apibrėžė Arvydas Šliogeris, nagrinėdamas Albero Kamio kūrybą: „Būti laisvam reiškia įsisąmoninti savo ribas ir jų neperžengti taip, kad būtų pažeistos kito žmogaus ar net paprasčiausio pasaulio daikto būties ribos ir tose ribose išsiskleidžianti jo teisė būti savimi ir sau.“

Tačiau viskas tuo nesibaigia. Mes vis dar tikime, jog nėra laimės be laisvės. Manau, tai tiesa. Bet laisvė nėra pagrindinis ir vienintelis laimės komponentas. Žmogus, siekiantis laimės, turi ieškoti meilės. Ar būti laimingam – tai mylėti ir būti mylimam? Akivaizdu, jog tai nėra tiesa. Atidžiau pažvelgę į aplinkinius pastebėsime, kad laimingesni yra būtent tie, kurie mylėdami sugeba atsisakyti savęs. Ir tai nenuostabu. Kaip teigia Viktoras E. Franklis knygoje „Žmogus ieško prasmės“, žmogus yra humaniškas tiek, kiek jis gali aukotis dėl kitų. Iš tiesų – juk tai vienas iš svarbiausių bruožų, skiriančių žmones nuo gyvūnų. Vadinas, mylėti reiškia būti humaniškam. Bet nepamirškime vieno dalyko – išmokime nesavanaudiškai mylėti. Prisiminkime, jog meilė duoda laisvę rinktis. Ji nėra savanaudiška – tai vienas pagrindinių meilės bruožų. Teologai, dvasininkai sako, jog Dievas iš meilės žmogui suteikė laisvę rinktis gyvenime iš daugelio kelių. [...]

Bet vis dėlto norėčiau grįžti prie pačios laisvės ir paklausti: kada dar yra laisvas žmogus? Kuo jis gyvena, ko tikisi iš gyvenimo? Laisvas žmogus yra laisvas savo širdyje, tad jam nebaisu sakyti tiesą į akis bet kokiomis aplinkybėmis. Jis laisvas, todėl gali prašyti ir atleisti, atsiprašyti ir paguosti, sukilti ir kovoti. Aš visiškai neįsivaizduoju, kaip žmogus gali jaustis laisvas, būdamas išpuikęs, savanaudis ar turėdamas kokių kitų ydų. Tai neįmanoma, nes

ydos reikalauja, kad žmogus joms tarnautų ir atitoltų pats nuo savęs. Teologas Benas Ulevičius sako, jog padaryti nuodėmę reiškia „save kažkur nudėti“, t.y. atitolti nuo savęs. Įsiklausyti į savo sąžinę, pašaukimą, suvokti tai, kas esi, ko sieki ir kuo gyveni, reikalauja vidinė laisvė, vedanti pašaukimo keliu. Būtent šis savęs pažinimas, gyvenimo prasmės žinojimas yra atskaitos pkt, išlaikantis žmogaus dvasią tvirtesnę už patį likimą. Štai ką rašo psichologas Viktoras E. Franklis, iškentęs koncentracijos stovyklos siaubą: „Žmogui stovykloje galima atimti viską, tik ne paskutinę žmogiškąją laisvę – priimti vienokią ar kitokią nuostatą į duotąsias aplinkybes.“ Todėl, kalbėdami apie laisvą žmogų, galime sutikti su Ernesto Hemingvėjaus žodžiais: „Žmogų galima sunaikinti, tačiau nugalėti neįmanoma.“ [...]

Apibendrinamas noriu pasakyti, jog vidinės laisvės pasirinkimas yra gyvenimo tau mestas iššūkis. Tik klausimas, ar tu jį priimsi. O gal gėdingai pasitrauksi? Mes esame linkę rinktis lengvesnį kelią, taip suvokdami, jog toks sprendimas geriausias. Bet ar tikrai lengviausias kelias visada yra geriausias?!

<http://www.bernardinai.lt>

Wymagania ogólne i szczegółowe

Wykaz wymagań ogólnych i szczegółowych, sprawdzanych w wypracowaniu, znajduje się na s. 145. *Informatora*.

Zasady oceniania

Opis zasad oceniania zadań otwartych rozszerzonej odpowiedzi (wypracowań) znajduje się na s. 148.–161. *Informatora*.

Przykładowe ocenione rozwiązania

Przykład 1.

Vidinė laisvė – tai nepriklausymas nuo niekieno valios, nei nuo kito asmens, nei nuo visuomenės. Žmogus pasiekęs vidinę laisvę gali jaustis nevaržomas ir individualus. Vidinę laisvę nėra lengva pasiekti, nes ją gali riboti aplinka ir visuomenė. Taip pat sunku ją išsaugoti, nes negalime išvengti įvykių, kurie varžys ją ir teks pasirinkti ne pagal mūsų norus. Žmogui vidinė laisvė tai laisva valia rinktis. Ernesto Žemaičio straipsnis, Juozo Grušo drama „Herkus Mantas“, bei Dalios Grinkevičiūtės prisiminimai „Lietuviai prie Laptevų jūros“ parodo, kas yra vidinė laisvė ir kaip sunku žmogui ją pasiekti.

Ernestas Žemaitis savo straipsnyje vidinę laisvę apibūdina kaip žmogaus pasirinkimus siekiant laimės. Autorius mano, jog šiais laikais žmonės turi daugiau galimybių rinktis, bet nebūtinai tie pasirinkimai atitinka jų norus. Žmonės dažnai kuria iliuziją, jog yra laimingi ir jų sprendimai yra nuo nieko nepriklausomi ir laisvi. Ernestas Žemaitis tvirtina, kad kiekvienas iš mūsų siekia laimės, o priimdami sprendimus renkamės tai, kas malonu, nors dažnai tai nėra tinkami pasirinkimai. Autorius mano, jog sunku žmogui išlaikyti vidinę laisvę, nes negalime išvengti įvykių, kurie ją suvaržys ir teks pasirinkti ne pagal mūsų norus, ir kad ne visada viskas klostysis taip, kaip norėtume mes. Mūsų vidinė laisvė ir pasirinkimai turi turėti ribas, autorius pabrėžia tai, remdamasis Alberto Šliogerio mintimi „Būti laisvam reiškia įsisąmoninti savo ribas ir jų neperžengti taip, kad būtų pažeistos kito žmogaus ar net paprasčiausio pasaulio daikto būties ribos ir tose ribose išsiskleidžianti jo teisė būti savimi ir sau.“ Ernestas Žemaitis teigia, jog vidinė žmogaus laisvė tai ne vienintelis laimės komponentas. Žmogui, norinčiam būti laimingam, taip pat reikia meilės. Kelias į laimę yra meilė artimam žmogui: „meilė duoda laisvę rinktis.“ Meilė, pasak autoriaus, yra lygiavertė su vidine laisve. Tik žmogus, kuris neturi ydų, gali jausti vidinę laisvę. Egoizmo atsisakymas

yra vidinės laisvės pagrindas, kuri vėliau garantuoja kelią link individualaus, savarankiškai pasirinkto pasaulio.

Laisvas žmogus vadovaujasi savo vertybėmis ir tikslais, bet taip pat suvokia savo veiklos ribas. Dramos „Herkus Mantas“ pagrindinis veikėjas yra prūsų vadas Herkus Mantas. Šioje dramoje vaizduojama prūsų kova už laisvę. Herkus labai myli savo šalį ir kovoja už jos laisvę. Jaunuolis pasako savo sužadėtinei: Aš kariuju už Prūsijos laisvę. Mano tauta – už viską aukščiau. Jis išsižada asmeninio gyvenimo ir kovoja su tautos priešais, vis dėlto jo vidinę laisvę paveikia įvairios gyvenimiškos situacijos.

Pagrindinis veikėjas išliko ištikimas vertybėms: stengėsi atsisipirti išorės įtakai, mėgino atsisakyti blogų valdovo veiksmų, žudymo, priešų ėmimo į nelaisvę. Mantas suprato, kad žmonių žudymas yra betikslis. Suvokė, jog toks kelias į laisvę nebus vertingas, jog laisvė iškovota žudant kryžiuočius nebus garbinga ir brangi. Kitas sudėtingas Mantui apsisprendimas buvo atsisakymas vesti krikščionę Kristiną. Jis nenorėjo pažeminti aukščiausių idealų, pasipriešinti Prūsijoje nusistovėjusioms tradicijoms, palikti tėvynę. Suprato, kad asmeninė laimė suteikia tik laikiną džiaugsmą, o savosios šalies likimas tai ne vienos kartos problema. Herkui Mantui didžiausia laimė buvo laisva ir laiminga tėvynė. Taip Herkus Mantas atsidūrė gyvenimo kryžkelėje, jo vidinė laisvė buvo ribojama, nes susiklosčiusios aplinkybės neleido priimti tokių sprendimų, kurie suteiktų jam visišką laimę. Jam buvo lemta atsisakyti asmeninės laimės ir pasirinkti, kaip šalies vadui pridera, tėvynės gerovę.

Žmogus gali kovoti dėl savo vidinės laisvės, tačiau išoriniai veiksniai labai dažnai ją varžo. Dalia Grinkevičiūtė kūrinys „Lietuviai prie Laptevų jūros“ pasakoja apie lietuvius nelaisvėje, kuriems buvo atimtos visos žmogiškos teisės. Autorė pristato tremties vaizdus ir žiaurų žmonių kasdienį gyvenimą. Ištremitiems lietuviams buvo atimta ir išorinė, ir vidinė laisvė. Tremtinė savo prisiminimuose pasakoja, kaip niekingai trėmimo metais buvo elgiama su žmogumi, kaip išbadėję ir sulybę tremtiniai prarasdavo visas moralės normas ir visais įmanomais būdais kovodavo dėl savo gyvybės. Gyvendami amžinojo įšalo žemėje jie neturėjo sąlygų laisvai mąstyti. Vidinė laisvė – tai fizinis bei psichinis komfortas, o žmonėms tremtyje buvo atimtos visos jos galimybės.

Vidinė laisvė – tai įrodymas, kiek žmogus pats gali sau leisti, kokios yra jo sau nusistatytos normos, principai, kuriais vadovaudamasis gyvena. Vidinė laisvė reikalauja daug aukų ir išsižadėjimų, o kartais ji tiesiog nepasiekama. Vidinė laisvė – tai komfortas, kuris leidžia žmogui laisvai mąstyti. Jei žmogui atimamos visos moralinės vertybės, jis tampa tremtiniu, kaliniu, nelaimingu žmogumi. Laisvė suteikia galimybę rinktis, mylėti, siekti bei suprasti kitą žmogų.

1. Spełnienie formalnych warunków polecenia: 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna; w wypracowaniu jest odwołanie do załączonego tekstu oraz dwóch tekstów literackich.

2. Kompetencje literackie i kulturowe: 16 pkt – trzy teksty wykorzystane w pełni funkcjonalnie; bogata argumentacja; funkcjonalne wykorzystany kontekst; wypowiedź świadczy o erudycji zdającego.

3. Kompozycja wypowiedzi: struktura wypowiedzi poprawna – 3 pkt; spójność wypowiedzi bez zaburzeń – 3 pkt; styl w całości stosowny – 1 pkt.

4. Język wypowiedzi: zakres i poprawność środków językowych – 7 pkt – zróżnicowana składnia i leksyka; ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – praca bez błędów interpunkcyjnych.

Przykład 2.

Vidinė laisvė tai nepriklausymas nuo niekieno valios, nei nuo kito asmens, nei nuo visuomenės. Žmogus pasiekęs vidinę laisvę gali jaustis nevaržomas ir individualus. Vidinę laisvę nėra lengva pasiekti, nes gali riboti aplinka ir visuomenė. Taip pat sunku ją išlaikyti, nes negalime išvengti įvykių, kurie varžys ją, o mums teks rinktis ne pagal savo norus. Ernesto Žemaičio straipsnis, Juozo Grušo drama „Herkus Mantas“ bei Jono Biliūno apysaka „Liūdna pasaka“ pristato, kas tai vidinė laisvė ir kaip sunku žmogui ją pasiekti.

Nepriklausomas žmogus turi atsikratyti ydų, kurios atitolina jį nuo vidinės laisvės bei naikina jo žmogiškumą. Jis negali būti išpuikęs, išdidus, savanaudis. Žmogus, norintis pasiekti vidinę laisvę, turi atsikratyti tai, kas jį varžo, pavyzdžiui streso. Jis privalo kovoti su nepalankiomis aplinkybėmis, su kuriomis susiduria kiekvieną dieną. Ernestas Žemaitis teigia: „Ydos reikalauja, kad žmogus joms tarnautų ir atitoltų pats nuo savęs“. Kiekviena yda naikina žmogaus mąstymą, vertybes, o kas svarbiausia – žmogiškumą. Žmogus turi suvokti, ko siekia, ar jo veikla yra prasminga. Laisvas žmogus tai visų pirma siekiantis savo tikslo, kurie suteikia jam laimę ir džiaugsmą. Įvykdyti tikslai sukuria žmogaus pasitikėjimą savimi, jo paties pasitenkinimą. Svarbu įsiklausyti į savo sąžinę ir suvokti kas esi, kuo nori tapti, nes to reikalauja vidinė laisvė.

Mūsų vidinė laisvė ir pasirinkimai turi turėti ribas, autorius pabrėžia tai Alberto Šliogerio mintimi „Būti laisvam reiškia įsisąmoninti savo ribas ir jų neperžengti taip, kad būtų pažeistos kito žmogaus ar net paprasčiausio pasaulio daikto būties ribos ir tose ribose išsiskleidžianti jo teisė būti savimi ir sau.“ Ernestas Žemaitis teigia, jog vidinė žmogaus laisvė tai ne vienintelis laimės komponentas. Žmogui, norinčiam būti laimingu, reikia taip pat meilės. Kelias į laimę yra meilė artimam žmogui, „meilė duoda laisvę rinktis.“ Meilė, pasak jo, yra lygiavertė su vidine laisve. Tik žmogus, kuris neturi ydų, gali jausti vidinę laisvę. Egoizmo atsisakymas yra vidinės laisvės pagrindas, kuris garantuoja kelią link individualaus, savarankiškai pasirinkto pašaukimo.

Vidinės laisvės klausimas nagrinėjamas ir Juozo Grušo istorinėje dramoje „Herkus Mantas.“ Čia vidinė laisvė suprantama kaip laisva žmogaus valia rinktis ir priimti sprendimus taip, kad jie atspindėtų vidinę nuostatą ir vertybes. Deja, žmogaus vidinę laisvę dažnai varžo aplinkinių nuomonė bei padėtis, kurioje žmogus atsiranda. To puikiausias pavyzdys yra Herkus Mantas. Prūsijos vadas ne vieną kartą stojo sunkių pasirinkimų kryžkelėse. Prūsų konflikto su kryžiuočiais metu vadas pasirinko paklausti savojo sąžinės balso ir išlikti humaniškas, nepaisant to, kad prūsai karinį pasyvumą vertino neigiamai, o kai kurie laikė Herkų Mantą net priešų pataikūnu. Herkus Mantas kaip savąją laimę suprato tėvynės laisvę ir laimę. Jo vidinė laisvė buvo ribojama, nes negalėjo priimti tokių pasirinkimų, kurie suteiktų jam asmeninę laimę, bet turėjo galvoti kaip šalies vadas ir rinktis Prūsijos gerovę.

Jono Biliūno apysakoje „Liūdna pasaka“ taip pat nagrinėjama žmogaus vidinės laisvės problema. Pagrindiniam veikėjui, Petruui Baniui, taip pat teko rinktis tarp lygiaverčių vertybių: šeimos laimės, ir tėvynės laisvės. Čia lygiai kaip ir dramoje „Herkus Mantas“ vidinė laisvė suprantama kaip žmogaus pasirinkimas, kuris atspindi jo vidines nuostatas ir vertybes. Petras Banys labai mylėjo savo žmoną Juozapotą, bet jiems nelemta buvo būti laimingiems. Vieną naktį Petras paliko Juozapotą vieną namuose ir išėjo kartu su kaimynais į mišką kovoti su priešu. Petras siekė laisvės, jis norėjo, kad jo vaikai ir anūkai nepatirtų baudžiavos, žinojo, kad jeigu nekovos už laisvę, tai Lietuva neišsivaduos iš baudžiavos pančių ir tauta nepatirs tikros laimės. Petras paaukojo savąją laimę dėl tautos gerovės. Jis žinojo, kad žmona jam neleistų priimt tokio sprendimo, nes per labai jį mylėjo, todėl paklausė savojo sąžinės balso ir išėjo jai nieko nesakęs. Naudodamasis savo vidine laisve jis nieko neatsiklausęs, savarankiškai priėmė sprendimą kovoti už laisvą tėvynę. Siekdamas gėrio savam kraštui

Petras Banys paaaukojo ne tik šeimos laimę, bet ir savąją gyvybę. Pagrindinis veikėjas liko ištikimas aukščiausioms vertybėms.

Vidinė laisvė yra tai, kiek žmogus gali pats sau leisti, kokios yra jo sau nusistatytos normos, principai, kuriais vadovaudamasis gyvena. Žmogaus norą elgtis laisvai kartais gali stabdyti aplinkinių reakcija ir baimė būti nesuprastam, išjuoktam, būti ne tokiau, kaip visi. Pasaulyje egzistuoja stereotipai, rémai, į kuriuos mes stengiamės sutilpti ir nors dažnai sakome, kad kiekvienas stengiamės gyventi pagal save, kad mums aplinka nedaro jokios įtakos, tačiau iš tikrųjų taip nėra. Juozo Grušo drama „Herkus Mantas“, Ernesto Žemaičio straipsnis bei Jono Biliūno apysaka „Liūdna pasaka“ liudija, kad vidinė laisvė tai žmogaus laisvas pasirinkimas, kuris teikia laimę. Vidinę laisvę žmogui sunku pasiekti, nes negalime išvengti situacijų, kurios ją varžo ir tada tenka rinktis ne pagal savo norą.

1. Spełnienie formalnych warunków polecenia: 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna; w wypracowaniu jest odwołanie do załączonego tekstu oraz dwóch tekstów literackich.

2. Kompetencje literackie i kulturowe: 12 pkt – dwa teksty wykorzystane w pełni funkcjonalnie, trzeci – częściowo funkcjonalnie; bogata argumentacja; funkcjonalnie wykorzystany kontekst; wypowiedź świadczy o erudycji zdającego.

3. Kompozycja wypowiedzi: struktura wypowiedzi poprawna – 3 pkt; spójność wypowiedzi bez zaburzeń – 3 pkt; styl – 1 pkt – w przeważającej części stosowny.

4. Język wypowiedzi: zakres i poprawność środków językowych – 7 pkt – zróżnicowana składnia i leksyka; ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – brak błędów interpunkcyjnych.

Przykład 3.

Laisvė žmogaus gyvenime yra įvairiai įvardijama. Šiais laikais žmonės jaučiasi laisvi, gyvena laisvose, demokratinėse šalyse, sprendžia apie savo išsilavinimą, darbą ir gyvenimo stilių. Atrodo kiekvienas gyvena laisvai ir niekas netrukdo gyventi. Pasaulio durys yra atviros, jos laukia naujai atkeliaujančio, norinčio pažinti žmogaus. Jis siekdamas šlovės, visuomenės suformuotos sėkmės, užmiršta apie save. Šiuolaikinis žmogus išmoko užslėpti save, užgožti savo jausmus ir tikrus požiūrius. Tas, kas žmogui buvo svarbu, teikė laimę, tapo nevertinga ir beprasmiška, nes klaidingas autoritetas pakeitė jo jausmus. Šiuolaikinio žmogaus išvaizda, elgesys yra priklausomi nuo visuomenės normų. Žmogui svarbesnė kitų nuomonė, jų požiūris ir žmogaus vieta klaidingoje hierarchijoje. Žmonės bijo kurti naują istoriją. Jie remiasi „gyvenimo užtikrintais“ šablonais, kurie garantuos žmogui laimę. Nelaimingas, atitolęs nuo laisvės žmogus, sieks taip pat atitraukti kitą žmogų nuo jos pažinimo, nes jam pačiam neteko būti laisvam. Nejmanoma yra kiekvieno žmogaus pilna vidinė laisvė. Vieno žmogaus laisvė gali riboti kitą žmogų. Ne visi žmonės priima iššūkius, pasiduoda kitiems, nes bijo kitų nuomonės, nepasitiki savimi, jaučia pripažinimo stoką. Žmogus nori kontroliuoti kitą žmogų. Tai tinginystės požiūris, nes žmogus apgauna pats save, atsiribodamas nuo savo vidaus. Kiekvienas žmogus turėtų neabejotinai remtis savo vidumi. Žmonės, bijodami priimti kitoniškumą, neina pirmyn, nesivysto visuomeniškai. Yra taip pat įvairių gyvenimiškų situacijų, kurių žmogus negali kontroliuoti. Jo reakcija gali tik pakeisti požiūrį į aktualią padėtį. Karas, okupacija, mirtis, liga, skausmas keičia žmogaus gyvenimą. Tuo metu žmogus negali pilnai kliautis savo laisve, nes neturi pakankamų galių. Žmogus nėra galingas kaip Dievas.

Ernestas Žemaitis tekste „Vidinė laisvė” svarsto apie šiuolaikinę žmogaus pasirinkimo valią, vidinę laisvę ir laimę. Autorius teigia, jog šiais laikais lengviau siekti svajonių, gyventi pagal save, tačiau visuomenėje yra vis pasilikęs iliuzijų kūrimas. Jų dėka žmogus susikuria iškreiptą realybę, kurioje uždaromas vidus. Kiekvienas žmogus turėtų suprasti savo galimybes. Jis ne šventa būtybė, kuri sprendžia apie savo, ar kitų likimą. Tikra vidinė laisvė, autoriaus nuomone, tai pažinimas, žmogaus ribų apibrėžimas ir priėmimas. Žmogus pasirinkdamas tik naiviai keičia savo padėtį ir nepažįsta visatos. Susikuria gyvenimo laisvės iliuziją. Straipsnyje taip pat rašoma, kad meilė suteikia galimybę rinktis gyvenimo kelią, kad mylintys ir mylimi žmonės yra laimingesni. Laisvas žmogus širdyje sako tiesą, nebijo atsiskleisti, parodyti save, pasipriešinti ir veikti.

Juozo Grušo kūrinys „Herkus Mantas“ aprašomos prūsų kovos su kryžiuočiais. Tai konfliktas tarp krikščionybės ir pagonybės. Pagrindinis veikėjas jaučia stiprų norą kovoti už savo šalį: („Aš kovoju už Prūsijos laisvę. Mano tauta – už viską aukščiau“). Parodoma istorinė tragedija, kur prūsai kovoja už savo tėvynės laisvę. XIII-ojo amžiaus prūsai griežtai laikėsi savo tikėjimo, buvo ištikimi seniesiems papročiams, tradicijoms. Herkus Mantas iš kitų prūsų išsiskyrė humanizmu ir išmintimi, manė, kad žmonių žudymas buvo beprasmis. Norėjo, kad visuomenė suprastų jo mintis, jis mylėjo savo šalį ir norėjo ją ginti. Mantas dėjo visas pastangas, kad kiti žmonės būtų laimingi. Tai kelia nepasitenkinimą ir abejonę tarp prūsų. Mantas mylėjo savo šalį, paaukojo jai visą savo gyvenimą, išsižadėjo savo asmeninio gyvenimo: „Aš kariauju už Prūsijos laisvę, bet ne už savo šeimą“. Pokalbys su Sachse jis šlykštisi kryžiuočių ordinu, kuris plėšia ir žudo. Sachse tvirtina, kad prūsų tauta yra pernelyg silpna, kad stotų į kovą su kryžiuočiais, bet Mantas nepasiduoda ir Sachsei atsako, kad kovoti ir mirti už laisvę yra didelė garbė, o gyventi vergijoje gėda. Herkus Mantas priešinosi prieš kryžiuočių žiaurumą. Sudeginus Hirschalsą susvyruoja Manto tikėjimas. Dievai prūsams buvo lyg jų pačių sudievinas žiaurumas, baimė. Mantas netikėjo dievais, bet tikru gyvenimu ir vedė tautą į laisvę. Prūsai nenorėjo Herkaus Manto vedybų su Kristina, nes ji buvo vokietė, kuri, prūsų manymu, niekins jų papročius ir tautą, atneš nelaimės. Herkus Mantas kovojo ne tik su kryžiuočiais, bet ir su savo gentainiais. Jo gyvenimas buvo kupinas dilemų ir apmąstymų. Šis tragiškas herojus siekė nepasiekiamo, norėjo išvesti mažą, silpną, pasimetusią tautą prieš kryžiuočių galybę, kuri buvo pasmerkta pražūčiai.

Dalios Grinkevičiūtės kūrinys „Lietuviai prie Laptevų jūros“ aprašomas lietuvių likimas sovietinėse naikinimo stovyklose. 1941m. birželio 14 d. prasidėjo masiniai trėmimai. Dalia Grinkevičiūtė savo atsiminimuose rašo apie gyvenimą Trofimovsko saloje, kur su kitais lietuviais, atskirta nuo tėvo, turėjo pasistatyti gynomis rankomis baraką iš plytų ir samanų. Nežmoniškas šaltis, badas, skorbutas, masinės mirtys, utėlės, miegojimas ant gultų, sužlugdė visas tremtinių gyvenimo viltis. Dalia Grinkevičiūtė svajojo apie mokslus, ji norėjo laimingai gyventi. Jos visa šeima buvo ištremta į nežinomas ir tolimas vietas. Ji negalėjo pasipriešinti, neturėjo kaip pabėgti. Kiekviena jos žmogiškumo išraiška galėjo baigtis skaudžia bausme, mirtimi. Vienintelė išeitis buvo išgyventi ir pagelbėti kitiems žmonėms. Grinkevičiūtė stengėsi padėti ne tik savo sergančiai motinai, bet ir nepažįstamiems. Ji tirpindavo ledą, kad ištroškę kaliniai galėtų atsigerti vandens, rizikavo savo gyvybe vogdama lentas, kad nors truputį būtų šilčiau kenčiantiems, prišalusiems prie gultų žmonėms. Mažai kas tokiomis sąlygomis išiko gyvas. Grinkevičiūtės motina ir daugelis kitų lietuvių mirė nesulaukę garbingos senatvės, ramios mirties. Dalia išgyveno tremtį, tačiau šie išgyvenimai amžinai sužalojo jos sielą. Jai, kaip ir tūkstančiams kitų tremtinių, buvo atimta laisvo pasirinkimo teisė.

Pasaulis būtų pilnas spalvų ir įvairiausio grožio, jei žmonės galėtų laisvai rinktis. Tačiau vidinė žmogaus tvirtovė dažnai yra griauinama ir pakečiama. Svarbu būti laisvu ne tik sau,

bet taip pat išklaudyti bei suprasti ir kitą žmogų. Tikra laisvė negali būti paremta kito žmogaus vergija.

- 1. Spėnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna; w wypracowaniu jest odwołanie do załączonego tekstu oraz dwóch tekstów literackich.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 8 pkt. – jeden tekst wykorzystany w pełni funkcjonalnie, a dwa – częściowo funkcjonalnie; trafna argumentacja; funkcjonalnie wykorzystany kontekst; praca zawiera fragmenty erudycyjne.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** struktura wypowiedzi – 2 pkt – nieproporcjonalnie długi wstęp; spójność wypowiedzi bez zaburzeń – 3 pkt; styl – 1 pkt – w przeważającej części stosowny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 6 pkt – zadowalający zakres środków językowych – składnia i leksyka odpowiednie do realizacji tematu; ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – praca bez błędów interpunkcyjnych.

Temat 4. (0–35)

Ką žmogui reiškia gimtieji namai? Svarstykite remdamiesi Marcelijaus Martinaičio pranešimo ištraukomis ir pasirinktais lietuvių literatūros tekstais. Jūsų rašinio apimtis turi būti ne mažesnė negu 350 žodžių.

Marcelijus Martinaitis

Namai – rojaus darželio modelis

Senojo Lietuvos kaimo sodyboje buvo kuriama, saugoma ir atkuriamą visa agrarinė kultūra, apsieinanti be tolimų miestų, karalių, beveik be pinigų. Metaforiškai mąstant – ten buvo saugomi ir iš kartos į kartą su pastatais ir daiktais perduodami tos kultūros atkūrimo šifrai. Juos vis dar bandome perskaityti, dažniausiai tik iš knygų, o ne iš gyvų pavyzdžių.

Menas, literatūra, liaudies kultūra, rašytojai, meno kūrėjai, išeiviai ir tremtiniai savo prisiminimuose yra paliudiję, kaip namų, gimtosios sodybos vaizdinyje buvo sutelkta viso jų gyvenimo programa, likimas, kaip iš jų buvo išsinešta kalba, pradžiamokslis, šventės ir papročiai. Namų vaizdinyje bene daugiausia visko sutelkta, nes jie niekada nebuvo vien tik buitinis statinys apsiginti nuo nepalankių orų ar ištikus nepritekliams. [...]

Taip pat ir buitiniame gyvenime lietuvių namai yra daugiau negu gyvenamasis būstas – tai liudija jų puošyba, aplinkos sakralizavimas statant kryžius ir koplytstulpius. Neretai jie stovėdavo darželyje, kai kur vadintame rojumi, iš kurio dainose žemės vargų vargti simboliškai išvaroma tekanti duktė. Namai, daugiausia Žemaitijoje, dar buvo vadinami gyvenimu, į šį žodį sudedant viską, kuo žmogus gyvas, garbingas, užimantis teisėtą vietą bendruomenėje ar net Dievo akivaizdoje.

Taigi namai žmogui buvo viskas: gimimo, šeimos steigimo vieta, vaikų mokykla ir senelių prieglauda, slaugos ir mirties patalas, visa, kas dabar išskaidyta po įvairias institucijas ir ko mes savo miestuose ir gyvenvietėse į vieną daiktą jau nebesurenkame. Tautosakoje, mitologijoje, papročiuose, buityje namai veikė kaip sudėtinga semiotinė struktūra, atliekanti keleriopą vaidmenį, o būtent – kultūrinį, sakralinį, buitinį.

Taigi buvo dar ir šventovė, namų bažnyčia, kur atliekamos svarbios sakralinės apeigos, meldžiamasi ir giedama. Troboje ypač šventos vietos, kurių nevalia išniekinti, buvo

krikštasuolė, stalas, židinio ugnis. O tai asimiliuota, perimta iš senųjų baltų tikėjimų: kerčia, rąstų sankirta rytiniame namo kampe (krikštasuolė), stalas – svarbiausia apeigų vieta ten, kur kadaise kūrendavosi židinys ir pan.

Žvelgiant bendriau, troba, namas, žemaičių *nums*, nuo gimimo iki mirties orientavo žmogaus gyvenseną, vienaip ar kitaip veikė jo elgseną. Namo struktūroje galima net įžvelgti tam tikrą pasaulio modelį, turintį sakralines, buitines ir profaniškąsias dalis. Todėl ypatingas kūrybos aktas yra statyba, statymas. Būdavo sakoma: stato, statau, statysiu gyvenimą; įsikursiu, įsikursim, įkursim gyvenimą. Beje, šiame žodyje slypi kur kas gilesnė, iš senųjų laikų paveldėta prasmė. Tai reiškė, kad įkursime, užkursime namų ugnį, židinį! [...]

Praėjusio amžiaus lietuvių literatūra paliudijo, kaip staigus tradicinės infrastruktūros suardymas Lietuvoje sugriovė ištisą gyvensenos modelį. Ne vienas mūsų rašytojų kūrinys aiškiai byloja, kad ten, kur buvo pažeista užgyventa vieta, sakralizuota erdvė, nuo žemės paviršiaus nušluoti pastatai, sutriko ir žmogaus elgsena, šeimos ryšiai, kartų santykiai. [...]

Pastaraisiais dešimtmečiais tiek literatūroje, tiek prisiminimuose pasipylė dramatiškų iš namų, sodybų iškeldintų arba jas palikusių žmonių istorijų. Galima sakyti, kad visas XX a. buvo vienokia ar kitokia lietuvių išėjimo iš namų istorija. Ne tiek J. Avyžiaus romanas, kiek jo pavadinimas mūsų sąmonėje įsitvirtino kaip tam tikra apibendrinanti formulė: „Sodybų tuštėjimo metas“. O tai tęsiasi ir atgavus nepriklausomybę, nes senoji etninė agrarinė kultūra vis akivaizdžiau tampa palikimu. Drįstu sakyti, kad mūsų didžiuliai jau yra išeiviai iš šios kultūros, tartum emigrantai savo pačių šalyje, su visais iš to kylančiais padariniais.

Tą išėjimą gražiai, o kartais ir skausmingai liudija mūsų poezija. Dar kūrybos pradžioje B. Brazdžionis viename eilėraštyje skelbė: „Aš neturiu namų pas juodą girią...“ Ši eilutė prasmingai siejasi su vėliau parašytu garsiu jo eilėraščiu „Per pasaulį keliauja žmogus“...

M. Martinaitis, *Namai – rojus darželio modelis*, „Šiaurės Atėnai“. 2007-06-02, Nr. 847.

Wymagania ogólne i szczegółowe

Wykaz wymagań ogólnych i szczegółowych, sprawdzanych w wypracowaniu, znajduje się na s. 145. *Informatora*.

Zasady oceniania

Opis zasad oceniania zadań otwartych rozszerzonej odpowiedzi (wypracowań) znajduje się na s. 148.–161. *Informatora*.

Przykładowe ocenione rozwiązania

Przykład 1.

Nėra pasaulyje kitos tokios vietos kaip gimtieji namai. Tai žmogaus pradmuo, kuris jį formuoja, žmogaus išminties, kultūros, tautinės tapatybės, moralės šaltinis. Nesvarbu, kokias pasaulio platumas žmogus atras, kiek sutiks visokių svetimų žmonių, kultūrų ir apeigų, kiek atras naujų galimybių – jis vis tiek norės sugrįžti namo, prisiminti artimuosius, pamatyti namų darželį, mišką ir sodą. Žmogus dažnai nemoka vertinti to, ką turi. Jis nemato tiesioginio grožio paprastume, kasdieninėje buityje, darbuose. Tikroji gimtųjų namų vertė pasireiškia, kai žmogus juos praranda, išvyksta į tolimas šalis. Gyvenimas toli nuo namų yra sunkus. Žmogus tada supranta, kokie gyvenime svarbūs gimtieji namai. Juos reikia puoselėti, saugoti ir globoti.

Marcelijus Martinaitis savo tekste rašo apie gimtuosius namus, kaip apie lietuvių kultūros lobyną. Juose buvo kuriama lietuvių istorija, kultūra, iš kartos į kartą buvo perduodamos tradicijos. Namai poetams, rašytojams, menininkams, tremtiniams dažnai tapdavo įkvėpimo

šaltiniu, nes tai nebuvo tik paprastas statinys, saugantis nuo blogo oro. „Namai žmogui buvo viskas: gimimo, šeimos steigimo vieta, vaikų mokykla ir senelių prieglauda, slaugos ir mirties patalas”. Seniau paprastoje buityje buvo gausu simbolių ir papuošalų, kurie liudijo apie tikėjimą, papročius. Žmonėms užtekdavo pamatyti namus ir viską suprasdavo. Žinojo, kada tėvas išleidžia savo dukrą už vyro, kada mirė namų šeimininkė. Namai buvo žmogaus gyvenimo atspindys. Ten jis gimdavo, augdavo, mokėsi, dirbdavo, užsiklodavo mirties patalą. Žmogui nereikėjo mokyklų, ligoninių ar parduotuvių. Namuose moterys išmokdavo kepti duoną, austi drobes ar gydyti ligas. Autorius atkreipia dėmesį ir į ugnies, židinio svarbą. Žodžiai „įsikursim gyvenimą“ yra susiję ne tik su namų statymu, bet ir šilta namų ugnimi, kuri teikia šviesą ir šilumą namų gyventojams.

Praėjusio amžiaus lietuvių literatūra liudija, kaip tradicinės infrastruktūros suardymas Lietuvoje sugriovė tradicinius namus bei gyvenimo modelį. Daugelis lietuvių rašytojų savo kūriniuose parodė, kad ten, kur buvo pažeista gyvenamoji vieta, nuo žemės paviršiaus nušluoti pastatai, sutriko ir žmogaus elgsena, šeimos ryšiai, kartų santykiai. Tai puikiai atskleidžia Romualdo Granausko apysaka „Gyvenimas po klevu”. Kūrinyje vaizduojami Lietuvos kaimo kolektyvizacijos laikai. Tai tarsi atsisveikinimas su senuoju lietuviško kaimo gyvenimu. Atimti namai, nugriautos sodybos, prarastas ryšys su tėvų kapais, protėviais, suardyta šeimos pusiausvyra, ištikimybę vis dažniau pakeičia išdavystė. Tik pagrindinė apysakos veikėja, senoji Kairienė vis dar gyvena savo buvusios sodybos griūvančiame name, kurį kolūkio pirmininkas grasina visai nugriauti. Senoji su savo kiemu ir troba yra vienintelė buvusio Budrių kaimo gyventoja, nes visi kiti išsikėlė į kolūkio gyvenvietę. Ji visomis jėgomis stengiasi čia praleisti paskutines savo gyvenimo dienas, nes negali įsivaizduoti, kaip galima žmogui gyventi gyvenvietėje, kur nėra nei medžių, nei krūmų ir kur žmogus nepažįsta žmogaus.

Antano Vienuolio apsakyme „Grįžo” pagrindinis herojus Janulis sugrįžta į gimtuosius namus po ilgų kelionių ir darbo įvairiose vaistinėse. Gyvendamas toli nuo namų jis pamiršo savo šeimą, tėvynę. Sugrįžęs į gimtinę Janulis pamatė begriūvančią trobą ir apleistą, žolėmis apžėlusią namų aplinką. Tada jis prisiminė savo vaikystę, gerus laikus, jaunystę. Gimtieji namai sukėlė daug jaudulio, akyse jam pasirodė artimi žmonės, sunkiai dirbantys kasdienius darbus tėvai. Visi geri prisiminimai buvo tik iliuzija niūriame ir tamsiame dabarties vaizde. Apsakyme matomas ryškus kontrastas tarp Janulio vaikystės ir jo senatvės, kai likęs vienišas, ligotas sugrįžta į apleistus gimtuosius namus, kurie kažkada buvo tokie mieli, o gyvenimas juose teikė saugumą. Janulis visą savo jaunystę skyrė tam, kas nesvarbu gyvenime. Siekdamas materialinių vertybių ir smagaus gyvenimo jis paliko namus, atitrūko nuo artimųjų žmonių ir gimtojo krašto. Suprato savo klaidą, bet per vėlai, jo ligota širdis jau vis lėčiau ir lėčiau plakė.

Nesvarbu, kokiomis sąlygomis žmogus gyvena – gimtieji namai visada yra brangiausi. Jų praradimas yra didžiausias gyvenimiškas nuostolis. Netekęs namų žmogus praranda saugumo jausmą, protėvių atmintį, tradicijas ir vaikystės prisiminimus. Žmogus taip pat gali išsižadėti savo namų, pamiršti tautos istoriją ir tradicijas. Taip jis atitrūksta nuo tautos, šeimos ir pačio savęs. Svarbu yra puoselėti namus, nes tai ne tik keturios sienos, tai žmogaus egzistencijos simbolis.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna; w wypracowaniu jest odwołanie do załączonego tekstu oraz dwóch tekstów literackich.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 16 pkt – trzy teksty wykorzystane w pełni funkcjonalnie; bogata argumentacja; funkcjonalne wykorzystany kontekst; wypowiedź świadczy o erudycji zdającego.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** struktura wypowiedzi poprawna – 3 pkt; spójność wypowiedzi bez zaburzeń – 3 pkt; styl w całości stosowny – 1 pkt.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 7 pkt – zróżnicowana składnia i leksyka; ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – praca bez błędów interpunkcyjnych.

Przykład 2.

Gimtieji namai žmogui reiškia viską, kas svarbiausia – šeimą, gyvenamąją vietą, prieglobstį ar tėvynę. Niekas jų nesugeba pakeisti, taip kaip ir praeities prisiminimų. Čia žmogus išmoksta gyventi, susipažįsta su pasaulio tikrove. Žmogus netekęs gimtųjų namų jaučiasi nelaimingas, nes tik ten gali jaustis saugus, artimųjų žmonių mylimas ir suprastas.

Gimtieji namai tai dažnai mene, literatūroje, poezijoje naudojamasis motyvas. Marcelijaus Martinaičio pranešimo „Namai – rojaus darželio modelis“ ištraukose parodoma gimtųjų namų reikšmė žmogui. Gimtosios sodybos vaizdinyje yra sutelkta gyvenimo programa, likimas, šventės. Tai ne tik buitinis statinys, po kuriuo galime pasislėpti nuo nepalankių oro sąlygų ar ištikus nepritekliams. Apie gimtųjų namų nepaprastumą liudija jų puošyba, koplytėlių ir kryžių statymas. Žemaitijoje namai buvo vadinami gyvenimu. Namai žmogui buvo viskas: gimimo, šeimos steigimo vieta, vaikų mokykla ir senelių prieglauda, slaugos ir mirties patalas. Tai buvo dar ir šventovė, bažnyčia, kur atliekamos svarbios sakralinės apeigos, meldžiamasi ir giedama. Šventos vietos, kurių niekas nedrįsdavo išniekinti buvo krikštasuolė, stalas, židinio ugnis. Troba, namas nuo gimimo iki mirties orientavo žmogaus gyvenseną. Jo struktūroje galima įžvelgti tam tikrą pasaulio modelį. Rašytojas teigia, kad sugriovus namus, sutrinka žmogaus elgsena, šeimos ryšiai, kartų santykiai. Kartais aplinkybės verčia žmogų palikti savo namus: „Pastaraisiais dešimtmečiais tiek literatūroje, tiek prisiminimuose pasipylė dramatiškų iš namų, sodybų išskeldintų arba jas palikusių žmonių istorijų“. Taip žmonės tampa išeiviais ir skausmingai išgyvena išsiskyrimą su savo gimtine.

Gimtųjų namų reikšmę pabrėžia Antanas Vienuolis kūrinyje „Grįžo“, kur aprašomi Petro Janulio išgyvenimai sugrįžus namo po trisdešimties metų. Romualdo Granausko apysakoje „Gyvenimas po klevu“ taip yra akcentuojama gimtųjų namų svarba kaimo žmonių gyvenime.

Antano Vienuolio apsakymas „Grįžo“ prasideda Petro Janulio sugrįžimu į gimtuosius namus. Jis buvo trisdešimt metų išvykęs toli nuo tėviškės, o dvejus paskutiniuosius sunkiai sirgo ir gydėsi. Važiuodamas per gimtinės apylinkes, pastebėjo, jog čia įvyko daug pokyčių. Nuo pat sugrįžimo Janulis jautė sąžinės graužatį dėl iššvaistytų gyvenimo metų, apleistos ir paliktos tėviškės. Sugrįžo tik tada, kai pajuto, jog jo gyvenimas prarado prasmę. Atvyko atsigauti, prisiminti ir atgailauti. Jam gimtieji namai buvo tarsi gaivinančio vandens šaltinis ištroškusiame ir paklydusiame dykumoje žmogui. Vaikščiodamas po sodą prisiminė vaikystę, tėvus ir sesę, todėl galima teigti, kad namai jam pagrindinai siejosi su šeima, saugumu, prieglobsčiu. Savo gimtuosiuose namuose praleido jis ir savo gyvenimo paskutiniąją naktį.

Romualdo Granausko apysakoje „Gyvenimas po klevu” yra parodoma, jog gyvenimas, tai ne begalinė erdvė atskirta nuo materialumo, o kiemas, namai, gyvuliai, daržai, ir viskas, kas supa Žemaitijoje gyvenantį žmogų. Pagrindinė apysakos veikėja Kairienė savo akimis matė Budrių kaimo naikinimą. Ji buvo priversta pritapti prie visiškai pasikeitusio gyvenimo. Senajam kaimo žmogui tai buvo tiesiog nesuprantama. Dvasiškai jautėsi prislėgta, matydama, kad namai, kurie saugojo protėvių tradicijas ir atmintį, yra sunaikinti ir vietoj jų pastatyta kiaulių ferma. O juk kaimo žmogui gimtieji namai yra tvirtovė, saugus prieglobstis. Ne veltui seniau Žemaitijoje sodybos buvo vadinamos "gyvenimais". Todėl Kairienė pasiryžo pasilikti savo namuose ir nesikelti į naują gyvenvietę. Juk sodyboje po klevu senolė praleido visa gyvenimą. Kiekvienas kampelis sužadindavo jai mieliausius prisiminimus, todėl iki pat mirties saugojo ir gynė savo namus. Taip pat matome, kad jos sūnus, Steponas, dažnai atvykdavo į giminę pailsėti nuo įvairių gyvenimo problemų bei sunkumų. Gimtojoje sodyboje jis užmiršdavo rūpesčius ir atsigaudavo.

Gimtieji namai lietuvių literatūroje yra svarbūs ir dažnai minimi. Jie reiškia kiekvieno žmogaus gyvenimo šaknis, šventą ir ypatingą vietą, kuri formuoja mūsų asmenybę. Su jais yra susiję šilčiausi ir brangiausi prisiminimai. Tai yra saugus prieglobstis, kur visada gali rasti užuovėją.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna; w wypracowaniu jest odwołanie do załączonego tekstu oraz dwóch tekstów literackich.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 14 pkt – trzy teksty wykorzystane w pełni funkcjonalnie; zadowalająca argumentacja; kontekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie; wypowiedź świadczy o erudycji zdającego.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** struktura wypowiedzi poprawna – 3 pkt; spójność wypowiedzi bez zaburzeń – 3 pkt; styl – 1 pkt – w przeważającej części stosowny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 6 pkt – zadowalający zakres środków językowych; ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – brak błędów interpunkcyjnych.

Przykład 3.

Gimtieji namai tai svarbi vieta kiekvienam iš mūsų. Juose žengiame savo pirmuosius žingsnius. Tik ten jaučiamės saugūs ir laimingi. Namai tai ne tik gyvenamasis būstas, bet ir vieta liudijanti apie šeimos kultūrą ir papročius. Skausmą, kurį žmogus jaučia praradęs savo artimąjį, galime palyginti su skausmu praradus gimtuosius namus. Ne veltui sakoma, kad visur gerai, bet namuose geriausia.

Marcelijus Martinaitis pateiktoje ištraukoje teigia, kad senajame, lietuviškame kaime namai buvo ne tik gyvenamasis būstas, bet ir „gimimo, šeimos steigimo vieta, vaikų mokykla ir senelių prieglauda, slaugos ir mirties patalas, visa, kas dabar išskaidyta po įvairias institucijas ir ko mes savo miestuose ir gyvenvietėse į vieną daiktą jau nebesurenkame.” Namuose buvo saugomos tradicijos ir kultūrinis paveldas. Tėvai išsaugodavo gimtąją kalbą, mokydami jos ir savo vaikus. Sodyba seniau buvo tarsi šventa vieta, gerbiama ir puoselėjama. Žemaitijoje ji buvo vadinama „gyvenimu”, dėl labai svarbios funkcijos, kurią vykdė: „į šį žodį sudedant viską, kuo žmogus gyvas, garbingas, užimantis teisėtą vietą bendruomenėje ar net Dievo akivaizdoje.” Namo statymas reiškė šeimos įsteigimą, gyvenimo pratęsimą. Martinaitis taip pat teigia, jog tie, kurių senąsias sodybas sugriovė, o juos iškeldino, prarado tautines vertybes ir tapo tarsi emigrantai savo pačių šalyje.

Žmonėms gimtieji namai tai vaikystės prisiminimų vieta, į kurią norisi grįžti. Antano Vienuolio apsakymo „Grįžo“ veikėjas Janulis taip pat troško grįžti namo. Jis manė, kad atvyks į tą pačią trobą, kurioje gyveno. Deja, troba jau neatrodė kaip seniau. Visos sienos pilkos, pasieniai tušti, tebekabėjo tik keli šventųjų paveikslai ir tarp jų, vidury, pats Kristus ant kryžiaus, prieš kurį motina mokindavo jį mažą poterių. Durys, langai, vartai viskas buvo užkalta lentomis. Januliui namai priminė ir tarnaitę Petronę, kuri mokindavo jį dūdeles sukti ir varnėnams inkilus dirbti. Veikėjas svajojo grįžti namo ir pamatyti artimuosius, bet tėvai ir sesutė Marytė buvo jau mirę, o žemę pasisavino kaimynas Ignas Petronis. Sugrįžimas namo Petru tapo prisilietimu prie vaikystės.

Suaugusiems žmonėms gimtieji namai reiškia daug ką. Tai vieta, kurioje jie užaugo. Namų sienos ir aplinka byloja apie jų gyvenimo istoriją. Granausko apysakoje „Gyvenimas po klevu“ senajai Kairienei jos namai buvo didžiausias turtas. Sodyboje po klevu senolė buvo praleidusi visą savo gyvenimą. Čia gimė ir augo jos sūnus, kuris vėliau dažnai grįždavo pasėdėti su motina po klevu, atsikvėpti ir pasisemti jėgų. Ji nepabijojo paaukoti net savo gyvybės dėl gimtųjų namų. Toks poelgis rodo, kad senolei namai buvo pats svarbiausias ir vertingiausias dalykas pasaulyje.

Kiekvienam iš mūsų gimtieji namai yra svarbūs. Tik juose jaučiamės saugūs. Jie tampa ne tik stogu virš galvos, bet ir vaikystės prisiminimų vieta, į kurią norisi sugrįžti. Aplinka, kurioje gyvename, ugdo mūsų charakterį, patriotiškumo jausmą, supažindina su tradicijomis, papročiais ir kultūra. Dėl to gimtieji namai tokie brangūs.

1. Spełnienie formalnych warunków polecenia: 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna; w wypracowaniu jest odwołanie do załączonego tekstu oraz dwóch tekstów literackich.

2. Kompetencje literackie i kulturowe: 8 pkt. – jeden tekst wykorzystany w pełni funkcjonalnie, a dwa – częściowo funkcjonalnie; trafna argumentacja; funkcjonalnie wykorzystany kontekst; praca zawiera fragmenty erudycyjne.

3. Kompozycja wypowiedzi: kompozycja wypowiedzi funkcjonalna – 3 pkt; spójność wypowiedzi bez zaburzeń – 3 pkt; styl w przeważającej części stosowny – 1 pkt.

4. Język wypowiedzi: zakres i poprawność środków językowych – 5 pkt – wąski zakres środków językowych; ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – praca bez błędów interpunkcyjnych.

Uchwała Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich o informatorach maturalnych od 2023 roku

Rada Główna
Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Uchwała Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich z dnia 19 listopada 2020 r. w sprawie informatorów o egzaminie maturalnym od roku 2022/2023

Rada Główna Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich systematycznie i z uwagą obserwują egzamin maturalny, który stanowi podstawowe źródło informacji o poziomie przygotowania kandydatów na studia w polskich uczelniach. W zgodnej opinii obu instytucji przedstawicielskich środowiska akademickiego polski system egzaminacyjny dostarcza w tym zakresie w pełni wiarygodnych i opracowanych na czas danych. Zaufanie do tego systemu przekonująco potwierdziła KRASP wiosną tego roku, deklarując wolę odłożenia rekrutacji do szkół wyższych do czasu, gdy będzie możliwe bezpieczne przeprowadzenie egzaminu maturalnego w roku pandemii.

Drugim, bardzo istotnym zadaniem, które konsekwentnie realizuje polski system egzaminacyjny jest wskazywanie za pomocą publikowanych materiałów kierunku rozwoju kształcenia w poszczególnych przedmiotach w stronę umiejętności złożonych, niezbędnych zarówno na studiach, jak i – w coraz większym stopniu – w życiu codziennym.

Ważną rolę w tym procesie odgrywają informatory o egzaminie maturalnym. Z jednej strony wydobywają oraz ilustrują za pomocą zadań najważniejsze wymagania podstawy programowej kształcenia ogólnego. Z drugiej strony, wiarygodnie informują kolejne pokolenia maturzystów o strukturze egzaminu maturalnego oraz o sposobie oceniania ich prac. W naszej opinii, przedłożone do zaopiniowania informatory dobrze realizują te cele.

Środowisko akademickie docenia starania systemu egzaminacyjnego o to, by systematycznie doskonalić swoją pracę i deklaruje dalsze wsparcie merytoryczne tych działań.

prof. dr hab. Zbigniew Marciniak
Przewodniczący Rady Głównej
Nauki i Szkolnictwa Wyższego

prof. dr hab. Inż. Arkadiusz Mężyk
Przewodniczący Konferencji Rektorów
Akademickich Szkół Polskich

EGZAMIN
MATURALNY

Język litewski

Z opinii Recenzentów:

Informator o egzaminie maturalnym z języka litewskiego jako języka mniejszości narodowej od roku szkolnego 2022/2023 został przygotowany starannie i przejrzysto. Autorki *Informatora* podzieliły zadania stosownie do poziomu podstawowego i rozszerzonego. Zaproponowały czytelne kryteria oceny poszczególnych zadań egzaminacyjnych. Różnorodne zadania stworzone z myślą o egzaminie ustnym oraz formuły tematów egzaminów pisemnych, gwarantują właściwe sprawdzenie wiedzy i umiejętności uczniów w zakresie posługiwania się językiem litewskim w formie ustnej i pisemnej, a także analizy i interpretacji utworów literackich, czy znajomości kultury litewskiej. Zawarte w *Informatorze* zadania spełniają kluczowe wytyczne obowiązującej podstawy programowej.

dr hab. Danuta Roszko

Informator o egzaminie maturalnym z języka litewskiego jako języka mniejszości narodowej od roku szkolnego 2022/2023 zawiera przejrzysty, usystematyzowany i dokładny opis zakresu egzaminu maturalnego z języka litewskiego dla poziomu podstawowego oraz rozszerzonego. W informatorze znajdują się wymagania, które są określone w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkoły ponadpodstawowej, opis formy przeprowadzania egzaminu oraz jego oceniania. Przykładowe teksty publicystyczne i literackie, zadania i tematy rozprawek zostały przygotowane w sposób, który sprawdza szerokie spektrum umiejętności, określonych w nowej podstawie programowej. Teksty i zadania sprawdzają nie tylko świadomość dziedzictwa etnicznego uczniów, lecz również ich komunikacyjne kompetencje językowe oraz poziom władania językiem litewskim w mowie i piśmie.

dr Jowita Niewulis-Grablunas

ISBN 978-83-66725-14-0

9 788366 725140